

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Manuale Parochorum, De Plerisque Functionibus, & Obligationibus, ad Parochias, Parochos & Parochianos attinentibus

Engel, Ludwig

Salisburgi

Pars III. [De Administratione Sacramentorum per Parochum facienda.]

urn:nbn:de:hbz:466:1-40922

P A R S III.

De Administratione Sacramentorum per Parochum facienda.

S U M M A R I A.

1. *Quid sit Sacramentum?*
2. *Sacramenta alia mortuorum, alia vivorum.*
3. *Differentia inter Sacramenta veteris & nova legis.*
4. *Minister Sacramentorū debet esse in statu gratis.*
5. *Debet habere intentionem, excepto matrimonio.*
6. *Communi errore pro legitimo Parocho habitus valide confert Sacramenta.*
7. *Etiā censuratus non denunciatus.*
8. *Qua Sacramenta permittantur tempore interdicti.*

Ircā Sacramentorum administrationem omitto ea, quæ DD. Theologi de institutione, materia & forma, speculativè & prolixius exponunt, illa solummodo breviter notaturus, quæ ad practicam Sacramentorum administrationem pertinere censentur.

Præliminariter tamen & breviter sciendum

1. Sacramentum esse visibile signum gratiæ invisibilis ad populum Dei sanctificandum divinitus institutum. Visibile signum suæ gratiæ insti-

instituit Deus, quia anima adhuc corpori conjuncta dona ejus nisi ex rebus sensibilibus intelligere haud potest, ait D. Chrylost. *hom. 83. in Matth.*

3 *Sciendum II.* Aliqua Sacramenta per se instituta esse ad conferendam *primam gratiam* ut Baptismus & Pœnitentia, quæ propterea *Sacramenta mortuorum* dicuntur, quod animas quasi spiritualiter mortuas in vitam & gratiam Dei restituant, & alia conferre *gratiam secundam* sive justitiæ augmentum instituta pro justificatis, ut magis justificentur, quæ inde *Sacramenta vivorum* nuncupantur. Quæ sunt Confirmatio, Eucharistia, Extrema Unctio, Ordo & Matrimonium.

Sciendum III. Sacramenta novæ legis non tantum significare, sed etiam ex se ipsis sive ex opere operato conferre gratiam, nisi suscipiens per indispositionem suam ponat obicem: per quod differunt à Sacramentis veteris Testamenti v. g. Circumcisione, quæ ex se non operabatur gratiam, sed significabat solum per passionem Christi dandam, eaque per fidem ipsius circumcisi adeoque ex opere operantis dabatur.

5 *Sciendum IV.* Ministrum Sacramentorum ob eorum reverentiam debere esse in statu gratiæ, & scienter sine confessione vel saltem (deficiente Confessario) sine contritione ministrantem Sacramenta in statu peccati mortalis mortaliter peccare. *arg. cap. ult. de cohab. Cler. & mul. DD. communiter cum D. Thom. q. 64. a. 6.*

Scien-

Sciendum V. Ministrum debere saltem habere *virtualem* intentionem administrandi Sacramentum, dicitur *virtualis*, quæ ex actuali prius concepta adhuc perdurat v. gr. si accedens intentione baptizandi vel sacrificandi in verborum sacrorum prolatione distractus sit &c. in Sacramento verò Matrimonij Parochus non est minister sed ipsi contrahentes, ideòque ibi Parochi intentio non requiritur, ut inferius dicitur.

Sciendum VI. Parochum etiam non legitimum, v. g. clam irregularem, vel ipso jure privatum beneficio validè administrare Sacramenta si communi populi errore & persuasione pro legitimo Parocho habeatur ob communem enim hominum errorem, qui non debent in re tam gravi decipi, lex supplet jurisdictionem. *L. barbarius ff. de officio Prætoris L. 2. C. de sent. & interloc. c. infamis. vers. veruntamen. 3. q. 7.* cum igitur acta ob communem errorem valeant & à lege sustineantur, sequitur detecto impedimento reformanda, aut confessiones v. g. iterandas non esse. *Innoc. Joan. And. & Panorm. in cap. dudum. § 4. de elect. Navar. in cap. placuit. de pœnit. dist. 6. n. 179. Barb. de Paroch. p. 2. cap. 17. n. 28.* dummodo tamen inhabilitas non proveniat ex jure divino vel naturali v. g. si fingens se Clericum & Parochum nunquam ordinatus in præbyterum fuisset. *Abb. in c. 2. de Presbyt. non baptiz. Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 22.* videatur etiam Joan. Sanch. in *sel. disp.*

44. n. 3. Pont. de Matrim. lib. 3. cap. 22. n. 46. ubi contra plures alios docent, solum errorem publicum absque titulo per superiorem collato sufficere.

7 *Sciendum VII.* Parochum censurâ excommunicationis, suspensionis vel interdicti ab ipso jure latâ innodatum, qui non sit notorius percussor Clerici, aut ab Episcopo denunciatus posse hodie post Concilium Constantiense & Extrav Martini. V. *ad evitanda scandala*, ante absolutionem (præmissa tamen contritione) fidelibus Sacramenta administrare, si ab his fuerit requisitus, neque alius adsit, qui æquè utiliter administret, *vid. Suar. de censur. disp. 11. sect. 4. n. 10. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 9. n. 7.*

8 *Sciendum VIII.* Tempore interdicti, regulariter utrum Sacramentorum esse prohibitum. *c. quod in te de pœnit. c. si sententia. & c. ult. de sent. excom. in 6.* excipitur tamen Baptismus & Confirmatio *c. responso. x. de sent. excom. c. quoniam Eod. in 6.* Pœnitentia, dummodo petens non sit excommunicatus aut in culpa aliqua, ob quam latum est interdictum. *c. alma mater. vers. quia verò. de sent. excom. in 6.* Eucharistia, sed non nisi in mortis articulo. *c. permittimus de sent. excom.* & probabiliter etiam in 4. anni festivitibus scil. Nativitatis Domini, Paschæ, Pentecostes & Assumptionis B. M. Virg. (quibus etiam Martinus V. addidit festum Corp. Christi) ubi generaliter suspenditur interdictum, & permittitur *divinorum participatio d. c. alma*

alma mater. Matrimonium denique, præsertim absque solenni benedictione valde probabiliter tempore interdicti admitti potest, quia illa principaliter Sacramenta prohibentur, quæ ab Ecclesia dispensantur, Matrimonium verò contrahentes sibi ministrant. *Panorm. in c. non est vobis de sponsal. n. 8. Sylv. v. interdictum. 5. n. 9. videatur etiam Cov. in relectione d. c. alma mater & alij passim de Censuris.*

CAPUT I. De Baptismo.

SUMMARIA.

1. *Infans debet baptizari, quamprimum commode potest.*
2. *Minister Baptismi non solennis est omnis homo ratione præditus, dummodo habeat intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, solennis autem Baptismi ministri sunt Episcopi & Sacerdotes quandoque etiam Diaconi.*
3. *Præsente digniore non debet baptizare inferior.*
4. *Circa Sacramenta extra casum necessitatis semper tenenda est sententia probabilior.*
5. *In casu necessitatis probabiliter licet baptizanti uti materiâ dubiâ.*
6. *Item abluere partem baptizandi non principalè.*
7. *Quando dubium occurrit de Baptismo legitimè collato debet repeti sub conditione.*
8. *In necessitate à Laico baptizatus non debet baptizari, nisi rationabile dubium subsit de valore Baptismi.*

9. *Nonbaptizatus salvari potest per Baptismum
fluminis.*
10. *Monstra quomodo & qualiter baptizanda?*
11. *Baptismus debet conferri in Ecclesijs. Fallit in
filiis magnatum.*
12. *Patrinus tantum debet esse unus, vel ad sum-
mum unus & una.*
13. *Non requiritur certa etas in Patrinis.*
14. *Parochus hortari debet ut baptizando detur no-
men alicujus Sancti cuius tutela committatur.*

Non repeto hic quibuscum solenitatibus & ceremonijs Baptismus conferendus sit, nam suppono in his Parochos sufficienter ex suo pastorali libro instructos esse: sed quasdam tantum in dubijs, quæ circa praxin Baptismi frequentius occurrere possunt, resolutiones subnotabo.

- I** *Not. igitur est 1.* Quod parentes & alij, qui curam infantium gerunt, obligentur, ut eos, quamprimum commodè possunt, ad Baptismum afferant, nulla tamen certa dies determinatur, in qua infans baptizandus sit, propterea consuetudinem singularum Ecclesiarum attendendam monet *Laym. in Theologia mor. lib. 5. tr. 1. cap. 6. sub n. 8.* imò *Sotus dist. 5. q. un. art. 3.* non improbat illorum morem, secundum quem baptismus in 8. 10. etiam 12. diem differtur. Sed tam longam dilationem ego semper dissuaderem, quamvis enim non semper appareat periculum præmaturæ mortis, semper tamen prudenter timeri debet, ne infans æternæ salutis ja-
cturam

Eturam patiatur, cum improvise mortis quotidiana sint exempla.

Not. est II. Quod minister Sacramenti Baptismi sit omnis homo ratione præditus, etiam non orthodoxus, dummodo habeat generalem intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, & adhibeat materiam ac formam essentialem. *c. in necessitate. c. Romanus. dist. 4. de Conf. Trid. sess. 7. de Baptismo. can. 4.* ita tamen, ut imprimis solennem Baptismum cum ordinarijs Ecclesiæ ceremonijs tantum Episcopi & Sacerdotes conferre possint, & etiam juxta probabilem sententiam, Diaconi, si illis ob rationabilem aliquam causam Baptizatio à proprio Sacerdote commissa fuerit. *Gl. in c. Diaconos dist. 93. Laym. d. l. e. 7. n. 3.* Alij verò inferiores Clerici & Laici non nisi in calu necessitatis, quando scilicet præsens periculum mortis subest, ad Baptizandum cum simplici adhibitione, immersione, vel affusione aquæ, & prolatione verborum sine alijs solennitatibus ad baptizandum admittuntur, eo quoque ordine † (ad honestatem, non verò va-
lorem Sacramenti) observato, ut præsentē Presbytero non baptizet Diaconus, nec præsentē Diacono inferior Clericus, nec præsentē Clerico Laicus, nec præsentē viro femina. *c. mulier. c. in necessitate. dist. 4. de consecr.*

Not. III. Quod in extrema necessitate multa liceant baptizanti, quæ aliàs minimè licerent. Etenim extra casum necessitatis minister Sacramenti in his quæ ad substantialia Sacramenti

pertinent, non quamcunque opinionem probabilem sed semper certiorē & probabiliore sequi debet; at verò in casu necessitatis etiam probabilem aliquam praticare potest; quia utique melius est, dubiam facere salutem Infantis morituri, quam desperatam relinquere, eo ferme modo, quo medici in agone omnia tentant, ut æger reconvalescat. Nec est quòd tali casu irreverentia Sacramenti timeatur, utpotè quam probabilitas sententiæ, zelus animæ salvandæ, periculum & timor instantis mortis penitus excludit, *non enim intervenit temeritas presumptionis, ubi est diligentia pietatis.* inquit Pont. in c. si nulla dist. 4. de cons. Unde

5 *Not. IV.* Quòd baptizans semper quidem adlaborare debeat, ut materiam certam adhibeat, videlicet *aquam elementarem*; Interim tamen si talem habere nequeat, & infans jamjam agonizet, probabiliter etiam materiã dubiã uti non prohibetur: cujusmodi materiæ dubiæ censentur aquæ ex herbis distillatæ, jusculum aut cerevisia tenuiter cocta, lixivium & similes saltem sub conditione: *Si materia hæc est idonea.* *Hurdado tract. de Baptis. disp. 1. diffic. 2. Tanner. tom. 4. disp. 4. dub. 2. n. 41. Conin. ap. Cast. Pal. de Bapt. punct. 3. n. 2. pariter.*

Not. est V. Quamvis communiter teneant DD. quòd ad valorem Baptismi requiratur, ut nisi totus homo, saltem principalis aliqua pars ipsius abluatur, ut caput, vel pectus, & ita quidem ut aqua ad ipsum corpus pertingat. † Nihil-
6 omi.

ominus in casu necessitatis etiam v. g. manui quam infans ex utero matris exerit, vel pelli secundinæ cui involutus est, aquam aspergi posse, plerique consentiunt. Imò licet aliàs totaliter in utero matris existens cum matre baptizari nequeat, quia qui natus adhuc secundum Adam non est, renasci secundum Christum non potest. ut dicitur in cap. qui in maternis dist. 4. de cons. Si tamen obstetrix tam perita foret, ut manu in uterum inserta, prolis corpus aquâ perfundere possit unacum prolatione verborum baptismi, id omnîo tolerandum docent plures apud Laym. d. l. c. 3. sub n. 2.

Not. est VI. Quòd Baptismus ordinariè sine sacrilegio repeti non possit, quia est de illis Sacramentis, quæ characterem in anima recipientis imprimunt, sicut et Confirmatio & Ordo Trid. sess. 7. de Sacramentis in genere Can. 9. Dico autem ordinariè: nam quoties dubium facti occurrit, an aliquis sit aliquando baptizatus, v. g. infans expositus vel à matre in captivitate infidelium constitutâ natus, &c. aut dubium Juris an quis sit legitimè baptizatus, v. g. si sit baptizatus cum materia aut forma dubia vel in parte non principali, vel quòd aqua corpus nudum non contigerit, vel denique baptizans ex post facto convictus aut confessus fuerit, quòd plurimos illegitimè baptizaverit, his & similibus, inquam, casibus baptismus repeti potest, & debet non quidem absolutè, sed sub illa conditionata forma verborum, quæ præscribitur in

cap. 2. extra de Baptismo. videlicet si baptizatus es, non te baptizo, sin nondum baptizatus es, ego te baptizo. &c. unde monet Barb. de off. Par. p. 2. cap. 17. quod si infans domi in casu necessitatis baptizatus sit, Parochus diligenter inquirere debeat, quis, quâ materiâ, quâ formâ, in qua parte corporis &c. baptismum contulerit. Sed quid dicendum de illa consuetudine, quæ in quibusdam locis viget, quod omnes infantes in casu necessitatis ab obstetricibus baptizati cessante periculo denuò sub conditione per Parochos rebaptizentur? † R. Id quidem fieri debere, ut infantes in necessitate à Laicis baptizati cessante periculo ad Ecclesiam deferantur, & ibi unctiones aliæque solennitates adhibeantur, cap. Spiritus S. §. ecce 1. q. 1. Sa. v. Baptismus. n. 5. Zoes. in tit. de Baptismo in fin. Sed ipsa substantialia baptismi non aliter repetenda sunt, quàm si aliqua saltem rationabilis suspicio inter sit baptismum non esse modo legitimo per Laicum collatum, ut quia persona rudis est, verba inconsueta protulit, vel si experienciâ constet in aliquo loco complures esse obstetrices veneficas, quæ studio baptismum invalidum conferant. vid. Catechis. Roman. P. V. de Baptis. p. 2. c. 2. n. 43. Cæterùm à fidelibus parentibus natus, & inter fideles educatus, quàmvis de ipsius Baptismo certo non constet, nihilominus tam violenter præsumitur, quod fuerit baptizatus, ut hæc præsumptio pro certitudine sit habenda, donec evidentissimis argumentis con-

con-

contrarium probetur. *cap. veniens in fine de Presbyter. non bapt.* † Neque in tali periculum damnationis subest, si forsitan reverà baptizatus non sit, quia per Baptismum *flammas* salvatur, si verum desiderium Baptismi habeat, sicut ille, qui baptizari desiderans morte prævenitur, de quo S. August. *in cap. 2. de Presb. non bapt.* dicit, *Baptismus invisibiliter ministratur, quem non contemptus Religiosis, sed terminus necessitatis excludit.*

Not. est VII. Quòd, si contingat aliquod monstrum nasci (ut nonnunquam ex congressu cum bestiis fieri solet) tunc antequam Baptismus conferatur, diligenter inspiciendum sit, an partes principales talis monstri, videlicet caput & pectus hominis figuram referant, nec ne; quòd si non referant, Baptismus quoque conferendus non erit, sin autem aliquàlter dubitetur, dilatio facienda est, usque dum natura talis partus meliùs innotescat, vel certè si periculum mortis instet baptismationi conditio adjiciatur: *Sicut ex homo, ego te baptizo &c.* Sed quid observari debet, si partus propterea sit monstrosus, quod videatur ex gemellis concretus? *R.* Distinguendum esse an certò constet, esse duos homines, ut quia habent duo diversa capita, quatuor pedes diversos: vel certè dubitetur, ut quia unum tantum caput & duo pectora apparent, &c. priori casu utrique homini suus proprius Baptismus specialiter impertiendus est. Altero verò casu Baptismus usque ad meliorem

cognitionem differri debet, vel instante morte una pars potest simpliciter baptizari, & altera sub conditione, *si non es baptizatus, &c.* *Laym. ubi supra. cap. 6. n. 13. Cast. Pal. de Bapt. p. 6. n. 4.*

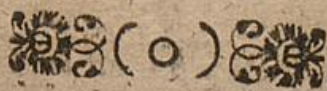
11 *Not. est VIII.* Quòd Baptismus non debeat conferri, in aulis, vel cameris, vel alijs privatis domibus, sed duntaxat in Ecclesia, ubi sunt ad hoc fontes specialiter deputati, nisi tamen subfuerit necessitas ob quam infans sine periculo ad Ecclesiam deferri nequeat, vel nisi fuerint Regum aut Principum filij, quibus etiam conceditur ut domi suæ baptizari possint. *Clem. in hoc tit.* imò quod de Principibus dicitur, tanquam in materia favorabili ad alias personas illustres, & potentes extendunt quidam apud *Mascard. de prob. concl. 1001. n. 4.* quod tunc saltem admittendum videtur, si talis in aliquo loco consuetudo vigeat, ut personarum illustrium filij in suis ædibus vel Palatijs baptizentur.

12 *Not. est IX.* Quòd de jure communi non nisi unus sive vir sive mulier baptizatum de sacro fonte suscipere possit *cap. unic. de cogn. spir. in 6.* vel ad summum unus & una, ut novissimè statuit Concil. Trid. *S. 24. de ref. Matrim. cap. 2.* quare in eodem *cap. 2.* Trid. ulterius constitutum est, ut Parochus, antequam ad Baptismum conferendum accedat, diligenter de electis patris interroget, neque plures quàm in Concilio determinatum admittat, deinde verò in libro eorundem nomina describat, doceatque eos quam cognationem spirituales contraxerint &c.

Por.

Porro in his patrinis nullam certam ætatem requiri, dummodò rationis capaces sint, & fideles Catholici, hominèsq; boni testimonij, communiter docent authores, ut videre est apud Barb. *de off. Par. p. 2. cap. 17. n. 27. & seq.* nam licet in adoptione legali ubi de successione hereditaria & subjectione adoptati ad adoptantem agitur (ubi proinde inconueniens est majorem minori subijci, eique succedere) requiratur, ut adoptans adoptatum plena pubertate, id est, 18. annis præcedat. *S. minorem inst. de adopt.* Alia tamen est ratio in Baptismo, ubi est quædam regeneratio in Christo in quo non differt masculus à femina, juvenis à senè, & ideo potest quilibet effici pater spiritualis alterius, si ad spirituales illius regenerationem eo quo requiritur modo, concurrat, ut etiam advertit Sanch. *de Matr. lib. 7. disp. 61.*

Demum, quod attinet ad nomen baptizandi, utique inconueniens est, si id potius ab aliquo gentili, quam Sancto ducatur: propterea rectè monet Barb. *de off. par. d. p. 2. c. 17. n. 20.* ut Parochus hortetur patrilinos, & deferentes infantem, quatenus ei nomen alcujus Sancti imponant, cujus patrociniò & tutelæ vita ipsius inter tot humanos casus comendata sit.

CAPUT II. De Pœnitentia.

§. I.

De Sacramento Pœnitentiæ in Genere, & Jurisdictione requisita.

SUMMARIA.

1. Quando institutum hoc Sacramentum, & cur enarratio singulorum peccatorum.
2. Tantum peccata mortalia & circumstantiæ mutantem speciem dici debent.
3. Quæ materia & forma Pœnitentiæ quid contritio & attritio.
4. Parochus quo ad curam animarum debet esse approbatus ab Episcopo, vel habente jurisdictionem Episcopalem.
5. Approbatio sicut & dispensatio non tantum verbis, sed & facto fieri potest.
6. Approbatus quoad unam parochiam non est approbatus quoad totam Diocesim, fallit de consuetudine.
7. Confessiones suorum subditorum potest Parochus etiam audire extra suam Parochiam.
8. Capellani Parochorum debent esse approbati ab Episcopo loci ubi serviunt.
9. Communi opinione hominum habitus pro legitimo Capellano valide absolvit.
10. Quo jure possit Parochus ad breve tempus tenere Capellanum non approbatum.

II. Quis

11. *Quis possit delegare jurisdictionem fori pœnitentialis, & ibi sensus c. fin. de offic. deleg.*
12. *Quibus possit Parochus hoc Sacramentum administrare.*
13. *An possit administrari alienis subditis sub spectu rati habitationis.*
14. *Parochus debet audire Confessiones, quoties Parochiani rationabiliter petunt.*
15. *Non debet esse difficilis in concedenda licentia, ut alteri confiteantur.*
16. *De litteris dispensationum quæ Româ diriguntur ad Parochos vel Confessarios.*

Sacramentum Pœnitentiæ, quo lapsi in statum gratiæ reponuntur, tunc à Christo institutum creditur, quando resurgens à mortuis insufflavit in discipulos suos dicens: *accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Joan. 20. Matth. 18. cum ergò hæc potestas remittendi retinendique peccata à Christo concessa in Ecclesia exerceri non possit, nec dijudicari, quæ & qualia peccata remittenda aut retinenda sint, quales pœnitentiæ injungendæ, quæ ad evitanda peccata consilia danda &c. nisi peccatores sua peccata recenseant, ideò Ecclesia Catholica semper adversus hæreticos docuit, oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia † (non item venialia) quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, unâ cum circumstantijs non quidem omnibus, sed saltem illis, quæ *speciem mutant*, & peccatum de uno genere peccati faciunt transire in aliud v. g. de

de fornicatione in adulterium, vel incœstum, de furto simplici in sacrilegium &c. offendentes scil. speciale præceptum, in confessione (per se non per litteras aut nuntium. *Clem. 8. apud Barb in c. omnis 12. de pœnit. n. 12.*) exprimere:

3 Declaravit præterea Ecclesia formam hujus Sacramenti esse in illis Ministri verbis, *Ego te absolvo.* præces vero quasdam, *ut misereatur tui &c. passio Domini &c.* laudabiliter adjungi solitas ad ipsius Sacramenti essentiam non pertinere: materiam autem esse ipsius pœnitentis actus, scilicet *Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem:* & quidem nomine *Contritionis* generaliter intelligi animi dolorem ac detestationem de peccato commisso cum proposito non peccandi de cætero, neque tamen illum actum perfectum charitatis erga Deum quo detestamur peccatum super omne malum tanquam repugnans summo bono dilecto per fidem cognito. (quæ proprie & in specie *Contritio* dicitur. Est enim *contritio* genus ad *contritionem in specie & attritionem*) sed etiam illam imperfectam quæ *attritio* dicitur, & ex turpitudine peccati, vel pœnarum metu concipitur, quamvis enim hæc imperfecta contritio sine Sacramento non deleat peccata, sicut illa perfecta (saltem in casu, quo Sacramentum haberi non potest) cum Sacramento tamen sufficit prout hæc omnia habentur in Concil. Trid. *S. 14. de Sacram. pœnit.* & latius apud Theologos legi poterunt. Ego ea potissimum, quæ ad jurisdictionem Parochi circa hoc Sacramentum pertinent breviter hîc subnotabo. *Not. 1.*

Not. 1. Quòd Parochus sive ſæcularis sive 4
 regularis, ut jurisdictionem fori pœnitentialis
 respectu ſæcularium personarum ante omnia de-
 beat esse approbatus ab Episcopo. *Trid. S. 23.*
de ref. cap. 15. Nomine autem Episcopi veniunt
 etiam inferiores Prælati Jurisdictionem quasi
 Episcopalem, vi specialis territorij, privilegij,
 vel præscriptionis habentes. *Trid. S. 25. de Ref.*
cap. 11. in fin. videantur, quæ circa præscri-
 ptionem pulchrè tradit Panorm. *in cap. cum non*
liceat. circa fin. de præscript. tex. in cap. auditis. 15.
Et c. cum olim 18. eod. tit. Barb. in. d. c. 15. Trid.
n. 23. Quòd si cura personarum ſæcularium
 sit annexa Monasterio ubi Abbates, Generales,
 aut Capita Ordinum sedem principalem ordina-
 riam habent, tunc etiam de ipso Consilio *Trid.*
 Episcopi approbatio non requiritur, *ut clarè di-*
citur in sess. 25. de Regul. o. 11.

Porro confertur approbatio non tantum per 5
 verbalem contestationem, sed etiam per ipsam
 actualem parochiæ collationem & hoc ipso
 quòd Episcopus alicui Parochiam conferat eun-
 dem approbare censetur, quia *in sess. 23. cap. 15.*
 sub disjunctione requiritur, ut aliquis vel ap-
 probationem *per examen, si videbitur necessarium,*
 obtineat vel *Parochiale beneficium habeat.* prout
 in simili dispensatio nonnunquam ipso facto sine
 expressione verborum conceditur, quando in
 aliquem habentem defectum, actus positivus
 per dispensatorem exercetur, qui actus sine di-
 spensatione diceretur non legitimè factus. v. g.

si Episcopus illegitimè nato scienter conferat
minores Ordines & simplex beneficium, quod
facere potest *juxt. cap. 1. de filiis Pres. in 6.* ita
quoque ex *L. imperialis 23. §. similes 4. C. de nupt.*
notant Gottof. & DD. famam tacitè restitui illi
infami, cui Imperator dignitatem aliquam dedit.

6 *Not. II.* Quòd, licet ex communi sententia
Parochus approbatus quoad unam Parochiam,
non propterea censeatur approbatus quoad to-
tam diocèsim *teste Piasce. in praxi Episc. p. 2.*
c. 1. n. 10. Nihilominus si aliquis virtute Bullæ
Cruciatæ aut Jubilæi posset sibi eligere quem-
cunque Confessarium approbatum etiam talem
Parochum eligere non prohibetur, quamvis aliàs
ipsum Parochianus non esset. Item Consue-
tudine passim receptum est, ut ab uno Patrocho
possit alteri Patrocho cura in sua Parochia com-
mitti & delegari, ut ita unus Parochus alterius
Parochi ad breve tempus absentis vices supplere
possit, id quod non tantum in duobus Parochiis
in eadem Diocèsi, sed etiam in confinio dua-
rum diversarum Diocèsim constitutis proce-
dere quidam existimant. *vid. Lug. in tract. de pœ-
nit. disp. 21. sect. 1. n. 11.* quam opinionem con-
firmat notum juris axioma, quod Consuetu-
do tribuat jurisdictionem. *v. dilecti. 4. de Arbitr.*
c. cum contingat. 13. de foro compet.

7 *Not. III.* Quòd confessiones suorum sub-
ditorum possit Parochus etiam extra suam Pa-
rochiam audire, si v. g. cum suis Parochianis
in alienam parochiam peregrinatum iverit, &
ibi

ibi aliqui confiteri desiderent, quia absolutio Sacramentalis est actus voluntariæ jurisdictionis qui extra territorium etiam exerceri potest.

l. 2. de offic. proconf.

Not. IV. Quòd Parochus non possit quemlibet pro suo Capellano seu Cooperatore suscipere, cui deleget suam jurisdictionem, nisi fuerit Sacerdos quoad curam animarum approbatus ab Episcopo, quia Concilium Trid. generaliter decrevit, *Nullum* posse confessiones sæcularium audire, nisi approbatus fuerit. Deinde non satis cautum fuisset incommodis ex abusu Parochorum oves suas ineptis committentium, provenientius, si facultas judicandi de idoneitate Ministri penes Parochos relicta fuisset, ut rectissimè observat Reverendissimus Dom. Christophorus Rasler *in tractatu suo de pœnit. pag. 409.* Præterea non sufficit, quòd suscipiendus in Capellanum ab aliquo Episcopo, quocunque demùm sit approbatus, sed debet esse approbatus ab Episcopo illius diœcesis, in qua Sacramenta administrabit. Tum quia Concil. *d. f. 23. c. 15.* requirit approbationem ab *Episcopis* in plurali, quo numero utiq; utitur ex supposito, quod aliquem contingat ad diversas diœceses venire: tum etiam quia in diversis diœcesibus diversi populi, diversi mores & ritus sunt, ut propterea meritò specialiter inquirendum, an talis Persona aliunde adveniens pro tali loco idonea sit.

Sed quid si Parochus de facto aliquem Ca-

MAN. PAROCH.

N

pella-

9 pellanum non approbatum ab Episcopo tenuerit, anne validè absolvet? R. si communi hominum existimatione reputetur pro Legitimo Capellano, ejus jurisdictio à jure propter communem hominum errorem (qui non debent in re tam gravi decipi) supplebitur, & consequenter validè absolvet, arg. l. *Barbarius*, de offi. prat. vid. tradita superius ad princ. hujus part. 3. n. 6. Non ignoro, quòd Innoc. in cap. cum dilecta 22. de rescript. n. 1. videatur tenere, illam Leg. *Barbarius*. non habere locum in delegato (qualis etiam est Capellanus) sed tantum in ordinario, eò quòd ratio publicæ utilitatis potissimum tantum in ordinario Judicio locum habeat. Verum quidquid sit de hac opinione Innocentij, quam impugnat Sanch. de Matrim. lib. 3. disp. 22. n. 6. nixus autoritate tex. c. 1. §. veruntamen. 3. q. 7. Ego in nostro proposito dico, non agi de delegato ad unam particularem causam, de quo Innoc. loquitur, sed agi de Capellano, qui semper loco Parochi Jurisdictionem exercet, & proinde delegatus ad universitatem causarum mandatam potius habens Jurisdictionem censi debet, qualem delegatus habet quasi Jurisdictionem ordinariam. And. Gail. lib. 1. Obs. 97. n. 12. Maximè verò illa ratio publicæ utilitatis, ob quam in ordinario propter comunem errorem suppletur jurisdictio, deduci potest ad delegatum ad universitatem causarum, quia & iste non tantum uni vel alteri, sed multis, imò omnibus in illo genere causarum,

factum, ad quod delegatus est, comprehensus, jus dicere necesse habet. Docet tamen Barb. *de officio Paroch. p. 2. cap. 19. sub n. 38. in nova edit.* † quòd ad tempus aliquod, v. g. in quadragesima, possit sibi Parochus vel Curatus ad excipiendas confessiones aliquem Religiosum vel alium sine cujuscunque Superioris licentia assumere, eum Sacerdos ritè ordinatus jam habeat potestatem absolvendi, sed tantum materia scilicet populus deficiat, quam ipsi tribuit Parochus. At ego hanc sententiam potius ex consuetudine & licentiâ Episcopi per quandam Episkiam propter brevitatem temporis præsumptâ admiserim, quàm ex illâ ratione assignata, quæ stante Concilio Trid. prohibente absolutionem à Sacerdote non approbato factam procedere haud potest, aliàs probaret generaliter, quòd Parochus indistinctè quemcunque sacerdotem pro suo Capellano suscipere posset, contra ea, quæ paulò ante dicta sunt.

Not. V. quòd Episcopus (etiam inconsulto Parocho, quia Episc. cum quolibet Parocho suæ diœcesis concurrentem jurisdictionem habet, *gl. c. 2. in v. subdito. de pœn. in 6. Pan. inc. cum inter. de purg. Can. n. 1.*) & Parochus possit jurisdictionem fori pœnitentialis alteri delegare, item & Vicarius Parochi, cui in Parochia unita, vel absente aut nondum in Sacerdotem ordinato Parocho totum officium parochiale commissum est, si non substituendo alium Vicarium, loco sui saltem delegando in particulari

prout de jure Civ. *mandatam* jurisdictionem habens, eam totam alteri mandare non potest. *l. more. ff. de jurisdic. sed bene delegare in particulari. l. cum prator. ff. de judic.* Cooperator autem seu Capellanus delegare nequit, nisi ei hæc potestas à parocho detur, ut ipsius Parochi nomine deleget, ratio redditur à Paulo Laym. *de pœnit. c. 10. n. 14. & Gorink. de pœnit. disp. 8. dub. 4. n. 25.* quòd cooperatores non habeant officium, sed nudum ministerium jurisdictionis, quòd delegari non potest. *cap. fin. de offic. jud. deleg.* Verùm videtur mihi valde dubium, an hæc ratio bene probetur ex *d. c. fin. §. ceterùm.* nam ex vero illius textus intellectu tunc dicitur propriè alicui *nudum ministerium* committi, quando constituitur *merus executor* sine causæ cognitione, aut formatione judicij, teste *gl. ibidem v. commissum. v. g.* si Papa mandet aliquos in rescripto specificatos absolvi vel excommunicari, quos ipse prius judicavit causâ cognitâ absolvendos vel excommunicandos, vel prædicare crucem, quòd nullam requirit jurisdictionem. At verò cooperator non est *merus executor*, sed ei delegatur vel potiùs *mandatur* non tantùm in aliquos sed universim in omnes Parochianos vera jurisdictione fori pœnitentialis, in quo de peccatis cognoscere, iurumque desuper iudicium formare debet. Nec etiam convin it, quòd delegatus, qui non est summi Principis non possit alium subdelegare. *L. à iudice. C. de judic.* quia tantùm procedit in dele-

delegato ad particularem causam, non in delegato ad universitatem causarum. *L. legatus ff. de offic. Procons. l. cum prætor. de judic.* quare magis fortassè congruet alia ratio desumpta ex sententia Fachinæi *lib. 12. Controv. cap. 92.* quod infimis iudicibus (quales in foro pœnitentiali sunt cooperatores) non concedatur de jure delegandi potestas: sunt tamen & hic dissentientes non pauci DD. apud eundem Fachin. *c. l.* quòd verò ad matrimonium non sufficiat consensus cooperatoris alteri Sacerdoti datus ad assistendum, provenit, quòd in Concil. Trid. *s. 24. de ref. c. 1.* proprij Parochi licentia requiratur.

Not. VI. Quòd Sacramentum Pœnitentiæ, 12 præter eos, qui perpetuum domicilium in Parochia habent, possit etiam Parochus administrare illis, qui quasi domicilium ibidem obtinent, hoc est, qui majori saltem anni parte in parochia vel de facto manserunt, vel manere intendunt, ut Scholares, famuli, &c. Quin imò etiam plane advenas & peregrinos nec verum nec quasi domicilium habentes ex tacita voluntate Ordinariorum per consuetudinè confirmatâ à quolibet exposito Sacerdote Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramenta percipere posse etiam tempore Paschali, si ad propriam parochiam facillè accedere non possint, ex communi sententiâ & praxi docet Laym. *lib. 5. tract. 6. cap. 10. n. 9.*

Not. VII. Quòd cessante consuetudine (de 12
N 3
qua

qua mox dictum) plerique DD. teneant, non valere absolutionem datam ab alieno Sacerdote sine expressa licentia sub spe ratihabitionis de futuro, quia absolvens caret jurisdictione, & delegatio non est ex præsumpto consensu, & Sacramenta non debent pendere à futuro eventu, aut manere in suspenso &c. unde non obstat regula juris 10. in 6. *quod ratihabitio retro trahatur & mandato equiparetur.* quia procedit in contractibus, quorum obligatio potest esse suspensa; nec etiã obstat, quòd Baptismus, Confirmatio, extrema Unctio, Ordo & Eucharistia, ex rationabili præsumptione futuri consensus possint administrari, quia in his minister non fungitur officio judicis, & sic jurisdictio est tantùm conditio extrinseca non intrinseca & essentialis sicut in Pœnitentia, *Ferd. de Castro. Pal. de Sacram. tract. 23. disp. un. punct. 14. Laym. d. l. n. 16.* referantur quidem aliqui DD. pro sententiã contraria apud Sanch. *de matrim. lib. 3. disp. 35. n. 15.* & in specie Host. *in sum. in tit. de Pœnit. & remiss. §. cui confitendum, n. 24.* sed Navar. in Man. *cap. 9. n. 6.* explicat, mentem Host. fuisse de ratihabitione præsentis ex tolerantia, quæ inducit tacitam licentiam, cum sciens Parochus volensque patitur ab alio audiri confessiones, *arg. L. qui patitur. ff. mandati.*

14 *Not. VIII.* Quòd Parochus teneatur toties administrare Sacramentum pœnitentiæ suis Parochianis, quos ipsi justam confitendi causam habent, ac opportuno tempore & loco petunt,

petunt, cùm enim homines frequenter in peccata mortalia labantur, & propterea periculo æternæ damnationis sint expositi, utique Parochus ratione pastoralis officij tenetur quandocunque potest & ipsi petunt, eos ex tanto periculo eripere, & ipsorum spiritualem profectum omni meliori modo promovere. *Navar. in Man. c. 25. n. 131.*

Quòd si Parochus non velit per se confessio-
nem excipere, vel pœnitens desideret alteri
confiteri, non debet Parochus in concedenda
licentia difficilis esse, ne conscientia suorum
subditorum laqueum injiciat, quia experientia
constat, quòd multi confitendo proprio Paro-
cho peccata sua non integrè & sincerè expo-
nant: imò nonnulli malint sine pœnitentia
decedere, quàm proprio parochò confiteri, ut
ex S. Thoma notavit Sylv. *verb. confessor. 1. n. 13.*

Not. IX. Quòd aliquando Parochiani impe-
trent dispensationem super votis, vel impedi-
mentis matrimonij ex pœnitentia vel curia
Romana, quæ dirigitur ad Parochum vel Con-
fessarium, ut is audita Sacramentali confessione
& cognita veritate precum & causarum dis-
penset vel absolvat, requirunt tamen litteræ
ordinariè in Confessario, ut sit Doctor seu Ma-
gister in Theologia vel Jure Canonico, (Li-
centiatus in materia favorabili etiam hoc no-
mine intelligi posset, quia in ipso tanta requiri-
tur doctrina quanta in Doctore) si ergò Paro-
chus vel Confessarius tali qualitate præditus

non sit, ad alium mittere debet dispensandum, Quid autem si unus Confessarius iudicet litteras esse sub-vel obrepticias seu per malè narrata impetratas, licebitne impetranti accedere alium Confessarium, ejusque iudicium explorare? Ratio negandi cum Navar. *Conf. 8. de offic. deleg.* videtur, quòd delegatio dispensationis censeatur facta uni tantum & primo Confessario, eam propterea ad alios extendere sit in solius delegantis potestate. Nihilominus affirmativa satis tuta & probabilis est, eo quòd hæc commissio detur in foro conscientie, ideoque sequatur ejusdem fori naturam, ut poenitens non teneatur acquiescere unius Confessarii sententie, sed & ipse Confessarius suam sententiam mutare possit, *Sanch. de Matrim. lib. 8. disp. 27. n. 40. Guttier. de Matr. c. 125. n. 18. Barb. de Parocho. p. 2. cap. 19. n. 45.*

§. II.

De Casibus Reservatis.

SUMMARIA.

1. Casuum reservatio pertinet ad disciplinam Ecclesiasticam.
2. Quid faciendum cum habente casum reservatum.
3. In articulo mortis quisvis Sacerdos absolvere potest.
4. Absolutus in mortis periculo an evadens teneatur se presentare superiori.
5. Superior tenetur aliquando concedere licentiam inferiori, absolvendi à reservatis.

G. An

6. An pœnitens possit mitti ad privilegiatum, & ibi de jurisdictione prorogata, quatenus etiam in foro interno procedat.
7. Examinantur 3. casus circa pœnitentem alienæ diœcesis.
8. Reservatio casuum Episcopaliū an duret post mortem Episcopi.
9. Casus Papales habent omnes censuram annexam.
10. Excusatus à censura propter defectum culpæ mortalis vel contumacia seu scientia excusatur à reservatione.
11. In casibus Papalibus consuetudo attenditur, & ibi de bulla cœnæ.
12. Actus merè internus non est reservatus.
13. Casus Papalis propter difficultatē fit Episcopalis.
14. De privilegiis Regularium absolvendi à casibus reservatis.

Magnoperè ad Christiani populi disciplinam & pertinere sanctissimis Patribus nostris visum est, inquit Concil. Trid. sess. 14. de Sacrament. Pœnit. cap. 7. ut atrociora quadam & graviora crimina non à quibusvis, sed à summis duntaxat Sacerdotibus absolverentur, unde merito Pontifex Max. pro suprema potestate sibi in Ecclesia universa tradita, causas aliquas criminum graviores suo potuerunt peculiari iudicio reservare, idemque Episcopis omnibus in sua cuique diœcesi, in edificationem tamen, non in destructionem licet, &c.

Sunt igitur CASUS RESERVATI alij Papales, alij Episcopales. Catalogum aliquem

N E pone-

ponemus ad finem §. interim in genere de utrisque.

2 *Quer. I.* Quid faciendum Parocho vel Confessario, si pœnitens inter cœtera confiteatur Casum Reservatum? *R.* Si facilis copia sit Superioris, qui sibi casum reservavit, ad eum totam confessionem remittendam esse, si verò difficilior sit aditus ad superiorem, vel alia causa v. g. infamiæ vitandæ urgeat confessionem aut communionem, posse pœnitentem absolvi à non reservatis, reservatâ absolutione à reservatis cùm superior copiam sui fecerit, idemque procedet, tametsi casus reservatus habeat excommunicationem annexam, cùm enim excommunicatio jure tantùm positivo Ecclesiastico arceat ab usu Sacram. Pœnitentiæ, cessat ejus obligatio in casu magnæ necessitatis. *Barb. ad d. c. 7. Trid. in 27. Laym. de Sacram. Pœn. c. 12. n. 10. Et seqq. Fagund. in 5. Eccl. præcept. præcept. 2. lib. 8. c. 3.*

3 *Quer. II.* Utrum Parochus nullo casu absolvere possit à reservatis? *R.* in articulo mortis nullum casum esse reservatum, *sed omnes Sacerdotes* (quod DD. etiam ad excommunicatos, suspensos, irregulares, degradatos, Schismaticos & hæreticos extendunt, apud *Barb. in Collect. ad Cap. 7. Trid. S. 14. de Sacram. Pœnit. n. 13.*) quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt Ecclesiâ ex singulari pietate & benignitate tunc conferente jurisdictionem *jux. Trid. d. cap. 7. s. 14. dicitur*

dicitur autem *mortis articulus* non tantum quando pœnitens jam agonizat, sed tametsi vivat & vivere possit, est tamen ex verosimili medicorum aut prudentum virorum iudicio in propinquo mortis periculo, veluti si peste infectus sit, si in ipso conflictu bellico aut periculo naufragij constitutus, &c. *Barb. d. c. 7. n. 11.*

Quar. III. Utrum in periculo mortis à casu reservato absolutus, si reconvalescat, teneatur se præsentare Superiori, & novam absolutionem petere? *R.* esse distinguendum, an casus fuerit simpliciter reservatus, vel an fuerit reservatus propter censuram annexam? si fuerit simpliciter reservatus, non erit opus nova absolutione, quia præcedens absolutio in articulo mortis data ex commissione Ecclesiæ fuit vera absolutio, ac proinde omnes absolutio- nis effectus operata est. *cc. apud Barb. d. c. 7. n. 16.* si autem quis in articulo mortis à Censura sive à Jure sive ab homine lata absolutus fuerit, is cessante periculo Superiorem adire debet, ut ejus mandatum de satisfaciendo suscipiat, aliàs in censuram reincident ipso jure. *cap. eos qui. 22. de sent. excom. in 6.*

Quar. IV. Quid si pœnitens nulla ratione persuaderi possit, ut Superiorem accedat, quin potius ob animi duritiam dilaturus confessionem, aut etiam in omnem peccandi licentiam sese effusus sit, maximè si rationabilem recusandi causam habeat, quia scil. prudenter ti-
met

met damnum aliquod extrinsecum, v. g. Siggilli violationem, odium superioris, aut ne is scientiâ ex confessione ad externam gubernationem utatur? *R.* tali casu debere Parochum à Superiore licentiam absolvendi petere (cautè tamen & in genere, ad aliquem casum reservatum ne persona pœnitentis innotescat) atq; ad eam præstandam Superiorem teneri & obligari, ne reservatio casuum, quæ ad salutem animarum & ædificationem concessa est, ad ruinam & destructionem tendat. *Reverendissimus D. Christoph. Rasler in tract. suo de pœnitenti. c. 7. §. 35.*

6 *Quer. V.* An Parochus, qui licentiam absolvendi à reservatis non habet, possit pœnitentem mittere ad alium Parochum vel Religiosum, qui eam licentiam obtinet? Sanè pro Negativâ facit, quòd Concil. Trid. d. c. 7. f. 14. velit pœnitentem non ad alium quàm ad Superiorem remitti, ne aliàs reservatio Episcopi facillè eludatur. Item quòd Parochus alteri Jurisdictionem in suum subditum delegare non possit in tali materia, in qua ipse eandem non habet, cùm nemo plus juris in alium transferre possit, quàm ipse habeat. *c. nemo 79. de R. l. in 6. & delegatus ex propriâ, sed ex Jurisdictione delegantis judicet. arg. c. sanè. 11. de offic. deleg.* Verùm ego quidem non dubito, quin pœnitens moneri debeat, ut Episcopum pro absolutione accedat, quòd si autem difficulter persuaderi possit vel justam recusandi causam

ha

habeat, planè existimo, quòd ad alium habentem licentiam absolvendi à casibus reservatis rectè dimittatur. Neque propterea eluditur decretum Concilij, reservatio Episcopi, quia in talibus circumstantijs etiam ipsum Episcopum teneri ad præstandam licentiam alteri jam supra dictum est. Illud verò videtur habere aliquam difficultatem, quo Jure ab alio quàm proprio Parocho vel Episcopo talis pœnitens absolvatur? Non enim *ordinario*, quia subditus non est: neque etiam *delegato*, quia à proprio Parocho Jurisdictio circa casum reservatum delegari non potuit, ut dictum. Sed R. hanc Jurisdictionem ex qua Confessarius alienum Parochianum ad se venientem cum licentiâ proprij Parochi absolvit, non esse *delegatam* sed *prorogatam* & consequenter *ordinariam*. Hæc enim est differentia inter Jurisdictionem *delegatam* & *prorogatam*, quòd *delegatam* habens præcisè ex Jure delegantis judicet, *prorogatam* autem habens judicet ex propriâ, quia non confertur ipsi nova Jurisdictio ab alio, sed tantùm alienus subditus sese ipsius Jurisdictioni subjicit. l. 1. § 2. ff. de judiciis.

Dices, quomodo dignosci poterit *delegatane* sit Jurisdictio an *prorogata*? R. tunc censendam esse *delegatam* Jurisdictionem, si commissio dirigatur ad ipsum absolventem novam ipsi Jurisdictionem conferendo, *prorogatam* verò tunc, si ipsi subdito tantùm detur licentia, ut alteri, qui aliunde jam Jurisdictionem habet, se subjiciat

jiciat

jiciat. *cap. significasti. 18. de foro compet.* Porro licet in causis spiritualibus & circa forum internum *prorogatio* Jurisdictionis sine consentu proprii ordinarij invalida sit, quia ubi de bono animæ agitur proprius Superior cognoscere debet, qui pro ea est ratione redditurus. *Barb. in d. c. significasti. sub n. 8.* attamen quod cum licentia proprii Superioris maximè subexistente justâ causâ *prorogatio* rectè fiat satis exploratum est, haud enim assignari potest diversitatis ratio, cur proprius Superior possit alteri suam Jurisdictionem in suum subditum delegare, & cur non etiam possit ipsi subdito licentiam dare, ut se alterius Jurisdictioni subjiciat.

7 *Quar. VI.* Quid statuendum si habens casus reservatos sit ex aliena diœcesi, & tantùm per accidens hic & nunc commoretur ad tempus in illa ubi confitetur, v. g. peregrinationis aut certi alicujus negotij expediendi causâ, & tres casus in proposito distinguunt DD. primus est utrum talis pœnitens confiteatur casum, qui non sit quidem reservatus in sua, sit tamen reservatus in Confessarij diœcesi? Secundus, an casus sit reservatus in diœcesi Pœnitentis, non verò in diœcesi Confessarij? Tertius, an casus sit reservatus in utraque diœcesi tam pœnitentis, quàm Confessarij? omnes hos casus ex eodem principio resolvunt, videlicet. Quòd attendendæ sint leges loci ubi confessio fit, quia Jurisdictio & judicium regulatur secundùm leges loci, in quo exercetur
proin

proinde in primo casu putant pœnitentem absolvi non posse, secus verò in secundo. *Laym. de Sacrament. pœnit. c. 10. n. 10. cum cc. ibidem.*

Verùm Ego circa resolutionem primi casus planè subsisto; Nam quæro, quando casus pœnitentis non est reservatus in propria diœcesi ipsius, an debeat remitti ad Episcopum proprium, vel Episcopum loci ubi confitetur? non ad proprium, quia ille casum sibi non reservavit, non etiam ad Episcopum loci ubi confitetur, quia non est ipsius subditus & reservationes casuum tantum intelliguntur circa subditos. *tex. in d. c. 7. Trid. s. 14. de Sacram. pœnit.* sunt enim introductæ, ut quilibet Episcopus suos non alienos subditos in officio contineat, maximè verò si casus reservatus in aliena diœcesi patratu sit, sicut *in cap. 2. de constit. in 6.* expressè dicitur, quòd excommunicatio Episcopi extra suum territorium locum non habeat, licet subditus ipsius Episcopi (quarò magis non subditus) peccatum illud propter quod excommunicatio lata est, extra territorium Episcopi perpetraverit. Magis proinde existimarem hoc casu pœnitentem simpliciter absolvi posse, non obstante, quòd judiciũ secundum leges loci exerceatur, quia hoc procedit regulariter, nisi subjecta materia in casu aliquo speciali ex adductis rationibus aliud exigat.

Alterius quoque casus resolutio propterea non caret scrupulo, cum non sit absolutè verum, quòd semper Jurisdictio secundum leges loci

loci exerceatur. Ecce si quis in Ungaria habi-
tans, ubi Concil. Trid. receptum non est, con-
traxerit Matrimonium sine Parocho & testi-
bus, & alibi super hoc Matrimonio disputetur
ubi Concilium receptum, id non secundum
leges loci, ubi disputatur, sed ubi contractum
fuit, judicari debet *arg. l. si fundus. 6. de evict.*
l. 1. C. de emancip. lib. Sanch. de matrim. lib. 3.
disp. 18. n. 27. similiter si testamentum fiat se-
cundum particulares consuetudines alicujus
provinciae, id in toto mundo validum repu-
tari debet & secundum illas consuetudines ju-
dicari. *l. 2. C. quemad. testam. aper. Gail. lib. 2.*
obs. 123. Verum quidem est, quod quando agi-
tur de solennitate extrinseca judiciorum v. g.
de satisfactione, forma libelli & litis contesta-
tione &c. item & de competentia jurisdictionis,
judicandum sit secundum leges loci, sed
hoc quatenus causa est in loco judicij, ut quia
ibi contractus initus, vel delictum commissum
est. hinc etiam Austriacus in ejus Patria re-
stitutio in integrum reservatur Principi terrae,
Sutting. in process. judic. infer. Aust. obs. 102. in
alia provincia litigans à judice condemnante
restitui potest. *jux. l. 3. C. ubi & apud quem re-*
stitu. &c. quia ibi est causa restitutionis scilicet
sententia judicis, probatio omissa &c. & de-
mum hæc absolutio præjudicabit juri & refer-
vationi proprii ordinarij, quam pœnitens fa-
cilè eludet, si ad aliam diœcesim pro absolu-
tione transferit, sicut ergò prorogatio aliena
juris

jurisdictionis non admittitur, ubi agitur de præ-
judicio proprii Ordinarij, *c. significasti. de foro
comp.* ita nec hic &c.

Interim quia prædicta sententia favet con-
scientiæ, & pro se habet graves & classicos
authores, nolo damnare practicantem. Sed
quid si casus fuerit in utraque diœcesi reserva-
tus? absolvi posse ab Episcopo loci ubi pœni-
tens confitetur vel qui ab eo potestatem habet
exposito principio, quod secundum leges loci
judicandum, censet Laym. *d. l.* verum quia
istud principium habet multas limitationes, ut
ostensum, ideo probabilius mihi videtur, pœ-
nitentem esse remittendum ad suum proprium
Ordinarium vel ab eo potestatem habentem,
si casus in ipsius diœcesi commissus sit, nam
ad ipsum pertinet, eradicare evellere & dissipa-
re vitia suæ diœcesis & suorum subditorum, &
ita Castro Palao. *de Sacrament. Pœnitent. disp. un.
punct. 15. §. 4. n. 1.* generaliter & rectè docet,
casus reservados à nullo, quàm à reservante, &
cui is potestatem dederit vel superiore ejus ab-
solvi posse.

Quer. VII. Utrum reservatio casuum duret **8**
etiam post mortem Episcopi, & sede Episcopali
vacante? *R.* si reservatio sit facta à Synodo
Provinciali vel diœcesanâ per modum statuti
perpetui, tunc durabit etiam post mortem Epi-
scopi, *arg. cap. fin. ubi gl. v. Statuta. de offic. leg. &*
habens Casum Reservatum sede vacante mit-
tendus erit ad Vicarium Capituli. Qui tamen
MAN. PAROCH. O à de-

à defuncto Episcopo habuisset licentiam absol-
vendi à casibus reservatis, is eandem (nisi
tempus, ad quod licentia restricta est, jam ef-
fluxisset) etiam sede vacante exercere posset,
quia gratiæ non expirant morte concedentis.
*cap. si cui. de præb. in 6. Sanch. de Matrim. lib. 8.
disp. 28. n. 72.* Sin autem non constet de tali
Statuto perpetuo, sed Episcopus defunctus
proprio motu sibi reservaverit casus aliquos
(quod videtur in dubio præsumi posse, quan-
do nulla extant statuta synodalia, quæ com-
muniter solent typis imprimi) tunc hæc refer-
vatio unà cum Persona Episcopi expirasse cen-
setur, & sede vacante quilibet Confessarius ab-
solvere poterit. *Zerola in praxi Episc. p. 1. v. Ca-
sus reservati. n. 4. Em. Sa. v. Absolutio n. 20.*

Specialia quædam notanda circa
casus Papales.

- 9 I. Nullus casus est Papæ reservatus nisi qui
simul habeat annexam censuram ex-
communicationis. *Nav. in Man. c. 27. n. 101.* ideò
II. Si Pœnitens propter aliquas circumstan-
tias possit excusari, quòd censuram non
incurrerit, quamvis casum illum reservatum
perpetravit, non est mittendus ad Papam, sed à
Parocho vel alio Confessario absolvi poterit.
10 III. Cùm nulla excommunicatio vel Cen-
sura incurratur nisi propter peccatum mortale,
ideò quotiescunque aliquis Casum Reserva-
tum sine peccato mortali perpetravit, puta ob
igno.

ignorantiam invincibilem, inadvertentiam, non sufficientem deliberationem, parvitatem materiae, &c. toties etiam à censurâ, & consequenter à reservatione excusabitur. *Cov. in relect. cap. alma mater. de sent. excom. in 6. §. 9. n. 1.*

IV. Favore Conscientiæ quorundâ est opinio non affici aliquê censurâ Ecclesiasticâ, non tantùm si ex probabili & tolerabili ignorantia nesciat actum quem agit esse prohibitû, sed etiam si sciat esse prohibitum, ignoret autem esse censuram annexam, sicut hujusmodi probabilis & tolerabilis ignorantia datur in constitutionibus & canonibus, non ita per locorû Ordinarios publicatis, maximè circa fœminas, milites, rusticos, pupillos & minores, utpote qui aliàs per Juris ignorantiam excusantur. *l. cum de indebito. 25. §. 1. de probat.* quam sententiam tenet Ang. *in v. excommunicatio. 7. cas. ult. & videtur probare Sylv. in v. ignorantia. §. 8.* Non obest, quòd rusticus v. g. grave delictum perpetrans ultimo supplicio afficiatur quamvis ignoret, tam gravem pœnam delicto esse præfixam, sicut in contrarium argumentatur Cov. *in d. c. alma mater §. 10. n. 9.* Nam imprimis vel delinquens scit, actum quem agit esse prohibitum, vel ignorat: si scit, vix potest contingere, ut ignorantia pœnæ non sit nimis crassa & affectata, siquidem pœnæ publicæ & toto mundo inspectante soleant infligi: si ignoret, actum quem egit esse prohibitum, ejusque ignorantia probabilis fuerit, fallum est

suppositum, quòd pœnâ præsertim ultimi supplicij rectè plectatur. Deinde quidquid sit in aliis causis, diversa est ratio in Censuris, quæ sine contumacia & saltem interpretativo contemptu ipsarum censurarû non incurruntur, contumacia autem quòd in ignorante non datur per se clarum est, & etiam advertit Cov. d. §. 10. n. 7. *optimus tex. in c. 2. de Constit. in 6.*

II V. Circa excommunicationes, quæ ipso jure inferuntur, etiam ad consuetudines locorum attendendum erit, quia multæ excommunicationes, quas Authores longa serie recensent, in Germania receptæ non sunt, vel certè contrario usu abrogatæ sunt teste Henric. Magnigart. in suis parvis resolut. Moral. cap. 5. §. 9. quòd autem lex non recepta non liget, cõmuniter sentiunt DD. per tex. in cap. in istis. §. leges. dist. 4. Nav. in Man. cap. 23 n. 41. Menoch. lib. 2. præsumpt. 2. & quòd lex etiam recepta per contrariam consuetudinem tolli possit, constat ex cap. fin. de Consuet. & pluribus aliis locis. quæ sanctæ consuetudo vel ex ipse rationabilis est, ne ob multitudinem censurarum fideles periculum animarum suarum incurrant, & nervum Ecclesiasticæ disciplinæ contemnant. arg. tex. in Trid. s. 25. de reform. cap. 3. & in c. 2. de Constit. in 6. Specialis est difficultas, quid censendum sit, de casibus Pæpaliibus in Bulla Cœnæ Dominice reservatis, an etiam illa Bulla possit dici non esse recepta, cùm tamen singulis annis rigorosè Romæ promulgetur? Audivi à viris fide dignis,

dignis, quòd aliqui Magni Principes Germaniæ non sint passi illam Bullam in suis territoriis promulgari, fortè quia plurimum defendit immunitatem Ecclesiasticam: Sed an id jure fecerint, aliis disputandum relinquo. Interim ad nostrum propositum dicendum videtur, subditos habere justam ignorantie causam, & consequenter non incurrere censuras prædictæ Bullæ, si in aliqua diocesi non promulgentur. *tex. notab in cap. cum infirmitas. 13. de pœnit. & remiss. ibi postquam per Prælatos locorum fuerit publicata &c. & tenet Cajet. in 1. 2. q. 90. art. 4. ac in specie quòd Bulla Cœnæ non recepta non liget, asserit Nav. Consil. 1. de const. n. 74. in summariis Paul. Laym. de excom. cap. 5. sub n. 2. ubi refert Becanum idem sentientem.* quidquid fortè sit de aliis causis civilibus & judicialibus, quæ periculum animarum non ita immediatè tangunt, in quibus ex stilo Curiæ omnes Bullæ Romæ tantum promulgatæ hoc ipso etiam in partibus obligant, aliud tamen est circa Bullas continentes censuras, ad quas incurrendas requiritur contumacia, & consequenter scientia acquisita ex debita promulgatione vel usu ac consuetudine. *arg. cap. cum infirmitas. de Pœnit. & remiss. Chokier de juris. Ord. in exem. p. 1. q. 50. à n. 5. & quia in d. c. cum infirmitas requiritur publicatio per ordinarios facienda, non sufficit scientiam censuræ ex lectione librorum acquisivisse. nam aliàs, non foret consultum SS. Canonibus vel*

casibus conscientiae studere, & rudes atque indocti melioris conditionis forent, quam illi, qui se pro Ecclesiae utilitate litteratos & doctos reddiderunt. Illud verò hic advertendum est, nulla consuetudine effici posse, ut delicta in Bulla cœnæ vel alijs Canonibus specificata licita fiant, sed tantùm, ne propterea censura reservata incuratur, quæ juris solùm humani pœna est.

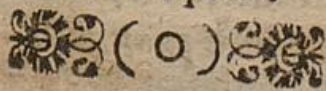
12 VI. Nulla excommunicatio vel Casus Reservatus incurritur propter actum merè internum, v. g. peccatum cogitationis, hæresim mentalem &c. quia Ecclesia non judicat de internis & occultis, sed requiritur actus externus verbo vel opere externo demonstratus, & quidem consummatus, *vid. inf. sub casu Bullæ 13.*

13 VII. Qui casum Papalem habent ab Episcopo absolvi possunt, si sint ejus conditionis, quòd Romam venire sine magna difficultate non possint, uti sunt fœminæ, pueri, filijfam. in potestate patria constituti, senes, infirmi, habentes inimicitias capitales, aut aliud justum impedimentum, propter quod tale iter suscipere nequeant, ita tamen, ut hi qui impedimento temporali laborant (exceptis pueris, qui etiam post pubertatem ab Episcopo absolvuntur, cum propter puerilem ætatem, in qua delictum admiserunt, veniam mereantur) cessante impedimento debeant ad sedem Apostolicam accedere. Item magni & potentes Domini absolvuntur: quidem in partibus, sed

S. 1 on.

S. Pontifex prius debet de statu Personæ & qualitate causæ certiorari, ut absolutio secundum ipsius mandatum impendatur, *vid. tex. in cap. mulieres. 6. cap. de cetero. 11. c. quamvis. 58. c. fin. de sent. excom.*

VIII. Demùm hodie plerumque non est ¹⁴ necessè pœnitentem cum casu Papali Romam mittere, quia Legati aut Nuntij Apostolici in partibus existentes, vel etiam diversorum ordinum Religiosi præsertim mendicantium potestatem & privilegium habent à casibus S. Pontifici reservatis absolvendi. Sed de huiusmodi specialibus Privilegijs illi ipsi Religiosi consulendi erunt: nam S. Congreg. Episcop. & Regul. de Mandato Clem. VIII. die 9. Mensis Jan. Anni 1601. resolvit, quòd quicumq; Regulares cujusvis Ordinis, Congregationis, Societatis & Instituti tam intra quàm extra Italiam virtute privilegiorum suorum quorumcunque non possint absolvere à casibus in Bulla Cœnæ vel Episcopis reservatis. prout hanc resolutionem in terminis refert Quaranta in *Summa Bull. verb. casus reservati. n. 13.* & ex Aldan. allegat. Barb. in *Collect. ad c. 7. Trid. s. 14. de Sacram. Pœnit. n. 23.* ubi ponit hanc resolutionem esse datam 17. Novemb. 1628. quod fortè de renovatione intelligendum est, quia *Data* apud Quarant. *d. l.* est antiquior.

CATALOGUS

Excommunicationum Papæ reservatarum.

CAsus Papales alij sunt in *Bulla Cœnæ*, alij extra Bullam in alijs Canonibus reservati. In *Bulla Cœnæ* fertur excommunicatio reservata,

I. *Contra hæreticos, eorumque fautores, ac libros legentes retinentes vel imprimentes, item & Schismaticos.* Circa hunc casum aliqua advertenda sunt. & imprimis tria requiri, ut hæc excommunicatio incurratur. I. ut aliquis sit *formalis* hæreticus, id est, scienter & pertinaciter eligens vel credens aliquid contra veritatem Ecclesiæ Catholicæ, non autem sufficit aliqué esse hæreticum *materialem*, qui scilicet, sine pertinacia & ex ignorantia licet crassa hæresim sequatur. *c. dixit Apostolus. & cap. qui in Ecclesia. 24. q. 3.* Unde qui à secta Lutheri vel Calvinii recedere cupiunt, si probabili vel saltem non mortaliter culpabili ignorantia laborasse videantur, à locorum Parochis jure absolvi possunt. Ecclesiarum tamen consuetudo ferme requirit, ut tales ad eos mittantur, qui absolventi ab hæresi licentiam habent. II. requiritur, ut hæresis non solum in animo consistat, sed verbo aut facto extrinsecus significetur, quia actui merè interno Ecclesia non ponit pœnam, *c. cogitationis. de pœnit. dist. 1.* ideò talis hæretic

reticus purè mentalis, à quolibet Confessario absolvi poterit. III. ut actio externa sit moraliter mala, & fiat animo profitendi vel defendendi hæresim, atque ita ab alijs accipiatur. Proinde qui causa quærendæ instructionis alteri quam hæresim detegit, vel qui à missa abstinet vel diebus jejunii carnes comedit animo hæretico, videntes autem existiment id ex alia causa fieri, vel si verbum hæreticum ab audientibus jocus putetur, non incurretur excommunicatio, quia actus externus in morali hominum acceptione non est hæreticus, & actus internus pœnâ excommunicationis non afficitur.

De dubitante in aliquo fidei articulo controvertunt DD. an sit hæreticus censendus? quidam affirmant *arg. c. 1. de hæretic.* & quòd negare articulum fidei esse certum, sit hæreticum, dubitans autem saltem implicite neget esse certum, aliàs non dubitaret. Verùm alijs benignius dubitantem non quidem à peccato sed tamen à formali hæresi & hæreticorum pœnis excusant apud Barb. *in d. c. 1. n. 2. & 3.* quia hæresis est actualis electio erroris contra fidem, dubitare autem est quid medium, nec ponit actualem electionem vel reprobationem, sicut inter placere & displicere medium est, non displicere, sive nec placere, nec displicere. *tex. verò in d. c. 1.* explicari potest, quòd in foro externo præsumatur hæreticus, qui palam suam dubitationem jactat, nec paratus est à Doctoribus erudiri.

Re-

Receptatores, fautores & defensores hæreticorum illi solùm intelliguntur, qui hæretico favorem & auxilium exhibent, non in aliis negotiis, sed quatenus hæreticus est, ut hæresim suam facilius docere, defendere, aut manus iudicis effugere possit, quamvis ipsi actualem fidem (aliàs enim Bulla gratis inter hæreticos & receptores distingueret) ei non habeant. *arg. l. 2. ff. de receptat.* limitatur tamen I. nisi persona sit valde conjuncta, ut patris aut filij &c. *arg. d. l. 2.* II. Ut tunc procedat, si ex receptione malus effectus secutus sit. Infideles nunquam baptizati extra Ecclesiæ jurisdictionem sunt, & ideo censurâ non afficiuntur. secus est de apostatis à fide, qui subjacent hæreticorum pœnis, sicut enim character baptismi indelebilis, ita indeclinabilis Ecclesiæ jurisdictio.

Circa libros hæreticorum notant communiter DD. quòd ex usu præsertim Germaniæ tunc solùm sub censurâ prohibiti sint, si ex instituto de religione tractent. (supposito etiam, quòd legens sciat esse librum hæreticum & sub censura prohibitum) non autem si de jure, medicina vel alia materia, licet aliqua hæretica interserant: Item quòd parvitas materiæ (quam communiùs ad lectorem unius paginæ constringunt) à censura excuset. Ait etiam Mart. Becan. 22. c. 15. q. 8. n. 5. ubi Bulla *Cœna* vel index librorum receptus non est, Catholicos in Germania non excommunicari, qui legunt libros hæreticos. Quæ sententia præsertim in
illis

illis locis deservire potest, ubi omnia scatent hæreticis & hæreticorum libris, ubi enim facilis est peccandi materia, non expedit tam gravem censuram dictare, ne conscientis laqueus injiciatur, cum lex debeat esse non valde difficilis, sed utilis secundum patriæ consuetudinem loco & tempori conveniens. *c. 2. dist. 4.*

Interim licet forsan in aliquibus locis bulla aut index librorum receptus non sit, quoad censuras, non tamen passim excusandi sunt à peccato, qui libros prohibitos & obscenos legunt propter perversionis periculum.

Index porrò librorum habet duas classes, in prima prohibentur libri hæretici sub censura reservata: in altera continentés doctrinam falsam vel bonis moribus repugnantē sub censura nō reservata. Inter alia in hoc iudice prohibentur etiam legi Biblia sacra vulgari idioma- te sine Episcopi vel inquisitoris licentia, sed & hoc in Germania non esse receptum, testatur Laym. *lib. 2. tract. 1. c. 15. n. 8.* & optandum foret magnopere, ut præsertim Clerici & doctiores diligentius in lectionem S. Scripturæ incumberent, ne quòd frequenter cum magno Catholicorum scandalo accidit, à quibusvis etiam plebeis hæreticis confunderentur. Ego sanè quoties Scripturam lego, magis contra hæreticos confortor, quia semper deprehendo, quòd vel mutilatè aut depravatè Scripturas allegent, vel textus aliquos notent, quos præter intentionem Scripturæ interpretantur ad vitæ carnalis licen-

licen.

licentiam, omittentes textus illos, qui ad perfectionem spiritus castigata carne & rigorem observantiae mandatorum & consiliorum Dei tendunt. *vid. sup. par. 1. c. 3. n. 7. & par. 2. cap. ult. de jejun.* perfectissimum autem hæreticorum à fide Catholica recedentium speculum est Epistola 2. Petri cap. 2. una cum commentario Cornelij à lapide.

Quòd si Parochus inter suos quosdam habeat, aut suspicetur hæreticos, non est semper consultum scholastica disputatione cum ijs contendere; docti enim ob pertinaciam, & indocti ob ruditatem non capiunt vim argumentorum, præsertim verò non debent ipsi nova dubia in fide proponi, quam quæ ipsimet ex se priùs conceperunt, ne magis dubij reddantur. Igitur potiùs expedit mansuetè cum ijs agendo tollere *radicem hæresis*, eos disponendo ad veram suorum delictorum pœnitentiam, remonstrando ex Scriptura & SS. Patribus peccatorum gravitatem & qualiter nos à regno Cælorum excludant. nam certissimum est, radicem hæresis esse peccatum, præsertim carnis, avaritiæ, ⁱⁿ justitiæ, teste Apost. 1. ad Tim. 6. *Radix, omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt à fide.* 1. ad Tim. 1. *repellentes conscientiam circa fidem naufragaverunt.* 2. ad Tim. 3. *mali homines proficient in pejus errantes & in errorem mittentes.* Examinent se ipsos hæretici, considerent pietatem

tatem & zelum resipiscentium ab hæresi, è contra malitiam ad hæresim transeuntium.

II. Excommunicatio reservata est contra eos, qui à sententia Romani Pontificis ad futurum Generale Concilium appellarint, vel quorum favore aut auxilio appellatum fuerit.

III. Contra Pyratas maritimos eorumque fautores, qui mare S. Pontificis infestant.

IV. Contra occupantes bona naufragantium.

V. Contra imponentes nova pedagia, vel gabel- las extra casus sibi permisos.

VI. Contra falsificatores litterarum Apostolica- rum.

VII. Contra dantes auxilium, equos, arma, vel materiam armorum infidelibus aut hæreticis, vel eos de statu Catholica Religionis certiores faciunt.

VIII. Contra impedièntes victualia ad Curiam Romanam deferri.

IX. Qui accedentes ad Sedem Apost. vel rece- dentes ab ea, vel morantes in Curia, per se vel per alios interficiunt, mutilant, spoliant, capiunt vel de- tinent absque jurisdictione legitima.

X. Qui offendunt Romipetas, vel peregrinos ad urbem causa devotionis.

XI. Contra eos, qui affligunt, vel persequuntur Cardinales, Patriarchas, Episcopos aut Legatos Se- dis Apostol.

XII. Contra percutientes aut spoliantes eos, qui in Curia Romana pro se vel pro aliis causas agunt, aut judicant, occasione dictarum causarum. Ali- quahter differt hæc censura ab ea, quæ superius loco

loco nono posita est, quia ista etiam comprehendit iudices & advocatos (si modo propter negotium in Curia actum offendantur) superiores solum accedentes.

XIII. *Contra eos, qui prætentes frivolum quandam appellationem recurrunt ad Laicam potestatem in causis Ecclesiasticis ad impediendam executionem litterarum Apostolicarum. Item qui impediunt pro suis negotiis ad Rom. Curiam accedere, vel litteras Apostol. impetrare volentes.*

Sed quia S. Pontif. dicit *prætentes frivolum appellationem &c.* idè non desunt, qui cum Sayr. l. 3. thesaur. casuum conscient. cap. 17. n. 3. probabile reputent, tantum frivolum appellationem sine justa causa interpositam ad Laicum iudicem comprehendi. Et Covar. pp. qq. cap. 35. n. 3. refert in Hispania esse praxim, quod gravatus à iudice Ecclesiastico possit simplicem querelam deferre ad tribunal Regium, cui dein competat causam examinare, & datà injustitià iudicem Ecclesiasticum ad rescissionem actorum compellere. Attamen hæc praxis sepositis specialibus privilegiis sustineri nequit. teste Laym. l. 4. tract. 9. c. 4. Azor. tom. 1. Inst. mor. lib. 5. cap. 14. nec regulariter salva immunitate Ecclesiastica recursus ad iudicem sæcularem etiam ob denegatam justitiam in foro Ecclesiastico admittitur, propter defectum scil. jurisdictionis in iudice sæculari, sed ad superiores Ecclesiasticos, eisque ad Papam, qui ulterius à nemine iudicatur, sed tota ipsius
causa

causa DEI iudicio reservatur. *c. si Pape d. 40.*
 Interim consuetudo immemorabilis, licet de
 rigore juris non usquequaque subsistens vel
 gravis Doctoris sententia, sicut potest à con-
 tumacia, ita etiam à censura excusare, insinuat
 Palao. *de censur. disp. 3. punct. 14. n. 3.* ubi etiam
sub n. 8. v. notanter. putat, in casu manifestæ
 injuriæ recurrentem ad tribunal sæculare non
 incurrere hanc censuram, quòd non sit ver-
 simile Ecclesiam injuriantem à Pontifice cen-
 suris protegi. & cum Ecclesiæ non concedatur
 jurisdictio ad injuriandum, non videtur iudex
 sæcularis vel recurrens in tali casu ejus juris-
 dictionem impedire, sed tantùm facto injuriæ
 per modum naturalis defensionis resistere. Sed
 hoc vix unquam contingit, ut injuria sit tam
 manifesta, quin aliquo examine judiciali indi-
 digeat, quòd examen profecto iudici sæculari
 permittendum non est, qui potiùs in dubio pro
 iudice Ecclesiastico præsumere debet, quàm e-
 jus processum sub suam jurisdictionem revo-
 care. Illud verò satis probabiliter asseritur à
 Palao. *d. l. n. 15. contra Bonac. de cens. disp. 1.*
q. 14. p. 2. n. 27. quòd ad incurrendam censu-
 ram requiratur, ut impeditio litterarum Apo-
 stolicarum actu & cum effectu secuta sit, nec
 sufficiat tentasse impedire. Quia verba acci-
 pienda sunt cum effectu, præsertim in lege pœ-
 nali, quæ interpretatione potius mollienda est.
l. pen. ff. de pœnis. huc facit, quòd extra delicta
 gravissima & casus specialiter in jure expressos
 solus

solus conatus ad delictum ex generali consuetudine non puniatur pœnâ ordinariâ. *vid. Covar. in relect. Clem. si furiosus p. 2. in princ. n. 6. §. II. cum citatis ibidem. Harp. ad tit. Inst. de publ. iud. §. 5. n. 386.*

XIV. *Qui quocunque pretextu causas spirituales à iudicibus Ecclesiasticis avocant, ut illarum executionem impediant. hanc censuram aliqui DD. limitant, ut tantum locum habeat, in iudiciis Laicis avocantibus, & à iudicibus non quibuscunque Ecclesiasticis, sed duntaxat Apostolicis, vid. Cast. Palao. de censur. disp. 3. punct. 15.*

XV. *Contra personas seculares, qui directè vel indirectè ad sua tribunalia trahunt Ecclesiasticos, vel aliquid in præiudicium Ecclesiasticæ immunitatis sub quovis pretextu privilegij vel consuetudinis statuunt, aut statutis utuntur. Hæc & prior censura procedit etiam contra Ecclesiasticos, qui potestate laica, quâ funguntur, contra committunt.*

XVI. *Contra impediētes directè vel indirectè Prelatos Ecclesiasticos ne sua jurisdictione utantur. Item recurrentes ad curias seculares, ab usque impetrantes mandata contra iudices Ecclesiasticos, & qui talia mandata decernunt exequuntur vel consilium favorem aut patrocinium præstant.*

XVII. *Contra usurpantes jurisdictionē aut fructus pertinentes ad personas Ecclesiasticas ratione beneficiorum, junge Trid. sess. 22. c. 11. Non tamen comprehendit usurpationem fructuum*

loci

locatorum, etsi locatio sit facta Clerico, cum Bonacina & Duardo docet Palao. d. l. punct. 18. n. 21. quia non percipiuntur ex beneficio sed ex locatione.

XVIII. *Contra imponentes aut recipientes decimas aut alia onera à personis Ecclesiasticis absque Papa licentiâ, nec non, qui per se vel alios directè vel indirectè prædicta facere, exequi, vel procurare aut consilium, auxilium vel favorem prestare non verentur.* Volunt verò hic iterum DD. talem exactionem debere fieri ex potestate laica. Olim etiam excommunicationem reservatam incurrebant Clerici solventes. c. Clericis. de immuni. Eccles. in 6. quod postea sublatum est in clem. quoniam. eodem tit. quando verò licet à personis Ecclesiasticis exigere, dictum est supra p. 1. de Immunitate Eccles.

XIX. *Contra iudices, notarios, scribas, executores, se immiscentes in causis capitalibus seu criminalibus contra personas Ecclesiasticas eas processando, banniendo, capiendo &c. nisi id fiat in casibus permittis ex licentiâ Papæ, vel ad invocationem brachij sæcularis per iudicem Ecclesiasticum. vel si Clericus in gravi crimine deprehensus & de fuga suspectus sit, aut à delicto aliter compesci nequeat, plures docent eum à iudice Laico capi & ad Ecclesiasticum remitti posse, dummodo major violentia non adhibeatur, quàm Clerici resistentiâ exposcat.* Pan. in c. cum non ab homine. de judic. Laym. lib. 4. tract. 9. c. 4. n. 6.

MAN. PAROCH.

P XX.

XX. *Contra destruentes, invadentes, usurpantes vel occupantes terras Romana Ecclesia subjectas, & qui ad id consilium, auxilium, & favorem presterint.*

Excommunicationes reservatæ extra
Bullam Cœnæ.

PRÆTER 20. Casus in Bulla contentos, adhuc ex aliis Canonibus Bullis & Authoribus 88. refert Barbosa *de offic. Epif. p. 3. alleg. 50.* quorum tamen censuræ plurimæ vel specialiter Religiosos Ordines vel statum & terras Pontificias concernunt, referam ergo, quæ frequentius occurrere possent.

Prima est, eaque hominibus maximè cognita & usu recepta, *contra percussores Clericorum. c. si quis suadente. 17. q. 4.*

Nomine *Clericorum* intelliguntur imprimis *in sacris* constituti etiam excommunicati, suspensi, aut verbaliter depositi, etiam *in minoribus* constituti, si habeant conditiones Concilii Trid. *sess. 23. de ref. c. 6.* qui nimirum beneficium Ecclesiasticum possident, vel habitum & tonsuram deferentes alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi inserviunt, vel in seminario Clericorum aut in aliqua Schola vel Universitate de licentiâ Episcopi quasi in via ad majores Ordines suscipiendos versantur, licet verò Concilium tantùm de privilegio *fori* loquatur, idem tamen magis procedit de privilegio *canonici*, si illud enim jure divino datum amitti

tur ex defectu dictarum conditionum, multo magis istud jure tantum humano positum. Item Monachi, moniales, conversi & novitij hoc canone gaudent. *c. non dubium. c. de monialibus. x. & c. Religioso. de sent. excom. in 6.*

Nomine percussiois aut violenta manuum injectionis intelligitur quælibet injuriosa afflictio corporalis, ut si in publica vel privata custodia detineatur, si per violentiam vestibus exuatur, si quis eum hostiliter insequatur, ut in fluvium aut fossam vel equo decidat. *c. nuper. 29. & ibi DD. de sent. excomm.* Præterea hac censura tenentur etiam mandantes consules (si percussio actu secuta sit, nec mandatum prius revocatum) consentientes, non impediens (saltem si ex officio impedire teneantur) item percussorem suo nomine factam ratam habentes. *c. quanta mulieres. 6. §. illi vero. c. 47. de sent. excom. cap. cum quis. 23. eod. in 6.*

Excusantur autem ab hac censura I. ignorantibus invincibiliter percussum esse Clericum, vel etiam ipsam censuram.

II. Si percussio vel ob levitatem, vel casum, aut non sufficientem deliberationem, amentiam, vel ebrietatem usu rationis privantem in genere percussiois ad culpam mortalem non pertingat.

III. Qui violentiam adhibent Clerico incorrigibili post trinam monitionem Episcopi enormitatibus seu seditionibus se immiscens, aut qui aliter à delicto compesci non potest. *c. cum non ab homine. 14. & c. perpendimus. 23. de sent. excom.*

IV. Qui manus violentas in Clericum cum uxore, matre, sorore aut filia (secus est de personis in gradu remotioribus) turpiter inventum. *c. si verò. 3. de sent. excommun.*

V. Si percussio Clerici necessaria sit ad defensionem corporis, bonorum vel pudicitiae in persona propria vel proximi, cum moderamine tamen inculpatae tutelae. *d. c. 3. & c. ex tenere 10. jam d. tit.*

VI. Laici Ministri, qui ad mandatum iudicis Ecclesiastici capiunt vel torquent Clericos, *cap. ut fama. vers. Laici. eod. tit.* Non verò excusantur qui percutiunt malo seu irato animo Clericum, etiam se ultro ad verbera offerentem juxt. Consilium Evang. *Matth. 5. si quis percussit te in dextram maxillam, praebe ei & alteram. c. contingit. 36. de sent. excom.* secus si ex joco, vel dum in die parasite personam Christi agit. in tali enim percussione abest animus injuriandi, & actio ipsa externa non est Ordini clericali injuriosa. Imò tamen si percutiens haberet occultam vindictae cupiditatem, peccaret quidem propter eam, probabilius tamen à centura excusaretur, quia actio externa, cui soli censura infligitur, in morali hominum acceptione non est Clerico injuriosa, prout etiam supra sub primo casu Bullae de haeretico occulto dictum. Utrumque ergò copulativè requiritur, *intentio & actus* injuriosa. Ideò si quis volens percutere Titium Laicum vel etiam Clericum casu vel errore percussit Caium Clericum, quem aut noluit per-

cure-

cutere, aut si voluit, ignoravit esse Clericum, quia fortè in tenebris habuit obvium, non incurret censuram ex intentionis defectu, secùs tamen si novisset Clericum, sed putasset alium suum inimicum, quia tunc fuit formaliter proposita & exercita percussio Clerici, quamvis in persona erratum. *Covar. in c. alma Mater. p. 1. §. 10. n. Laym. de Cens. c. 5. n. 8.*

II. Excommunicatio reservata est contra reventes penes se litteras Papales falsificatas & non destruentes intra 20. dies. *c. dura. de Crim. falsi.* requiritur tamen, ut prius hæc censura generalis per singulas Parochias promulgetur. In Bulla Cœnæ sexto casu excommunicantur falsatores, sed ibi non fit mentio mandantium, fautorum, ideòque hi tantùm incurrunt excommunicationem. *cap. ad falsariorum. de Crim. falsi. Barb. d. alleg. 50. n. 86* quæ ibidem non legitur reservata.

III. Excommunicatus à Papæ delegato post annum absolvitur à solo Papa. *c. querentz. de offic. delegati c. consulisti. de offic. Legati.*

IV. Contra Clericos scienter & sponte admittentes excommunicatos à Papa ad divina officia, *c. significavit. 18. de sent. excom.* quod tamen hodie post Concilium Constant. & extravag. *ad evitanda* de excommunicatis denunciatis vel notorijs percussoribus Clericorum intelligendum.

V. Contra incendiarios postquam fuerint denunciati. *c. tua nos. 19. De sent. excom.*

VI. Contra frangentes & spoliantes Ecclesias, postquam similiter ab Ordinarijs locorum excommu-

nicati denunciati fuerint. c. conquesti. 22. de sent. excom. Si ex rationabili causa vel usu loci omitatur publicatio, non erit censura reservata, quòd si absque violentia res de Ecclesia subtrahantur, magis inter DD. receptum est, non incurri ipso jure censuram. *Barb. in eod. cap. 22. n. 2. arg. cap. ult. de furt. allegat quidem Barb. de officio. Episc. d. alleg. 50. n. 117. Bullam 3. Sixti IV. & n. 183. Bullam Sixti V. cum provida.* ubi extrahentes lapides vel ornamenta ab Ecclesia excommunicationem reservatam incurrunt, sed in Bullario, quod ad manus habeo, reperire non potui.

XII. *Qui per se vel per alium injuriosum gravamen intulerint censurantibus, aut censuram observantibus, nisi intra octiduum satisfaciant, incurrunt excommunicationem, quæ post duos menses incipit esse reservata, si prius non sit petita absolutio, cap. quicumque. 11. de sent. excom. in 6.*

VIII. *Contra Dominos temporales, qui malitiosè impediunt interdicti vel excommunicationis effectum. Clem. gravis. de sent. excom.*

IX. *Contra eos, qui cadavera ad alium locum transferenda in frustra comminuunt, prout describitur in extravag. 1. de sepult. inter com.*

X. *Contra committentes simoniam in ordine vel beneficio aut Religionis ingressu. Extrav. 1. & 2. de Simon. inter com.* intelligitur tamen de simonia reali cum actuali traditione & acceptatione rei temporalis pro spirituali, non de sola mentali aut conventionali.

XI. *Con-*

XI. *Contra retinentes aut recipientes palam vel occultè beneficia in confidentiam. Pius IV. in constit. Romanus Pontif. & Pius V. in const. intolerabilis, quænam verò dicatur simonia confidentialis, vid. Laym. lib. 4. tract. 10. c. ult. §. 8.*

XII. *Contra absolventes prætextu privilegiorum invalidorum & revocatorum à casibus Papalibus vel Episcopalibus, vel commutantes 5. vota reservata. Extravag. si dominici. 5. de pœnit. juncto decreto Clem. VIII. edito 9. Jan. 1601.*

XIII. *Contra eos, qui largiuntur, vel accipiunt aut promittunt in Curia Romana ad obtinendum justitiam vel gratiam. Bonif. 8. in Extrav. 1. de sent. excom. Greg. XIII. in Bulla, ab ipso Pontificatus &c.*

XIV. *Contra quemcunque Episcopum aut patronum tam Ecclesiasticum, quam Laicum, qui à collatione aut presentatione suspensus beneficium contulerit, ad id præsentarit, vel instituerit. Pius V. constit. 5. 8. quanta Ecclesiam DEI.*

XV. *Contra exigentes juramenta, de observandis statutis contrarijs Concilio Trid. Greg. XIII. in constit. 103. inter Apostolicas.*

XVI. *Contra asserentes mortaliter peccare, vel esse hereticos, qui defendunt vel colunt immaculatam B. V. Conceptionem, Extrav. grave nimis. de relig. & ven. sanct. Pius V. Const. 114.*

XVII. *Contra asserentes confessionem Sacramentalem posse per litteras inter absentes fieri. Decretum Clem. VIII. apud pias. in praxi Epif. p. 2. cap. 1. n. 6.*

XVIII. *Contra pradicantes miracula falsa aut prophetias non contentas in sacra Scriptura.* Concil. Lateran. sub Leone. X. sess. 9. notat tamen Navar. in man. c. 27. n. 111. Censuras hujus Concilij non fuisse receptas.

XIX. *Contra duellantes, locum ad duellum concedentes, suadentes ac auxiliantes, spectantes.* Concil. Trid. sess. 25. de ref. c. 9. sed spectatis verbis Concilij, hæc censura reservata non est, postea verò Clem. VIII. eam reservavit. putat tamen Paul. Laym. lib. 3. tract. 3. p. 3. c. 5. sub n. 4. apud Germanos aliòsque Septentrionales hanc reservationem receptam non esse. Præterea ista intelligenda sunt de duellis ex condicto, statuto tempore & loco, ac cum ordinario vitæ periculo, quare non incurretur censura, si duo subito in platea rixam & pugnam incipiant, vel si pugnantium aut armis ordinariè non mortiferis congregiantur, vel si tantum compareant in loco absque actuali pugna, verba enim in pœnalibus cum effectu & propriè accipienda, & sola comparitio non est duellum. Barb. in collect. ad d. cap. 19. Trid. n. 12. Quod etiam de spectantibus dicitur, accipiendum est de illis, ex quorum præsentia duellantes redduntur audaciores, non qui obiter in transitu non figendo pedem, vel clam & occultè aspiciunt.

XX. *Contra quemcunque Christianum, quod alium Christianum in terris Turcarum habitantem tanquam mancipium ceperit, aut ejus bona diripuerit, vel qui non permittunt Christianos captivos*

apud Turcas, postquam illos caperint, liberè abire cum suis conjugibus & bonis. Pius V. Constit. 149. licet omnibus.

XXI. Contra ingredientes absque licentia debite obtenta Monasteria Monialium. Trid. s. 25. de Regulari, cap. 5. juncta Bulla Greg. XIII. ubi graua. Sed quia hæc censura in Trid. non est reservata, & Bulla Gregorij videtur principaliter loqui de personis quibusdam illustribus, qui prætextu privilegiorum olim sibi concessorum, nunc verò revocatorum Monasteria ingredi præsumunt, ideò plurimum est DD. sententia censuram tantum in hoc speciali casu reservatam esse; cæterum autem à quovis Confessario absolvi posse. arg. c. nuper de sent. excom.

Contra mulieres ingredientes Monasteria virorum non habetur lata censura, quamvis interim talis ingressus ob circumstantias scandali vel periculi facile possit esse peccaminosus. Allegatur quidem & hîc d. Bulla Greg. & Bulla Pij V. que incipit Regularium. inferens censuram reservatam mulieribus, sed & istas Bullas de ingredientibus sub prætextu privilegiorum revocatorum interpretatur Suar. tom. 5. de cens. disp. 22. sect. 6. n. 11. Laym. de statu Religionis c. 12. n. 4. refert autem Navar. de Regul. Comment. 4. n. 62. Pium V. declarasse suam Bullam universim de mulieribus ingredientibus Monasteria virorum procedere, sed responderi potest cum eod. Laym. d. n. 4. hanc declarationem saltem in Germania non apparuisse in forma authentica

aut Episcopis transmissam vel usu receptam fuisse.

Adnotatio de Excommunicatione & ejus Effectu.

Pro coronide hujus catalogi excommunicationum placuit aliqua breviter de ipsa hac censura adscribere

EXCOMMUNICATIO igitur est censura Ecclesiastica, per quam homo Christianus à communione fidelium excluditur. Hæc censura introducta in Ecclesiam creditur, tum ex potestate *ligandi & solvendi* Ecclesiasticis Prælatiis à Christo tradita, tum ex illis verbis *Matth. 18. si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus &c.* tum etiam ex facto Apostoli, qui *1. ad Corinth. 5. & 1. ad Timoth. 1. in fine* quosdam incorrigibiles *satana tradidit*, quem locum de excommunicatione interpretatur divus August. in *c. omnis, 32. causa 11. q. 3.* quia *extra Ecclesiam, inquit, diabolus est, sicut in Ecclesia Christus, ac per hoc quasi Diabolo traditur, qui ab Ecclesiastica communione removetur. &c.*

Censura excommunicationis etiam alio nomine sæpius in jure *anathema dicitur*. anathema enim græca voce in genere significat separationem & divisionem à reliquis rebus, aliquando causa honoris, prout anathema dicuntur Divorum dona, quæ in Templis suspenduntur, aliquando & frequentius causa execrationis, & damnationis prout hæreses & hæretici, aliique
pec-

peccatores incorrigibiles ab Ecclesia anathematizantur. Interim licet *excommunicatio* & *anathema* essentialiter non differat, differunt tamen quò ad solemnitatem, nam *excommunicatio* solâ sententiâ iudicis in scriptis conceptâ profertur, *cap. 1. de sent. excomm. in 6.* anathema autem cum quibusdam cæremonijs ad terrorem aliorum peragitur, quales cæremoniæ præscribuntur *in c. debent. 106. causâ 11. q. 3.* ut 12. Ptesbyteri Episcopum circumstant, & post latam anathematis sententiam lucernas ardentis, quas in manibus tenent, in terram projiciant, & pedibus conculcent. cui solemnitati aliæ quoque maledictiones & execrationes verbales addi solent, quas quoad effectum plùs operari, quàm simplicem excommunicationem censet Covar. *in relect. c. Alma Mater. d. tit. in 6. p. 1. §. 6. n. 8.* & colligitur ex *c. nemo Episcoporum. causâ 11. q. 3.* hinc etiam est, quod *in c. cum non ab homine. 10. de iudicij.* contumax contra Ecclesiam primùm excommunicari, deinde verò crescente contumacia anathemate puniri jubeatur.

Dividitur excommunicatio in *majorem*, quæ simpliciter separat à communionem fidelium, & in *minorem*, quæ tantùm separat secundùm aliquid, nimirùm à Sacramentorum perceptione, non autem ab alia communionem fidelium aut Ecclesiasticis suffragijs. Imò nec ab administratione Sacramentorum, licet non facilè ante absolutionem divina ministrari deberent, & propter aliqualem irreverentiam culpa saltem venialis

nialis

nialis administrando committatur. *c. ult. Et ibi Barb. n. 6. de Cler. excom.* incurritur hæc minor excommunicatio, propter communionem prohibitam cum excommunicato, ut mox dicitur. Si tamen in iure excommunicatio feratur, regulariter de maiore, non de minore intelligendum est, nisi ex contextu verborum aliter de mente legislatoris appareat. *c. si quem. 59. de sent. excom.*

Hæc verò fidelium communio, quâ excommunicatus privatur, triplex à DD. assignatur, *merè interna, merè externa, & mixta.* Merè interna communio est, quâ fideles per fidem & charitatem inter se & cum Christo uniuntur, ac ob istam unionem quilibet per privatam suam devotionem non tantum pro se ipso, sed etiam pro altero aliquid apud DEUM de congruo promereri potest. juxta illud *Psal. 118. particeps ego sum omnium timentium te.* & illud *Genes. 18.* ubi DEUS propter decem justos in civitate Sodoma voluit parcere alijs peccatoribus. Hac autem merè internâ communione non privatur excommunicatus, quin abolitâ culpâ peccati per contritionem etiam ante absolutionem pro seipso apud Deum promereri valeat, & alij fideles in privatis suis orationibus & pijs operibus illius memores esse possint, & licet publica sacrificia vel collectas nomine Ecclesiæ pro excommunicato offerre concessum non sit, quia communibus Ecclesiæ suffragijs privatus est, ex privata tamen & propria intentione non prohibetur Sacerdos in *memento* pro excommunicato orare.

sicut

sicut docet Sylvest. in verbo excommunicatio. §. I. num. 2.

Merè externa communio consistit in communione fori judicialis, ut excommunicatus nequeat esse Judex, Notarius, Advocatus, testis, vel actor (reus tamen esse potest ne ex delicto commodum reportet, & se excipiendo vel appellando defendere, quod juris naturalis est) *c. qui ad probandum. 24. de sent. & re jud. c. veniens de test. c. decernimus. de sent. excom. in 6.* & alio externo fidelium commercio, colloquio & convictu.

Et quidem olim omnes indifferenter excommunicati vitandi erant, si publici, publicè ab omnibus, si occulti, privatim ab ijs, quibus censura nota erat. *c. cum non ab homine. de sent. excom. adeò, ut communicans cum excommunicato majorem etiam excommunicationem incurrit. c. excommunicatos. & seqq. II. q. 3.*

Verùm posterioribus juribus & temporibus aliquid immutatum fuit, I. in *c. nuper. 29. & c. si concubina. 55. de sent. excommun.* ut tantùm illi incurrant majorem excommunicationem, qui communicant cum excommunicato in crimine, propter quod censurâ affectus est, præbendo ei consilium, auxilium & favorem, in alijs verò negotijs & colloquijs *minor* solùm excommunicatio contrahatur.

II. In Concilio Constantiensi circa annum 1434. facta est quædam constitutio, postea à Martino V. edita (unde & extravag. Martini V. appel-

appellatur) & à Leone X. in Concil. Lat. confirmata, quæ incipit *ad evitanda scandala*, ubi prohibitio communicandi cum excommunicatis ex parte fidelium innocentium generaliter sublata est, ita ut etiam exercitium cujuslibet jurisdictionis penes excommunicatum pro favore fidelium remaneat. Excipiuntur autem in hac Constant. Concilio 2. Casus. 1. Si excommunicatus publicè fuerit à suo ordinario Judice Ecclesiastico denunciatus & proclamatus. 2. Si quis ob sacrilegam manuum injectionem in Clericum excommunicationem Canonis notoriè incurrerit, ut factum ejus nulla tergiversatione celari & nullo juris suffragio excusari possit.

Ipsis quoque censuratis in hoc Concilio directè nulla gratia facta est, neque se utrò & non requisiti communioni fidelium ingerere possunt, quia major est prohibitio ne excommunicati communicent cum fidelibus, quàm vice versa. *c. illud. circa fin. de Cler. excom.* & fideles innocentes non debent facilè alterius odio prægravari, unde & fideles extra crimen & sine contemptu communicantes cum excommunicatis tantum venialiter peccare communior est sententia, nisi inde excommunicatus contumaciôr reddatur. Præterea etiam in dictis casibus, ubi vitandus est excommunicatus, sunt quædam causæ, ex quibus communicatio permittitur, quas Gloss. in cap. *cùm desideres. 15. de sent. excom.* & Sylv. *v. excommunicatio. §. 5. n. 2.* hoc versiculo comprehendit.

Utile, Lex, humile, res ignorata, necesse. Ita-

Iraque I. propter *utilitatem* propriam potest aliquis communicare cum excommunicato, *c. si vere. 34. de sent. excom.* dummodò utilitas sit notabilis, ne prætextu cujuslibet utilitatis eludatur omnis prohibitio communionis & commerciorum cum excommunicato. Ipsius quoque excommunicati utilitas spiritualis admittitur, ut si quis illi in his, quæ ad salutem animæ pertinent vel absolutionem ejus, colloquatur, quamvis incidenter etiam aliqua extranea admisceat. *cap. cum volantate. § 4. de sent. excom.*

II. *Lex conjugal*is permittit ut conjuges sibi invicem communicare possint non obstante alterius censura, *c. quoniam multos. 19. q. 3. § c. inter alia. de sent. excom.*

III. *Humilitas subjectionis* quam habent liberi erga parentes, servi erga dominos, Religiosi vel Clerici erga Prælatum, justa est causa communionis, *d. c. quoniam multos. junct. c. inter alia.*

IV. Excusat ignorantia censuræ vel prohibitionis communicandi, quæ non est valde crassa aut affectata.

V. *Necessitas*, si quis alimenta petere debeat ab excommunicato, vel ex alia causa necessaria ejus colloquium vel confortium declinare nequeat. *Mixta* demùm sive *partim externa partim interna* communicatio est, quæ in exterioribus actionibus vel ceremonijs consistens interiorem ac spiritualem fructum ex propria institutione continet. quo spectat administratio & perceptio Sacramentorum, divina Ecclesiæ officia & suffragia, indulgentiæ &c.

Hæc

Hac ergò communione *mixta* privatur excommunicatus, ut imprimis Sacramenta suscipere vel administrare sine peccato mortali non possit, valent tamen suscepta vel administrata excepto Sacramento pœnitentiæ, quod ob censuram excommunicationis non præmissa absolutione invalidum redditur. Nam respectu suscipientis quoad hoc Sacramentum est indispositio, quia non potest priùs à peccatis, quàm à censura absolvi, respectu autem administrantis est defectus jurisdictionis, quæ eidem per censuram auferitur.

Deinde excommunicatus privatur communibus Ecclesiæ suffragijs & indulgentijs ut pro eo publicè orare vel sacrificare non liceat. Imò dum missæ sacrificium aliàque divina officia in Ecclesia celebrantur, excommunicatus interesse non debet, & si monitus non discesserit, nova excommunicatione reservata afficitur, *Clem. gravis de sent. excom.* potestque operâ aliorum fidelium de Ecclesia violenter expelli, *arg. c. veniens. de sent. excom.* si nolit exire, aut expelli nequeat, tenentur alij ab eo discedere, & Sacerdos, qui necdum Canonem missæ incepit, divinum officium intermittere, quia cum excommunicatio in oratione communicare prohibitum est, *c. nuper. c. responso. de sent. excom.* quod semper intellige de excommunicatis post Concilium Constant. vitandis. Conciones audire, & privatim in Ecclesia orare, quando non celebrantur divina officia, nec alij fideles conveniunt ad

com.

communem orationem non prohibetur excommunicatus. *d. c. responso.* Cæterum sæped. Extrav. Martini V. *ad evitanda.* etiam prodest eatenus circa istam mixtam communionem, ut Parochus vel Minister Sacramentorum excommunicatus, nisi fuerit denunciatus aut notorius percussor Clerici, possit requisitus (ante requisitionem non debet se ultrò ingerere, quia ipsi directè gratia facta non est) & contritus Sacramenta & divina ministrare. Idque fieri posse citra casum necessitatis, licèt alius æquè faciliter ministraret, docet Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 9. n. 7.* sed quia negari non potest, esse indecentiam satis notabilem, & aperiri viam ad contemptum censurarum, si is qui scit excommunicatus sine omni necessitate ad cujuslibet requisitionem divina peragat, ideò si excommunicatio notoria foret, vel saltem facilè populo innotesceret, non putarem Clericum excommunicatum ad divina admittendum, si alius æquè idoneus haberi posset. *vid. Suar. de cens. disp. 11. sect. 4. n. 10.* de facto tamen celebrantem vel ministrantem Sacra ab irregularitate ob auctoritatem Sanchezij excusarem. Etenim ad præcavendum peccatum tutior quidem sententia ab initio præferenda est, post actum verò patratum ad minuendam pœnam favorabilior sententia nonnunquam recipienda, teste Covar. *in princ. relect. Clem. si furiosus. de homicid. n. 9.*

MAN. PAROCH.

Q

Casus

Casus Episcopales.

Utrum de jure aliqui casus sint Episcopo reservati, dubitant DD. nam in *c. si Episcopus de pœnit. in 6. Extravag. super Cathedram. de sepult. Extravag. inter cunctas. vers. observent. de privil.* non simpliciter statuuntur casus de jure reservati, sed potiùs confirmatur consuetudo, vel constitutio Episcopalis, ex qua peccata aliqua graviora ipsi Episcopo reservantur. Ideò communior tenet sententia est, *Casus Episcopales* non esse in jure determinatos, sed ex usu & consuetudine locorum desumendos. *Barb. de offic. Epif. p. 3. alleg. 51. n. 3. Palao. de Sacram. Pœnit. tract. 23. diss. un. punct. 15. Laym. lib. 5. tract. 6. c. 11. n. 4.*

Interim tamen negari non potest I. Quin ob difficultatem *Casus Papalis* aliquando fiat *Episcopalis*. prout à censura *Canonis* ex percussione Clerici contracta Episcopus absolvit mulieres, impuberes, Religiosum percutientem Clericum sæcularem, aliòve impedimento aut morbo detentos, quò minùs ad Papam vel Legatum ejus accedere possint. *c. mulieres. c. moniales. d. c. cætero. c. ea noscitur. c. quamvis c. ult. de sent. excom. c. Religioso. c. eos qui. Eod. in 6.*

II. Reservatur Episcopo de jure percussio Clerici levis. *c. pervenit. de sent. excom.* Est autem hîc advertendum, quòd percussio quadrupliciter dividi solet. Prima est *levissima & venialis*, quæ non habet censuram. Secunda est

mor.

mortalis, sed comparatione aliarum *levis*. Tertia est *gravis* sed mediocris, à qua Episcopus tantum absolvit Clericos simul viventes, vel Religiosos percutientes Clericos, *c. quoniam. de vita & honest. Cler. & d. c. Religioso*. Quarta *gravissima* sive *enormis*, quæ regulariter habet censuram Papæ reservatam. quam autem in singulis factis percussio *levis*, *mediocris*, vel *enormis* dicatur, relinquitur arbitrio Episcopi, qui circumstantias facti scilicet læsionem, locum, tempus, modum, personam tam læsi quam lædenti diligenter considerabit, ita tamen ut in dubio potius judicet, percussionem esse gravem, & ab ea se absolvere non posse, quam ut declarando levem occasionem præbeat lædendi statum Ecclesiasticum. Sicut habetur in quadam Extravag. quam in terminis refert. Navar. *in Man. c. 21. n. 92.* & Molina. *tom. 2. tract. 3. disp. 59. n. 1.* communiter verò *levem* (cujus absolutio Episcopo vel ab eo privilegium habenti competat) percussionem censent, quæ nullam maculam, aut lacerationem carnis, nec membri mutilationem, dentium evulsionem, multorum capillorum extractionem, aut sanguinis immo- dicam effusionem attulit, neque ex circumstantijs loci vel personæ percussæ aggravata est. *Laym. lib. 1. tract. 5. p. 2. c. 5. n. 10.*

III. In Concil. Trid. *sess. 24. de ref. c. 6.* conceditur Episcopis, ut in omnibus irregularitatibus & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus exceptâ eâ, quæ oritur ex homicidio

voluntario, & exceptis alijs deductis ad forum contentiosum dispensare, & in quibuscunque casibus occultis, etiam Papa reservatis per se aut Vicarium cum speciali mandato absolvere possint. & casum occultum ex magis communi sententia dici, qui non est notorius apud plerosque, etiam si possit probari per aliquos testes, & qui valeat aliqua tergiversatione celari, tradit Barb. ad d. cap. 6. Trid. n. 26. cum plurimis ibid. citatis.

IV. Ex eod. cap. 6. Trid. absolutio ab hæresi occulta Episcopis datur. & licet non pauci DD. existiment hanc potestatem esse Episcopis per processum Bullæ Cane ademptam, alij tamen apud Barb. d. l. n. 152. v. contra. valdè probabiliter contrarium sustinent, quia Bulla est generalis de hæresis reservatione, hoc verò Concilij decretum speciale, de hæresi occulta, in omni autem jure generi per speciem derogatur, & non censetur plus de jure veteri correctum, quàm expressum. Dicitur autem hoc loco hæresis occulta non quæ purè mentalis & reservata non est, sed quæ verbo vel opere externo manifestata quidem, adhuc tamen ad multorum notitiam non pervenit.

Cæterum quoad casus, quos Episcopi specialiter pro suo arbitrio & discretionem solent sibi reservare, passim notant DD. quòd illi non debeant esse valdè multi, quia experientia docet, homines difficulter persuaderi posse, ut Episcopum pro absolutione accedant, interim gravantur conscientia, & periculum est, ne labantur in deteriora.

Dein

DE CASIBUS RESERVATIS. 245

Deinde ut casus censeatur reservatus, debet actus fuisse opere externo completus & consummatus, & quidem cum tali deliberatione & circumstantia; ut peccatum mortale constituat, atque in illa qualitate peccati, sub qua reservatus est. v. g. reservatur in castus, non sufficit copula attentata vel imperfecta, aut quæ fuit habita cum consanguinea ex ignorantia consanguinitatis.

Non tamen putarem requiri, quod pœnitens sciverit reservationem, sicut ad puniendum delictum non requiritur, quod delinquens præsciverit pœnam vel ad cuius iudicis tribunal trahendus sit. Licet in casibus *Papalibus* speciale possit esse propter censuram annexam, quæ requirit contumaciam & saltem interpretativum contemptum censurarum, ut sine prænotitia ipsius censuræ casus *Papalis* non committatur. Sed si quis nosset censuram, ignoraret autem esse *reservatam*, non videretur mihi à casu *Papali* excusandus.

Demum reservatio casuum tanquam pœnalis est strictæ interpretationis. *vulg. c. odia. de R. l. in 6. l. penult. ff. de pœnis.* ideoque in propriissimis terminis accipienda, nec extendenda ad casus similes vel etiam maiores expressis. e. gr. reservatus est in castus in primo gradu *affinitatis*: intelligenda est *de vera affinitate* orta ex copula completa, non de *quasi affinitate* orta ex *publica honestate* scilicet ex sponsalibus de futuro, vel matrimonio rato. Reservatur *procratio abortus*,

246 PARS III. CAPUT II. §. II:
intelligitur de fœtu animato (in masculo dicitur
fœtus animatus post 40. dies à conceptione, in
fœmina post 80 Barb. ad. Decret. Grat. dist. 5.
n. 2.) in dubio præsertim quando non satis con-
stat de conceptione, non est casus reservatus,
Palao d. pun. 15. §. 2. n. 12. Reservatur procura-
tio sterilitatis, intelligi potest de perpetua sterili-
tate, non de una vel altera conceptione impedi-
ta Reservata est defraudatio decimarum, non
comprehendetur alia defraudatio Parochi,
quamvis gravior &c quo etiam faciunt ea, quæ
tradit Harp. ad tit. instit. de exhæred. lib. §. fin.
n. 66. quòd nimirum liberi ex alijs causis simili-
bus vel majoribus quàm in jure expressis ne-
queant exhæredari. nec est rarum, quòd ali-
quando delictum ob frequentiam gravius casti-
gari solet, quàm aliud quod in suo genere est
majus. L. 1. ff. de abigeis. v. g. furtum, quàm
mutilatio membri, &c. præsertim confessiona-
lia redderentur plena scrupulis, si casus reservati
ad similes vel majores extendendi forent.

§. III.

De Indulgentijs.

SUMMARI A.

1. *Indulgentia quid?*
2. *Indulgentia est ex meritis Christi.*
3. *Satisfactio pro peccatis debita.*
4. *Indulgentia quotuplices.*
5. *Indulgentia de pœnitentijs injunctis intelligun-
toretiam de injungendis.*

6. *Qui*

6. *Quis concedat Indulgentias, & an Episcopales
profint exemptis?*

7. *Quid jubileum?*

INDULGENTIA est remissio satisfactionis
sive pœnæ temporalis DEO pro peccatis de-
bitæ. enimverò quod Ecclesia ex potestate cla-
vium sibi à Christo *Matth. 16.* traditarum sol-
vit seu remittit in terris, solutum etiam est in
cœlis.

Hanc porrò remissionem facit Ecclesia per
singularem applicationem meritorum Christi,
& Sanctorum ejus, nam licet Christus infinite
DEO Patri suo satisfecerit pro peccatis nostris,
nihilominus hæc satisfactio non prodest indi-
stinctè omnibus; nisi quatenus alicui applicatur
vel immediatè per ipsum Christum, ut Mariæ
Magdalenæ & Latroni in cruce, vel per susce-
ptionem Sacramentorum, vel per Vicarium ejus
Rom. Pontificem. Aliàs enim, si Christus per
solam suam satisfactionem voluisset omnibus
indistinctè omnia peccata remittere, & securam
salutem conferre, frustra instituisset Sacramenta,
frustra peccatores non agentes dignos fructus
pœnitentiæ à regno cœlorum in multis Evan-
gelij locis exclusisset, frustra pastori Ecclesiæ
claves ad ligandum & solvendum concessisset.
Neque propterea per satisfactionem nostram a-
liquid derogatur meritis Christi, ut cavillantur
hæretici, qui licentiâ & libertate peccandi sedu-
cti horrent pœnitentiam & satisfactionem, quia
hæc ipsa satisfactio, non aliter vim & effectum
habet,

Q 4

habet,

habet, quàm ex satisfactione Christi, à quo offer-
tur Patri, & per quem acceptatur à Patre, sicut
declaravit Trid. sess. 14. de Sacram. Pœnit. c. 8.

3. *Decet divinam Clementiam*, inquit ibidem Con-
cilium, *ne ita nobis absque ulla satisfactione peccata*
dimittantur, ut occasione accepta peccata leviora pu-
tantes veluti injuriis & contumeliosis Spiritui sancto
in graviora labamur, quod experiantur hæretici
& obdurati peccatores, qui in profundum pec-
catorum descendentes tandem contemnunt &
in atheismum labuntur. Sanè præter constan-
tissimam Ecclesiæ traditionem de necessitate
satisfactionis infinita sunt SS. Patrum testimo-
nia. Ita S. August. in Psal. 50. *Ignoscis Dom-*
ine Confitenti, ignoscis, sed seipsum punient: ut
servetur misericordia & veritas. Loquitur plañè
ex sententia Apostoli: *Si nosmetipsos judicare-*
mus, non utique judicaremur à Domino. S. Cyr.
Deus quantum patris pietate indulgens, tantum ju-
dicis majestate metuendus est, quam magna deliqui-
mus, tam graviter defleamus. S. Hieron. in Epi-
taph. Paulæ ad Eustoch. *Affligendum corpus quod*
multis vacavit delicijs, &c. S. Ambr. de Helia.
c. 20. *Pecuniam habes: redime peccatum tuum: di-*
vitia vixi redemptione ejus, &c. quod notandum
divitibus & delicatioribus. S. Chrysoft. concl. 4.
de Lazaro. *Supplicium quisque à se ipso exigat pro*
peccatis &c. Quemadmodum domini tempo-
rales condonant offensionem & delictum sub-
diti, sed non illicò remittunt pœnam, faciunt
gratiam vitæ, sed imponunt pœnam mitio-
rem

rem &c. Familiare autem fuit Christo ab exemplo actionum humanarum docere cœlestia, ut passim ex SS. Evang. textu notum est.

Dividuntur Indulgentiæ; quod aliæ sint *totales* sive *plonariae*, aliæ *parvales*, per illas remittitur tota pœnitentia & satisfactio sive in hoc sive in altero sæculo sustinenda, per has autem tantum pars aliqua pœnitentiæ, ut si indulgentia unius anni, septennij, vel 40. dierum concedatur, sensus est remitti pœnitentiam, quæ aliàs secundum rigorem Ecclesiæ tot annis vel 40. diebus (quæ pœnitentia 40. dierum in Canonibus dicitur Carena, cap. 8. de accusationibus.) peragenda fuisset.

Sed hîc movetur non inutilis quæstio, an, cum litteræ indulgentiarû ordinariè secundum stylum curiæ Romanæ soleant habere adjunctam clausulam, *de pœnitentijs iniunctis &c.* tales indulgentiæ etiam sint intelligendæ de illis pœnitentijs, quæ per Confessarium quidem *injunctæ* non fuerunt, fuissent tamen secundum gravitatem peccatorum, & de rigore Canonum pœnitentialium *injungenda*? R. benigniorem esse interpretationem DD. quod hæc clausula non sit restrictiva indulgentiarum, sed ampliativa habens subintellectam particulam *Etiam*, ut sit sensus, etiam de injunctis pœnitentijs &c. Nam præterquam quod indulgentiæ sint gratiæ, & favorabiles animæ, ideóque latiùs interpretandæ juxta vulgatas juris regulas, Ecclesia quando concedit id, quod est majus & difficilius,

Qs

lius,

lius, concedi solet, intelligitur etiam in eodem genere concessisse, quod est minus, *c. ex parte 27. de decimis*, sed plus est, & difficilius conceditur remissio pœnitentiæ *injunctæ*, utpote divino & humano præcepto debitæ, & per quam remissionem turbatur & impeditur inferioris judicis pœnitentiam injungentis jurisdictio, quàm concedatur remissio pœnitentiæ *injungenda*, quæ incerta & indeterminata est, ergò concessa remissio super injunctis pœnitentijs non immerito etiam de injungendis explicanda erit. Quæ interpretatio præsertim hodierno jure & statu Ecclesiæ, ubi non amplius tam longæ & graves pœnitentiæ, sicut olim injunguntur, adhiberi debet, cum aliàs nunquam vel rarissimè indulgentiæ cum prædicta clausula: *De injunctis pœnitentijs &c.* utilitatem adferrent. *Panor. in c. cum ex eo. de Pœnit. n. 6. Suarez. tom. 3. disp. 50. sect. 3.* unde ulterius notandum est, valde utile esse pœnitentibus, ut studeant indulgentias ab Ecclesia concessas lucrari & divinæ Justitiæ potius per indulgentiam, quàm per modicas pœnitentias à Confessarijs injungi solitas satisfacere. Pœnitentiæ tamen, quæ potius medicinales & præservativæ sunt, quàm vindicativæ, etiam stante indulgentia peragenda sunt.

6 Indulgentiarum concessio primò & principaliter ad S. Pontificem spectat, cujus est dispensare thesaurum Ecclesiæ ex meritis Christi & Sanctorum collectum, *Extravag. 2. de Pœnit. inter communes.* Deinde verò per speciale privilegium

vilegium etiam à S. Pontifice inferioribus Præ-
latis concedi potest jus dandi indulgentias, sicut
est Episcopis in dedicatione dare indulgentias
unius anni & in anniversario 40. dierum & non
amplius, sive ab uno, sive à pluribus Episcopis
Ecclesia consecrata sit. *c. cum ex eo. 14. de pœnit.*
remiss.

Est autem remissio actus jurisdictionis sicut
ligatio, cum contrariorum eadem ratio censea-
tur, ideòque non prodest nisi subditis remissio-
nem concedentis, alienis verò tunc tantum, si à
proprijs suis Ordinarijs habuerint licentiam alie-
næ jurisdictioni & remissioni se subjiciendi, nam
prorogatio jurisdictionis in spiritualibus fieri
non potest, absque proprii judicis & pastoris
consensu, *c. quod autem 4. de Pœnit. & remiss.*
Exempti tamen etiam lucrari possunt indulgen-
tias Episcopales, nam in his favorabilibus, sicut
in commutatione & dispensatione votorum pro-
babilius etiam sine speciali licentia S. Pontificis,
cui immediate subsunt, possunt se subjicere ju-
risdictioni Episcopi, ne aliàs propter exemptio-
nem sibi concessam sint deterioris conditionis,
quàm alij non exempti contra regulam, quod
id, quòd in gratiam alicujus est introductum,
non debeat in ejus odium retorqueri. *c. quod ob*
gratiam. de regulis juris. in 6. Prætereà hic actus
jurisdictionis non habet necessariam connexio-
nem cum ordine Episcopali, quia est condonatio
pœnæ extra Sacramentum & extra forum inter-
num pœnitentiale, ideòque Episcopus tantum
con-

confirmatus, quamvis non consecratus indulgentias rectè concedit, cum per solam confirmationem tanquam pastor accipiat claves Ecclesiæ, quarum autoritate aliquem extra Sacramentum solvere vel ligare potest. *Pasor. in c. accedentibus, de excessibus Pralat.*

- 7 Demùm remissio amplissima est *Jubilæum*, sicut enim in lege veteri quinquagesimus annus Jubilæus & remissionis dicebatur, quo Judæi debita & hypothecas aliasque possessiones prioribus dominis remittebant, servos libertate donabant, *Levit. 25.* quæ remissio præfiguratio erat remissionis peccatorum adventu Christi faciendæ, ita Ecclesia in lege nova pro solatio fidelium introduxit annum Jubilæi, in quo præter plenam remissionem peccatorum & poenitentiarum alias insuper gratias addere solet, ut liberam electionem confessarij cujuscunque, absolutionem à reservatis quibuslibet, commutationem votorum in aliud opus pium, non verò dispensationem simplicem, &c. Licet autem de jure hic annus Jubilæi (qui olim primùm centesimo, deinde quinquagesimo anno concessus fuit) hodie vigesimo quinto quovis anno concedatur illis tantùm, qui urbem Romanam & Basilicas Apostolorum Petri & Pauli visiterint, suspensis interim omnibus alijs indulgentijs per orbem, ut fideles tantò diligentius Romam veniant, ad lucrandum Jubilæum, ut in *extravag. 1. 2. & 4. inter communes, de Pœnit.* habetur, solent tamen Pontifices sæpiùs pro suo arbi-

arbitrio ex causa aliqua urgente, scilicet ad conciliandum Deum & avertendum periculum imminentis mali frequentius per totum orbem Jubilæum sive plenissimas indulgentias cum privilegijs Jubilæi non quidem per integrum annum, sed aliquot hebdomadas in quovis loco indulgere. Præ cæteris videri poterit Georg. Gobat, in suo tract. de duplici Jubilæo, in quo pro confessarijs multas utiles & practicas quaestiones tempore Jubilæi occurrentes resolvit.

CAPUT III. De Eucharistia.

SUMMARIA.

1. Eucharistia danda est quoties rationabiliter petitur.
2. Videtur verius quòd etiam quotidie, cæteris paribus peti possit.
3. Fallit in conjugatis.
4. Eucharistia quandoque petitur ad egrotum deferenda est reverenter cum comite & lumine.
5. Ad summptionem Eucharistia requiruntur dispositio animæ, & corporis.
6. Habens casum reservatum aliquando ante absolutionem communicare potest.
7. Non habentes usum rationis non sunt ad Communionem admittendi.
8. Communicaturus qualiter debeat esse jejunius.
9. Ad egrotum non debet Eucharistia deferri, causa solius adorationis, si eam sumere non potest.
10. Ex-

10. *Extra tempus paschale quilibet Sacerdos potest quoscunque communicare.*
 11. *Eucharistia honorificè asservanda est.*
 12. *Quis teneatur ad conservationem Lampadis ardentis ante SS. Eucharistiam.*

1 **C**irca administrationem hujus Sacramenti
Not. 1. Quòd Parochus regulariter teneatur dare SS. Eucharistiam, quoties pij subditi eam rationabiliter petunt, ne *parvuli petant panem, & non sit qui frangat eis.* Sed quaestio- nis est, an censeatur rationabiliter petere, qui singulis aut fermè singulis diebus peteret? Sa- nè priscis temporibus peracta consecratione in Missa omnes adstantes sumebant Eucharistiam, *Hurtado de Sac. tom. 2. tract. de Euchar. disp. 9. diff. 22. vers. recentiores &c. & in Concil. Trid. s. 22. de Sacrif. Missae. c. 6. haec verba leguntur: Optaret Sancta Synodus ut in singulis Missis fideles adstantes, non solum spiritali affectu, sed Sacra- mentali etiam Eucharistiae perceptione Communica- rent, quò ad eos Sanctissimi hujus Sacrificij fructus*
 2 *uberius perveniret &c.* † Quapropter dandam esse Eucharistiam etiam quotidie petenti, si ex ordinaria ejus vitae conversatione colligi posset, quod non ad vanam gloriam captandam aut cum periculo irreverentiae accederet, per plura argumenta, & declarationem Cardinalium con-
 3 cludit Joannes Sanchez *in select. disp. 22.* † In conjugatis quidem personis, qui carnali com- mercio intervium, non immeritò haec quoti- diana communio denegatur, illo maxime die,

in cujus nocte præcedente copulâ conjugali usi sunt, ad majorem tanti Sacramenti reverentiam servandam, & distractionem mentis evitandam, juxta illud Reg. 1. c. 21. *Non habeo laicos panes ad manum, sed tantum panem Sanctum, si mundi sunt pueri maxime a mulieribus manducent, &c* & juxta monitum Apostoli, qui vult conjugatos abstinere ad tempus, ut vacent orationi.

Not. II. Quòd in casu necessitatis videlicet instantis mortis teneatur Parochus non tantum de die sed etiam de nocte, instantibus quoque pluvijs SS. Eucharistiam ad ægrotum deferre, quia salus alterius spiritualis utique commoditati exiguæ corporali anteposenda est. Quo verò ritu sanctissima Hostia deferenda sit, ex consuetudine singulorum locorum desumendum erit, eo semper observato, ut tanta, quanta potest, sanctissimo Sacramento reverentia exhibeatur. Unde ille abusus vel maxime tollendus est, quòd aliqui Eucharistiam quandoque sine lumine, & comite deferunt, quod graviter prohibitum est *in c. sanè. 1. de celeb. Mis.*

Not. III. Quòd Sacramentum Eucharistiæ non debeat ministrari, nisi ijs, qui in anima & corpore ad id dignè recipiendum dispositi sunt. In anima dispositio requiritur, ut nullus ad communicandum accedat, qui sibi conscius est aliqujus peccati mortalis nisi confessione Sacramentali præmissâ. *Trid. s. 13. de Sacram. Euch. cap. 7.* Quòd si tamen toli Parocho ex confessione notum esset aliquem indignè & non obtentâ

tentâ

obtentâ absolutione ad communionem accedere cum alijs, ei Eucharistiam denegare non deberet, ne apud alios infamare, & sigillum confessionis prodere videatur. Sed quid si pœnitens qui commisit casum reservatum habeat necessitatem communicandi, v. g. tempore paschali, ita ut sine diffamationis periculo non possit superiorem adire & interim à communione abstinere? R. Quòd tali casu censeatur circa casus reservados deficere copia Confessoris & idèd possit is, qui casus reservados habet obtentâ absolutione à non reservatis, & permissâ contritione circa reservados ad communionem accedere, ita tamen ut deinde quamprimum commodè potest, reservados confiteatur. *arg. tex. in d. c. 7. Trid. s. 13. ibi. Modò non desit illi copia Confessoris &c. Eman. Sa. v. Eucharistia. n. 13. Castro Palao. de Sac. Pœnit. sect. 15. §. 4. n. 3.*

7 Præterea communicurus debet habere usum rationis, ut ea, quæ ad perceptionem hujus Sacramenti pertinent, juxta arbitrium prudentis Confessarij sufficienter intelligat. Unde infantes intra septennium constituti, vel continuò æmentes non habentes dilucida intervalla regulariter ad communionem etiam in mortis articulo admittendi non sunt.

8 In corpore requiritur dispositio, quòd communicurus sit jejunus à media nocte diei præcedentis *jejunio naturali*, id est, quòd nihil omninò prius quamvis minimum per modum cibi deglutiverit, idque propter reverentiam tanto

Sacra

Sacramento debitam, ut Corpus Christi ante omnem cibum in corpus Christiani intret. *c. liquido. §4. dist. 2. de consec. c. nihil. 7. q. 1.* Dico per modum cibi, nam si quis sanguinem aliumve humorem ex capite descendente, aut inter eluendum os cum saliva deglutiatur aquarum guttulas, vel si iulculum gustavit, & illico rejecit; etsi forte guttas cum saliva deglutiverit, non censetur jejunium naturale violasse. *vid. Lexym. l. §. tract. 4. c. 6. n. 18.* porro istud jejunium in illis tantum requiritur, qui sani extra periculum mortis constituti communicare desiderant. At vero quibus periculum mortis instat, etiam non jejuni & quidem sepius durante eodem periculo morbi (uno tamen vel altero die interjecto) sacram communionem accipere possunt, cum enim jejunium tantum sit de precepto Ecclesie, noluit pia mater illum casum extremæ necessitatis, in quo maxime hoc sanctissimo Viatico indigent fideles, comprehendere. Deinde requiritur quod recepturus SS. Eucharistiam ita sit dispositus quoad sanitatem, ut v. g. propter expuitionem seu eructationem nullum sit periculum irreverentiae, quod si dubitetur, an infirmus sit retenturus sacram hostiam vel potius iterum ejecturus, nonnulli consilium tradunt, ut prius cum hostia non consecrata experimentum fiat, pramonendo tamen infirmum, quod hostia non consecrata sit, ne eam erronee adoret. Illud etiam notatu dignum est, quod Eucharistia ad aegrotum MAN. PAROCH. R deferri

deferri non debeat causa solius adorationis, si
eam sumere non possit; sicut à sac. Congreg.
Gard. declaratum refert Zerola *in praxi Episc.*
p. 1. v. Eucharistia §. 5. neque posse dari hoc
Sacramentum sub specie vini, si ægrotus non
possit accipere sub specie panis, tradit *ex Sum.*
tom. 3. disp. 71. s. 7. Barb. *de off. Par. p. 2. c. 20.*
n. 44.

6° *Not. IV.* Quòd (extra casum extremæ ne-
cessitatis) non liceat alijs quàm proprio Paro-
cho vel delegato ab eo Sacramentum Eucha-
ristiæ Parochianis ministrare. Imò *in Clem. 1.*
de privil. excommunicationem Papæ reservatam
incurrere dicuntur Religiosi, qui sine speciali li-
centia Parochi aliquibus Sacramentum Eucha-
ristiæ ministrant. Attamen post hanc Cle-
mentinam per varia privilegia Regularium &
diversorum locorum consuetudines obtentum
est, quòd in Ecclesijs præsertim Religiosorum
Sacra comunio liberè quibusvis petentibus di-
10 stribuatur. † Et plurimi statutum dictæ Cle-
mentinæ tantùm de tempore paschali intelli-
gunt, quia *in c. omnis. 12. de pœnit. & remis.* vi-
detur injungi, ut tempore Paschali tam confes-
sio, quàm comunio apud proprium Paro-
chum fiat. Cæterum autem si aliquis extra
tempus Paschale ex causa devotionis commu-
nicare velit, id apud quemlibet Sacerdotem
posse cum multis DD. tradit Barb. *in collect.*
DD. ad c. 6. Trid. s. 22. de Sacrif. Mis. in fin.
quod satis probatur *ex eodem c. 6.* dum enim
ibi

ibidem optat Sac. Synodus ut fideles adstantes in singulis Missis communicent, videtur planè licentiam dare, ut singuli Presbyteri Missas celebrantes quoscunque petentes communicare valeant.

Not. V. Quòd ad officium Parochi pertinet, ut SS. Eucharistiam in loco decenti, mundo, & honorifico diligenter asservet, & frequenter saltem singulis septimanis semel antiquas species, ne corrumpantur, sumat & novas conficret. Paul. Fuscus *de visit. lib. 1. c. 5. n. 3.* Item ex generali consuetudine Ecclesie Lampas continuò die noctuque ante Ven. Sacramentum ardere debet, tum propter ejus reverentiam, tum etiam ut ingredientes Ecclesiam sciant, ubi primum præsentiam Salvatoris nostri adorare debeant.

Sed quis tenebitur ad præstationem olei & conservationem talis lampadis? *R.* Quòd si consuetudo sit in aliquo loco, ut Parochiani ad conservationem lampadis certas oblationes facere soleant, illa omninò observanda erit; Sin autem consuetudo legitime probari non possit, puta hanc quæstionem decidi posse, ex ijs quæ tum in Jure communi *in ru. de Eccles. adif. § repar.* tum in Concilio Trid. *f. 21. de ref. c. 7.* generaliter de conservatione & reparatione Ecclesiarum constituta sunt, ut nimirum conservatio Ecclesie, primò desumatutur ex fructibus & proventibus quibuscunque ad easdem Ecclesias quomodocunque pertinentibus, qui

si non fuerint sufficientes, tunc omnes Patroni, & alij qui fructus aliquos ex Ecclesia provenientes percipiunt aut in illorum defectum omnes Parochiani, opportunis juris remedijs cogantur. quamvis autem hæc constitutiones in specie de conservatione lampadis non loquantur, quia tamen loquuntur generaliter de installatione Ecclesiæ, utique de omnibus, quæ in Ecclesia necessaria sunt, intelligendæ erunt. nam quoties lege aliquid introductum est, bona occasione est, cetera, quæ tendunt ad eandem utilitatem vel interpretatione, vel jurisdictione supplere inquit J. C. in l. nam ut ait 13. ff. de LL.

CAPUT IV. De Extrema Unctione.

SUMMARIÆ.

1. Extrema Unctio qualiter conferatur, & quæ ejus effectus.
2. Ungendus debet esse capax peccati.
3. Extrema Unctio non datur, quando mors imminet ab extrinseca violentia.
4. Quomodo conferenda sit extrema Unctio, quando periculum in mora est.
5. Ungendus debet saltem esse attritus.
6. Sitne danda Unctio illi, de cuius peccato constat, sed non constat de Pœnitentia.
7. Extrema Unctio est reiterabilis.
8. Parochus debet singulis annis novum oleum petere ab Episcopo, nec uti veteri nisi in necessitate.

DE EXTREMA UNCTIONE. 261

9. Si oleum non sufficiat pro toto anno, potest admisceri non consecratum in minori tamen quantitate.

Sacramentum EXTREMÆ UNCTIONIS confertur per unctionem olei, & orationem Sacerdotis, constat ex Epistola Jacobi. 5. cap. ita enim inquit Apostolus. *Infirmatur quis in vobis inducat presbyteros Ecclesie ut orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei.* Per quæ posteriora S. Jacobi verba, res & effectus hujus Sacramenti explicatur (ut advertit Trid. s. 14. de Sac. Extr. Unctio.) res etenim hæc. inquit Concil. gratia est Spiritus Sancti, cujus unctio delicta, que sunt adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, & egroti animam alleviat, & confirmat, magnam in eo divina Misericordie fiduciam excitando, quâ infirmus sublevatur, & morbi incommoda, ac labores levius fert, & tentationibus demonis facilius resistit, & sanitatem corporis interdum, ubi salutem animæ expedierit, consequitur. Unde cum tanta sit hujus Sacramenti utilitas, licet nullum extet de eo suscipiendo præceptum, nihilominus sine peccato saltem veniali, & accedente contemptu etiam mortali, intermitteri non posse, communiter notant DD.

Porro cum hoc Sacramentum ad expianda peccata, aut peccatorum reliquias institutum sit, debet ungendus ejus esse ætatis & intellectus, ut peccatum admittere potuerit, adeoque

R 2

non

non planè infans, aut totaliter, & continuo amens. † Deinde hoc Sacramentum dicitur *Sacramentum infirmorum*: ac propterea conferendum non est, quando mors imminet à violentia extrinseca, puta, suspendio, naufragia &c. post vulnus tamen acceptum vel venenum potatum, cum tunc revera aliquis efficiatur infirmus, rectè conferetur.

4 Ad modum conferendi hoc Sacramentum pertinet, ut singuli sensus inungantur, & si quis aliquo membro inungendo careat v. g. manu, aut oculo, inungenda sit caro propinqua v. g. brachium vel locus oculorum. Sed quid si morbus tam periculosus sit, ut non possit extrema unctio tota peragi. v. g. si infirmus credatur jam jam expiraturus, vel tempore pestis metus contagionis subit? R. Sufficienter si tali casu organum sensus magis obvium inungatur dicendo: *per istam sanctam unctionem, & piissimam suam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid deliquisti per visum, odoratum, gustum, tactum & gressum*: eò quòd non ad substantiam Sacramenti, sed tantum ad pleniorum eius perfectionem pertineat singulos sensus inungere, & verba formalia in Rituali Ecclesiastico præscripta proferre. Ita tenent cc. apud Barb. in *colleclaneis ad c. 1. Trid. s. 14. de Sac. Extr. Unct. n. 17.*

5 Ad dispositionem recipientis hoc Sacramentum spectat, ut saltem per attritionem de peccatis doleat, ne impœnitens anima ponat ob-

cem virtuti & effectui Sacramentali; hæc verò attritio in dubio præsumi potest, tum quòd in dubio quilibet præsumatur bonus, & de salute sua curius, tum etiam quòd homines in agone constituti metu mortis & inferni plerumque de omnibus suis peccatis pœniteant.

Quid autem faciet Sacerdos, si moribundus 6 ab omni sensu alienatus nulla signa doloris edere possit, & tamen constet quòd peccatum mortale commiserit? R. Cum Paulo Laym. de Extrem. Unct. c. 4. n. 3. si publicè constet de peccato, & non constet de pœnitentia nullam dandam esse unctionem nisi ex aliquibus coniecturis præsumi possit de dolore v. g. si in duello lethali vulneratus dixerit se adversario ignoscere, si post peccatum Ecclesiam frequenteraverit, oraverit, &c. Sylv. v. unct. q. 5. si verò peccatum soli Sacerdoti notum sit, & is sine scandalo unctionem negare non possit, debet illam conferre; cum enim moribundus censetur publicè petere Sacramentum, & Sacerdos fungi publico ministerio, non rectè secundùm privatam scientiam procedendo Extremam Unctionem negaret.

Caterùm hoc Sacramentum non tantùm 7 semel, sed & sæpius eidem homini conferri potest, non quidem durante eodem periculo morbi, sed si aliud novum periculum superveniat, quia videlicet infirmus iudicio medicorum convaluit, & probabile mortis periculum evanescit, deinde verò mutatâ corporis constitutione

(licet paucarum tantum hebdomadarum intervallo) in agonem recidit. *Sylv. v. unct. Extrema. n. 8.*

- 8 Demum adnotandum est, Parocho incumbere, ut singulis annis novum oleum ab Episcopo perat. *c. litteris de Consec. dist. c. 3. & vetus in lampadibus Ecclesie ante SS. Eucharistiam comburat. in casu tamen necessitatis antequam novum oleum ab Episcopo transmittatur posse Parochum etiam veteri uti, docent cc. apud Barb. in d. c. 1. Trid. n. 6. Item si oleum non credatur sufficere pro toto anno, licere Parocho oleum non consecratum admiscere, dummodò in minori quantitate sit, traditur *cc. quod in dubijs. de Consec. Eccles. vel alt.**

CAPUT V. De Matrimonio.

UT hæc materia ob quotidianam casuum circa eam emergentiam scitu maximè necessaria Parochis magis innotescat, nonnihil explicatiùs, quàm antehac factum, tractabo incipiendo igitur ab his, quæ præcedunt matrimonium, sit

De Sponsalibus.

SECTIO I. PRÆLIMINARIS.

De Differentia inter Sponsalia, Matrimonium, Conjugium, & Nuptias.

SUMMARIÆ.

1. *Quid & quotuplex sint sponsalia?*
2. *Disputatio de quibusdam verbis contrahentium an importent sponsalia vel Matrimonium hodie inutilis.*
3. *Matrimonium quid & quotuplex?*
4. *Quid Matrimonium legitimum?*
5. *Quid ratum?*
6. *Quid consummatum?*
7. *Quid sit conjugium?*
8. *Quid nuptia?*

Hæc nomina in jure nostro aliquando promiscuè sumuntur, & tamen in proprijs terminis inter se differunt.

Igitur SPONSALIA à spondendo seu promittendo dicta sunt, & alia sponsalia *de futuro*, alia *de presenti*: nuncupantur. Sponsalia *de futuro* sunt promissio futuri matrimonij, quæ fit per verba futuri temporis, ut: ducam te in uxorem: Sponsalia verò *de presenti* sunt, ipse contractus matrimonialis per verba presentis temporis initus, ut: accipio te in meam uxorem, quibus verbis implicite mutua cohabitatio,

tatio, amor conjugalis, & traditio corporum spondetur, ac idcirco sponsalia appellantur.

2 Fuit quidem olim de quibusdam verbis disputatio, an importarent consensum de presenti, vel de futuro, ut si dictum erat; *volo te habere in uxorem*, cujus controversiæ decisio principaliter ex circumstantiis & mente contrahentium desumebatur, an scilicet voluerint sponsalia vel matrimonium contrahere; Sed hodie, quando post Concilium Tridentinum *sess. 24. de Reformatione cap. 1.* Nullum Matrimonium sine Parocho & testibus contrahi potest, atque ex generali Ecclesiæ rita in ipso templo ambo contrahentes idcirco conveniunt, ut non sponsalia de futuro, sed ipsum matrimonium per verba categorica interrogante Parocho contrahant, vix amplius controversiæ hujus videtur esse utilitas.

3 MATRIMONIUM definitur in §. 1. *insti. de patria potest.* quod sit legitima viri & mulieris conjunctio individuum vitæ societatem continens. Dividitur in Matrimonium *legitimum, ratum, & consummatum.* *Legitimum* quamvis omne matrimonium dici possit, quod à jure improbatum non est, in specie tamen illud dicitur, † quod inter infideles contrahitur, & in solo legitimo ac naturali consensu consistit, nec Ecclesiæ ratificationem habet, nec Sacramentum est. *Ratum* illud propriè appellatur, quod per verba de presenti contractum ab Ecclesiæ approbatum est, & rationem Sacramenti

mentis habet, cui tamen necdum accessit carnalis copula, de quo matrimonio accipienda est regula *l. nuptias* 31. *ff. de ritu nuptiarum*. quod *nuptias non concubitus, sed consensus faciat*. Consummatum denique illud vocatur, quod per concubitum & carnalem copulam precedente legitimo consensu de presenti completum & consummatum est. Notanter dico debere consensum legitimum seu matrimonium ratum precedere, nam si copula habeatur ante contractum matrimonialem, ex ea non induetur matrimonij consummatio, quia quod non est, consummari non potest, sed ante contractum matrimonialem non est matrimonium, ergo &c. Erit proinde talis copula merè fornicaria, nec indissolubilitatem aliosque effectus matrimonij consummati (de quibus *in tit. de conversione conjugatorum*) operabitur.

CONIUGIUM, autem dicitur à conjunctione; & omne quidem matrimonium conjugium dici potest, non tamen vice versà omne conjugium matrimonium, si in rigore loquamur, nam matrimonium à præcipuo fine, qui est prolis generatio, nomen accepit, mulier nubit ut fiat mater, inquit *Gloss. in §. i. insti. de patria potest.* quare si senes, qui extra spem prolis sunt, nuptias contrahant, talis contractus conjugium potius, quàm matrimonium appellabitur.

NUPTIÆ demùm inde dictæ sunt, quod olim puellæ pudoris gratiâ se obrunderent, seu
faciem

faciem velarent, dum viris dabantur *c. nec illud.*
30. q. 5. Inde licet nuptiæ & matrimonium in
 jure plerumque confundantur, *ut tot. tit. ff. de*
usu nuptiarum. tamen etiam hodie nuptiarum no-
 mine propriè illa sollemnitas, & pompa externa
 magis, quam contractus ipse matrimonialis in-
 telligitur, quo sensu tempore Adventûs &
 Quadragesimæ nuptiæ prohibentur, id est,
 pompa nuptialis, non verò ipse matrimonialis
 contractus, si absque sollemnitate privatim ex
 causa instituat, *c. 3. de feriis.*

SECTIO II.

Quomodo contrahantur Sponsalia de
 futuro?

SUMMARIUM.

1. *Definitio Sponsalium.*
2. *Ad contrahenda requiritur mutuus consensus sal-
tem implicitus.*
3. *Promissio gratuita non constituit sponsalia.*
4. *Sponsalia inter absentes contrahi possunt per li-
teras vel Procuratorem.*
5. *Procurator ad Sponsalia & Procurator ad alia
negotia per tria differunt.*
6. *Parochus & testes non sunt de substantia sed de
probatione Sponsalium.*
7. *De Arrhis vel pœna an Sponsalibus addi pos-
sint.*
8. *Circumstantia indicant, quando sola taciturni-
tas vel simplex acceptatio constituat Sponsalia.*
9. *Simplex promissio ante revocationem semper
valet.*

10. Promittens matrimonium amicis Tutia habentibus mandatum obligatur, sin minus non obligatur.
11. Verba: nullam aliam ducam nisi te, quid faciant?
12. Partem resiliens potest compellere Ecclesia.
13. Virginem fidei promissione seducens tenetur eam ducere.
14. Notabiliter eminentioris status fidei (secus est, si verè & scienter) promittens potest se redimere pecuniaria compensatione.

Jurisconsultus in L. 1. ff. de sponsalibus. definit sponsalia, quod fiat: mentio & repromissio futurarum nuptiarum, idem pro certo tenendum est:

Ad sponsalia constituenda necessario requiri, mutuum & reciprocum consensum, viri & feminae super futuris nuptiis, nec sufficere, si tantum pars promittat, sine repromissione saltem implicita alterius, nec ex promissione unius alteri quæri obligationem, nisi & ipsa promiserit, quia promittens non censetur se aliter obligare, quàm secundum naturam sponsalium, & sub tacita conditione, si etiam altera pars promittat.

Potest quidem aliquando fieri promissio ab una parte alteri merè gratuita, & sine conditione repromissionis, ut si dives aliquis feminae sibi in gravi morbo fideliter servientis pro remuneratione promittat matrimonium, cum utique in ipsius sit potestate, vel simpliciter vel sub conditione se obligare, dummodo constet

Ita de hac sua voluntate & femina non renuat, sed saltem tacendo acceptet talem promissionem. Interim tamen ista promissio gratuita non habebit vim & effectum Sponsalium, unde si femina ex sua parte etiam post acceptatam promissionem nolit contrahere matrimonium, ad id compelli non poterit, quia tantum habuit virum sibi obligatum, ipsa verò ex defectu repromissionis obligata non fuit, sicut si donationem aliquam merè gratuitam acceptasset. Item ex tali promissione non nascitur impedimentum *publicæ honestatis*, sicut ex Sponsalibus, quo minus mortuâ feminâ, cui promissio facta est, soror ejus à viro promittente in uxorem, vel e contra mortuo viro ejus frater à femina in matrimonium accipi possit.

4 Certum est II. Sponsalia non tantum inter presentes, sed etiam absentes contrahi posse, scilicet per litteras vel Procuratorem. Nam ad Sponsalia non requiritur simultaneus formaliter consensus, sed sufficit, si is qui prior consentit, in hac sua voluntate perseveret, usque dum etiam altera pars vicissim consentiat, prout id universum in alijs quoque contractibus ut emptione, locatione &c. procedit & textus sunt in *L. ult. ff. de contrahenda empt. c. final. de Procure.*
 5 in 6. † Verum Procurator, qui ad Sponsalia vel matrimonium contrahendum, & ille, qui ad alios contractus in eundem destinantur, in tribus notabiliter differunt. Primò, ut Procurator ex alijs contractibus dominum obligare possit,
 fuffit

sufficit, si generalè mandatū habeat, omnia lo-
 co domini peragendi, vel Procurator *cum libera*
administratione constitutus sit *L. Procurator*
§ 8. & seq. ff. de Procurator. Sed sponsalia vel
 matrimonium Procurator aliter contrahere
 non poterit, quàm si hoc ei nominatim & *in*
specie mandatū sit, *dict. c. ult. de Procurat.*
in 6. II. Procurator ad alia negotia constitu-
 tus ea per se tractare non tenetur, sed potest al-
 lium substituere, non verò procurator ad
 sponsalia vel matrimonium contrahendum,
 cum enim causa matrimonialis maximi sit præ-
 judicij, ad hanc tractandam persone industria
 electa censetur, & consequenter sine voluntate
 principalis alteri committi non poterit. Quod
 tamen etiam ad alia negotia valde ardua pro-
 pter eandem rationem præjudicij extendit Me-
 nochius *de præsumptionibus lib. 2. præsumptione*
§ 8. Tertiò demùm in alijs causis, si principalis
 mandatū Procuratoris revocet in ejus absentia,
 Procurator adhuc validè procedet, usque dum
 sibi de ista revocatione innotescat, *Clement. un.*
de renuntiatione L. Si mandatū 17. ff. mandati.
 At verò Procurator sponsalium vel matrimonij
 etiam in absentia revocari potest, ita, ut si do-
 minus interim pœniteat, & coram alijs prote-
 stetur, se nolle consentire in actum à Procura-
 tore gerendum, Procurator invalidè contrahat,
 licet hujus revocationis ignarus sit, quod pro
 majori matrimonij libertate ita constitutum est
in dict. c. ultimo de Procurat. in 6.

Cer-

6 Certum est III. Ad sponsalia de futuro præter consensum mutuum nullam aliam solennitatem requiri adeoque, etiam sine Parocho & testibus inita valere. Imò in sponsalibus Parochus non facillè interesse deberet, ne in ipsius præsentia partēs non tantùm sponsalia, sed ipsum etiam matrimonium cum aliorum præiudicio contrahant, nam in præsentia parochi & testium etiam extra Ecclesiam & Parocho invito matrimonium contrahi posse suo loco dicemus. Interim ad futuram probationem, si fortè alterutra pars sponsalia negare vellet, utique consultum erit, vel testes adhibere, vel Scripturam de super conficere.

7 Certum est IV. Ad libertatem matrimonij retinendam in iure statutum esse, ut sponsalibus pœna non adjiciatur, adeoque non valere tale pactum: Si mihi non nupseris, in pœnam centum sibenos dabis *c. gemma, 29. hinc tit. L. Tutia ff. de verborum obligationibus L. ult. Cod. de sponsalibus*. Sed non minùs certum est, in contractibus sponsalium *arrhas* intervenire posse, scilicet annulum, pecuniam, vel aliquid simile, ita ut si ille, qui *arrhas* dedit, contractum non servet, *arrhas* amittat, si verò alter, qui accepit, resiliat, duplicatas reddere teneatur, *L. arrhis & L. finali Cod. de sponsalibus*. Cum autem inter pœnam & *arrhas* nulla in effectu videatur esse differentia, nisi quod pœna tantùm promittatur, *arrhæ* verò insuper tradantur, ideò in ratione differentię inter utramque assignantur.

assignanda omnes DD. laborant, & cum *Glos. in dict. c. gemma. Sanch. lib. 1. de matrim. disp. 35. n. 2. in fine, Laym. de sponsalibus c. 1. n. 8.* existimant præter auctoritatem legis viz posse aliam convincentem rationem assignari, & ideo respondendum esse ex *L. non omnium ff. de legibus. quod non omnium, que a majoribus nostris constituta sunt, ratio reddi possit.* Verùm ut declinemus miserum refugium *dict. L. non omnium ego* soleo hanc interpretationem adhibere, videlicet, quòd non sit in obligatione circa sponsalia inter *pœnam & arrhas* differentia. sicut enim *arrha* non perduntur nec duplicatæ restituntur, si justa causa subsit non servandi contractum, & gr. propter hæresim, aut fornicationem alterius ex desponsatis *dict. L. ult. Cod. de sponsalibus.* ita etiam non obligat *pœna*, si ex justa causa à contractu discedatur. Et econtra sicut *arrha* debentur, si violatio pacti fiat, absq; justa causa, ita etiam *pœna*; quòd posterius, quamvis non omnes admittant, putantes nullo casu stipulationem *pœna* valerè, licet ex injusta causa contractus violetur. Nihilominus contrarium probabilius defenditur, cum ipso *Laym. dict. n. 8.* quia *pœna* adjectio tantum prohibita est, ne libertas matrimonij impediatur, at verò si *pœna* tantum habeat istum sensum, ut solvi debeat, si absque justa causa contractus non servetur, nihil continet contra libertatem matrimonij, cum etiam sine *pœna* non liceat recedere à contractu, nisi ex causa rationabili.

MAN. PAROCH.

S

&

& à legibus approbatâ. Porro circa ista, quæ hæcenus tanquàm *verba* præmisimus, aliquæ controversiæ occurrunt, nam,

- 8 *Dubitatnr I.* Cùm ad principium hujus sect. dictum sit, in sponsalibus non sufficere promissionem unius, sed necessariam esse repromissionem alterius saltem implicitam, quænam sit talis implicita repromissio, an scilicet inducatur per solam taciturnitatem ejus, cui promissio facta est, an per expressam verbalem acceptationem promissionis, an per gratiarum actionem, an per manûs porrectionem, vel annuli acceptationem? *R. I.* Cum in dubio potius liberatio, quàm obligatio inducenda sit *L. Arianus ff. de verb. oblig.* ideo ex solâ taciturnitate ejus, cui facta est promissio, ordinariè non consistit sponsalia, nisi de mente tacentis ex circumstantiis aliud colligi possit. nam licet sit Regula 43 juris in 6. *Qui tacet, consentire videtur*, tamen statim subsequitur altera, *is qui tacet, non utique fatetur, sed nec negare videtur*. Quare dicendum est, cum communiori Interpretum sententiâ, quod consensus ex taciturnitate non sit verus & naturalis, sed tantùm præsumptus ex circumstantiis & modo agendi, quæ præsumptio in primis admittit probationem in contrarium, & deinde non habet locum in causis magni momenti, quia tacens videtur quidem consentire in sui favorem, non verò in magnum sui præjudicium, præsertim in causis matrimonij, cum jura non soleant facile libertatem

tatem matrimonialem impedire. Hinc re-
 sponderi potest brevius, quod tacens videatur
 consentire, in quantum est sibi favorabile, ut
 scilicet adhuc melius deliberare, & demum vel
 promittere vel abnegare possit, non verò ut
 mox se vicissim obligare & repromittere in-
 telligatur. *Gutierrez de matrimo. c. 3. num. 1. §*
2. R. 2. quod de taciturnitate diximus,
 idem etiam probabiliter extendi posse ad sim-
 plicem acceptationem, vel gratiarum actio-
 nem, ut scilicet tantum in sui favorem & ad ul-
 teriorem deliberationem censeatur alter acce-
 ptasse, vel gratias egisse, eo quod ob favorem
 Libertatis matrimonialis in dubio non sit faci-
 le obligatio in ducenda, ut dictum, & docet
Sancho de matrim. lib. 1. disp. 3. num. 3. § 5. In-
 terim hic præcipue ad circumstantias attenden-
 dum erit, nam si actum fuerit de sponsalibus hic
 & nunc contrahendis, v. g. in præsentia ami-
 corum, nec altera pars petierit ulteriorem dila-
 tionem vel alia verba aut signa dederit, ex qui-
 bus intentio contrahendi sponsalia declarari
 potuit, tunc etiam sola acceptatio absque ex-
 pressâ repromissione sufficit. Ratio est, quia
 promissio non potest aliter acceptari, quam
 quatenus facta est, sed præcisè facta est, cum
 hæc intentione hic & nunc contrahendi spon-
 salla, ergo hoc & non alio modo potuit accepta-
 ri. *Rosella & Sylvester in suis summis verbo Spons-*
salia num. 1. R. 3. Si tractatus de sponsali-
 bus vel matrimonio præcesserit, & mulier ma-

num porrexit, annulum vel alia dona accesserit, censentur esse contracta, quia non tantum verbis sed etiam signis juxta communem hominum intellectum consensum aut promissionem importantibus sponsalia, sicut & alij contractus celebrari possunt, alias muti similes contractus inire non valerent. Deinde tacens censetur consentire etiam in sui praejudicium & obligationem, quando praeter taciturnitatem alius actus positivus concurrat, ut notat Pandor. *in c. cum virum. de Regularibus num 3.* Sed haec ita, si tractatus de sponsalibus praecesserit, nam caeteroquin sola manus porrectio, vel annuli aut alterius rei donatio non est sufficiens signum, ex quo sponsalia convincantur, quia possunt haec & similia meræ affectionis causâ fieri *Sanchi lib. 1. disput. 22.*

9 *Dubitatur II.* An is, qui promissionem matrimonij alteri fecit, possit hanc promissionem revocare, antequam altera pars acceptet, vel repromittat? *ut. cum Gutierrez dicto c. 3. num 6.* omnem promissionem matrimonij regulariter & in dubio (aliud est, si expressè de promissione merè gratuitâ constat, de qua superius sub certo r. diximus) censeri respectivam, atque habere in se tacitam conditionem, si pars altera statim repromiserit, quare si haec repromissio secuta non fuerit, licet fortè simplex acceptatio intervenerit, tunc deficiente conditione cessabit etiam obligatio ex parte promittentis, ac consequenter nihil impediet,

quo minus revocari possit, si tamen promittens expressè non revocaverit, cenlebitur adhuc in suâ voluntate & promissione persistere, ac alteri moram deliberandi concedere.

Accedit quod promissio unius partis sit mera pollicitatio, (est enim pollicitatio solius offerentis promissio) de cujus natura est, ut ante acceptationem partis alterius liberè revocari possit, ut *100 tit. ff. de pollicit.* traditur.

Nec obstat, quod de jure Canonico *in c. 1. § 3. de pactis*, omne promissum jubeatur impleri, ex quo textu quidam concludunt, pollicitationem de jure Canonico revocari non posse, non obstat, inquam, quia textus accipiendus est, de promissione acceptatâ, quæ fit purè, non verò de simplici pollicitatione, aut illâ promissione, quæ fit sub tacitâ repromissionis conditione.

Dubatur III. An statim irrevocabiliter obligetur, qui v. g. coram amicis vel consanguineis Titia ipsâ absente se resolvit, quod velit cum eâ matrimonium inire? *R.* Non esse imprimis dubitandum, si dicti amici vel consanguinei mandatum habuerint à Titia, ut suo nomine contraherent sponsalia, promittentem irrevocabiliter obligari, quia nihil interest, an quis cum principali vel ejus Procuratore contrahat, at verò si consanguinei ignorante Titia ejus nomine contraxerint, putò promissionem non obligare, tanquàm sponsalia vel pactum irrevocabile, sed tantùm ut pollicitationem absentis factam, quæ ante principalis personæ

sonæ acceptationem adhuc revocari potest, quia de jure civili certum est, & de canonico non reperitur contrarium statutum, quod stipulatio in favorem tertij facta non valeat, stipulationes enim ad hoc inventæ sunt, ait Imperator *in S. alteri. de inutil. stipulat.* ut unusquisque sibi acquirat, quod suâ interest. Ulterius etiam illud hic addo, quod, licet promittens mandaverit consanguineis, ut promissionem suam absenti Titia insinuent, ejusque consensum desuper requirant, nihilominus antequam Titia repromiserit, promissio ex parte promittentis validè revocetur, quia consanguinei in hoc casu non sunt plus, quàm procuratores ad contrahendum cum Titia destinati, Procuratorem verò in causâ matrimonij etiam in absentia revocari posse, jam superius *ex c. ultimo. de Procuratoribus in 6.* notavimus.

11 *Dubitatur IV.* An sponsalia contracta intelligantur si quis per verba negativa ita dixerit: *nullam aliam ducam nisi te?* Affirmat Menoch. *de presumption. lib. 3. presump. 3. num. 8.* cum Abbate & alijs, quasi prædicta verba simpliciter habeant hunc sensum: *Te ducam in uxorem,* eo quod particula *nisi,* quando sequitur negationem, importet affirmationem, ut cum Judæi dixerunt. *Non habemus Regem nisi Casarem,* sensus erat, *Casar est noster Rex.* Verùm ego in dubio, quando agitur de valore sponsalium (scilicet, quando agitur de valore matrimonij jam contracti, pro quo in dubio magis respondendum est,

est, ut evitetur scandalum separationis post
 diurnam cohabitationem *c. ultimo de senten-*
tiâ & re judicatâ) plerumque soleo pro favore
 libertatis matrimonialis inclinare, tum quod
 in dubio non sit facile inducenda obligatio
dict. L. Arianus tum quod matrimonia coacta
 soleant difficiles exitus habere *c. requisivit. 17.*
de sponsalibus & matrimoniis. Unde ad nostrum
 propositum existimo dicta verba & particu-
 lam *nisi in pactis & promissionibus habere sen-*
suum conditionatum in hunc modum: si ali-
quam ducturus sem, tunc te ducam, & non aliam,
quemadmodum si dicam; nulli domum vendam
nisi tibi interim non statim inferitur, quod ve-
 lim hic & nunc matrimonium contrahere, &
 promittere, vel domum vendere, cum possim
 ab omni venditione vel matrimonio abstinere:
 optimus textus *in L. si sterilis, §. si tibi ff. de adio-*
nibus empti. nisi tamen ex adjunctis circum-
 stantijs alia posset colligi intentio promitten-
 tis, quod revera voluntas ejus fuerit, sponsalia
 contrahere, cum non intentio verbis, sed ver-
 ba intentioni accommodari debeant, *c. secun-*
do. 41. de appellat. Covarru. de matrimo. p. 2. c. 4.
num. 3.

Dubitatur V. An sponsalibus validè con-
tractis, si altera pars nolit contractum serva-
re debeat à judice Ecclesiastico compelli? Ra-
tionem dubitandi facit dict. c. requisivit de spon-
salibus & matrimoniis. ubi Pontifex eam que
 jurata etiam sponsalia contraxit. & nubere

recusavit, monendam potius ait, quam cogendam, cum coactiones difficiles, sæpe soleant exitus habere. R. Juri conforme & in praxi ubique receptum esse, ut pars illa, quæ absque causâ legitimâ à spõsalibus resilit, per censuras ecclesiasticas excommunicationem, aliâque opportuna remedia ad contrahendum matrimonium cogatur, idque probatur ex *c. ex literis 10. de sponsalib. & matrim. & ex c. 1. de pã. etis.* aliâs haud dubiè frustra longus & partibus valdè dispendiosus processus in judiciis super contractis sponsalibus admitteretur. Textum verò in *dict. c. requisivit* DD. communiter interpretantur, si tanta sit animorum aversio inter ipsos desponsatos, ut iudex periculosum matrimonium prudenter timere possit, & pars malit censuras & omnia perferre, quàm matrimonium contrahere, tunc enim præstat minus malum violatæ promissionis permittere, ut majus malum coacti matrimonij evitetur. *Laym. de sponsalibus c. 1. num 4.*

- 13 *Dubatur VI.* An is, qui ficto animo feminae promisit matrimonium, tantum ut ad peccatum induceret, teneatur eam in uxorem habere, si non ob consensum, saltem ad compensationem fraudis & corruptionis? R. Si quis sub fictâ promissione matrimonij corrumpit virginem, ex communiori DD. sententiâ, quam allegat & sequitur Sanch, dicto loco *disput. 10. num. 3.* tenebitur eam ducere etiam in conscientia, nec sufficiet, illatam injuriam

pecu.

pecuniâ compensare, nisi fœmina ultroneè ac-
ceptare velit. Hæc conclusio probatur textu
& ratione. Textu quidem ex c. 1. de adulteriis
& supro. quod desumptum est ex lib. Exodi. c.
22. ubi hæc verba leguntur: *Siquis seduxerit*
virginem, dormieritque cum eâ, dotabit eam, & ha-
bebit uxorem. Ratione verò probatur, quia ju-
stitia commutativa non tantùm petit reddi æ-
quale, sed ut idem reddatur ex justitiâ debi-
tum, ut si quis equum furatus sit, non sufficit
reddere pecuniam, cum aliud pro alio invito
creditori reddi non possit L. 2. §. 1. ff. de rebus
creditis, sed hic ex justitiâ tenebatur habere
consensum in matrimonium, quando altera
pars vicissim verè consensit, & insuper corpus
suum tradidit, ergo cum possit restituere ad-
hibendo dictum consensum, tenebitur ad id,
& non satisfaciet præstando aliud.

Porro, quia hæc ratio non tantùm in vir-
gine, sed generaliter de quâvis fœminâ etiam
corruptâ probare videtur, ideo non pauci exi-
stimant, idem juris etiam in corruptâ proce-
dere, alij tamen satis probabiliter ajunt in cor-
ruptâ sufficere, si injuria illata pecuniâ arbitrio
prudens viri taxandâ compensetur, eo quod
ducere corruptam, ubi nulla vera promissio
præcesserit, non sit æqualis compensatio eo-
pule cum illâ habitæ sed aliquid notabiliter
excessivum. nisi tamen esset vidua bonæ fa-
mæ, infamiamque ex copulâ contraheret, ob
quam aliud facile invenire non posset, tunc

S s

enim

enim prior sententia valdè probabilis tene-
da foret, quia damnum illatum non posset alio modo ad æqualitatem reduci, quàm per matrimonium. In dubio autem puella virgo præsumitur, sicut virgo nascitur, & neganti puellam virginem fuisse incumbit onus probandi *Panorm. & Barbos. in dicto c. 1. de adult.*

44 *Dubitatur VIII.* An si fidè promittens sit in multò digniori conditione & statu confitutus, quam virgo decepta, teneatur eam ducere, vel possit compensationem pecuniariam facere, & dotem constituere? Valdè probabilis est sententia, sufficere pecuniariam compensationem, quia promittens non tenetur eam ducere ratione promissionis, quæ ex supposito tantùm fuit ficta, & invalida: nec etiam ratione justitiæ, cum justitia non obliget ad restituendum plus, quàm damnum æstimatur, sed damnum corruptionis non æstimatur tanti, quanti, si vir debeat ducere suo statu notabiliter indignam, ergo &c. Notantè autem loquor de fictâ promissione, nam si quis verè & scienter promiserit matrimonium femine minus dignæ, maximè accedente defloratione, tenebitur eam ducere, si aliud grave scandalum vel damnum inde non oriatur, cum enim sit Dominus rei suæ, & sciverit conditionem alterius, censebitur voluisse libere cedere juri suo, & nihil de excessu suæ conditionis prætere. Videatur *Sanch. dist. de*

sp. 10 & diff. 14. Demum in foro externo non creditur dicenti, se ficto tantum animo promississe matrimonium, quia interna intentio ex actu externo praesumitur. *L. 1. Cod. ad legem Corneliam de Sicariis & l. 5. Cod. de injuriis.* nisi alia indicia pro se allegare possit, v.g. quod prius hunc fictum animum coram amicis declaraverit, ita ut his ac alijs similibus indicijs concurrentibus in supplementum ulterioris probationis iuramentum praestare valeat.

SECTIO III.

Quibus modis dissolvantur
Sponsalia?

SUMMARIUM.

1. Sponsalia dissolvuntur mutuo consensu.
2. Etiam iurata.
3. Sponsalia de futura qualiacunque solvuntur per sponsalia de presenti.
4. Matrimonium contra interdictum Ecclesiae vel Episcopi contractum est quidem illicitum, sed non invalidum.
5. Sponsalia simplicia de futuro non solvuntur per alia sponsalia de futuro etiam iurata &c.
6. Sponsalia semiplena impedimenti probatione solvuntur, sed matrimonium tantum plene.
7. Sponsalia per ingressum religionis quoad partem remanentem in saeculo solvuntur.
8. At non etiam per susceptionem ordinum clericalium.

- calium, aut votum simplex castitatis, licet
 solvantur per votum ingrediendi religionem.
9. Solvuntur elapso termino praefixo nuptus.
10. Quando & quamdiu pars absens expectanda?
11. Solvuntur superveniente notabili mutatione ex
 parte non mutata.
12. Quando iudicis Ecclesiastici sententia sit ne-
 cessaria?

13. Resolvuntur breviter argumenta contraria.

Varij modi sunt dissolvendi sponsalia, quos per
 ordinem referemus, singulis etiam suas con-
 troverfas quaestiones adiungentes, itaque.

1. Solvuntur I. mutuo & unanimi dissensu c. 2.
de sponsalib. & matrim. quod enim solo con-
 sensu contractum est, contrario dissensu iterum
 dissolvi potest, cum nihil tam naturale sit,
 quam unumquodque eo modo dissolvi, quo con-
 ligatum est. *L. nihil 25. de regulis iuris.*

2. De sponsalibus iuratis dubitant aliqui, an
 mutuo dissensu dissolvi possint, id enim negare
 videtur, *Gloss. in dict. c. 2. in verbo inducendi*
de sponsalib. & matrim. argumento *c. ex litteris eod.*
tit. Verius tamen est idem in iuratis sponsali-
 bus procedere, quia iuramentum in favorem
 hominis factum ab homine remitti potest, nec
 à Deo aliter acceptatur, quam quatenus ab ho-
 mine, in eius gratiam factum est, *Barbos in dict.*
c. 2. num 6. Nec obstat *c. ex litteris de sponsal. &*
matrim. quia non loquitur de dissensu mutuo,
 sed tantum de dissensu unius partis altera par-
 te invita ac repugnante.

Dicit

Dices, si sponsalia etiam jurata mutuo dis-
sensu liberè dissolvi possunt, quare ergo Pontifex
in dict. c. 2. jubet, desponsatos moneri, & in-
duci, ut sibi fidem præstitam servent, & tantum
ob metum majoris mali dissolutionem conce-
dit? Responderi potest cum Innoc. & Panorm.
Pontificem hoc statuisse ad tollendum scandala-
rum plebeiorum, qui fortè possent existimare
per talem recessum à sponsalibus juramentum
violari, & perjurium committi.

Secundò sponsalia, de futuro etiam quibus
copula carnalis accessit, solvuntur per sponsa-
lia de præsentis sive matrimonium cum alia per-
sona contractum tanquam per vinculum for-
tius, & quod rationem Sacramenti habet, *c. sicut*
20. de sponsal. & matrim. sicut de jure civili re
duobus vendita præfertur is, cui insuper tradi-
ta est, *L. quibus Cod. de rei vindicatione*. Interim
hoc licitè & absque injustitiæ peccato fieri non
potest, & prior sponsa derelicta sponsum cum
alia persona nuptias contrahentem ad interesse
& compensationem ob violatam fidem utique
convenire poterit: nam feminae plerumque
difficiliùs nubunt, si jam semel cum alio spon-
salia, & ita nimiam familiaritatem habuerint.
Item si propter aliquod impedimentum diri-
mens irritum esset matrimonium, obligarent
adhuc priora sponsalia, quia non præstat impe-
dimentum, quod de jure non sortitur effectum,
c. non præstat de regulis juris in 6. Notanter autem
dico per sponsalia de præsentis solvi sponsalia
de

de futuro, nam alia sponsalia de futuro stanti-
bus primis non tantum illicita sunt, sed etiam
invalida. *c. sicut. 22. Et ibi Glos. Et DD. de sponsa-
libus Et matrimon.*

Quid si contra expressam prohibitionem E-
piscopi vel Ecclesie matrimonium contractum
sit? an validum erit? Ratio dubitandi desu-
mitur, *ex c. 2. de desponsa. duorum.* ubi dicitur, *no-
cepisti illam uxorem quam alter sibi desponsavit, di-
mitte illam, quia nunquam potest tibi fieri legitima.*
Item *ex c. penult. eod. tit.* ubi Episcopo datur
potestas irritandi matrimonium contra inter-
dictum Ecclesie celebratum. Nihilominus in-
dubitatem tenendum est, tale quidem matrimo-
nium esse illicitum, sed non invalidum, quia ma-
trimonium subsequens tanquam vinculum in-
dissolubile, & Sacramentum annexum habens
semper dissolvit priora sponsalia de futuro; ut
apertè decisum est, *in cap. 1. Et 2. de matrim. con-
tract. contra interd.* Eccles. ad textus priores
eos loqui de casu, quo prima sponsalia, super
quibus lis pendebat, non erant de futuro, sed
presenti, adeoque verum matrimonium, quia
sponsalia de presenti nunquam solvuntur per
alia sponsalia etiam de presenti aliquando ta-
men matrimonium pendente lite cum tertia
persona contractum nullum redditur, si nimi-
rum à S. Pontifice tale decretum impetratum
fuerit, quo matrimonium pendente lite non
tantum prohibeatur, sed etiam invalidetur,
quia juxta superius dicta S. Pontifex contractus

matrimo-

matrimoniale certis ex causis quandoque irritare potest. Episcopus autem tale decretum dare non potest, nisi haberet ex speciali privilegio vel antiqua consuetudine, quia cum non sit supra jus, non potest abrogare cit. textus juris Canonici, quibus matrimonium pendente lite cum tertio contractum validum dicitur.

Sed dubitatur quid dicendum, si sponsalia prima tantum fuerint simpliciter contracta, secunda vero juramento vel carnali copula confirmata? R. nihilominus priora sponsalia observanda, & secunda invalida esse. etenim juramentum secundis sponsalibus adjectum, fuit de re iniqua, & in præjudicium tertij, scilicet prioris sponsæ, consequenter non obligatorium, *c. ea re 22. c. c. cum contingat 28. in fine de jure jurando c. non est obligatorium. de regulis juris in 6.* Similiter nec copula confirmare potest secunda sponsalia, licet enim ante Trident. sponsalia per copulam transferint in verum matrimonium, & sic diremerint omnia alia sponsalia de futuro *c. is qui fidem 30. de sponsal. c. matrimonium.* hodie tamen, quando matrimonium aliter contrahi non potest, quam coram Parocho & testibus, copula in sponsalibus merè fornicaria censetur, nec effectum aliquem juris habet. si tamen posterior sponsa priorum sponsalium ignara per copulam deflorata esset, & inde magnum damnum & honoris jacturam pateretur, prior verò leviter tantum læderetur, tunc ex æquitate quædam concedendum esset.

esset.

esset, ut potius cum secundâ quàm primâ matrimonio contraheretur, ut non improbabili- ter docet Sanch. *de matrim. lib. 1. disp. 49. n. 6.* eo quod prior sponsa teneatur modicum da- mnium sustinere ad evitandum proximi gra- vissimum.

6 Solvuntur Sponsalia tertio, si impedimen- tum aliquod dirimens, v. g. consanguinitas, affinitas vel aliud hujusmodi inter desponsatos detegatur. In modo probandi tale impedimen- tum notabilis differentia est inter matrimoni- um & sponsalia: nam matrimonium de facto con- tractum non dirimitur, nisi impedimentum plenè probetur, & in dubio potius pro matri- monio judicatur, cujus separatio plerumque scandalosa est, *c. ultimo de sententiâ & re judica- tâ.* At verò in sponsalibus de futuro, etiam sola fama, dictum unius testis, vel alia simpliciter probatio de impedimento sufficit, ut sponsalia dissolvi possint & debeant, quia cum agitur de peccati ac matrimonij nulliter contrahendi pe- riculo, in dubio ex communi omnium DD. pro- nuntiatio & sententiâ semper via tutior est eli- genda, & potius ab ipso matrimonio contra- hendo abstinendum. *c. præterea 1. 2. de sponsal. & matrim. c. super eo 1. 2. de testibus c. secundo de con- sanguinitate & affinitate.*

7 Quarto dubitari non potest, quin per in- gressum in religionem Sponsalia dissolvantur, cum ipsum etiam matrimonium per professio- nem religiosam dissolvi posse ex toto *iii. de Con-*

versione conjugatorum apertum sit. Nec obstat, quod Pontifex in *c. commissum. 16. de Sponsal. & Matrim.* tutius esse dicat, ut is, qui sponsalia contraxit, prius fidem seruet, atque matrimonium contrahat, & postea primum ante consummationem Religionem ingrediatur, quia Pontifex loquitur de sponsalibus iuramento confirmatis, & tutius consulit iuramentum implere, non quidem de præcepto, sed de consilio, ad evitandum scandalum plebeiiorum, & ob reverentiam iuramenti. *Barb. in eod. cap. 16 num. 3.* Verùm circa hoc punctum aliqua controversa sunt.

Primo, an sponsalia solvantur per solùm ingressum in novitiatum, vel primum per professionem? Licet vinculum sacramentale matrimonij non dissolvatur, nisi per actualē professionē Religionis, & conjux in sæculo remanens durante alteri novitiatu aliud matrimonium contrahere non possit, ut in *Libello de Priv. Monast. Priv. 33 n. 5.* tradidi. Probabilius tamen est, sponsalia de futuro ex parte remanentis in sæculo statim dissolvi, dū alter novitatum ingreditur, ita ut liberè possit aliud matrimonium inire. Ratio est, tū quod ingrediens monasterium hoc ipso ex sua parte renuntiavit sponsalibus, tum etiam quod altera pars non censeatur ad istum specialem casum se obligasse, ut tanto tempore expectare, & deinde sponsam, cui potest exprobrari, quod Religiosum habitum exuerit, & toties signa inconstantiae dederit, recipere teneatur. Dixi autem, quoad partem remanentem in sæculo solvi sponsalia, id est, ut illa pars ulter-

MAN. PAROC.

T

TIUS

rius sponsalia observare non teneatur, at verò ex ex parte ingredientis Monasterium non aliter solvuntur sponsalia, quàm secutâ professione, quare si remanens in sæculo ultro expectare, & regredientem ex monasterio recipere velit, iste sic deserens Religionem matrimonium recusare non poterit, quia per suum factum non potuit jus alteri quæsitum auferre, nisi secutâ professione. *Sylv. verb. Sponsalia. q. 10. casu 1.*

8 *Dub. II.* An, sicut ingrediendo Religionem licet sponsalia dissolvere, ita etiam suscipiendo ordines Clericales? *R.* Negativè, quia privilegium dissolvendi matrimonium Religioni concessum, quòd professio religiosa magis assimilatur morti naturali, nec extenditur ad ordines clericales, ut decisum in *Extravag. Antiqua. de voto & voti redempt. & in tit. de oblig. ad ratio: non ordinandis.* generaliter prohibetur, ne quis in præjudicium alterius, cui aliquâ obligatione adstrictus, ordinetur. Si verò de facto aliquis post sponsalia sacros Ordines suscepisset matrimonium amplius contrahere non deberet, nec posset, quia sacri Ordines sunt impedimentum dirimens matrimonij. Interim talis ordinatus ex æquitatis ratione resarcire deberet damna & expensas sponsæ, quas intuitu nuptiarum fecit, eadèmq; expensarum restitutio secundùm probabiliorem sententiam etiam ab ingrediente Monasterium fieri debet. *arg. L. si pecuniam. ff. de condict. causa data &c. & ne privilegium ingrediendi Religionem in nimis magnum alterius præjudicium extendatur &c.*

Dub. III.

Dub. III. An non tantum per ipsum actua-
lem ingressum, sed etiam per *votum simplex* in-
grediendi vel servandi *castitatem* adhuc in saeculo
emissum dirimantur sponsalia? De voto in-
grediendi Religionem communis est sententia
cum Nav. in *Manual. confess. c. 22. sub num.*
27. quod solvat sponsalia, cum enim sponsus li-
bere Religionem ingredi possit, consequenter
etiam eam poterit vovere, & deinde vi talis vo-
ti ingredi, & sponsalia dissolvere tenebitur. U-
nam tamen insignem limitationem ponit Nav.
de voto consil. 3. nisi ex tali voto sponsa grave da-
mnum ferat, ut quia spe matrimonij impragna-
ta est, tunc enim votum Religionis cum tanto
damno alterius non esse gratum Deo, adeoque
nec obligatorium existimat.

De voto simplici castitatis, quamvis dissen-
tiant DD. illa tamen videtur probabilior opi-
nio, per istud votum non dissolvi sponsalia, cum
nec juramentum nec votum in alterius praesu-
diciam obliget, proinde tale votum eatenus tan-
tum obligabit ipsum voventem, quatenus id ex
sua persona implere potest, ut scilicet contracto
matrimonio debitum petere non audeat, sed tan-
tum reddere, nisi legitimam dispensationem ab
Episcopo impetraverit. Nav. *dict. loc. num.*
27. Sanch. *dict. lib. 1. disp. 46.*

V. Si Sponsalibus certum tempus & termi-
nus contrahendi matrimonij sit adjectus, eo e-
lapso, si matrimonium contractum non sit, sol-
vuntur sponsalia, c. *sicut. 22. de spon. & matrim.*
T 2 quod

quod est verum & obtinet, si tempus ad finien-
dam ipsam appositam obligationem & tanquam
conditio adjecta sit, secus verò dicendum si
sponsalia purè contracta, & postea primùm de
die celebrandarum nuptiarum conventum sit,
tunc enim tempus non refertur ad obligatio-
nem, sed ad executionem, & quamvis elapsum
sit, manebit tamen obligatio sponsalium, prout
idem accidit in alijs debitis & contractibus, si
debitor consueto tempore non solvat. *Panorm. &
DD. in eod. c. sicut. de sponsal. & matrim.*

- 10 VI. Si sponsus non habitâ licentiâ sponsæ
longum iter & diuturnam absentiam faciat, libe-
rum est sponsæ ad alias nuptias transire. *c. de illis.
de sponsal. & matrim.* quantum autem debeat esse
tempus absentiae, de jure quidem Canonico nihil
expressum habetur, sed de jure civili talis adhi-
betur distinctio, ut si sponsus absit ex causa ne-
cessaria teneatur sponsa semper ipsius reditum
expectare, si verò ex causa voluntaria, justâ ta-
men & rationabili, sufficiet expectare biennium,
si sponsus absens moretur intra eandem Pro-
vinciam, triennium autem, si extra eandem Pro-
vinciam, *text. & Glos. in L. 2. Cod. de sponsal.*
Verùm licet plerique sentiant hâc in parte, id,
quod in jure Canonico non est decisum, peten-
dum esse à civili, argumento *c. 1. de novi operis
nuntiat.* illa tamen moderatio adhibenda erit, ut
Judex Ecclesiasticus non ita præcisè adstringa-
tur termino Juris civilis, quin aliquando pro-
pter periculum incontinentiæ, aut alias justas
cau-

causas illum terminum abbreviare, & licentiam ad alias nuptias transeundi sponsæ concedere possit, quia in causis spiritualibus, præsertim ubi de periculo animæ agitur, plus tribuendum est iudicis Ecclesiastici, quàm legis Civilis dispositioni, ut rectè etiam observat Laym. *de sponsal. c. 2. num. 13.*

VII. Si post sponsalia alterutra pars cum aliqua persona extranea fornicetur, innocens poterit à sponsalibus resiliere. Imò etiam sponso propter antecedentem fornicationem & corruptionem sponsæ, quam tempore contractorum sponsalium ignorabat, à sponsalibus recedere permittitur, non autem sponsæ propter antecedentem fornicationem sponsi; ex ea ratione differentie, quod illud dedecus famæ corruptæ non similiter æstimetur in viro fornicationem committente ac in fæmina, *c. quemadmodum. Et ibi DD. de iurejurando.*

VIII. Denique solvi possunt sponsalia etiam jurata propter quamcunque notabilem & gravem mutationem supervenientem, quâ cognitâ sponsalia non fuissent contracta, v. gr. Si notabilis deformitas, morbus contagiosus, famæ vel bonorum jactura, gravis inimicitia inter consanguineos, qui se fortassis opponunt sponsalibus, vel alia causa de novo superveniat, vel prius ignota deregatur, *dict. c. quemadmodum.* Sed hîc duo adnotanda sunt, primò, quòd in similibus casibus sponsalia non solvantur ex parte ejus, qui solvendorum sponsalium causa est,

sed tantum ex parte alterius, utpote in cuius favore introductum est, ne mutatio superveniens sit ipsi nimis onerosa, proinde si v.g. sponsus huic suo favori renuntiare, & non obstante fornicatione, vel deformitate sponsæ nihilominus velit eam in uxorem habere, non poterit id sponsa recusare. *Secundò*, si sponsus cognita mutatione sponsam carnaliter cognoverit, censetur tacite suo juri renuntiare & sponsalia ratificasse.

12 Ultimò solet hinc controversari, an ad dissolvenda sponsalia ob causas hæcenus recensitas Judicis Ecclesiastici sententia accedere debeat, vel an desponsati propriâ auctoritate à se invicem discedere possint? *12.* Si causa dissolvendi sponsalia sit certa & manifesta tam in jure, quam in facto, ita ut negari ab altera parte non possit, licere etiam sine iudicio Ecclesiastico à sponsalibus recedere, nisi contraria in aliqua Diœcesis consuetudo foret, ut rectè docet Sanch. *de matrim lib. 1. disp. 69.* habent enim sponsalia tacitam conditionem, si notabilis mutatio non intervenerit, ea ergò interveniente eo ipso cessat obligatio sponsalium, & consequenter sicut in alijs contractibus liber recessus conceditur. Si tamen causa dissolvendi sponsalia occulta foret, & sponsalia publicè contracta, tunc ad tollendum scandalum hominum iudicis auctoritas requireretur.

13 Cæterum nostræ conclusioni non obstant *text. contrarij ex c. 3. de divorijs. c. 1. causâ 33. 2. 11*

2. c. 12. de desponsatione impuberum; quia vel loquuntur non de sponsalibus, sed de matrimonio, cujus separatio ordinariè scandalosa est, si absque iudicio Ecclesiae fiat, vel de tali casu, ubi causa dissolutionis non est certa, & satis apertè manifesta. Si consuetudo sit in aliquo loco, ut univèrsim à sponsalibus sine præscitu Ordinarij recedi non possit, ea exinde rationabilis est, ut appareat, an dissolutis sponsalibus non remaneat impedimentum *publicæ honestatis*. juxta ea, quæ inferius §. 10. dicemus.

§. II.

De Ætate requisitâ ad Sponsalia vel Matrimonium.

SUMMARIÆ.

1. *Alia ætas ad contrahenda sponsalia, alia ad matrimonium requiritur.*
2. *Quæ ætas requiratur ad sponsalia?*
3. *Pubertas quando incipiat?*
4. *Quomodo & quando sponsalia impuberum obligent?*
5. *Ex sponsalibus impuberum nascitur impedimentum publicæ honestatis.*
6. *Sola taciturnitas venientium ad pubertatem ratificat eorum priora sponsalia.*
7. *Nisi fuerint ante annos discretionis contracta, ubi requiritur novus consensus.*
8. *Quæ ætas requiratur ad contrahendum matrimonium?*
9. *Valet matrimonium ex gravi causa ante annos pubertatis dispensative contractum.*

F 4

10. Ma-

quo valere potest. R. Pro favore libertatis matrimonialis mihi videri probabilius S. Pontificem *ind. c. fin.* loqui præsumptive, quòd scilicet in dubio, quando non constat, an impuberes voluerint sponsalia vel matrimonium contrahere ob defectum ætatis, potius censeantur sponsalia contraxisse; at verò si constaret, quod voluerint ipsum matrimonium contrahere; tunc quia ad valorem cuiusvis actus requiritur voluntas & potentia, idè succedit alia regula *ex c. cum super. de offic. delegat. quod voluit*, scilicet matrimonium, *non potuit, & quod potuit*, scilicet sponsalia, *non voluit*. sicut idiplum multi & plures numero (alijs tamen dissentientibus) DD. docet de matrimonio sine Parocho & testibus contracto, ut ne quidem in vim sponsalium valeat, nisi mens contrahentium fuisset, se omni meliori modo obligare, vel nisi sponsalia de futuro præcessissent, quæ utique per matrimonium invalidum subsequutum non fuissent extincta. *Barbos. de offic. Episcop. alleg. 32. n. 143. cum pluribus ibidem citatis.*

§. III.

An Parentes pro Liberis, vel Liberi sine consensu Parentum Sponsalia vel Matrimonia contrahere possint?

SUMMARIA.

1. Parentes possunt despondere liberos.
2. Quando & qualiter illa desponsatio obliget?
3. Ex.

3. *Explicatur textus contrarius.*
 4. *Quis nomine parentum & liberorum intelligatur?*
 5. *Pupillus vel soror tutoris vel fratris tractatum expresso consensu ratificare debet.*
 6. *Resolvitur Hereticorum contrarium argumentum.*
 7. *An filij nubentes invitis parentibus exheredari possint.*
 8. *Filius alimentandus, & filia pro statu mariti dotanda est etiam invitis parentibus nubentes.*
 9. *Quomodo & quando seculares principes matrimonij penam statuere possint?*
- Parentes vero liberorum matrimonia sine causa impedire non possunt, nec tamen impediens excommunicationem incurrunt.*
11. *Quando parentum dissensus solvat sponsalia?*

Certi & indubitati juris est, quod parentes liberos suos despondere, & pro ijs matrimonium vel sponsalia contrahere possint, *c. honorantur. 72. p. 2. c. 1. de desponsat. impuber.*

Ita tamen hæc desponsatio obligabit liberos si præsentibus fuerint, & non contradixerint, quàmvis de cætero expressè consensum non declaraverint, quòd si minores septennio vel absentes fuerint, liberi tempore illo, quo parentes contraxerunt, eorum liberorum ratihabitio & approbatio accedere debet, tempore pubertatis adveniente; aliàs sponsalia nulla erunt, nec inde publicæ honestatis impedimentum
exsur-

exurget, *c. unico §. porro. eod. in 6.* Imò amplius dico, licet pater liberos impuberes etiam post septennium desponderit, ij tamen, sicut alia sponsalia, quæ ante pubertatem contraxissent, adveniente pubertate irritare possent, juxta dicta in §. *precedent.* Ita etiam ista, quia absolute verum est, quòd matrimonium sine consensu puberis validè contrahi nequeat, & consensus filiorum à parentibus in contrahendo matrimonio necessariò non dependeat.

Nec obstat *c. 1. eod. tit.* ubi dicitur, quod filius pro quo nondum adulto pater sponsalia contraxit, ea debeat, si ad perfectam ætatem pervenerit, omnino adimplere. Nam hic *text.* explicari potest de debito honestatis, si scilicet filius nullam rationabilem dissentienti causam habeat, non autem de debito præcepti vel necessitatis, *Panorm. in eodem cap. 1. n. 7.*

Cæterùm parentum vel liberorum nomine non tantùm Pater, sed etiam Mater, item non tantùm liberi in potestate patriâ constituti, & legitimi, sed etiam emancipati & naturales intelliguntur, quia dispositio juris inter parentes & liberos non facit distinctionem, nec fundatur in potestate patriâ, sed in affectione paternâ, quæ sanè ratio tam in patre quàm in matre, tam in liberis in potestate, quàm extra eam constitutis procedit. ut cum communi DD. tradit *Gutierrez de matrim. c. 13. §. 5.*

Aliud tamen ex communiori sententiâ dicendum videtur, si tutor pro pupillo, frater pro sorore

sorore præfente & non contradicente sponsalia
 contrahat, hæc enim sponsalia non ex eo solo
 valebunt, quòd pupillus vel soror non contra-
 dixerit; sed insuper requiretur, ut verbo factò.
 ve, vel prius per mandatum, vel postea per ra-
 tificationem consensum suum declararint. quia
 in re tam gravi non censetur ille, qui tacet, con-
 sentire in sui præjudicium, ac detrimentum,
 & jura id voluerunt specialiter solis parentibus
 attribuere, ut eorum consensus pro filiorum con-
 sensu haberetur, non autem idem statuerunt de
 alijs consanguineis, ut rectè notavit Glos. in c.
 I. de matrim. contract. contra interdict. Eccles. per
 text. ibidem Sanch. lib. I. disput. 17. num. 4.
 Quare licet fortè pupillus aut soror tutore vel
 fratre promittente reverà internè consenserit,
 antequàm tamen hunc consensum suum per
 signum externum expresserit, non obligabitur.
 Ratio est, quia promissio non acceptata non
 obligat, sed talis promissio merè interna accep-
 tari ab alterà parte non potuit, ergo &c.

6 Opponunt quidem hæretici lestantes hac in
 parte Jus Civile, jure divino & naturali esse
 præceptum, *honorare Parentes*, adeoque ipsi
 invitis nil facere, præsertim in re arduà & mag-
 ni alicujus momenti, in quâ etiam ipsorum
 præjudicium versatur; ut si filius cum dedecore
 suæ familiæ matrimonium cum latis sibi imparibus
 in nobilitate v. g. vel divitijs contrahat, atque
 inquit, statutum jure divino & naturali
 S. Pontifex & Conc. abrogare, vel immutare

non possunt. Sed responderi debet, tantum in genere jure divino constitutum esse, *honorare parentes*, at verò quod in specie matrimonium vel alius actus sine consensu parentum factus valeat, vel non valeat, non haberi ex jure divino, sed ex declaratione vel constitutione Pontificiâ vel humanâ.

Quod si hæretici suam sententiam ex illo præcepto: *Honora patrem & matrem*: stabilire volunt, necessariò etiam contra omnes suos DD. hæreticos concedere debebunt, in contrahendo matrimonio non tantum patris, sed etiam matris consensum requiri, quia tam pater quam mater honorari præcipitur, quod tamen Juri Civili adversatur, ubi tantum ejus parentis consensus desideratur in cujus potestate liberi sunt; notum autem est, matres non habere liberos in potestate, §. *femina. insit. de adoption.*

Interim tamen si liberi absque rationabili causâ inconsultis vel invitis parentibus, matrimonia contrahant, id licitè non faciunt, & plerumque etiam mortaliter peccare ac exinde puniri possunt, quamvis matrimonium ita contractum subsistat, & valeat.

Sed an propterea liberi à parentibus exheredari possint? controversatur. Negativa communiter recepta est, quia contrahere nuptias invitis parentibus non recensetur inter causas exheredationis, *in novel. 115. n. 3.* aliunde autem est communis doctrina, quòd ex aliis causis, quàm ibi expressis exhereditatio non concedatur

datur; eo quòd in pœnalibus & odiosis extensio non sit faciendâ, *vulgato c. odia. de regulis juris in 6. Harp. ad §. fin. Instit. de exhered. lib. n. 66.*

8 Porro sicut pater filio se invito contrahenti nuptias, hereditatem, multo minus alimenta denegare potest, ita etiam filia sine suo consensu nubenti dotem constituere debet, quia dos succedit in locum alimentorum; sub hac tamen moderatione, ut, si filia indigno & vilioris conditionis nupserit, non teneatur pater dotem dare juxta conditionem & statum filia, sed statum mariti, quia uxor sequitur conditionem mariti, sive deinde maritus fuerit dignior, vel vilior, *L. veteri. Cod. de incolis.* adeòque sufficit eam secundùm conditionem mariti alimentare, *videatur Sanch. lib. 4. disput. 24.*

9 Utrùm autem Principes sæculares possint pœnas statuere liberis sine consensu parentum nubentibus? In utramque partem rationes afferri possunt; quidam negativam reputant probabiliorem, eo quòd causæ matrimoniales & condere leges circa matrimonia sint de foro ecclesiastico, & non pertineant ad principes sæculares. *Arg. c. tua. de ordine cognitionum. c. 11 de sponsal.*

Alteratamen sententia etiam non est improbabilis, dummodo leges concipiuntur de illo casu, quo liberi sine rationabili causa invitis parentibus nubunt, nam quando actus est maior, tunc etiam principes sæculares possunt adjuvandi Juris Canonici gratiâ eundem prohibere,

bere, & punire, præsertim si aliquo modo in præjudicium Reipublicæ tendat, sicut hîc, ubi ex nuptijs liberorum graves nonnunquam inimicitie inter parentes & consanguineos proveniunt, dicitur etiam inferius in §. 6. sub. n. 20. vers. dico 6.

Econtra sicut liberi non debent invitis parentibus sine rationabili causâ nuptias contrahere, ita parentes peccant, si absque causâ liberorum matrimonia impediant, & multò magis, si eos ad certa matrimonia invitos cogant, tum propter scandalum & malos exitus, qui ex invitis nuptijs sequuntur, tum etiam quod liberos privent jure suo, quod habent circa statûs electionem. An verò parentes sine causâ legitimâ impediens matrimonia liberorum vel eisdem ad matrimonia cogentes incidant in excommunicationem, quam tulit Trid. sess. 24. de Reform. matrim. c. 9. contra omnes impediens libertatem matrimonij dubitari potest? verius est non incidere, quia Conc. tantum loquitur de Dominis & Magistratibus, qui ex vi jurisdictionis, quam in foro externo habent, subditos ad matrimonia cogunt, vel ab ijs impediunt, consequenter in materiâ odiosâ & pœnali ad alias personas faciendâ non est extensio. *Gutier. Canon. Quest. l. 1. c. 29.*

Unum adhuc notabile placet hic adscribere, id est quod licet dissensus patris non invalidet matrimonium jam contractum, si tamen sola sponsalia jam contracta sint, & inde ex dissensu

V

paren-

parentum & consanguineorum fortè propter inæqualitatem contrahentium aut aliam causam magnum scandalum timeatur, vel alius malus exitus, possit iudex Ecclesiasticus tale matrimonium prohibere & sponsalia irritare, cum virtus Justitiæ non obliget ad actum peccaminosum, ex quo notabiliter læditur charitas proximi, parentum pietas, & cognatorum amicitia dissolvitur, sicut docet Gutierrez d. c. 29. num. 23. Sanch. lib. I. disput. 14. num. 3.

§. IV.

De Impedimentis Impedientibus
Matrimonij.

SUMMARIÆ.

1. Quid & quotuplicia sint impedimenta?
2. Impedimenta impedientia enumerantur.
3. Quid sit Ecclesie vetitum?
4. Quid tempus Feriarum?
5. Quid Catechismus? 6. Quid incestus?
7. Superveniente post matrimonium saltem ratum affinitate per copulam incestuosam pars delinquens perdit jus exigendi debitum.
8. Pœna incestus non extenduntur ad incestum cum propria consanguineâ commissum.
9. Textus contrarij explicantur.
10. Incestus etiam post mortem uxoris commissus annexas habet constitutas pœnas.
11. Incestus commissus ultra secundum gradum non habet annexas illas pœnas.
12. Ut incestus mersatur pœnas, copula debet esse perfecta.

13. Pœna

13. *Pœna incestus non extenduntur ad peccatum cum cognatis spiritualibus.*
14. *Confessarius non tenetur monere incestuosum invincibiliter ignorantem sua obligationis.*
15. *Sponsus committens peccatum cum consanguinea sponsæ constituit impedimentum dirimens.*
16. *Raptus olim impedimentum impediens, hodiè post Conc. Trid. dirimens.*
17. *Quatuor casus excipiuntur à pœnis raptus.*
18. *Quid sit susceptus propriæ sobolis?*
19. *Quid mors seu occisio presbyteri?*
20. *Quid pœnitentia solemnis?*
21. *Qui sanctimonialem ad matrimonium saltens tentaverint, etiam cum aliâ personâ nunquam contrahere possunt.*
22. *Quenam impedimenta hodiè sint in usu?*

Duplicia sunt impedimenta matrimonij
Impedientia scil. & *Dirimentia*. Illa dicuntur, quæ quidem ab initio impediunt & prohibent matrimonium contrahi, de facto autem contractum validum relinquunt & ad summum præter reatum peccati aliam pœnam arbitrio Episcopi taxandam inferunt, ista verò posteriora non tantum ab initio resistunt Matrimonio, sed etiam contractum dirimunt, nullum & invalidum reddunt. Porro Impedimenta impedientia memoriæ causa sequentibus versiculis comprehenduntur:

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriarum.

Atque catechismus, sponsalia, iungito vorum,

Incestus, raptus, sponsata mors mulieris.

*Susceptus propria sobolis, mors presbyteralis,
Aut si pœniteat solemniter, aut monialem
Accipiat, prohibent hæc conjugium sociandum.*

3 Ad Ecclesia vetitum quamvis hæc omnia impedimenta referri possint, quia propter ea ab Ecclesia prohibentur matrimonia, specialiter tamen hic intelligitur prohibitio Episcopi, de qua in §. 1. Sect. 3. jam actum est.

4 *Tempus feriarum* est illud, quo solemnes nuptiæ interdicuntur, & licet olim pluribus anni temporibus talis inhibitio fuerit, ut in diebus Rogationum usque ad octavam Pentecostes, & tribus septimanis ante festum D. Joannis Baptistæ, c. non oportet, & passim caus. 33. q. 4. 6. Capellanus. de ferijs. Hodiè tamen Trid. sess. 22. de Reform. matrim. c. 10. Abrogatis alijs ferijs constituit, ut solemnes nuptiæ prohibeantur tantùm à Dominica I. Adventûs usque ad festum Epiphaniæ, & à die Cinerum inclusivè usque ad Octavam Paschæ. Præterea communiter inter DD. receptum est, idque à S. Congreg. Cardinal. declaratum, quod in prædictis Ferijs tantùm sollemnis & extrema nuptiarum pompa interdicatur, non autem sponsalia de futuro, imò nec ipsum matrimonium, si ex justa causa differri nequeat, & privatim sine publica pompa coram paracho & testibus saltem cum licentiâ Episcopi celebretur, sicut notavit Barb. in cod. c. 10. n. 4.

5 *Catechismi* nomine intelligitur illa instructio fidei, quæ olim præcedere baptismum & ante
januam

januam Ecclesiae cum cathecumeno seu noviter baptizando jam adulto fieri solebat, juxta *c. ante baptismum. de consecrat. dist. 4.* & quia habebat rationem alicujus paternitatis seu regenerationis spiritualis, ideo si baptizanda fuisset femina. inter eam & catechizantem oriebatur impedimentum impediens, non autem dirimens, *c. 2. de cognatione spirituali in 6.* De sponsalibus, quatenus cum una persona contracta impediant matrimonium cum aliâ, superius *cod. S. 1. sect. 3.* dictum est; De Voto agetur inferius.

De Incestu notandum est I. Si post matrimonium ratum vel consummatum affinitas superveniat, ut vir consanguineam suae uxoris cognoscat, vel e contra uxor cum consanguineo mariti peccet, tunc matrimonium quidem nec quoad vinculum, nec quoad cohabitationem dissolvetur, ille tamen ejus culpâ orta est affinitas, nunquam amplius poterit petere debitum conjugale, sed tantum parti innocenti, si exigat, reddere, *c. 6. & 10 de eo qui cognovit consanguineam uxoris suae.* Item mortuo conjugate innocente nullum aliud matrimonium licite contrahere poterit, valebit tamen, si de facto contractum fuerit, *c. 1. & c. ultimo. eodem tit.* sed hæc posterior pæna, sicut & alia multa impedimenta videntur in desuetudinem abiisse, vel saltem, ut aliqui putant, per dispensationem Episcopi tolli possunt.

Notandum II. Quamvis nonnulli existiment,

ment, aliquem incestum etiã cum propriã consanguineã commissum habere prædictas pœnas annexas, eo quòd gravior sit incestus cum consanguinea, quàm cum affine, & *text. in c. si quis viduam. caus. 32. q. 7. & c. qui propinquas. causã 35. q. 3.* absolutè prohibent incestuosis matrimonium. Nihilominus verius videtur, enumeratas pœnas juxta Rubricam *tit. de eo qui cognovit consanguineam uxoris sue.* specialiter tantùm illis inflictas esse, qui cum consanguineis conjugis incestum committunt, adeoque tanquam odia extendenda non esse. Neque id rarum est, ut jura in determinandis pœnis non tam ad gravitatem delicti, quàm ad coercendam frequentiam & periculum respiciant. argum. *text. notabilis in L. 1. ff. de Adulteris.* Solet autem semper majus esse periculum, ne peccatum in consanguineos conjugis quàm proprios committatur. † Textus verò supra allegati, & si qui sunt alij similes vel secundùm dictam rubricam explicandi sunt, vel in eum sensum, quod inter ipsos incestuosos matrimonium consistere non possit. *Sanch. l. 7. disput. 15. num. 16.*

10 Notandum III. Incestum cum consanguineã uxoris etiã post mortem perpetratum puniri pœnis supra dictis, ut apertè decisum est *in c. transmissa. 4. eod. tit.* & ibi notant Bonac. & Barb. ac alij Canonistæ communiter contra quosdam contrarium sentientes.

11 Notandum IV. Cùm hodiè juxta Trid. *sess.*

DE IMPEDIMENTIS IMPEDIENTIBUS. 311

24. *de Reform. c. 4.* non extendatur impedimentum affinitatis ex copula *illicita* ultra *secundum gradum*, ideò, si quis cognovisset consanguineam uxoris ultra secundum gradum, non privaretur jure petendi debitum, etsi cum consanguinea sponsæ id fecisset, adhuc cum sponsa matrimonium contrahere posset & deberet.

12

Notandum V. Quòd copula cum consanguinea uxoris debeat esse completa, & non tantum attentata, vel imperfecta, item cum hæc constitutio sit pœnalis, debet esse copula in ordine ad hanc pœnam promerendam culpabilis, & formaliter incestuosa, adeoque non sufficeret copula metu extorta saltem respectu illius, qui metum passus est, neque copula, quam quis habuit cum ea, quam consanguineam intra secundum gradum esse ignoravit. 13

Notandum VI. Quòd constitutio dicti tit. *De eo qui cognov. Ec.* tanquam pœnalis non sit extendenda ad eos, qui peccant cum cognatis spiritualibus vel legalibus conjugis v. g. cum patrino vel patrino ejusdem: loquitur enim constitutio de consanguineis uxoris, adeoque naturaliter cognatis, non de alijs. 14

Notandum VII. Quòd confessarius non teneatur monere incestuosum de obligatione abstinendi à petitione debiti, si in bona fide sit, & istam obligationem invincibiliter ignoret, ac simul adsit periculum incontinentiæ & transgressionis, quia alias, qui prius propter bonam fidem

fidem non peccavit jam exponeretur periculo peccandi, quod si de facto monitus sit incestuosus, vel de se non ignoret, propter ætatem tamen vel alia de causa abstinere non possit, Episcopo dispensare concessum est, ut ex communi praxi docet Sanch. lib. 8. disput. 11. num. 13.

¶ 5 Notandum est denique, si sponsus suæ sponsæ sororem vel aliam consanguineam cognoscat, hoc ipso nascatur impedimentum dirimens affinitatis, ita ut eum sponsâ matrimonium absque dispensatione amplius consistere non possit, damnum tamen sponsæ ex tali delicto illatum sponsus resarcire debet, per pecuniariam compensationem, vel certè dispensationem impetrare.

¶ 6 Raptus hoc loco dicitur violenta mulieris abductio, & quamvis olim raptus fuerit tantum impedimentum impediens, eo casu, quo alterius sponsa fuisset abducta c. *stairtum caus.* 27. q. 2. de cætero autem non aliter annullari matrimonium, quàm si mulier abducta nunquam liberè consensisset.

Hodie tamen Trid. sess. 24. de reform. c. 6. edidit constitutionem in hæc verba: *Decernit S. Synodus inter raptorem & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium, quòd si rapta à raptore separata in loco tuto ac libero constituta illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat, & nihilominus raptor ipse, & omnes, qui consilium, auxilium, & favorem præbent, sint ipso jure ex-*

communicati, ac perpetuo infames omniumque dignitatum incapaces, & si clerici fuerint, de proprio gradu decidant, teneatur præterea raptor mulierem, siue eam uxorem duxerit, siue non, decenter arbitrio iudicis dotare. Ex qua constitutione apparet, raptura hodie esse impedimentum dirimens, si matrimonium eo tempore contrahatur, quo rapta in potestate raptoris est etiam si rapta liberè consentiat, ut notat Barb. in eod. c. 6. num. 9. & alij communiter † Ibi tamen enu-
merat Barbos. aliquos casus, qui à nonnullis DD. probabiliter excipiuntur ab hoc impedimento, ut 1. si raptus non fuerit factus intentione matrimonij contrahendi, sed libidinis causa. 2. si femina invitis parentibus ipsa tamen consentiente abducatur. 3. si propria sponsa rapiatur. 4. si in aliquo casu raro femina curaret rapti virum, eo quòd leges præsertim penales non extendantur ad casus insolitos, *L. nam ad ea. ff. de legibus.*

Mors mulieris siue uxoricidium etiam impedimentum causat, ut maritus occidens sine spe alterius conjugij manere debeat, *c. interfectores. caus. 33. q. 2.*

Susceptus propriae sobolis tunc inducit impedimentum, si quis extra necessitatem proprium filium baptizârit, aut eum tanquàm patrinus tenuerit, talis enim non tantùm constante matrimonio perdit jus exigendi debitum conjugale, sed etiam ab alio matrimonio contrahendo prohibentur, *c. de eo, ubi Glos. & DD. caus. 30. q. 1.*

19 *Mors presbyteralis seu occisio presbyteri etiam impedit occidentem, ne matrimonium contrahere possit, c. 2. de penitent. & remission. Quo tamen aliqui tantum obtinere volunt, ubi quis in iudicio de homicidio convictus, & condemnatus fuerit, ut docent Panorm. & Hostiens. eod. c. 2.*

20 *Penitentia solemnis dicitur, quæ ob crimina graviora injungitur, publicè peragenda, ita ut aliquis certo tempore ante Ecclesiam stare, vel domi jejunare, à gestatione gladij, aut equitatu abstinere debeat; quæ pœna olim valdè frequens fuit; intra hoc ergo penitentia tempus etiam matrimonium prohibetur, c. de his. & ultimo caus. 33. q. 2.*

21 *Demùm etiam illis interdicitur matrimonium cum quavis alia persona, qui Deo desponsatas moniales sibi matrimonio jungere præsumperunt. c. is ergo. caus. 27. q. 1. Imo de jure civili tales, qui vel tantum attentarint moniales matrimonij jungendi causâ, & multò magis qui rapuerint aut violarint easdem, capitali supplicio puniuntur, L. si quis. 5. Cod. de Episcopis & clericis, quam legem de verbo ad verbum in Corpus Juris canonici retulit Gratianus c. 6. de penitentia dist. 1. qui tamen intelligendus est, quòd loquatur de jure Civili & foro sæculari, non autem de foro Canonico; quia Ecclesia nulli infert pœnam sanguinis, vel mortis ex quovis scelere, sed tantum censuras, pœnam carceris, aut alias similes, nisi quod ali-*

V. DE IMPEDIMENTIS IMPEDIMENTIBUS. 315

aliquando ob delicti gravitatem etiam clericos prius degradatos iudici sæculari tradat *c. cum non ab homine, de iudiciis, c. novimus. de verb significat.*

Si quæras, an omnia prædicta impedimenta²² etiam hodie in usu sint? R. quamvis consuetudo abrogans legem non præsumatur, nisi probetur, nec à consuetudine unius vel alterius loci rectè ad universalem consuetudinem inferatur, nihilominus DD. qui in diversis orbis partibus de matrimonio scripserunt, communiter attestantur, impedimenta impedientia usu hodierno recepta non esse, si quatuor excipias, scilicet. *Ecclesia vetitum* id est interdictum Episcopi, *tempus feriarum, sponsalia, & votum*. Atque hanc consuetudinem etiam operari ut in omnibus impedimentis impedientibus (excepto voto & sponsalibus, quæ jure divino & naturali obligant) dispensare possit Episcopus, tradit Sanch. *lib. 7. disput. 27. num. 15.* & Navar. *in Manual. confessor.* (quod jam Nonagenarius senex dedicavit Gregorio XIII.) *e. 22. num. 85.* testatur, quod nunquam audiverit, super impedimentis impedientibus (intellige exceptis illis quatuor) dispensationem impetrari.

§. V.

De Impedimentis Dirimentibus.

SUMMARIÆ.

1. *Quid sint impedimenta dirimentia?*
2. *Enumerantur.*

Im-

2. c. 12. de desponsatione impuberum; quia vel loquuntur non de sponsalibus, sed de matrimonio, cujus separatio ordinariè scandalosa est, si absque iudicio Ecclesiae fiat, vel de tali casu, ubi causa dissolutionis non est certa, & satis apertè manifesta. Si consuetudo sit in aliquo loco, ut univèrsim à sponsalibus sine præsenti Ordinarij recedi non possit, ea exinde rationabilis est, ut appareat, an dissolutis sponsalibus non remaneat impedimentum *publicae honestatis*. juxta ea, quae inferius §. 10. dicemus.

§. II.

De Aetate requisitâ ad Sponsalia vel Matrimonium.

SUMMARIÆ.

1. *Alia etas ad contrahenda sponsalia, alia ad matrimonium requiritur.*
2. *Quae etas requiratur ad sponsalia?*
3. *Pubertas quando incipiat?*
4. *Quomodo & quando sponsalia impuberum obligent?*
5. *Ex sponsalibus impuberum nascitur impedimentum publicae honestatis.*
6. *Sola taciturnitas venientium ad pubertatem ratificat eorum priora sponsalia.*
7. *Nisi fuerint ante annos discretionis contracta, ubi requiritur novus consensus.*
8. *Quae etas requiratur ad contrahendum matrimonium?*
9. *Valet matrimonium ex gravi causa ante annos pubertatis dispensative contractum.*

F 4

10. Ma-

10 *Matrimonium inter impuberes contractum an valeat saltem in vim sponsalium?*

1 **A**liam ætatem in sponsalibus, aliam in matrimonio requiri palam est, quia in sponsalibus tantum usus rationis, in matrimonio autem habilitas ad generandum consideratur.

2 Licet verò Jurisconsultus in *L. 14. ff. de sponsalibus.* dicat, in sponsalibus nullam certam ætatem definitam esse, nihilominus hæc in parte, sicut univèrsim in materia matrimoniali standum est jure Canonico, quod tam in masculis, quàm fæminis 7 annos constituit, ut ante hanc

3 7. annorum ætatem sponsalia validè contrahi minimè possint, † nam ante hoc tempus homines non præsumuntur capaces usus rationis ac discretionis, ut satis intelligere possint, quid

4 agatur, *c. litteras despons. impuber.* † Porro etiã post annum 7. contracta sponsalia non inducunt irrevocabilem obligationem, sed quando aliquis in impubertate contraxit, adveniente deinde pubertate (quæ in masculo censetur post

14. & in fæmina post 12. completum ætatis annum, *leg. fin. Cod. quando tutores esse desinant*) ea irritare poterit. quòd si unus tantum contrahentium sit impubes, alter autem adultus, hic simpliciter & irrevocabiliter obligabitur, impuberi verò quando ad annos pubertatis pervenerit, liberum erit, sponsalia ratificare, vel resolvere, *c. de illis. 6. & seqq. eod. tit.*

Interim quia talia sponsalia post annum 7. contracta simul fuerunt valida, quàmvis ex post.

postfacto jure sic permittente ab unâ parte resolvantur, manebit tamen impedimentum publicæ honestatis, ita ut neuter ex ipsis desponsatis cum alterius consanguineis intra primum gradum contrahere valeat. *d. c. literas. eod. cit.*

Præterea etiam illud advertendum est, ad ratificationem sponsalium in impubertate contractorum non requiri novum aliquem consensum, sed solam taciturnitatem, & quod pubes factus sponsalibus jam contractis non contradicat, sufficere, eo usque etiam prior obligatio valet usque dum per novum dissensum revocetur, ergo si ad pubertatem perveniens obligationem non revocavit, quando potuit, censetur tacite id, quod in impubertate gestum est, ratum habuisse.

Secus autem dicendum, si sponsalia ante annos discretionis contracta sint, tunc enim, quia prior obligatio nulla fuit, debet per novum consensum verbo vel facto declaratum reiterari. *Glos. & DD. in c. literas. de desponsat. impuber.*

Circa ætatem matrimonio necessariam sciendum est, utroque quidem jure constitutam esse ætatem pubertatis, scilicet in masculo 14. & in feminâ 12. completos annos. §. 1. *insti. de nuptiis. l. 4. ff. de ritu nuptiarum.* Illa tamen declaratio de jure Canonico est adhibenda, quod hæc ætas non sit ita præcisè determinata, quin ante eam aliquando matrimonium contrahi possit, si nimirum malitia suppleat ætatem,

T S

& jam

& jam tunc ad generandum aliquis habilis inveniat per text. *§ Interpretet in c. puberes 3. c. de illis 9. § c. ultim. de desponsat. impuber.* Sed quid si masculus etiam post annum 14. vel femina post 12. ad contrahendum inhabilis sit, an matrimonium inter eos contractum valebit?

R. Affirmativè, dummodo spes sit aliquando habitatem adventuram, quia impotentia contrahendi non causat nullitatem matrimonij, nisi perpetua & incurabilis fuerit. † Quid etiam an saltem ex causâ gravi & publicâ v. g. inter magnos principes ad conservationem regnorum vel pacis, matrimonium ante annos pubertatis contrahi poterit? *R.* cùm determinatio ætatis ad contrahendum matrimonium non sit juris naturalis vel divini, sed positivi humani, nec impotentia contrahendi jure naturali dirimat matrimonium, nisi perpetua, ideo potuit S. Pontifex matrimonium ante annos pubertatis ex causâ aliquâ gravi concedere, & de facto concessit, *in c. 2. eod. tit.* ita tamen, ut saltem Episcopus causæ cognitionem & dispensationem interponat. *Barb. in eodem c. 2. num. 3.*

10 Demum & illud hic in controversiam vocatur, an indistinctè procedat decisio *c. nichil § idem quoque. eodem in 6.* quòd nimirum matrimonium inter impuberes contractum, non valeat quidem ut matrimonium, sed tamen ut sponsalia de futuro juxta regulam: *Si actus non valet, ut ago, valeat tamen omni meliori modo.*

quo valere potest. R. Pro favore libertatis matrimonialis mihi videri probabilius S. Pontificem *ind. c. fin.* loqui præsumptive, quòd scilicet in dubio, quando non constat, an impuberes voluerint sponsalia vel matrimonium contrahere ob defectum ætatis, potius censeantur sponsalia contraxisse; at verò si constaret, quod voluerint ipsum matrimonium contrahere; tunc quia ad valorem cuiusvis actus requiritur voluntas & potentia, idè succedit alia regula *ex c. cum super. de offic. delegat. quod voluit*, scilicet matrimonium, *non potuit, & quod potuit*, scilicet sponsalia, *non voluit*. sicut idiplum multi & plures numero (alijs tamen dissentientibus) DD. docet de matrimonio sine Parocho & testibus contracto, ut ne quidem in vim sponsalium valeat, nisi mens contrahentium fuisset, se omni meliori modo obligare, vel nisi sponsalia de futuro præcessissent, quæ utique per matrimonium invalidum subsequutum non fuissent extincta. *Barbos. de offic. Episcop. alleg. 32. n. 143. cum pluribus ibidem citatis.*

§. III.

An Parentes pro Liberis, vel Liberi sine consensu Parentum Sponsalia vel Matrimonia contrahere possint?

SUMMARIA.

1. Parentes possunt despondere liberos.
2. Quando & qualiter illa desponsatio obliget?
3. Ex.

aliquando ob delicti gravitatem etiam clericos prius degradatos judici sæculari tradat *c. cum non ab homine, de judiciis, c. novimus. de verb significat.*

Si quæras, an omnia prædicta impedimenta²² etiam hodie in usu sint? *R.* quamvis consuetudo abrogans legem non præsumatur, nisi probetur, nec à consuetudine unius vel alterius loci rectè ad universalem consuetudinem inferatur, nihilominus DD. qui in diversis orbis partibus de matrimonio scripserunt, communiter attestantur, impedimenta impedientia usu hodierno recepta non esse, si quatuor excipias, scilicet. *Ecclesia vetitum* id est interdictum Episcopi, *tempus feriarum, sponsalia, & votum.* Atque hanc consuetudinem etiam operari ut in omnibus impedimentis impedientibus (excepto voto & sponsalibus, quæ jure divino & naturali obligant) dispensare possit Episcopus, tradit Sanch. *lib. 7. disput. 27. num. 15.* & Navar. *in Manual. confessor.* (quod jam Nonagenarius senex dedicavit Gregorio XIII.) *e. 22. num. 85.* testatur, quod nunquam audiverit, super impedimentis impedientibus (intellige exceptis illis quatuor) dispensationem impetrari.

§. V.

De Impedimentis Dirimentibus.

SUMMARIÆ.

1. *Quid sint impedimenta dirimentia?*
2. *Enumerantur.*

Im-

Impedimenta dirimentia, quæ non tantum illicitum faciunt matrimonium sed & invalidum, his vulgatis versiculis comprehenduntur.

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen, Cuius disparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honestas, Si sis Affinis, si forte coire nequibus.

SECTIO I. DE ERRORE,

SUMMARIA.

1. *Error alius in Persona, alius in qualitate.*
2. *Error in qualitate non causat impedimentum, nisi in 3. Casibus.*
3. *Quando dicatur error qualitatis redundare in errorem Persona.*
4. *Consensus vel dissensus habitualis nihil operatur, & ibidem, quod dolosa persuasio non irritet matrimonium, irritet tamen sponsalia.*
5. *Error servilis Conditionis an etiam hodie locum habeant, maxime in illis qui vulgò Zeibeig ne vocantur.*

Error alius est in substantia seu persona, ut si putans se contrahere cum Berthâ contrahat cum Titia, &c. alius in qualitate v. g. si putans se ducere divitem, ducat pauperem.

Porro solus error in persona causat impedimentum dirimens, non item error in qualitate, nisi in 3. casibus nimirum 1. si qualitas deducatur in conditionem expressam, v. g. ducatur

re si sis dives, &c. conditio enim suspendit
 consensum & dum deficit, etiam consensum,
 & consequenter contractum deficere facit. † 3
 2. si error qualitatis redundet in errorem perso-
 næ, si videlicet contrahens non tam habuerit
 respectum ad qualitatem, quam per ipsam qua-
 litatem certam aliquam & distinctam à præsen-
 ti sibi determinaverit, v. g. si volens contra-
 here cum primogenitâ Titij contrahat cum se-
 cundogenitâ, si nimirum non tam ipsam pri-
 mogenituram, quam personam primogenitam
 consideret, vel si volens contrahere cum filiâ
 pulchrâ Titij, contrahat cum alterâ filiâ defor-
 mi non habendo respectum ad qualitatem
 pulchritudinis, quin potius ad ipsam personam,
 quam pulchritudo ab altera distinguit. Sed quid 4
 si aliquis ita sit dispositus, ut tametsi sciret non
 esse illam quam intendit, nihilominus contra-
 heret: vel è contra si sciret non esse divitem vel
 nobilem nullo modo contraheret, an his casibus
 valebit aut dirimetur matrimonium? R. talis
 dispositionem esse tantum consensum vel dis-
 sensum *habitualem*, qui nec ad validandum, nec
 dirimendum matrimonium antequam sufficit
 aliquis actualè consensum vel dissensum ponat;
 v. g. dicendo, aut deliberatè cogitando, con-
 traho cum ista quamvis non sit Titia quam in-
 tendo, vel non consentio in istam nisi sit dives,
 unde licet sponsus ex falsâ jactatione divitia-
 rum sponsæ dolosè persuasus sit ad contrahen-
 dum matrimonium, tamen resilire non pote-
 rit.

rit, quia illa regula, quod dolus dans causam contractui bonæ fidei faciat contractum nullum, *jux. l. Et eleganter. 7. ff. de dolo.* locum quidem habet in alijs contractibus ordinarijs, ubi de rebus nostri Patrimonij agitur, ut in emptione, locatione & similibus: non autem in illis contractibus, qui traditione *sui ipsius* perficiuntur, ut in professione religiosa, & matrimonio. *arg. c. dudum. & c. ex parte. De convers. Conjug. Gutier. de matrim. c. 89. n. 6.* Etenim in prioribus contractibus, cum omnia ex bona fide agi debeant, Juris interpretatione censetur subesse illa tacita conditio, *si ita est, ut dicis, &c.* at verò in posterioribus cum regressio ex monasterio, sicut & separatio matrimonij sit scandalosa, ideo professio & contractus matrimonij censentur fieri sine omni restrictione voluntatis, aut reservatione tacite Conditionis.

5 In sponsalibus tamen de futuro, utpote in quibus necdum intervenit actualis sui traditio sed tantum promissio de tradendo, procedere supradictam regulam, quod ex dolosa persuasione irritari possint, docet Sanch. *lib. 1. diff. 64. n. 3.* Olim quando servitus in usu erat, error servilis conditionis dirimebat matrimonium. *c. 2. 3. & fin. de conjugio serv.* cum enim servi fuerint in omnimodâ potestate dominorum, ita ut ad remotissimas partes mitti, venditari, diversis negotijs occupari potuerint, cohabitatio matrimonialis inter liberum & servum

vum non potuisset commodè haberi. at hodie cum servitus in orbe Christiano majori ex parte sublata sit, quæri tantùm potest, an error in illa conditione personæ, quæ vulgò in Germania die *Leibeigenschaft* vocatur, faciat impedimentum dirimens? Tales homines proprios seu *Leibeigne* / aliqui adscripticios (qui scilicet glebæ aut fundo colendo perpetuò adscripti sunt) vel originarios, qui ex adscripticijs nati sunt, censent, *Gail. lib. sing. de pignorat. obs. 8. n. 1.* aliqui servos anonymos appellant, utpotè qui partim de servis, partim de adscripticijs, partim de libertis participant. *Zasius respons. l. 1. c. 3. & consil. 19. n. 3.* Sed quidquid sit de statu istorum hominum, certum est quòd servi propriè dicti non sint, ideòque favore matrimonij probabilius videtur, ea quæ de errore in qualitate servili sunt constituta, non esse ad statum istorum hominum extendenda, *arg. eorum quæ de adscripticijs docet Sanchez. de matrim. lib. 7. disp. 19. num. 9.*

SECTIO II. DE CONDITIONE.

SUMMARIA.

1. *Conditio, Modus, Demonstratio, Causa.*
2. *Quid sit Conditio?*
3. *Quid Modus?*
4. *Differentia Modi & Conditionis,*
5. *Quid sit Demonstratio?*

6. *Quid*

6. *Quid Causa?*
7. *Conditio vel Modus contra substantiam matrimonij illud annullat.*
8. *Conditio & modus turpis vel impossibilis habentur pro non adjectis.*
9. *Tria bona substantialia matrimonij.*
10. *An conditio contra bona matrimonij, sed honesta matrimonium invalidet?*
11. *Resolvitur argumentum contrarium.*
12. *Conditio vel modus impossibilis joci causa adjectus presumitur.*
13. *Sed hac presumptio est tantum juris.*
14. *Conditiones turpes de praterito non invalidant matrimonium.*
15. *An sponsalia invalidentur per adjectionem conditionis turpis vel impossibilis.*
16. *Sponsalia consanguineorum sub conditione: si Papa dispensaverit contracta valent.*
17. *Resolvitur argumentum contrarium.*
18. *Quando Parochi & testium presentia requiratur ad matrimonium conditionatum.*
19. *Sponsi utentes copula non videntur recedere à conditione appositâ.*
20. *Causa & Demonstratio qualiscunque semper habetur pro non adjecta.*

Sicut omnes contractus non tantum purè & absolutè, sed etiam conditionatè iniri possunt, ita quoque sponsalia & matrimonium, quia verò hodie, quando post Conc. Trid. matrimonium coram parochio & testibus contrahi debet, inauditum est, id sub conditione contrahi,

trahi, ideo præmittimus plurimas difficul-
tates, quas fusè tractat Sanch. *de matrim. toto*
lib 5. & aliqua tantùm, quæ ad intellectum Ca-
nonum & praxin maximè circa sponsalia con-
ditionata deservire possunt, attingemus &c.

Præsuppono, sponsalibus posse aliquid adj- 1
ci, vel ut *conditionem*, vel ut *modum*, vel ut *de-*
monstrationem, vel ut *causam*, quæ omnino inter
se differunt.

Nam *conditio* est, cùm aliquid adjicitur su- 2
spendens contractum, nec partes ante illius e-
ventum obligari volunt, & explicatur per par-
ticulam *si*, v. g. Ducam te *si* mille dederis in
dotem.

Modus est adjectio oneris, ad quod post con- 3
tractum volumus alterum obligare, & ordina-
riè exprimitur per conjunctionem *ut*, v. g. Du-
co te, ut mecum mercimonia exerceas. Differt
à conditione, quòd *modus* non suspendat ob-
ligationem principalem, sed habeat suam obli-
gationem propriam, ad quam implendam alter
cautionem præstare debet, & si fortassis non
præstiterit, non statim propterea irritum est
matrimonium, cùm principalis obligatio adhuc
subsistat, sed per judicem ad implendum mo-
dum compelli debet.

Si dubitetur, an adjectio sit *conditio* vel *modus*, 4
quia contrahentes usi sunt verbis dubijs, atten-
dendum erit, an non prius voluerint ratam ob-
ligationem, quàm illa adjectio expleatur, & erit
conditio, si verò prius voluerint ratam obliga-
tionem.

tionem, & postea primum alterum gravatum ad aliquid faciendum, erit *modus*, sicut docet Bartholus in *L. quibus diebus*. 40. §. *su.* ff. de conditionibus & demonstrationibus.

5 *Demonstratio* est, quando significatur aliqua qualitas in contrahentibus, & explicatur per relativum, aut dictionem importantem aliquam qualitatem, v. g. *Duco te* quæ de tali stemmate es, &c.

6 *Causa* demum illa dicitur, quæ denotatur per per dictionem *Quia*, & indicat matrimonium, seu causam contractus, v. g. *Duco te*, quia dives es &c. His præsuppositis

7 *Queritur* 1. Quid juris si matrimonio *conditio* vel *modus* adjiciatur naturaliter vel civiliter *impossibilis*, id est, ut per naturam, vel cum contra bonos mores sit, per leges licite impleri nequeat, ut si cælum tetigeris, si patrem, si inimicum meum occideris, &c.

De jure civili distinguitur inter contractus & ultimas voluntates, sive testamenta, si de hujusmodi conditionibus agatur. in contractibus conditio impossibilis statim ab initio vitiat contractum, quasi non censeantur habere animum contrahendi, qui conditionem impossibilem adjiciunt, *L. non solum*. ff. de obligationibus & actionibus. *L. impossibilis*. de verborum obligationibus. Modus autem impossibilis vel contra bonos mores non vitiat contractum, sed vitiatur, & pro non adjecto habetur v. g. *dono tibi equum, ut cælum ascendas, ut hæreticus fias* &c. licet

ex communi docet Medina *de Justit. & Jur. tom. 1. tract. 2. disp. 28. §. impossibilis.* At verò in testamentis & ultimis voluntatibus conditio & modus impossibilis pro non scriptis habentur, propter singularem favorem ultimarum voluntatum, ut potius sustineantur, quàm pereant, §. *impossibilis. institut. de heredibus instituendis.*

Circa matrimonia hujus quæstionis decisio habetur *c. ultimo de condition. apposit.* ubi distinguitur, an tales conditiones sint contra substantiam matrimonij, vel an aliunde sint turpes aut impossibiles: priori casu dicitur esse nullum matrimonium sub tali conditione contractum, posteriori verò valere matrimonium & propter ejus favorem, sicut in testamentis conditionem haberi pro non adjecta. Ad hoc autem ut sciat⁹ur, quando conditio sit contra substantiam matrimonij advertendum est secundum *Glos. in eod. cap. fin. in verbo. contra substantiam*, tria esse bona conjugij, nimirum *bonum fidei, bonum prolis, & bonum Sacramenti. c. omne. 27. q. 2. si* jam conditio uni ex istis adversetur dicitur contra substantiam matrimonij. *Bono prolis* adversatur conditio: si generationem prolis evitaveris, si venena sterilitatis sumpseris, &c. *Bono fidei*, si te adulterandam dederis pro quæstu. *Bono denique Sacramenti*, quod matrimonium facit inseparabile, si dicas: *contraho tecum, donec aliam inveniam honore & opibus ditioem*, pro ut ista exempla ponuntur *in d. c. fin. eod.*

Quæritur II. An idem dicendum sit, si con-¹⁰ditio

324 PARS III, CAPUT V. §. V. SECT. II.
ditio adjecta adverteretur quidem bonis matrimo-
nij, sed si honesta, v. g. *contraho tecum, si
mecum in perpetua castitate vivere velis?* Pro
affirmativa facit, quod dicta bona matrimonij
non sint necessaria in executione, aliàs sterili-
tas vel adulterium semper dissolverent matri-
monium, quia deficeret bonum prolis & fidei
conjugalis. Item B. Virgo & D. Josephus viden-
tur non potuisse aliter, quàm hoc modo contra-
xisse, cum jam prius votum castitatis emisissent.
& hanc sententiam probabilem dicit Sanch. *lib.
5. d. 10. num. 5* Contrariam tamen probabilio-
rem existimamus cum eodem Sanch. quamvis
enim dicta bona matrimonij non sint necessa-
ria in executione, & matrimonium esse possit
sine copula, debent tamen esse in obligatione;
& mutua corporum traditio saltem quoad ob-
ligationem est de substantia matrimonij, sine
quâ matrimonium perfectum dici non potest.
est enim matrimonium viri & mulieris conjun-
ctio, non qualiscunque, sed ordinata ad copu-
lam, aliàs inter fratrem & sororem matrimo-
nium dici deberet. † De matrimonio B. Virgi-
nis dicendum est, non habuisse talem conditio-
nem, sed fuisse simpliciter contractum, quam-
vis neuter ex desponsatis habuerit intentio-
nem utendi copulâ. Nam obligatio benè po-
test consistere sine executione, & cum propo-
sito intermittendæ executionis, præsertim
quando per Dei revelationem notificatum est,
nunquam ab altera parte executionem peten-
dam.

dam, obligationem enim & executionem diversa esse nemo dubitavit, atque in hunc sensum non obscure de matrimonio B. Virginis loquitur August. *in c. 3. 27. q. 2.*

Quæritur III. An & quando matrimonium consentendum sit adjectâ conditione turpi vel impossibili, si aliquis reverà non aliter, quàm sub tali conditione se obligare intenderit?

Omnes DD. laborant, quo sensu Pontifex potuerit vel voluerit condiciones turpes vel impossibiles à matrimonijs rejicere, & matrimonium pro simpliciter contracto habere, cum tamen jure naturæ consensus ad matrimonium requiratur & sine consensu matrimonium esse non possit, non intelligitur autem consentire, qui noluit se obligare, nisi sub conditione turpi aut impossibili, juxta text. apertum *in L. non solum. ff. de obligationibus & actionibus.* Breviter dicendum S. Pontificem in illo *c. final.* inducere præsumptionem, quòd scilicet quilibet præsumatur, in contrahendo matrimonio, quoad negotium principale serio agere, & obligationem suam purè facere propter reverentiam Sacramenti, conditionem autem impossibilem, vel joci causâ vel ut modum (qui per superius dicta, si impossibilis sit non obligat) adjicere, & cum dubium sit, an faciens conditionem impossibilem habuerit serio intentionem vel contrahendi matrimonium, vel ponendi conditionem, jura in tali dubio pro favore matrimonij præsumunt.

13 *Queritur IV.* An hæc præsumptio sit & *iuris & de jure*, ita ut nulla probatio in contrarium admittatur; ut, qui reverâ non consenserit, nisi sub conditione, nihilominus pro consentiente habendus sit? *13.* esse præsumptionem *iuris tantum*, adeoque cedere veritati & alijs probationibus, ac fortioribus præsumptionibus elidi posse. Unde non rejicietur conditio, sed potius matrimonium censebitur esse nullum, si ex varijs qualitibus & circumstantijs qualitate, affectu & interesse contrahentium colligi possit, quòd vel ideò conditionem impossibilem adjecerint, quòd nullo modo obligari voluerint, ut si nobilis dicat rusticæ, contraho tecum, si montem aureum in dotem dederis, vel reverâ non realiter, quàm expletâ conditione turpi, ut si hæreticus dicat Catholicæ, contraho tecum, si Lutherana fias. Item si conditio adjecta non sit simpliciter impossibilis, v. g. si pauperi, quæ credebatur dives, dicatur, contraho tecum, si mille in dotem dederis, non poterit præsumi conditionem tantum joci causâ adjectam esse. Præterea etiam conditiones turpes de præterito, sicut si Patrem occidisti, ex communi sententia non rejiciuntur, cum enim non invitent amplius ad delinquendum, sed jam supponantur extitisse, non sunt hoc respectu turpes censendæ. *Covar. de matrim. p. 2. c. 3. §. 2. n. 3.*

15 *Queritur V.* An sicut in matrimonio, ita etiam in sponsalibus de futuro conditiones turpes

pes aut impossibiles rejiciantur, & sponsalia pro absolute contractis habeantur, Affirmativa communis est apud Sanch. *d. lib. 5. disput. 17. num. 2.* Eò quòd favor matrimonij videatur etiam ad sponsalia extendendus, utpote quæ sunt via ad matrimonium. Negativa tamen, quam tenet Zoësius *de Cond. appof. n. 22.* videtur mihi æqua & probabilior, quia *c. fin. eod. tit.* tantum loquitur de matrimonijs, & ubi agitur de restringenda libertate matrimonij & inducendâ obligatione, non est facilè obligatio extendenda.

Accedit, quòd *c. fin.* sit correctivum Juris Communis, de quo in contractibus conditiones impossibiles non rejiciuntur, sed vitiant contractum, *L. non solum. de obligation. & action.* Correctio autem juris est strictè accipienda, *L. precipimus. in fin. Cod. de appellationibus.* Unde ulterius infero, si aliquis dicat: promitto tibi matrimonium, si mecum concubueris, si me in tali scelere juveris, talem non obligari, nisi secuto concubitu, vel scelere.

Queritur VI. An valeant sponsalia vel matrimonium contractum inter consanguineos sub conditione, *si Papa dispensaverit*, adeoque an pendente tali conditione alterutra pars resilire & cum alio contrahere valeat, vel dispensatione obtentâ novus consensus requiratur? Negant non pauci cum Sylv. *verb. matrimonium 3. q. 9.* conditio enim, quæ dependet ex Principis voluntate, inquit, est impossibi-

lis, quia ordinario jure fieri non potest, *per text. in L. continuus. §. cum quis. & L. inter stipulantem. §. sacram ff. de verbor. obligat.* Si ergò talis conditio, *si Papa dispensaverit*, tanquam impossibilis rejiciatur, utpote dependens ex Principis voluntate, sponsalia vel matrimonium valere non poterunt, quia absolutè consanguinei ad contrahendum inhabiles sunt.

Nihilominùs dicendum est, non esse conditionem impossibilem & consequenter valere contractum, dummodò ponatur casus, in quo Pontifex solet dispensare, si nimirum consanguinei non sint in gradu valdè propinquo, & simul habeant justam causam petendi dispensationem, quod enim frequenter, & quotidie fieri solet, non est impossibile, sed dispensationes inter consanguineos quotidie impetrari solent, ergò &c.

17 Ad argumentum contrarium *R.* conditionem, quæ dependet à principis voluntate reputari impossibilem, quando princeps id concedere non solet, nisi de extraordinaria sua potestate, & rarissimis in casibus &c. Praterèa promittens fæminæ matrimonium sub conditione, *si Papa dispensarit*, tenetur insuper hanc dispensationem impetrare, quia qui obligatur ad principale, obligatur etiam ad accessorium, sine quo principale haberi non potest. *Sanch. ad lib. 5. num. 12 & 35.*

18 *Queritur VII.* Si hodiè post Trid. contraheretur matrimonium conditionatum, quando
dónam

dónam parochus vel testes intervenire deberent, an tempore contractus, vel postquam conditio extitit? R. utroque tempore, etenim si non intervenirent tempore contractus dicerentur tantum sponsalia de futuro, non matrimonium, quia, ut sæpè dictum, nullum hodiè post Trid. est matrimonium sine parochi & testium præsentia. Tempore verò existentis conditionis nisi intervenirent parochus & testes, non possent in foro externo testari, matrimonium verò & substantialiter contractum esse, sed tantum fuisse contractum inchoatum, pendente, & adhuc solubilem, quod utique intentioni Trid. adversatur, quod ideò parochum & testes requisivit, ut de matrimonio in foro externo ad multa incommoda evitanda testificari valeant. Sufficit autem ut ipsi contrahentes coram parochi & testibus affirmant, conditionem esse impletam, nam hoc ipso satis intelliguntur purificare contractum, licet parochus vel testes per se conditionem impletam non viderint, teste Laym. *de matrim. p. 2. num. 24.* qui tamen putat sufficere, ut tempore contractus præsentia parochi & testium accedat.

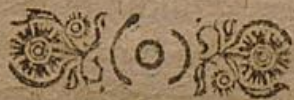
Quæritur VIII. An hodiè post Conc. Trid. si 19 contrahentes post sponsalia conditionata utantur copulâ carnali pendente conditione censentur per hoc à conditione recessisse, & sponsalia purè contraxisse? Licet ante Conc. certum fuerit, quòd copula accedens sponsalibus

tantam vim habuerit, ut non solum conditionem à sponsalibus sustulerit, sed etiam verum consensum de presenti & matrimonium induxerit, quia præsumptione *juris* & *de jure*, contra quam non admittebatur probatio in contrarium, sponsus non præsumebatur alio, quam affectu maritali suam sponsam cognovisse. *c. n. qui fidem. 30. de sponsal. c. per tuas. 6. de conditionibus appositis.* Attamen hodie post Conc. Trid. quando matrimonium sine parrocho & testibus non subsistit, certum quidem est, quòd sola carnalis copula non habeat amplius vim efficiendi matrimonium, an verò partes præsumantur, saltem à conditione apposita recessisse, dubitatur? Id aliqui satis probabiliter affirmant, eò quòd in hac parte Trid. nil mutaverit adeoque sub constitutione Juris veteris reliquerit. *Zypaei consultation. Canon. lib. 4. conclus. 1.*

Negativam docet Sanch. *lib. 1. disput. 26. num. 12.* Fundamentum est, quòd hodiè post Trid. cesset ratio legis, quæ olim præsumebat recessum à conditione per copulam, quia olim ista præsumptio oriebatur, ne Ecclesia præsumeret delictum fornicationis, præsumpsit copulam factam affectu maritali, & consensum de presenti, quod hodie post Trid. non potest amplius fieri, cum solus consensus de presenti non sufficiat ad matrimonium, ut diximus. Si tamen ex tali copula sponsa grave damnum incurrisset, ut quia esset im prægnata, diffi-

diffamata, & inde difficilius nuptura, æquitas suadet, tale damnum per matrimonium compensari, & priorem sententiam amplecti. Pro cuius confirmatione forsan non incongruè dici posset, quòd illa præsumptio juris de copula conjugali non fuerit ratio adæquata Canonis tollentis conditionem, sed etiam æquitas, ut damnum copulæ per matrimonium compensetur, & alia præsumptio, quòd non facillè femina consensura sit in copulam, nisi sub certa spe matrimonij, quæ certitudo firmatur rejecta conditione.

Queritur IX. An, quod hæcenus de condi-²⁰tionibus dictum est, id etiam procedat, si demonstratio vel causa turpis, impossibilis aut falsa adiciatur, v. g. contraho tecum, quia sterilis es, quia nobilis es, cum tamen non sit? R. Demonstrationem vel causam per se sumptam non quidem suspendere vel vitare matrimonium, siue sit turpis siue contra substantiam matrimonij, siue falsa, sed potius haberi pro non adjectâ, arg. L. falsa. 38. De condition. Et demonstrat. quia tamen falsa causa vel demonstratio inducit errorem, & error nonnunquam facit deficere consensum, & consequenter matrimonium, ideò hic observanda erunt, quæ præced. Sect. de errore dicta sunt.

SECTIO

SECTIO III.

DE VOTO.

SUMMARI.

1. Quid & quotuplex sit *Votum*?
2. *Tantum votum solenne irritat matrimonium.*
3. *Votum simplex contracto matrimonio impedit exactionem debiti.*
4. *Quid de voto ingrediendi religionem?*

1. **C**onstat *votum castitatis* aliud esse *simplex*, aliud *solenne*, nimirum quod in Religione ab Ecclesia approbata emititur, vel sacris Ordinibus clericalibus annexum est.

2. Porro *tantum votum solenne irritat matrimonium* non autem *votum simplex*. *Votum quidem simplex impedit matrimonium*, & si contrahatur, *pœnitentiâ Ecclesiasticâ mulctandi sunt contrahentes*, non tamen propterea annullatur, ut clarè decisum est in *6. unico de Vo. 10. in 6.*

3. Licet autem *matrimonium cum voto simplici castitatis contractum valeat*, *votum tamen non expirat*, sed adhuc obligat ex parte *votentis*, in quantum ab eo servari potest, ut scilicet nunquam exigat, sed tantum alteri parti exigenti (cui *votum alterius præjudicare non potuit*) reddat debitum conjugale.

Attamen propter quotidianum periculum transgressionis consulitur hujusmodi *votentis*, ut ipse vel alius ejus nomine dispensationem petat, quam ob periculum incontinentiæ & diffi.

difficultatem adeundi Pontificem concedere solet Episcopus, cum eâ moderatione, ut supplicans stante matrimonio jam contacto valeat reddere & exigere debitum conjugale, dissoluto autem matrimonio per mortem alterius conjugis votum obliget, sicut prius. &c.

Verùm alia est ratio de votis ingrediendi religionem, suscipiendi ordines clericales, aut vivendi in cælibatu, absque expresso voto castitatis, cum talibus enim votis, licet matrimonium absque peccato mortali & violatione voti contrahi non possit, contractum tamen valebit, neque hîc erit abstinendum à petitione debiti, quia necdum castitas actu promissa est, *Sanch. lib. 9. disput. 33. num. 9.*

SECTIO IV. DE COGNATIONE.

SUMMARIÆ.

1. Quid sit cognatio spiritualis?
2. Inter quos contrahatur? (*baptizandum.*)
3. Tantum unus & una admittitur ad levandum
4. An, si plures levant infantem: omnes contrahant cognationem?
5. Ad contrahendam cognationem requiritur ætatis baptizandi. (*cognationem?*)
6. An principalis vel procurator levans contrahat
7. An levans in casu necessitatis contrahat cognationem.
8. Pater baptizans filium amittit jus petenti debi-
9. Quid cognatio legalis? (*tum.*)
10. Quid & quomplex sit adoptio? 11. Tan-

11. *Tantum arrogatio inducit impedimentum.*
12. *Inter quos arrogatio inducat impedimentum de jure canonico.*
13. *Inter quos etiam de jure civili?*
14. *Requisita ad adoptionem.*
15. *Ex unione prolium non nascitur impedimentum.*
16. *Quid sit consanguinitas?*
17. *Propugnatur definitio à D. Thoma data.*
18. *Explicantur nomina consanguinitatem exprimentia.*
19. *Etiam ex copula illicita nascitur impedimentum consanguinitatis.*
20. *Explicatur consanguinitas.*
21. *Linea quid & quotuplex?*
22. *Regule pro consanguinitate.*
23. *Regula juris civilis circa consanguinitatem.*
24. *In quibus lineis, & qualiter matrimonium dirimatur?*
25. *Ad quatum gradum extendatur impedimentum consanguinitatis.*

Notum est, *cognitionem*, quæ impedimentum dirimens matrimonij constituit, aliam esse *spiritualem*, aliam *legalem*, aliam *naturalem*, de quibus hâc Sectione agemus, & primo quidem

De Cognatione Spirituali.

- 1 **C**ognatio spiritualis oritur ex Sacramento Baptismi & Confirmationis, atque hodie
- 2 non extenditur ultra personas *in Trid. sess. 24. de reform. matrim. c. 6.* denunciatas, ut videlicet *patrinus tantum ad baptizatum ipsam,*
& *Dr.*

& baptizati patrem ac matrem, item baptizans ad baptizatum & baptizati parentes cognationem spirituales contrahat.

Similiter ut cognatio, quæ ex Confirmatione oritur confirmantem & confirmatum, illiusque parentes ac tenentem seu patrinum non egrediatur.

Unde nihil obstat, quin inter baptizatum, & filiam vel uxorem baptizantis, (supposito, quod is laicus foret) vel patrini & inter baptizantem & levantem seu patrinum, vel inter ipsos patrinos, si vir & femina simul levant, matrimonium consistere possit, quamvis aliter contrarium fuerit statutum *in c. 3. 4. & ultimo. de Cognat. spiritual.*

Præterea constituit *Trid. in d. c. 2.* ut unus tantum, vel ad summum unus & una baptizatum de baptismo suscipiat, ut parochus antequam ad baptismum accedat, diligenter ab ijs, ad quos spectat, nimirum parentibus sciscitetur, quem vel quos elegerint, ut baptizatum de sacro fonte suscipiant, & eum vel eorum tantum ad suscipiendum admittat, & in libro eorum nomina describat, doceatque quam cognationem contraxerint, quod si alij præter designatos baptizatum tetigerint, cognationem spirituales nullo pacto contrahent.

Ex quo text. *Trid.* qui vult admitti unum & unam tantum, primitus advertendum est, non esse permiffum, ut duo viri vel duæ feminae concurrant ad levandum infantem, sed de-

bere esse homines disparis sexûs, ut generatio spiritualis imitetur naturalem, & ita à Cardinal. declaratum refert Sanch. *lib. 7. disput. 57. num. 4.*

4 Sed quid, si contra Conc. plures, quàm duo, levaverint, & parochus eos admiserit, an omnes contrahent cognationem? R. Si Trid. in aliquo loco receptum non sit, minus dubium est, quin standum sit juri antiquo, ex quo omnes tangentes seu levantes contrahunt cognationem, *c. ultim. eod. tit. in 6.* atque idem puto procedere, etiamsi Trid. receptum sit, & parochus per incuriam neglexerit designationem duorum; quia Trid. prohibens plurium admissionem non irritat factum contra prohibitionem, nisi eo tantùm casu, quo *designatio factâ* plures præter designatos baptizatum tetigerint, consequenter etiam hoc casu res manet sub dispositione juris antiqui, *Zoës de Cognat. Spirit. num. 7. Sanch. d. l. num. 15.* † Requiritur tamen, ut omnes *tangant*, sine *tactu* enim non contrahitur hæc cognatio, licet baptizandus sit adultus, quia cæremonia sustentationis non est ab Ecclesia ad sustentandam corporis infirmitatem, sed ad significandam animæ imbecillitatem. Verba autem patrini ad substantiam hujus cognationis non requiri, communis est sententia. *Zoës d. l. num. 11.*

6 Quæritur etiam, quis contrahat cognationem spiritualement, si patrinus non ipse levet, sed sui loco procuratorem mittat? R. à Congreg. Car.

Cardin. declaratum dici, principalem contra-
 here cognationem. *Zoes. d. l. num. 1. Sa v. ma-*
rimonium. de impedim. diriment. v. 3. Si verò
 abstrahatur ab hac declaratione (quæ debet vel
 ulu esse recepta, vel apparere in forma auren-
 tica cum sigillo & subscriptione juxta mandatum
 Urbani VIII. quod refert Barb. *Jur. Eccles.*
univ. lib. 1. cap. 4. n. 83.) in jure probabiliter
 defendi posset, neutrum contracturum cogna-
 tionem. Non *procuratorem*, quia non levaret
 suo nomine, nec haberet intentionem per se
 existendi patrinus. Nec *principalem*, quia a-
 ctu non tetigit infantem, qui tamen contactus
 physicè factus videretur necessariò ad contrahen-
 dam hanc cognationem requiri per omnes illos
 Canones qui de hac cognatione loquuntur ut
 passim in causa 30. q. 1. 2. 3. & 4. quemad-
 modum de Jure Civili in actione famosa con-
 demnatus per procuratorem nec ipse (quia
 sententia lata est in procuratorem) nec procu-
 rator ejus (quia non suo, sed alieno nomine
 egit) infamiam contrahit. *L. furti. 6. §. 2. &*
L. Servus. 14. ff. de his qui not. infam.

Circà Baptismum, qui in necessitate à laicis 7
 confertur, sciendum est, quòd baptizans ad
 baptizatum & parentes ejus cognationem con-
 trahat, levans verò probabiliter ab hâc cogna-
 tione excusetur, quia potius commoditatis cau-
 sâ, quàm ut patrinus infantem tenuisse cense-
 bitur, cùm in casu necessitatis nullæ observen-
 tur

MAN. PAROCH.

Y

tur

tur patrinorum solennitates, nec talis tenetur pro baptizato spondeat aut respondeat.

- 8 Quid autem, si Pater proprium filium baptizavit? R. contractam esse cognationem respectu matris, & si matrimonium nec dum initum sit, sed filius v. g. tantum ex fornicatione conceptus, amplius sine dispensatione contrahi non poterit, contractum vero matrimonium talis cognatio non dissolvit, sicut nullum aliud impedimentum matrimonio jam contracto superveniens. Si tamen pater extra casum necessitatis scienter proprium filium baptizasset, per antiquos Canones separabatur ab uxore, per posteriores vero id immutatum est, & constitutum, ut tantum jus petendi debitum conjugale amittat, reddere autem teneatur, *vid. caus. 30. q. 1. Vallensis tit. de cognat. spirit. in fine.* Notanter autem dicitur, si extra casum necessitatis aliquis proprium filium baptizavit, nam existente necessitate jus petendi debitum conjugale non auferunt Canones.

De Cognatione Legali.

- 9 **C**ognatio Legalis dicitur, quæ primitus a Legibus Civilibus est inventa, & deinde per Sacros Canones recepta *in c. unico h. t. c. 6. 1. caus. 30. q. 3.* Estque illa, quæ oritur ex adoptione. Adoptio vero dicitur actus legitimus, per quem is qui filius non est, in filium assumitur.
- 10 Dividitur in *arrogationem* & *adoptionem* in specie. *Arrogatio* dicitur, quando homo sui ju-

his autoritate principis in filium assumitur, ac in arrogantis potestatem & familiam transit.

Adoptio verò in specie, quando quis in sui patris naturalis vel avi potestate remanens in filium autoritate inferioris magistratus assumitur. §. 1. *Et ibi Interpretes Inst. de adoptione.*

Nascitur porrò impedimentum dirimentale ¹¹ legalis cognationis ex communiori DD. non ex qualibet adoptiouis specie, sed tantum ex arrogatione, tum quia illa conjunctio personarum, quæ subest in arrogatione, non reperitur in adoptione in specie, cum tantum arrogatus in potestatem arrogantis ejusque familiam sicut filius naturalis transeat: tum quia in arrogatione propter simultaneam cohabitationem occasione matrimonij contrahendi magnum fuisset incontinentiæ periculum, nisi leges matrimonium prohibuissent, & ita omnem pretextum suspectæ conversationis sustulissent, aut denique, quia impedimenta extendenda non sunt, cum impediunt libertatem matrimonij valdè favorabilem, & consequenter odiosa reputantur. *Sanch. lib 7. disp 63. n. 9. Zoes. De Cogn. Leg n. 2*

Quod attinet ad personas, inter quas propter hanc cognationem matrimonium consistere non potest, sciendum est, in Canonibus non reperiri aliam prohibitionem expressam, quam inter adoptantem & adoptatum, & inter filium vel filiam naturalem adoptantis & filium vel filiam adoptivam. *d. c. 1. caus. 30. q. 3. Et c. unico h. s.*

13 In legibus tamen Civilibus major est & extensior prohibitio, quam etiam de jure canonico sequimur: quia tum *ex c. 1.* tum ex Rubricâ Decretalium, quæ *de cognatione legali* inscribitur, leges generaliter in hac materiâ à SS. Canonibus approbantur, sicut & aliàs, quod deest juri Canonico, aliquando ex Civili suppletur, si utrumque eandem materiam pertractet. *c. 1. de novi operis nuntiatione. Panorm. ad rubricam hujus tit. num. 1. & communiter alij.*

Igitur imprimis inter eos, qui per adoptionem sibi loco parentum & liberorum esse ceperunt, matrimonium etiam finitâ arrogatione contrahi non potest, velut inter adoptantem & adoptatum, eiusque liberos & descendentes, inter adoptantem & adoptati uxorem, tanquam inter focerum & nurum, & vice versâ, inter adoptatum & uxorem adoptantis tanquam inter novercam & privignum, *L. adoptivus 1. & L. qui etiam. ff. de ritu nuptiar.* Deinde in lineâ collateralis sive inter eos, qui fratrum & sororum locum obtinent, eo usque se extendit impedimentum, quousque patria potestas, proinde inter adoptatum & filiam naturalem adoptantis matrimonium consistere non potest, durante adoptione & patriâ potestate.

Nec obstat, quòd ex post facto per emancipationem aut mortem adoptantis possit hoc impedimentum cessare, non enim propter matrimonium ab initio nulliter contractum convalescet, nisi novus consensus accedat, hæc

bet enim hic locum regula, quod ab initio nul-
lum est, tractu temporis convalescere non po-
test, *c. non firmatur. 18. de regulis juris in 6* si-
cut si in alio impedimento dispensatio impetre-
tur, postquam matrimoniū jam contractum est.

Verū si filia emancipata, adoptio post
mortem adoptantis aut emancipationem adop-
tati finita, aut si filia naturalis tantum, id est,
illegitima, adeoque nunquam in potestate pa-
tris fuerit, matrimonium cum eā validè con-
trahetur. *L. adoptionem. 17. §. 1. ff. de
iur. nuptiarum c. unico h. t.*

Inter ipsos adoptatos ab eodem patre matri-
monium non reperitur aliquā lege expressè pro-
hibitum. Unde quidam probabiliter docent,
posse filium adoptatum ducere filiam adopta-
tam, quia impedimenta dirimentia cum sint
odiosa & restringenda, sine textu expresse o-
ctiam ex paritate rationis non sunt facilè con-
stituenda. *Sanch. d. l. num. 28. Zoes. h. t. num. 6.*

Postremò ex hæcenus dictis facilè colligitur
non statim censeri aliquem adoptatum & lega-
liter cognatum, si forsan ex misericordiā in de-
fectu propriorum parentum tanquam filius ali-
mentetur, nisi solennitates juris interveniant,
videlicet ut arrogans 18. annis sit major arroga-
to, ut si impubes sit arrogatus, causæ cognitio
adhibeatur, an expediat pupillo arrogatio, ut
authoritas principis accedat, & alia quæ præ-
scribuntur in §. cum autem. *Inst. de adopt. §. L.
2. §. L. final. Cod. eodem.*

Y 3

Deinde

15 Deinde quamvis in Germaniâ unio prolium
(ein Rindschafft oder Erbverbrüderung)
species sit adoptionis ejusdemque solemnitates
requirat teste *Gail. lib. 2. observ. 125. num. 6.*
& 8. Nihilominus verius puto, exinde non nasci
impedimentum legalis cognationis, quia ut præ-
dictum, non omnis adoptio causat impedi-
mentum, & talis unio non tam fit propter majorem
conjunctionem personarum, quam potius bo-
norum, ut diversorum matrimoniorum liberi
æqualiter in bonis tam paternis quam maternis
succeedant. Quare si viduus ducat viduam,
& ambo jam prius ex alio matrimonio habeant
liberos, quos deinde per unionem jungant,
non obstante hac conjunctione adhuc inter eos
matrimonium esse poterit, cum enim hæc unio
prolium sit de jure scripto incognita, & tantum
de consuetudine introducta, leges nihil de eâ
constituerunt, sine textu autem expresso ali-
quod impedimentum statuere planè incon-
veniens videtur, *Auth. Consideremus, De Trien-
te & semisse.*

De Cognatione Naturali.

Inter Naturaliter cognatos, id est, consanguineos
matrimonium contrahi non posse, vulgò no-
tum est, nisi vel in gradu remotiori sibi con-
juncti sint, vel dispensationem obtinuerint.

16 **C**onsanguinitas igitur secundum nominis
æthymologiam dicitur, quasi sanguinis
unio, & sanguinei, qui ab eodem sanguine de-
scendunt. Definit autem consanguinitatem
D. Tho.

D. Thomas in 4. p. dist. 40. q. unic. a 1. quod sit Vinculum personarum ab eodem stipite descendendum, carnali propagatione contractum.

Non desunt, quibus displiceat hæc definitio, 17
ajunt enim, exinde sequi, omnes homines esse consanguineos, eò quod omnes ab uno stipite, scilicet Adamo, descendant.

Verùm & verba D. Th. accipienda esse moraliter, & intelligi de stipite aliquo propinquo, cujus generationis gradus numerari & distingui possint, cujusque virtus in descendentibus perseveret. Quamvis enim virtus Adami in omnibus descendentes perseveret secundum similitudinem specificam, scilicet humanitatem, non tamen perseverat secundum qualitates certæ personæ & familiæ proprias, & sic secundum similitudinem individuum, juxta quam avus & parentes assimilant sibi prolem, quæ eorum imaginem, complexionisque ac morum effigiem refert. Nam virtus paterna non secundum totam suam perfectionem diffunditur in filios, sed quo in plures generationes descendentes derivatur, debiliior ac imperfectior redditur, ut tandem cum ipsâ etiam ratio consanguinitatis evanescat, quo sensu loquitur Iud. in c. unic. caus. 35. q. 4. Quamvis de cætero non sit nobis magna cura, an definitio habeat omnia requisita logicalia, dummodo rem ipsam utcumque describat, quia in Jure omnis definitio periculosa est, & parum est, ut non subverti possit, ait Juris Cons. in L. 201. ff. de regulis Jur.

18 Sunt autem consanguinei alij ex personâ patris, qui in jure dicuntur *agnati*, & idem nobiscum nomen ac gentilitatis insigne gerunt, alij ex persona matris conjuncti, qui speciali nomine *cognati* nominantur, quamvis generaliter etiam aliquando agnati cognati dicantur, cum cognatio sit genus ad *agnationem* & *cognationem in specie*. Similiter si duo fratres eundem patrem habuerint, sed diversas matres, dicuntur *fratres consanguinei*, si eandem matrem, sed diversos patres, *uterini*, si ex eodem patre & matre geniti sint, *germani* seu *duplicis vinculi* nuncupantur.

Porro in successione hereditarijs præcipue verò *feudalibus* distinctio fit inter *agnatos* & *cognatos*, item inter *fratres duplicis vinculi* & *unilaterales*, ut frater *germanus* succedat fratri defuncto solus, exclusis fratribus ab uno tantum parente ipsi conjunctis, & *agnati* regulariter tantum succedant in feudis exclusis *cognatis*.

Circa matrimonia tamen nulla talis distinctio adhibetur, sed æquè impedimentum dirimens est inter agnatos, quàm cognatos, sorores & fratres tam unilaterales, quàm germanos.

Præterea quamvis de jure Civili neque *cognatio* neque *affinitas* dicatur oriri, nisi ex justis nuptiis, *L. non facile. §. sciendum. §. ff. de gradibus affin.* de jure tamen Canonico tam *cognatio* quàm *affinitas* etiam ex copulâ illicitâ & fornicariâ nascitur, neque illegitimè natus ducere potest feminam ab eodem patre vel matre, quam:

quamvis ex illegitimâ nativitate, sibi conjunctam. Ipse quoque textus civilis non de cognatione à naturâ introducta intelligendus est, ex qua illegitimus reverà etiam filius, vel frater aut cognatus est, *toto tit. ff. & C. de naturalibus liberis*. Sed quòd non sit cognatus quoad effectus juris Civilis, qui cognatis adscribuntur, ut circa successionem hereditariam, tutelæ administrationem, nobilitatem familiæ &c. Utrum autem in eodem gradu cognatio vel affinitas orta ex copulâ illicitâ dirimat matrimonium, in quo dirimit orta ex copulâ matrimoniali, alibi dicemus &c.

Distinguitur & explicatur consanguinitas 20 per lineas & gradus. *Linea* est ordinata collectio personarum ab uno stipite descendentiū, diversos continens gradus. *Gradus* est distantia personarum, quâ cognoscitur, quo intervallo consanguinei sibi invicem jungantur. *Stipes*, ex quo linea ducitur, & initium distinguendi gradus desumitur, est illa persona, à quâ reliquæ, de quarum cognatione quæritur, descendunt, & in quâ tanquam primâ & unâ radice conveniunt, v. g. si de duorum fratrum filijs quærat, eorum stipes est avus, non autem unus ex fratribus, qui quidem genuit suum, non verò alterius fratris filium. ex avo ergo amborum fratrum filij mediatè tanquam ex radice descendunt.

Rursus *linea* consanguinitatis est triplex, 21 scilicet *linea ascendentium* sive parentum & avorum;

Y S

vorum;

vorum : linea *descendentium* sive liberorum & nepotum, quæ utraque linea etiam *recta* dicitur : & demum linea *collateralium*, id est eorum, qui nec à nobis geniti sunt, nec nos ab ipsis, sumus tamen eodem sanguine propagati, ut nostri vel parentum nostrorum fratres & sorores, aut eorum fratrum liberi.

Hæc *Collateralium* linea iterum dividitur, quòd alia sit *equalis*, quando uterque ex cognatis æqualiter distat à communi stipite, sicut duo fratres vel eorum filij. Alia *inequalis*, quando unus ex consanguineis gradu remotior est, ut si me comparem cum filio mei fratris.

22 Aliter autem computantur gradus de jure Civili, aliter de jure Canonico; de jure Canonico triplex assignatur regula, prima est, *In lineâ rectâ seu ascendentiâ & descendentiâ tot sunt gradus, quot sunt personæ* (computatis mediis & extremis, de quarum cognatione quæritur) *unâ demptâ*. Sive alio modo : *Tot sunt gradus, quot sunt generationes, usque ad illam personam, de cujus cognatione quæritur*, v. g. si quærat, quoto gradu sit nepos avo conjunctus? Dico, avus, filius, nepos, sunt tres personæ, unâ dempta, manent duæ, ergo duo gradus. Vel : avus genuit filium, est una generatio, & unus gradus, filius genuit nepotem, est secunda generatio, consequenter secundus gradus, & sic de cæteris.

Secunda regula est, *In lineâ collateralium toto gradu consanguinei distant inter se, quoto quisque eorum à communi stipite.* Sic

DE COGNATIONE NATURALI 347

Sic duorum fratrum filij sunt sibi in secundo gradu conjuncti, quia avus est communis eorum stipas, respectu avi autem uterque est nepos, & sic in secundo gradu &c.

Tertia regula: *In linea collateralis inaequali remotior trahit ad se viciniorum*, id est, quoto gradu remotior distat à communi stipite, toto distat inter se: ut autem sciatum quoto gradu quisque distet à stipite, advertendum est, quemlibet ex collateralibus respectu stipitis esse descendentem & in linea recta, adeoque adhibendam esse primam regulam.

De Jure civili una tantum est universalis regula, ut singulae personae singulos gradus constituent, & ita tot sint gradus, quot sunt personae, quae à stipi descendunt, unâ minus, sive ipso stipite non computato. Unde duo fratres ex hoc jure sunt sibi in secundo gradu, fratrum filij in quarto conjuncti.

Rationem diversitatis inter utramque computationem canonicam & civilem assignat Pontifex in cap. ad sedem. caus. 35. q. 5. quod computatio canonica sit instituta circa matrimonium, quod semper inter duas personas contrahitur, & sic semper duae personae in eodem gradu ponuntur, computatio vero civilis sit instituta circa successionem hereditariam, quae de persona ad personam devolvitur. hinc est, ut quoties de hereditate vel actu alio praeter matrimonium quaeritur, in quo parentela respectus habetur, computatio fiat secundum jus civile, non tantum in foro

foro

foro civili, sed etiam Canonico & inter Clericos teste Covar. *de matrim.* p. 2. c. 6. §. 6. n. 8. Barb. c. ult. *de consanguin.* n. 4.

- 24 Præcognitâ graduum & consanguinitatis notitiâ ulterius dicendum est, aliter in linea recta & aliter in transversa seu collateralium dirimi matrimonium per consanguinitatem. Etenim *in linea recta* propter reverentiam parentibus debitam communis est sententia, prohibitionem esse in infinitum, prout in jure civili expressè constitutum est, *in L. nuptia. 53 ff. de ritu nuptiarum. §. 1. Instit. de nuptijs.* Idque in jure Canonico circa hanc lineam apertè correctum non reperitur, in dubio autem jurium correctio non præsumitur, c. *cum expediat. de elect. in 6.* & quod deest juri Canonico, ex Civili suppletur, & vice versâ, c. 1. *de novi operis nuntiat.*

In *linea transversa*, quamvis olim de jure Canonico antiquissimo simpliciter inter consanguineos, quousque gradus ac generationis memoria retineri poterat, matrimonia prohibita fuerint, c. *de consanguinitate. c. in copulatione. 35. q. 3.* id tamen jure posteriori ad *septimum*, & demum jure novissimo, quo hodie utimur, ad *quartum gradum inclusive* limitatum & restrictum fuit, c. *non debet, §. c. ult. de consang. & affin.*

- 25 Sunt quidem aliqui existimantes, universim tantum in *linea recta* quam *transversâ* non extendi impedimentum extra quartum gradum propter *d. c. non debet.* quod generaliter & sine distinctione loquitur, sicut docet Sanch. *L. 7. disp. 51. n. 13.*

¶. 13 quod tamen ex prædictis refutari potest. nec huic disputationi parum utili longius immoror, cum conditio & brevitæ vitæ humanæ sine miraculo vix admittat videre descendentes in quinto gradu, &c.

De dispensatione aut tam super hoc impedimento cognationis quàm alijs, inferius *sect* 13. dicemus, ubi etiam, quo jure divinone an humano singula impedimenta, & cur aliqui gradus consanguinitatis & affinitatis ultra prohibitionem juris naturalis statuuntur.

SECTIO V.
DE CRIMINE.

SUMMARI A.

1. *Quid nomine criminis intelligatur?*
2. *Sola promissio non constituit impedimentum.*
3. *Quando & qua machinatio constituat impedimentum?*
4. *Machinatio debet habuisse effectum.*
5. *Occisio tam viri quàm feminae causat impedimentum.*
6. *Homicidium factum non causâ matrimonij non causat impedimentum.*
7. *Adulterium & promissio diverso etiam tempore facta causant impedimentum.*
8. *Soluta ignorans complicitatem esse uxorum acceptans promissionem non contrahit impedimentum.*
9. *Qualis debeat esse promissio, ut causet impedimentum.*

Cris

Crimen hoc loco intelligitur adulterij & homicidij.

Dicendum ergo, quod solum adulterium per se quidem non sit impedimentum impediens matrimonij, si tamen unacum adulterio concurrat matrimonij promissio, ubi legitimus mortuus fuerit, & multo magis si de facto per verba de presenti matrimonium attentetur, vel machinatio in mortem legitimi conjugis interveniat, statim insurget impedimentum criminis, & nunquam inter tales adulteros matrimonium esse poterit, *c. super. c. significasti. c. cum haberet. & passim de eo, qui duxit, quam polluit per adult.* quod ad excludendum votum captandæ mortis ita statutum est, ne, si talia matrimonia tolerentur, frequenter adulteri in vitam insontis conjugis insidias sternent. Nunc autem

Quæritur I. An sola promissio sine adulterio constituat impedimentum dirimens, si v. g. uxor promittat alteri matrimonium, postquam maritus mortuus fuerit? **R.** Negative, quavis enim etiam sola promissio possit inducere votum captandæ mortis, tamen impedimenta matrimonij tanquam odiola, potius restringenda sunt, quam ultra casus in jure expressos extendenda, & majus est semper periculum, si promissio jungatur adulterio, quam si sit sola, cum homines libidine excæcati majora facinora temerè audere soleant. pro hac conclusione textus est satis clarus in *c. ultim. eod.* Attamen talis promissio licet non irritet matrimonium ex post facto

facto per novum consensum contractum, ex se tamen non est obligatoria, neque vim sponsalium habet, quia constante matrimonio de alio pacisci turpe pactum reputatur, & aliquam saltem occasionem captandæ mortis præbet, prout in simili de Jure civili pactum super viventis hereditate *plenum tristissimi eventus*, & propterea invalidum dicitur. *L. ult. C. de pactis.*

Queritur II. An sola machinatio in mortem conjugis absque adulterio causet nullitatem matrimonij? Inter diversas DD. opiniones illa videtur probabilior, quod machinatio unius ex desponsatis non causet impedimentum, nisi conjuncta fuerit cum adulterio, secus autem, si uterque consilio, auxilio, consensu aut conspiratione ad mortem conjugis innocentis concurrerit, ita non obscure colligitur ex *c. 1. de conversione infidelium*, ubi propter hoc solum quod mulier cum alio viro soluto conspiraverit in mortem sui mariti, dissolvitur inter ipsos conjugium, nulla factâ mentione adulterij, quare reliqui textus, qui de sola machinatione loquuntur, de conjuncto adulterio explicandi sunt, ut ultra casus clarè in jure expressos non fiat impedimentorum extensio. *Panorm. & Barb. in d. c. 1. de convers. infidel.*

Queritur III. An requiratur, ut machinatio habuerit effectum, & conjux occisus sit? *R.* affirmative, quia in materia pœnali & odiosa verba strictè & cum effectu accipienda sunt, deducitur ex *c. si quis vivente. caus. 31. q. 1.* ubi dicitur

citur

citur cum adultera contrahi posse matrimonium, nisi fortè vir aut mulier priorem maritum, qui mortuus fuerat, occidisse notetur.

5 *Queritur IV.* An sit verum, quòd impedimentum criminis tantum ex occisione uxoris nascatur, è contra de casu, quo uxor mariti mortem procurat, nihil in jure dispositum sit, ad eòque nec ad eum tanquam rarius contingentem extendendum juxta *L. nam ad ea. ff. de legibus.* Sicut docent Victor, Ledesma, Henriquez apud Gutirez *de matrim. q. 105. n. 10. R.* Nullam inter viri & uxoris occisionem faciendam esse differentiam, ita apertè convincitur ex *c. 1. de convers. infid. & in d. c. si quis vivente, caus. 31. q. 1.* quæ capitula de occisione uxoris loquuntur.

6 *Queritur V.* An oriatur impedimentum, si homicidium cum adulterio quidem concurrat, sed factum sit ex alia causa, quàm intentione inveniendi matrimonij, v. g. ex rixa orta & ob injuriam illatam. *R.* Non oriri in tali casu impedimentum probabilius videtur, quia ratio prohibitiva legis non subest in omni homicidio, sed tantum in illo, quod intentione matrimonij committitur, ne scilicet adulterij spe matrimonij illecti frequenter in vitam innocentis conjugis insidientur. *Sanch. lib. 7. disp. 18. n. 13.*

7 *Queritur VI.* An ad constituendum impedimentum criminis requiratur, ut simul & semel concurrat promissio & adulterium? *R.* Sufficere, si utrumque sit factum constante matrimonio

monio priori, siue deinde acciderit eodem tempore promissio & adulterium, siue diverso, ut satis colligitur *ex c. ult. de eo, qui duxit &c.* in illis verbis: *Ceterum tolerari non debet, si prius vel postea, cum vixerit uxor ipsius, illam adulterio polluerit.*

Queritur VII. Quid juris, si fœmina soluta peccet cum conjugato, ignorans eum esse conjugatum, ex post facto autem, cum jam de hoc est certiorata, promissionem acceptet, vel de facto contrahat matrimonium? *R.* tali casu valdè probabiliter dici posse, nullum subesse impedimentum, quia illa copula ex parte fœminæ ob ignorantiam status conjugalis in altero non fuit formale adulterium, neque etiam adulterorum pœnam meretur, consequenter nec istam, quæ à jure tantùm adulterio cum promissione matrimonij conjuncto infligitur. *Barb. inc. 1. De eo qui duxit. num. 2.*

Queritur VIII. Qualis debeat esse promissio, quæ concurrens cum adulterio constituat impedimentum, an debeat habere connexionem repromissionem, vel an sufficiat alterius partis promissio, acceptatio vel taciturnitas, quid si fictâ tantùm cum intentione alteram partem ad peccatum inducendi? *R.* 1. Requiritur promissionem, quæ habeat obligationem determinatam ineundi matrimonium cum adulterâ: adeoque non sufficere, si v. g. adulter dicat, *nisi essem uxoratus, te ducerem, &c.* quia talia verba necdum continent actualem promissio-

MAN. PAROCH.

Z

ho-

sionem, sed intentionem tantum & propofitum. Item & illa verba probabiliter excufari poffunt ab impedimento, fi adulter dicat: *mortuam uxore nullam aliam ducam nifi te*. Cum ita promittens non præcisè fe obliget ad matrimonium, quin poffit ab eo abftinere, ut fuperius de fponfal. traditum. Non tamen requiritur, ut promiffio fit juramento firmata, ficut latè probat Sanch, *lib. 7. difput. 79. num. 29.* contra quofdam contrarium fentientes.

℞. 2. Quamvis fola promiffio fine repromiffione alterius partis fufficiat ad conftituendum impedimentum, fi cum adulterio concurrat, quia Canones folius promiffionis nullibi autem repromiffionis circa hoc impedimentum meminerunt, neceffe tamen eft, ut promiffio ab altera parte per fignum aliquod externum acceptetur, fola autem interna acceptatio vel taciturnitas non fufficit, tum quòd jura non folent adtui merè interno pœnam ftatuere, ficut dicitur, quòd cogitationis pœnam (in foro externo) nemo patiat, *c. cogitationis. de penitentia. dift. 1. & L. cogitationis. ff. de penis.* tum etiam, quòd tacens in dubio non cenfeatur confentire in fui præjudicium: & cum talis acceptatio fit illicita, & delictum, non præfumatur, *L. meritò. ff. pro focio.*

℞. 3. Etiam fictam promiffionem fufficere, dummodò altera pars feridò intellexerit, & acceptarit, quia tunc periculum captandæ mortis faltem ex parte acceptantis æquè lubeft, ac in promiffione vera.

Demùm

Demum hic adnotari potest, non oriri impedimentum, si promissio adhuc durante priorim matrimonia fuerit mutuo consensu remissa & dissoluta, quia tunc perinde est, ac si nunquam imposita fuisset, &c.

Neque etiam ab infidelibus impedimentum istud contrahitur, cum jure tantum Ecclesiastico sit statutum, idcoq; matrimonium cum crimine in infidelitate contractum valebit, aut crimen tunc commissum non nocebit post baptismum, quo minus cum adultera contrahi possit: nisi una pars tempore commissi criminis fuerit fidelis. *Sanch. lib. 7. disp. 79. num. 42.*

Utrum autem hoc impedimentum contrahatur etiam ab ignorantibus invincibiliter, colligipotest ex ijs quæ inferius *sect. II. n. II.* dicentur.

SECTIO VI.

DE DISPARITATE CULTUS.

SUMMARIÆ.

1. *Ex continuo usu Ecclesie irritum est matrimonium fidelis cum infideli.*
2. *Matrimonium Catholici cum heretica est illicitum, non tamen invalidum, & quid in Germania?*
3. *Pacta, ut liberi aliqui in fide heretica educantur sunt impia.*
4. *Contrahentes in infidelitate cum impedimento an sint separandi post conversionem amborum?*

5. *An & quando conversus possit repellere alterum conjugem non conversum.*

6. *Quinam intelligantur nomine infidelium?*

Propter disparitatem cultus irritum est matrimonium à fidei contractum cum infideli juxta illud Apost. 2. ad Corinth. 6. *Nolite jugum ducere cum infidelibus.* &c. quamvis autem hic textus, sicut & alij, qui ex Scriptura & jure Canon. allegantur *ut c. cave. c. non oportet. & c. Judas. 28. q. 1.* non loquantur in proprijs terminis de irritatione, sed tantum prohibitione matrimonij fidelis cum infideli, tamen quòd ex continuo usu Ecclesiæ etiam irritum habeatur matrimonium fidelis cum infideli contractum testis est Sanch. cum Soto, Ballarmino & alijs. *lib. 7. disp. 1. num. 8. citatis.*

2 Matrimonium autem Catholici cum hæretica est quidem illicitum, & sine peccato non contrahibile, non tamen est invalidum: imò in Germania ac alijs locis ubi hæretici permixti cum catholicis vivunt, planè non esse illicitum Catholicae personæ cum hæretica tenet Sanch. *d. l. 7. disp. 72. n. 5. Azor. instit. moral. lib. 8. c. 11. q. 5.* quia illa conjugia inter Catholicos & hæreticos incuntur instar aliorum contractuum ob communem pacem & tranquillitatem, dummodo Catholica liberè permittatur, & absque perversionis periculo in fide; quod periculum, quia ordinariè tubest, difficulter excusandi sunt parentes, qui aliquando nulla necessitate cogente propter respectum aliquem merè temporalem

lem v. g. honores, aut divitias liberos suos cum
 hæreticis jungunt. † Pacta verò, ut qui- 3
 dam ex liberis nascituris in fide Catholica, qui-
 dam in hæretica educuntur, prorsus impia &
 contra jus divinum pugnantia merito asserit
 Sanch. d. l. Nav. *Consil. 1. de Constit. n. 63.*

Quòd si duo infideles inter se contraxerint 4
 matrimonium, id jure naturali validum erit, &
 propterea, si ambo ad fidem convertantur, ab
 invicem separati nec possunt nec debent, tamen
 si fortè cum aliquo impedimento dirimenti jure
 tantum humano Pontificio introducto v. g. in
 2. & 3. consanguinitatis gradu lineæ collatera-
 lis contraxerint, quia eo tempore, quo con-
 traxerunt, non ligabantur jure Pontificio,
 utpote qui per baptismum nunquam in Eccle-
 siam ingressi, ejusque subditi effecti sunt: post
 conversionem autem talia impedimenta cen-
 sentur primùm supervenire matrimonio & ideo
 illud non dirimunt, sicut si inter Catholicos post
 contractum matrimonium aliqua affinitas ex
 parte uxoris induceretur, ut quia ipsius soror à
 marito cognita esset. *c. gaudemus. 8. de Divort.*

Si verò aliquis in infidelitate plures uxores
 habuerit, primam, cum qua contraxit, retinere
 debet, quia cum illa sola verum fuit matri-
 monium, non obstante, quòd fortassis eam an-
 te conversionem repudiaverit, cum talis repu-
 diatio, quantum ad dissolutionem vinculi ma-
 trimonialis non valuerit. *d. c. gaudemus. vers.*
quia verò. Dico autem, si ambo convertantur,
 nam si unus tantum conversus fuerit, nondum

erit Sacramentum, quia matrimonium in utroque conjuge est unum numero Sacramentum, sicut est unum numero matrimonium, ergò si in uno non est Sacramentum, nec erit in altero, *Sanch. de matrim. lib. 2. disp. 8. §. 9.*

§ Matrimonium infidelium quamvis consummatum potest dissolvi, ex speciali privilegio Christi in fidei favorem dato, & per Apostolum Paulum promulgato, si alter conjux ad fidem convertatur, alter autem in infidelitate pertinax nolit cohabitare, vel saltem non sine contumelia vel blasphemia Creatoris, & quin alterum ad peccatum pertrahat, ita enim inquit Apost. *1. ad Cor. 7. quòd si infidelis discedit, discedat, non enim servituti subjectus est frater aut soror hujusmodi.* & id ipsum confirmatum est *d. c. quanto. de Divort.* Interim non ipso facto dissolvitur matrimonium, quando infidelis declaravit, se nolle cohabitare, sed tunc primùm, ubi fidelis ad alias nuptias transierit; quare si ante contractas nuptias infidelis pœnitentiã ductus etiam convertatur, à fidei prius converso ad conjugium recipi debet. *d. c. gaudemus. in fine de Divortijs.*

Si infidelis nolit quidem converti, velit tamen converso pacificè cohabitare, is à converso admittendus est. *Cæteris autem,* inquit Apost. *1. dico ego, non dominus, si quis frater habet uxorem infidelem, & hæc consentit habitare cum illa, non dimittat illam.* Sed quia per hæc verba innuere videtur Apostolus, non esse præceptum

Christi

Christi, ut fidelis cohabitaret infideli, ideò non pauci sunt, qui putent, Apostolum ibidem tantum *consilium* tradidisse, & absolutè loquendo matrimonium dissolvi posse, si alter conjux nolit converti, licèt velit pacificè cohabitare, imò etiam ipsam cohabitationem tantum in primitiva Ecclesia, ubi indies multi convertebantur ad fidem, propter spem conversionis permissam fuisse docent, hodie verò, ubi refrigescente charitate magis periculum perversionis est, dictam cohabitationem non amplius admitti. Quo faciunt text. *in c. 8. § 10 caus. 28. q. 1.* Verum, cum utraque sententia multis DD. auctoritatibus & rationibus stabiliatur, apud Sanch. *de matrim. lib. 7. disp. 74. n. 8. § 7.* Ego puto in hac controversia plurimum esse tribuendum arbitrio Episcopi, ita ut si ex cohabitatione fidelis cum infideli speretur conversio infidelis, Episcopus admittendæ cohabitationem sequatur prior sententiam, posteriorem autem tunc si ex dicta cohabitatione (ut communiter inter Judæos propter pertinaciam eorum & inconstantiam, in fide accidere solet) rationabiliter timeatur, fore periculum perversionis.

Quæ autem hæctenus, de infidelibus diximus intelligenda sunt de ijs, qui nunquam baptismum susceperunt, non verò de Apostatis, qui per baptismum in Ecclesiam ingressi, ejusq; subditi effecti, postea verò ad infidelitatem defecerunt, horum enim matrimonia cum semel fuerint Sacramentum, & baptismus imprimat

characterem in anima, qui per abnegationem fidei deleri non potest, ideò sunt & manent semper quoad vinculum indissolubilia. Dico quoque ad vinculum, nam quoad cohabitationem, tanquam propter adulterium spirituale dissolvi posse, inferius de separat. matrim. dicetur.

SECTIO VII.

DE VI.

SUMMARIÆ.

1. Differentia inter vim & metum.
2. Metus invalidat contractum matrimonialem.
3. Qui dicatur iustus metus.
4. Metus reverentialis an sit iustus.
5. Metus non incussus ad eliciendam obligationem, vel propriâ culpâ causatus non est iustus.

QUAMVIS *Vis* & *Metus* in proprijs terminis differant, eo quòd *vis* sit corporalis coactio de præsentis alicui illata, *metus* autem dicatur, mentis trepidatio instantis vel futuri periculi causâ, quia tamen utrobique tollitur libertas consensûs, ideò quod in contractibus de *vi* dicitur, de *metu* quoque cæteris paribus sentientum est, L. 1. §. seqq. ff. quòd metus causâ.

Porrò ex communi sententia gesta ex metu regulariter ipso jure valent, sed tantùm per sententiam judicis rescinduntur, habent enim causam obligationis, scilicet consensum, cum etiam voluntas coacta sit voluntas, L. si mulier. 21. §. penult. ff. quòd metus causâ. † Attamen commu-

nis etiam est sententia, hanc juris subtilitatem non attendi in spiritualibus, in quibus metu gesta ipso jure nulla sunt, præsertim in matrimonio, electionibus & votis, ad quorum substantiam non qualiscunque voluntas sufficit, sed omninò libera requiritur; specialiter verò circa matrimonium pulchram rationem assignat Panorm. in c. cum locum. 14. de sponsal. num. 7. nimirum, quod metus, præterquam quòd non significet omninò voluntariam conjunctionem Christi cum Ecclesia (quam Sacramentum matrimonij denotat.) adversetur etiam bonis matrimonij, ut bono prois, cum propter displicentiam coactus non intendat procreationi, & bono fidei, cum propter invitas nuptias conjuges facile labantur in adulterium. Sed ut metus faciat impedimentum, debet esse justus, & ad eligendam promissionem incussus.

Dico I. metum debere esse justum, qui scilicet in virum constantem cadat. c. ad audiendam, 4. de his que vi metusve. § c. l. 6. C. eod. cujus metus plura, passim in jure enumerantur exempla, ut carceris, servitutis, verberum, mortis, &c. l. 3. § 4. L. qui in carcerem. 22. ff. d. t. Licet autem jura loquantur de metu in virum cadente, nihilominus conditio personarum attendenda erit, ita ut levior metus in fœmina, quàm viro sufficiat, & idè ex parte mulieris requiritur metus, qui cadat in constantem mulierem, teste Panor. in d. c. cum locum. n. 6. & notabilem doctrinam ponit Barb. in collect. ad c. sa-

cris. De his qua vi, &c. vers. pro resolutione. quòd ille dicatur justus metus, per quem aliquis eligit minus malum ad vitandum majus. Deinde nomine justus metus is intelligitur, qui contra bonos mores irrogatur, non quem Judex pro sua jurisdictione facit *l. 3. §. 1. ff. quod metus causa*, unde sine dubio valebit matrimonium, tamen si Judex Ecclesiasticus sponsum per arrestationem aut Censuras ad contrahendum matrimonium cum sponsa ad sponsæ instantiam compellat.

- 4 Celebris est quæstio, an *metus reverentialis* sit *justus metus*, an valeat matrimonium si liberi aut subditi propterea contraxerunt, quia ob reverentiam parentum vel dominorum non sunt ausi contradicere? Quòd talis metus justus non sit, videtur evinci posse ex *L. ad invidiam. C. quod metus causa l. fidejussor. 26. §. 1. De pignor, l. si Patre. 22. De ritu nupt. in quibus locis satis declaratur, quòd sola reverentia pro justo metu allegari nequeat. Econtrario æquè fortiter pugnat *l. pen. ff. De furtis. & l. 1. §. in summa. 6. ff. quarum rerum actio non datur. Ubi metus & nimia reverentia æquiparantur. In hac quæstione omissis aliorum sententijs breviter statuo, quòd reverentia superiori debita non indistinctè pro justo metu allegari possit, aliàs nullus foret locus efficaci contractui inter Dominum & subditum, vel in præsentia parentum, si prætensione reverentiæ quælibet cavillatio concederetur, quo sensu accipiendæ erunt**
- leges

leges primitus allegatæ. Sin autem præter *reverentiam* alia insuper adminicula concurrant, ex quibus colligi possit, aliquem reverà fuisse invitum, ut inæqualitas contrahentium, periculosa minæ, importuna persuasiones, & ut verbo dicam, si modesta contradictio nihil juvisset, tunc *metus reverentialis* etiam pro *justo* metu habendus erit. *vid. Rota. apud Farinac. in decis. crim. Et test. decis. 242. Cov. de matrim. p. 2. c. 3. §. 6. n. 4. Fachin. 2. Controv. c. 96. Guttier. de matrim. c. 44. n. 31.*

Dico II. metum debere esse ad eliciendam obligationem seu promissionem incussum, quare valebit matrimonium, si propter delictum in carcerem conjectus, ad favorem Judicis & sui liberationem impetrandam cum ejusdem filia contrahat, vel si puella in periculo latronum vel naufragij constituta alicui ad se liberandum promittat matrimonium. *Arg. l. metum. 9. §. 1. ff. quod metus causa.* Illud etiam matrimonium valere probabile est, quod contractum est ab eo, quem Pater in delicto cum filia deprehendit, eique minitatus est mortem vel accusationem, nisi filiam duxerit, nam metus, in quem quis se propriâ culpâ conijcit, maximè si in compensationem damni illati exigat matrimonium, sicut in defloratione *jux. c. 1. Et 2. De adult. Et stupro.* non est satis justus ad matrimonium irritandum. *Guttier. de matrim. c. 76. n. 49.*

Præterea ex novâ constitutione Concilij Trid. *Sess. 24. de reform. matrim. c. 6.* inter raptorem

rem & raptam, quamdiu hæc in potestate raptoris manet, matrimonium consistere non posse, supra §. 4. de raptu sub n. 16. diximus, ubi plura de raptu.

SECTIO VIII. DE ORDINE.

SUMMARIA.

1. Ordines sacri dirimunt matrimonium.
2. Quæ pœna sint contrahentium in ordinib. sacris.
3. Matrimonium non dissolvitur per suspensionem Ordinum, sicut per ingressum monasterij. Et ordinatus efficitur irregularis.
4. In minoribus ordinibus validè contrahitur matrimonium.
5. In minoribus contrahens est ipso jure privatus suis beneficijs; fallit tamen si tantum sponsalia de futuro contraxit.

2 **C**Lerici in majoribus ordinibus constituti matrimonium contrahere nullatenus, possunt propter votum castitatis, quod Sacris ordinibus annexum est, & in quod suscipiendo Sacrum ordinem ipso facto consentire censentur, quamvis aliis verbis non exprimant, c. un. De voto in 6. Si defacto contrahere præsumplerint ad dimittendas mulieres & agendam pœnitentiam per suspensionis & excommunicationis censuram compellendi sunt c. 1. De cler. conjug. imò ex clem. un. De consang. & affin. Ipso facto excommunicationem incurrunt, fiuntque irre-

irregulares, ita ut nec in susceptis ordinibus ministrare, nec ad altiores valeant promoveri: in qua tamen irregularitate post peractam pœnitentiam dispensare Episcopo concessum est, dummodo cum vidua non contraxerint. c. 1. & 2. *Qui clerici vel vov. & c. 4. De cler. conjug. & fin. De bigam. non ord.*

Quid autem Juris, si post contractum matrimonium aliquis laicus suscipiat Sacros Ordines, anne tali casu dissolvatur matrimonium, sicut superius *sect. 3. n. 2. de ingressu in Religionem dictum*? De hac quæstione extat constitutio in *Extravag. un. Joan. XXII. De voto.* quòd votum solennizatum per susceptionem Sacri Ordinis dirimat quidem matrimonium post contrahendum, non autem matrimonium antea contractum, etiamsi id per carnis copulam consummatum non sit, eo quòd nec jure divino, nec per sacros canones reperitur hoc statutum. Præcipit item S. Pont. ut, si aliquis de factò post contractum matrimonium Ordinatus fuerit, id tamen necdum consummaverit, per Ordinarium instanter moneatur & inducatur, ut Religionem ingrediatur, quòd si forsitan renuerit adimplere, ipsum, si uxor ejus insisterit, per censuram Ecclesiasticam compellat contractum matrimonium consummare. Cœterùm post contractum Matrimonium Ordinatus efficitur irregularis & manet talis etiam soluto matrimonio, si tamen Religionem approbatam ingressus fuerit, & professionem ta-

citam

citam vel expressam fecerit, poterit cum ipso Episcopus dispensare. *d. Extravag. un.* Sed quare potius Sacri Canones statuerunt, ut per ingressum, in Religionem dissolveretur matrimonium ratum, quam per susceptionem sacrorum ordinum? & illam (præter alias, quas refert *gl. in d. Extrav. un. in v. est. censendum*) posse congruentiæ rationem assignari, quod ingrediens Religionem censeatur spiritualiter mundo mortuus. *c. placuit. 8. ubi gl. in v. mortuus. 16. q. 1.* & ab omni consortio prioris sponsæ in perpetuum separatus: e contra qui tantum Sacros ordines suscipiens in sæculo remanet multis occasionibus & tentationibus expositus sit, ad relictam sponsam mutatâ voluntate & reconcepto pristino amore revertendi.

- 4 Clerici in *minoribus ordinibus* constituti matrimonium quidem contrahere possunt, sed si contrahant, omnibus beneficiis Ecclesiasticis privantur, qui simul voluptatibus & carnalibus desiderijs, ac divinis & Ecclesiasticis obsequijs vacare non valent, ait Pont. *in c. 3. De cler. Conjug.* & quod hæc privatio *ipso jure* inducatur etiam ante sententiam Judicis, nec post contractum matrimonium tutâ conscientiam clericus contrahens possit amplius percipere fructus sui beneficij, innumeris penè autoritatibus probat Barb. *in Collect. ad c. 1. De cler. conjug. n. 2.* cui nõ resistit, quod pœnæ in conscientiam ante sententiam Judicis saltem declaratoriam locum non habeant; nam responderi potest, quod supra-
- dicta

dicta privatio non proveniat propriè ex pœnâ
 sed magis ex *incompatibilitate* beneficij cum statu
 matrimoniali, & ita ex interpretativa renuncia-
 tione beneficij à Clerico per contractum matri-
 monij factâ. † Est autem hîc notandum, quod de
 privatione beneficij dicitur, esse intelligendum
 si ipsum matrimonium actu contractum sit; si
 verò sponsalia tantùm de futuro Clericus in mi-
 noribus contraxit, necdum suo beneficio re-
 nunciâsse censebitur, quia necdum statum in-
 compatibilem actu suscepit. *Sanch. de matrim.*
lib. 7. disp. 46. num. 23.

SECTIO IX. DE LIGAMINE.

SUMMARIA.

1. *Polygamia damnata in fide Orthodoxa.*
2. *Cur & quomodo in veteri testamento plures uxores concessæ?*
3. *Secunda nuptia non admittuntur, nisi solutis primis per mortem aut dispensationem.*
4. *Quid si quis vivente primâ uxore superinduxerit alteram?*
5. *Quæ probationes requirantur ad probandam mortem alterius conjugis.*
6. *Quando uti liceat matrimonio secundo, si dubietur de morte primi conjugis?*

DE fide Christianâ credimus damnatam esse
polygamiam, nec uni viro licet habere simul
 & semel plures uxores, vel uni mulieri plures
 viros,

viros, ut definit Trid. Sess. 24. de reform. matr. can. 2. & constat ex Evangelio Matth. 19. ubi Christus dicit adulterium committi, si quis unâ uxore dimissâ, aliam ducit, & revocat matrimonium ad primam institutionem, ubi Deus unum virum & unam fœminam creavit: adversatur enim polygamia fini saltem secundario matrimonij; quia impeditur cohabitatio matrimonialis pacifica, & si maritus erga unam uxorem magis affectus esset, quàm erga alteram, periclitaretur alterius castitas, & ita matrimonium respectu hujus uxoris minus à marito dilectæ non esset remedium, sed potius periculum peccati, unde cùm hoc impedimentum ligaminis Juris divini & naturalis sit, nullâ consuetudine vel dispensatione humanâ tolli potest, vid. inf. sect. 13. sub num. 4.

2 Quod verò in veteri Testamento Patriarchis & Judæis licuerit simul & semel habere plures uxores, dicendum est, Deum matrimonij & naturæ auctorem, in lege, quam ipse posuit, ad gentis suæ electæ multiplicationem dispensasse, eamque dispensationem postea à generis humani Reparatore revocatam esse, arguimento c. gaudemus. de Divorc.

Id autem nunquam licuit, ut una mulier simul & semel haberet plures viros, quia talis cohabitatio impediret etiam finem primarium matrimonij, cùm ex sententiâ medicorum raro aut nunquam inde sequi soleat prolis generatio.

tio, & deinde omnia jura pro patre & filio
lata confunderentur, quia incertus pater esset.

Porro ut hodie liceat inter Christianos ad
secundas nuptias transire, debet prius matri-
monium quoad vinculum fuisse dissolutum;
& siquidem fuerit matrimonium *ratum* per di-
spensationem Pontificis, aut ingressum in reli-
gionem, si autem consummatum, per mortem
alterius conjugis.

Quòd si quis de facto contraxerit matri-
monium vivente primâ uxore, distinguendum
erit, an mulier sciverit, virum legitimam habe-
re uxorem, vel an ignoraverit, si scivit ab ini-
tio, vel ex postfacto, & insuper passa est se co-
gnosci ab eo (secus, si cognita nunquam fuis-
set,) tunc etiam post mortem primæ propter
adulterium & fidem datam est impedimentum
dirimens inter ipsas, si ignoravit secunda uxor
vitam prioris toto tempore ante mortem ejus,
tunc in potestate quidem secundæ uxoris de-
ceptæ est, separari à viro putativo, eo quòd ma-
trimonium mortuâ primâ uxore non confir-
metur, cum consensus in matrimonium pro-
pter impedimentum fuerit illegitimus, vir ta-
men si malâ fide egit, ratione promissionis &
deceptionis compelli potest ad contrahendum
de novo cum decepta, de quibus omnibus vi-
deatur text. & Gloss. in c. 1. c. *veniens. Et c. fin.*
De eo qui duxit.

Quæres. Si alter conjux dicatur mortuus
in remotis locis, quales probationes ad demon-

MAN. PAROCH.

Aa

stran-

strandam mortem ejus requirantur? R. Licet de jure civili uxoribus dubitantibus de morte mariti concedatur licentia ad alias nuptias transeundi, si maritus ultra spatium 5. annorum abfuerit, ut apertè constat *ex L. uxores. 9. ff. de divort.* Aliud tamen de Jure Canonico constitutum est, ut scilicet post quancunque temporis absentiam non aliter permittatur conjux præsens ad secundas nuptias transire, quàm si certum nuntium de morte absentis acceperit, *text. c. in presentia. 19. de sponsal.* neque nomine *certi nuncij* intelligendus est unus testis, aut fama de morte conjugis, ut quidam volunt apud Barb. *in eod. c. 19. n. 3.* sed illud verbum *nuntium* accipiendum est in *neuro* genere, ut significet certam probationem & denuntiationem, cui in judicio fides adhiberi possit. Cum enim per transitum ad secundas nuptias possit conjugi absentis & forsan adhuc viventi grave præjudicium fieri, non est æquum, ut hic transitus concedatur, nisi plena probatio de morte proferatur: Interim tamen quia ex parte præsentis potest esse periculum incontinentiæ, aliæque justæ causæ, ex quibus ad secundas nuptias urgeatur, & aliàs notè juris est, quòd ob difficultatem probationes imperfectæ admittantur per *text. & DD. in L. non omnes §. à barbaris. ff. de re militari.* Ideò etiam moralis certitudo de morte conjugis absentis sufficit, cui nimirum arbitrio judicis & prudentis viri rationabiliter credi possit, quamvis absolute in-

fallibilis

fallibilis non sit: unde sufficiet, si cum uno teste fama, aliæve circumstantiæ concurrant, ut quia absentia est diuturna, & absens fuit senio vel morbis confectus, in periculo belli, latro- num, naufragij vel pestis constitutus, post dili- gentem & longam inquisitionem nullibi reper- tus. Ad majorem tamen cautelam usus judici- orum obtinuit, ut quando rationabile dubium subest de morte prioris conjugis, licentia tran- seundi ad secundas nuptias à judice Ecclesia- stico petatur, qui, si probationes minus perfe- ctæ sint, solet juramentum conjugis, quod vi- tam alterius conjugis nec sciat, nec credat, de- ferre: Quod si de facto ante certum nuntium secundum matrimonium contractum sit, ejus valor erit in suspenso, usque dum de rei verita- te appareat.

Circa usum autem talis matrimonij genera- 6
lis quæstio movetur à DD. an & quando sit li- citus si dubitetur de valore matrimonij? R- tres casus esse distinguendos. 1. si utriusque con- jugi saltem probabiliter constet de impedimen- to, aut uterque rationabiliter dubitet, usus ma- trimonij ex neutra parte licitus erit. 2. si unus sciat impedimentum, aut rationabiliter dubi- tet, sciens nec exigere nec reddere; qui verò dubitat, is ex sua parte debitum quidem exi- gere non potest, alteri tamen parti in bona fi- de existenti, & nihil dubitanti, si petat, redde- re tenebitur, quâ de re inferius in fine hujus c. circa casum matrimonialem in quæst. 5. plura

372 PARS III. CAPUT V. §. V. SECT. IX.
dicentur, 3. si nec adsit scientia impedimenti,
nec rationabile dubium, sed tantum scrupulus
& levis anxietas, ad consilium Episcopi, Paro-
chi, vel Confessarij deponenda erit, & licitus
utrinque sequetur matrimonij usus, sicut hac
de re sunt textus valde notabiles in c. litteras. de
restitut. spoliat. c. 2. de secundis nuptijs. & c. in-
quisitioni. 44. de sentent. excommun.

SECTIO X. DE HONESTATE PUBLICA. SUMMARI A.

1. Quid sit publica honestas, & quomodo differat
ab affinitate.
 2. Differentia juris antiqui & hodierni circa ho-
nestatem publicam.
 3. Hoc impedimentum non manet, sponsalibus mu-
tuo consensu dissolutis.
 4. Manet tamen, si solvantur ex qualibet alia cau-
sa.
 5. Ex matrimonio in forma Tridentini non con-
tracto non oritur hoc impedimentum.
 6. Quid si quis cum duabus sororibus successive
contrahat sponsalia?
 7. An & quando hoc impedimentum oriatur ex
sponsalibus conditionatis?
 8. An consurgat hoc impedimentum ex matri-
monio vel sponsalibus à parentibus pro libe-
ris contracto.
- P**ublica honestas est aliqua quasi affinitas que
per conjunctionem animorum oritur, tam ex
sponsalibus de futuro, quam præsentibus.

Differet

Differt à vera affinitate, quòd hæc non tantum ex animorum conjunctione, sed corporum & copulâ carnali proveniat. Estque hujus publicæ honestatis seu quasi affinitatis effectus, ut impedimentum dirimens matrimonij constituat, ita quidem, ut non tantum stantibus primis, sponsalibus, sed etiam illis dissolutis cum prioris sponsi vel sponsæ consanguineis intra certum gradum constitutis matrimonium nec licitè nec validè contrahi possit, c. si quis uxore. cum seq. caus. 27. q. 2. Rem totam aliquot questionibus expediam.

Quæritur 1. An circa hoc impedimentum sit aliqua differentia inter jus antiquum & hodiernum! R. Olim de jure Decretalium ex unanimi DD. opinione hoc impedimentum diremisit matrimonium usque ad quartum gradum inclusivè, & fuisse natum etiam ex sponsalibus nullis & invalidis, dummodò non fuissent nulla ex defectu consensus v. g. si alter fictè tantum vel gravi metu adactus, vel errando in personâ consensisset, quo casu deficiente consensu deficiebat etiam vera animorum conjunctio in ordine ad matrimonium, & consequenter etiam publica honestas, quæ ex ista conjunctione nascitur, c. unico de sponsal. in 6. Hodie verò constituit Trid. sess. 24. de reform. matrim. c. 3. ut publicæ honestatis impedimentum primum gradum non excedat, & si sponsalia quâcunque ratione valida non fuerint, nullum oriatur impedimentum.

Verùm quia Conc. in terminis valdè generalibus loquitur, & aliàs appellatione sponsalium non veniat matrimonium, & sponsalia de presenti, ideò Pius V. in sua Bulla *ad Romanum* declaravit, hanc correctionem Trid. tantùm procedere in sponsalibus *de futuro*, non autem *de presenti*, in quibus adhuc hodie antiqua jura observari debent. Cùm enim sponsalia de presenti, sive matrimonium *ratum* publicè in Ecclesia, *consummatio* autem occultè fiat, & plerumque impedimenta matrimonij occulta sint, scandalosum foret, si quis defunctæ uxoris (licèt matrimonium reverà consummatũ non sit) consanguineam intra quartum gradum duceret, quæ communi hominum opinione affinis censetur. *Barb. ad d. l. Trid. n. 7.*

3 *Queritur II.* An, si sponsalia de futuro mutuo consensu dissolvantur, maneat impedimentum publicæ honestatis? Affirmativè respondet Sanch. *lib. 7. disp. 68. n. 21.* Verùm cùm in dubio impedimenta matrimonij tanquam odiosa potius restringenda sint, quam amplianda, argum. *text. in Trid. sess. 24. de reformat. matrim. c. 2. in princ.* ideò quidquid per rationes in utramque partem hic disputari possit, S. Congr. Card. declaravit, non manere hoc casu publicam honestatem, prout refert Barb. *de Offic. Episcop. p. 3. alleg. 51. n. 288.* Ratio fortè hæc assignari potest, quòd res quælibet eo modo dissolvatur, quo modo colligata est, *Nil tam naturale, ff. de regulis juris.* Sed publica hone-

honestas nata & colligata est ex mutuo partium consensu, ergò mutuo earum dissensu iterum dissolvi poterit, &c.

Queritur III. An idem sit, si propter aliam notabilem mutationem supervenientem, v. g. deformitatem, inopiam, fornicationem solvantur sponsalia? *R.* Sponsalibus hoc modo dissolutis manere publicam honestatem. Nam publica honestas est impedimentum perpetuum, quod etiam durat dissolutis sponsalibus, si illa sponsalia aliquando fuerunt valida, sed talia sponsalia ex supposito fuerunt valida, & tantum ex post facto dissensu unius dissoluta ob supervenientem mutationem, ergò &c. Dices, in dissolutione ob fornicationem intervenit dissensus utriusque, nam fornicans frangendo fidem cenletur dissentire, & pars altera resiliendo à sponsalibus. *R.* dissensum ex parte fornicantis esse tantum præsumptum seu interpretativum, potest enim contingere, ut retinuerit affectum erga sponsam lapsus humana fragilitate. Si verò ponantur sponsalia his casibus insuper vero mutuo dissensu dissoluta, idem quod in priori quæst. dicendum erit.

Queritur IV. An ex matrimonio, quod non est contractum coram parochio proprio, & testibus juxta formam Trid. oriatur publica honestas? Pro affirmativa facit, quod etiam hodie stante declaratione Pii V. publica honestas oriatur, ex matrimonio qualitercunque nullo, dummodo non sit nullitas ex defectu consentus.

5 Nihilominus negativa sententia mihi videtur valdè probabilis, quam etiam docet Sanch, *de matrim. lib. 7. disput. 70. n. 17.* eo quòd talis contractus ex defectu formæ substantialis non habeat formam aut figuram matrimonij, sicuti si propter aliud impedimentum matrimonium nullum esset, oritur verò publica honestas ex conjunctione animorum non qualicumque, sed illà, quæ fit in forma matrimonij vel sponsalium, si tamen admittatur matrimonium clandestinum valere in vim sponsalium de futuro, tunc etiam concedendum erit, ex tali matrimonio tanquam ex sponsalibus usque ad primum gradum nasci impedimentum.

6 *Queritur V.* Quid si aliquis cum duabus sororibus successivè contrahat sponsalia, quamnam in uxorem teneatur habere? Videtur, quod neutram, non primam, quia ex secundis sponsalibus licet invalidis, si de præsentibus sint, nascitur impedimentum publicæ honestatis respectu cujusvis sororis, adeoque etiam respectu ejus, cum qua prius contraxit: nec etiam secundam, quia & respectu hujus ex contractu priorum sponsalium ortum est publicæ honestatis impedimentum. R. in dicto casu illam esse retinendam, cum qua primitus contractus initus est, secunda verò sponsalia cum altera, quamvis de præsentibus fuerint, propter impedimentum publicæ honestatis invalida esse. Atque illud hic notandum, quòd impedimentum publ. honestatis non operetur retrorsum,

trorsum, ut vulgò DD. loquuntur, id est, quòd de secundis sponsalibus de præsentì etiam invalidis oriatur quidem impedimentum respectu aliorum consanguineorum, non tamen in præjudicium illius, cum quo prius sponsalia contracta sunt, *per text. expressum in c. unico de sponsalibus. in 6.* Aliud autem dicendum, si quis cum duabus sororibus successivè contraheret sponsalia, & secundam etiam carnaliter cognosceret, tunc enim neutram habere posset, non primam, quia ex copula nata fuisset vera affinitas, quæ etiam dirimit sponsalia præcedentia, *c. ex luteris, De eo qui cognovit.* Neque etiam secundam propter impedimentum publicæ honestatis ex primis sponsalibus ortum.

Quæritur VI. An & qualiter ex sponsalibus 7 conditionatis oriatur publica honestas? *æ.* ex sponsalibus sub conditione contractis, v. g. si mille in dotem dederis, si parentes consenserint &c. regulariter pendente conditione non oriri publicam honestatem, proinde, si sponsa ante eventum conditionis moriatur, soror vel alia ex consanguineis licitè & validè in uxorem duci poterit, *d. c. unico de sponsal. in 6.* Imò si quis juxta casum in priori quæstione positum cum duabus sororibus successivè contraxerit, cum prima de futuro, & sub conditione, cum altera de præsentì & purè, quamvis hoc licitè & sine peccato non fecerit, cum debuisset eventum conditionis expectare, nihilominus hanc secundam retinere tenebitur, quia cum ex p i-
A a 5 mis

mis sponsalibus conditionatis orta non fuerit publica honestas respectu alterius sororis, ideo sponsalia de presenti seu matrimonium cum eâ contractum fuit validum, & dissolvit priora sponsalia de futuro, *c. sicut. 22. de sponsalibus.* Notanter autem dico, pendente conditione non oriri impedimentum publicæ honestatis, nam si apposita conditio jam extiterit, & v. g. parentes consenserint, mille in dotem numerati fuerint, sponsalia erunt purificata, & perinde censebuntur, ac si nullâ ab initio habuissent conditionem. Præterea, si conditio etiam sit præsentis, vel præteriti temporis, ut si sis nobilis, si sis artifex &c. tunc quia talis conditio statim ab initio non suspendit ipsam obligationem, sed jam tunc vel subest, vel non subest, & ita contracta sponsalia sunt valida vel invalida, ita etiam statim ab initio oritur vel non oritur publica honestas. Unde quamvis fortasse sponsalia moriatur antequam de conditione apposita constet, an sit nobilis, si tamen reverà fuerit, ejus soror validè in uxorem duci non poterit, nec attenditur, quòd primùm ex post facto illa conditio declarata fuerit.

8 *Queritur VII.* An oriatur impedimentum publicæ honestatis, si parentes vel alij nomine liberorum contrahant sponsalia? &c. hanc etiam conditionem pendere ab ea, an & quando talia sponsalia, quæ parentes pro liberis contrahunt, valida sint, vel non, quam quæstionem tractavimus fusè *toto §. 3. c. 5.*

SECTIO

S E C T I O X I. DE IMPEDIMENTO AFFINI- TATIS.

S U M M A R I A °

1. *Quid sit affinitas, & quomodo contrahatur?*
2. *Vir & uxor sunt principium affinitatis, non ve-
rò affines.*
3. *Quomodo affinitas habeat gradus?*
4. *Regule affinitatis traduntur.*
5. *Inter quos contrahatur affinitas.*
6. *Triples affinitas de iure antiquo.* (nitatis)
7. *Copula perfecta constituit impedimentum affi-*
8. *Etiam ex copula illicita nascitur affinitas.*
9. *Differentia affinitatis orta ex copula licita &
illicita.*
10. *Restrictio Trid. in impedimento affinitatis non
extenditur ad consanguinitatem.*

Affinitas est propinquitas personarum ex copula carnali proveniens de se non involvens consanguinitatem. Clarissimè hanc definitionem & nominis ethymologiam explicat *Juris C. in L. non facile. §. 3. ff. de gradibus affin.* Affines, inquit, sunt viri & uxoris cognati, dicti ab eo, quòd dua cognationes, qua diverse sunt inter se, per nuptias copulentur, & altera ad alterius fines accedat. Ratio autem fundamentalis hujus propinquitatis est, quòd vir & uxor per copulam efficiantur una caro, *Gen. 2.* adeòque sanguis unius dicatur alterius sanguinem tangere, & consanguinei unius trahantur ad cognationem

nem

nem alterius, unde affines, seu quasi confines & propinqui appellantur. Porro circa hoc affinitatis impedimentum.

2 *Not. I.* Virum & uxorem non esse inter se proprie affines, sed principium affinitatis, & quasi stipitem, ex quo affinitatis gradus numerentur, & distinguantur.

3 *Not. II.* Licet in dicta *L. §. 5.* dicatur, affinitatem gradus non habere, id tamen intelligendum esse, quod non habeat gradus sicut consanguinitas, quæ fit per diversas generationes, & affinitas etiam ex una copula contrahatur ad omnes consanguineos alterius partis. De cætero autem sicut unus ex consanguineis propinquior est altero, ita etiam inter eos respectu affinitatis diversos gradus constituere necesse est, & utique magis propinquâ affinitate mihi jungitur soror uxoris meæ, quàm illius sororis filius, aut nepos. Atque hoc intellectu non tantum cognatis, sed & affinibus suos gradus esse probatur ex *L. jurisconsultum. 10. ff. jam dicto tit. de gradibus.*

4 *Not. III.* computationem graduum in affinitate desumi ex regulis hoc capit. §. 5. *Sect. 4. n. 22.* traditis, nam circa affinitatem una est generalis regula; quod aliquis eo gradu sit affinis alteri conjugi, quo gradu est alteri consanguineus, v. g. soror uxoris est uxori in primo gradu consanguinea, consequenter & marito in primo gradu affinis, & sic de reliquis consanguineis dicendum erit. Præterea sicut in consanguinitate

tate alij sunt nobis conjuncti in linea ascendenti, alij in descendenti, alij in transversa, ita eadem lineæ etiam in affinitate observantur, *ascendentes* sunt focer, socrus, vitricus & noverca: *descendentes* gener, nurus, privignus & privigna: *transversales* sunt, reliqui uxoris vel mariti consanguinei, qui specialia nomina non habent, sed simpliciter affines nuncupantur.

Not. IV. Quamvis omnes consanguinei uxoris sint affines marito, & e contra, inter ipsos tamen consanguineos utriusque partis non contrahi affinitatem, quæ causet impedimentum matrimonij.

Hinc est, quod fratres ex altera parte possint ducere duas sorores, pater & filius ex altera parte matrem & filiam, ut clarè decisum habetur *inc. quod super. §. de Consang. & affi.*

Not. V. De jure antiquo triplicem fuisse affinitatem, scilicet *primi, secundi & tertij generis*, & singulas has affinitates obstitisse matrimonio. *Primum genus* affinitatis erat inter virum & consanguineos mulieris. *Secundum* inter virum & affines mulieris, vel inter uxorem & affines mariti, vel inter unum conjugem & tertium aliquem, qui cum altera conjugem copulam habuit. *Tertium genus* affinitatis erat inter unum conjugem & alterius conjugis affines secundi generis, ita in his duobus posterioribus generibus ex affinitate oriebatur affinitas, sicut colligitur ex *l. 3. §. c. ultim. caus. 35. q. 3.* Verum hodie tantum *primum genus* affinitatis attendi.

tenditur, reliqua verò nullum amplius impedimentum causant, prout constitutum est, in Conc. Lateran. & habetur in *c. debet. 8. De consanguinit. & affinit.* Sed quid si in secundo genere affinitatis constituti sint in linea recta, & se habeant per modum parentum & liberorum, v. g. si quis vellet ducere privignam vel novercam suæ uxoris defunctæ. Negant nonnulli inter tales personas consistere posse matrimonium propter text. in *L. uxorem. 15. ff. de ritu nuptiarum.* Melius tamen dicitur, quidquid leges civiles vel antiqui Canones circa secundum genus affinitatis disposuerint, totum id per dictum Conc. Lateran. *& c. non debet.* generaliter abrogatum esse.

Notanter autem pono casum de privigna aut noverca uxoris, quæ cum uxori sint affines, sunt marito in secundo genere affinitatis conjunctæ, vera autem mater & vera filia uxoris, licet ex alio matrimonio habita, esset marito in primo genere affinitatis conjuncta, consequenter in uxorem duci non posset.

7 *Not. VI.* Ad contrahendam affinitatem non sufficere copulam attentatam, sed requiri copulam perfectam & consummatam, ex sua natura aptam ad prolis generationem, quamvis generatio secuta non sit, ut fusè deducit Sanch. *Lib. 7. disput. 6. n. 7. & seqq.* Nec obstat *c. juvenis. extra de sponsalibus, & c. fraternitati, De eo qui cognovit consanguineam, &c.* ubi etiam ex imperfecta copula dicitur sequi impedimentum,

tum, quia ista capitula intelliguntur de impedimento publicæ honestatis, quod non ex copula, sed ex contractu sponsalicio nascitur, ut præcedenti Sect. declaratum est.

Not. VII. Non tantum ex copula licita sive matrimoniali, sed etiam illicita nasci impedimentum affinitatis inter virum & consanguineos fæminæ.

Not. tamen VIII. Inter affinitatem ortam ex copula licita & illicita hanc esse in effectu differentiam, quod impedimentum ortum ex copula licita dirimat matrimonium usque ad quartum gradum inclusivè, orta verò ex copula illicita hodie per Trid. sess. 24. de reform. matr. c. 4. tantum ad secundum gradum restricta sit; quod vel idèo necesse fuit statuere, ne matrimonia essent periculo nullitatis exposita, cum affinitas ex fornicatione sit plerumque occulta & frequens.

An autem hæc restrictio Trid. etiam procedat in consanguinitate orta ex copula illicita dubitari potest, eò quod consanguinitas & affinitas quoad prohibitionem matrimonij æquiparentur, atque favorabile sit pro libertate matrimonij respondere, & ejus impedimenta minuere. Probabilius tamen videtur circa consanguinitatem nihil immutatum esse, si enim id voluisset Tridentinum, utique eadem facilitate sicut de affinitate expressisset, aliunde autem notum est, correctionem jurium sine textu aperto non esse admittendam, c. cum expediat.

pediat. de electione in 6. l. precipimus. 32. §. ult. Cod. de appellationibus Nec verum est, quòd consanguinitas & affinitas in omnibus parificentur, cum major sit conjunctio ex consanguinitate, quàm affinitate. Item frequentius ex copula illicita oritur affinitas, quàm consanguinitas, ut potius illa quàm ista periculosa sit matrimonio, & consequenter ad pauciores gradus constringenda.

Prætereà etiam in dubium fortè non nemo vocabit, an in tertio & quarto gradu affinitatis ortæ ex copula *illicita* non tantùm validè, sed etiam licite & sine peccato matrimonium contrahatur, ex ea dubitandi ratione, quòd olim ante Trid. nec licuerit, nec valuerit matrimonium in illis gradibus, Trid. autem tantùm disposuerit de validitate contractus, & nihil dixerit de licentia contrahendi, ergò videtur sub dispositionè juris antiqui reliquisse, *argum. d. l. precipimus*. Verùm hoc dubium resolutum est per bullam Pii V. quæ incipit: Ad Romanum. Ubi expressè declaratur, in prædictis gradibus liberè & licite posse contrahi matrimonium, sicut refert Nav. *in man. confess. c. 22. n. 42*. Illud quoque hic addendum est, quòd, dum Trid. restrinxit affinitatem ortam ex fornicatione, nomen fornicationis acceperit generaliter pro omni concubitu illicito, etiam adulterio, stupro, incestu &c. Teste Sanch. *d. l. Diffut. 67*. Postremò etiam dubitatur an ignorans invincibiliter impedimentum

mentum affinitatis oriri ex copula illicita validè
 contrahat matrimonium cum sanguinea intra
 secundum gradum fœminæ cognitæ conjuncta ?
 Id affirmant nominati DD. apud Dian. p. 10.
tract. 13. ref. 51. Et Adam Burghaber *cent. 20.*
sel. cas. consc. cas. 54. quòd hoc impedimentum
 sit statutum in pœnam delicti, pœna autem non
 contrahatur ab ignorantibus, ex qua ratione e-
 tiam aliqui sustinent, nec impedimentum *crimi-*
nis contrahi ab ignorantibus. Verùm contra-
 ria sententia receptor est teste Burghaber *d. l.*
 & De Dicastillo. *tract. 10. de matrim. disp. 9. n.*
 108. quia hæc impedimenta non sunt puræ pœ-
 næ, sed inhabilitationes personarum ex alijs ju-
 ris causis, in *affinitate* ob reverentiam naturalem
 propinquitatis, in *crimine* autem ad tollendum
 periculum captandæ mortis conjugis innocentis.
 post matrimonium tamen de facto bona fide
 contractum, & si impedimentum occultum sit,
 ad matrimonium etiam contrahendum acceden-
 te præsertim justa causa facilius forsan Episcopo
 dispensatio concederetur juxta doctrinã Eman.
 Sz. *v. dispensatio. n. 1.* Laym. *de LL. c. 22. n. 4.* &
 Garc. *de benef. p. 7. c. 2. n. 10.* quòd Episcopus
 possit in jure dubio dispensare, aut declarare.

SECTIO XII. DE IMPOTENTIA.

SUMMARI A.

1. *Impotentia est impedimentum dirimens matri-*
monij.

MAN, PARECH

Bb

2. Qua

2. *Quanam requirantur, ut impotentia dirimat matrimonium?*
3. *An sterilitas vel senectus sit impedimentum dirimens?*
4. *An valeat matrimonium in articulo mortis contractum cum concubina?*
5. *An & quomodo Hermaphroditus possit contrahere matrimonium.*
6. *Quomodo probetur, an impotentia sit perpetua vel temporalis?*
7. *Quid juris si dissoluto primo impotentia cesset in secundo matrimonio?*
8. *An separari possint, qui scienter impotentes contraxerunt?*
9. *An impotentia superveniens matrimonio rato illud dirimat?*
10. *Solutio textuum contrariorum cum 2. notabilibus*

I Quamvis nuptias non concubitus sed consensus faciat, ut dicitur *L. nuptias ff. de regulis juris*. quia tamen consensus de mutua corporum traditione esse debet, ideo si hæc conditio vel ex naturali indispositione, aut maleficio si-ve magicâ incantatione sit impossibilis, contractus jure naturæ nullus est, & invalidus, sicut venditio, quæ etiam solo consensu contrahitur nulla censetur, si fiat de re, quæ tradi nequit, aut in commercio hominum non est. Circa istud impedimentum

2. *Queritur I. Quanam requirantur, ut impotentia dirimat matrimonium? R. Tria prin.*

principaliter requiri. I. Ut sit impotentia ad copulam perfectam, quæ per se sit apta ad generationem, sicut propterea Sixtus V. in motu proprio *de eunuchorum matrimonijs* prohibuit, & invalida declaravit matrimonia ab eunuchis utrinque exfectis contrahenda, qui licet possint uti aliquo congressu, destituuntur tamen vero semine.

II. *Requiritur* impotentia perpetua, quæ scilicet nec successu temporis nec modo naturali & licito, nec sine corporis periculo tolli valeat. *text. & DD. in c. fraternitatis. de frigidis & malefic.* Hinc licet contrahentes ob ætatem juvenilem vel infirmitatem aliquot etiam annis ad consummandum matrimonium inhabiles sint, dummodo speretur aliquando cessaturum impedimentum, non debeant ab invicem separari.

III. *Requiritur*, ut impotentia præcesserit matrimonium, & non primum ex infirmitate vel alio casu matrimonio jam contracto, supervenerit, obligatio enim ab initio rectè contracta non dissolvitur, quamvis deveniat ad eum casum, à quo incipere non posset, sicut nec affinitas nec aliud impedimentum matrimonio ex postfacto superveniens id annullare valet.

Queritur II. An sterilitas vel senectus sit impedimentum dirimens matrimonium? R. Licet Felinus *in cap. cum sit. de foro competenti n. 13.* & Iason *volum. I. consil. 115. n. 1.* existiment, non minus sterilitatem, quàm impotentiam dirimere matrimonium, nec esse verè ma-

trimonium, si v. g. fœmina sexagenaria & ad
 generandum inepta illud contrahat, eò quòd fi-
 nis matrimonij, scilicet prolis generatio deficiat;
 atque hinc factum, quod jure antiquo Civili ex
 Lege Julia & Papia prohibitum fuerit contra-
 here matrimonium viris post annum 60. fœ-
 minis autem post 50. Contraria tamen senten-
 tia totius Ecclesiæ usu recepta, tum quod steri-
 les & senes possint uti naturali copulâ per acci-
 dens tantum ineptâ ad generandum; Imò ali-
 quando contra spem generant prolem; tum es-
 tiam quòd matrimonium non tantum propter
 prolem, sed etiam in remedium concupiscentiæ
 permissum sit, esto igitur, propter sterilitatem
 proles obtineri nequeat, adhuc tamen alter fi-
 nis subsistit, quòd sit infirmitatis remedium, &
 humanitatis solatium, ut dicitur *inc. nuptiarum*
caus. 27. q. 1. Unde etiam Justinianus Imp. *in*
L. sancimus. 27. Cod. de nuptijs. sustulit dictam
 legem Juliam, & concessit in quavis ætate ma-
 trimonia contrahere, si tamen aliquis senex mor-
 bis vel ætate ita exhaustus foret, ut nullâ arte me-
 dicâ ad actum conjugalem habilis reddi posset,
 talem incapacem esse matrimonij docent com-
 munitè DD. apud Barb. *in c. 2. de frigid. &*
malef. n. 6.

4 *Quæritur III.* An valeat matrimonium in
 periculo mortis contractum cum concubina ad
 legitimandam prolem prius ex ea susceptam;
 Quòd proles illegitima per subsequens matri-
 monium cum ejus matre contractum legitima
 effi.

efficiatur, certi juris est ex *L. nuper. C. de natural. liberis, § c. tanta. qui filij sint legitimi.* ubi hæc quæstio explicatur, hinc autem tantum controversa est, an valeat matrimonium eo tempore contractum, quo usus ipsius amplius non speratur. Affirmativa tamen sententia concordi DD. calculo recepta est, teste Barb. *in d. c. tanta, n. 8.* & Covart. *de matrim. p. 2. c. 8. §. 2. n. 10.* partim quia infirmus morti propinquus non semper habet impotentiam perpetuam, sed temporalem hic & nunc per accidens à morbo causatam; partim etiam, quia in tali matrimonio bonum proles saltem eo respectu subest, quod proles antea illegitima, & quasi pro non prole habita jam legitimatur, & quo ad omnes effectus juris vera proles efficiatur, imò Ecclesiæ consuetudinem esse ait Laym. *de matrim. p. 4. c. 11. n. 6.* quod morituris interdum suadeatur, ut concubinas, quibus diu adhæserunt, in uxores accipiant, tum ut affectus eorum impudicus saltem ad finem in conjugalem commutetur, tum ut proles legitimetur. &c.

Queritur IV. An hermaphroditus valeat contrahere matrimonium? R. Esse distinguendum, an alterutro sexu, scilicet fæmineo aut virili magis prævaleat, vel an in utroque æqualis sit, quod ex inspectione corporis à medicis faciendâ judicandum erit.

Priori casu poterit matrimonium contrahere juxta prævalentem sexum, altero autem casu dabitur ipsi electio, juxta quem velit matrimonium

inire, debet tamen coram iudice Ecclesiastico prius jurare, quòd tantum eo sexu, quem elegit, uti velit, nec eundem sive in hoc sive in alio matrimonio mutare, sicut post Sylv. Armil. & Summistas communiter in verbo *Hermaphroditus* tradit Sanch. de Matr. lib. 7. disp. 106.

6 *Quaritur V.* Qualiter probetur an impotentia sit perpetua vel temporalis? R. Hic non attendendū esse, an conjuges ultro confiteantur in iudicio, se esse impotentes, eò quòd mutua cohabitationis pertaxi facile colludere possent, & separationem atque licentiam ad aliud matrimonium transeundi impetrare, sed incumbere officio iudicis Ecclesiastici, ut si veritas aliunde haberi non possit, inspectionem corporis fieri jubeat, in viro quidem per medicos, in femina autem per obstetrices, & honestas matronas. Si igitur post inspectionem appareant signa impotentia, ea vel sunt manifesta, quæ declarant impotentiam perpetuam, vel verisimilia aut dubia, si manifesta signa sint, statim separatio conceditur, esset enim contra naturam permittere copulam imperfectam. Si verisimilia sint signa, & conjuges jam cohabitârunt per aliquod tempus, quod verisimiliter etiam sit sufficiens ad probandam potentiam vel impotentiam, tunc divortium quidem concedi potest, ita tamen ut prius à conjugibus juramentum cum septima propinquorum manu vel vicinorum præstetur, hoc est, ut prius conjugati jurent, se post omnem operam adhibitam non potuisse consummare
matr.

matrimonium, & simul septem ex cognatis (in
istorum defectu septem ex vicinis, vel his in tan-
to numero etiam deficientibus duo saltem testes
bonæ famæ & vitæ) jurent se credere, quod
conjugati verum dicant. Ubi advertendum,
quod conjugum juramentum sit de *veritate*, te-
stium verò de *credulitate*, & idipsum juramen-
tum de *credulitate* etiam medicis ac fæminis in-
spicientibus imponi solet. Si denique signa sint
dubia, triennium conceditur conjugibus, intra
quod matrimonij consummationem tentare
possint, eo verò transacto, si nihil effecerint,
tunc præstito prædicto juramento ab invicem
separantur, & matrimonium fuisse nullum de-
claratur, atque ita distinguendo inter signa im-
potentiæ conciliari & explicari poterit *c. 1. cum*
laudabilem. de frigid. & malef. quæ capitula inter
se diversa videntur. Si conjuges discordent alte-
ro affirmante altero negante, quod intra trien-
nium perfecta copula intercesserit, nec ex in-
spectione oculari certum aliquid aut verisimile
appareat, potius viro (cum juramento tamen)
credendum esse quàm mulieri dicitur *in c. penult.*
caus 33. q. 1. & c. 1. de frigid. & malef. Sed
ista principaliter procedunt, si impotentia appa-
reat ex causa naturali, si autem judicetur esse ex
maleficio, sive magica incantatione, quamvis
signa impotentiae sint manifesta, nonnunquam
ultra triennium (prius spiritualia media adhi-
bita non censeantur) arbitrio judicis differri
potest separatio, & interim injungitur conjugi-
bus,

bus, ut exorcismis, orationibus, confessionibus, aliisque pijs operibus studeant à Domino Deo sublationem maleficij impetrare, si autem triennium vel tempus à Iudice Ecclesiastico præfixum elapsum sit, nec tamen maleficium cessarit, imposterum conjuges tanquam perpetuò impotentes reputari debebunt, licet etiam ex post facto maleficium fortè per miraculum aut solutionem ipsius maleficij vel per aliud maleficium contrarium aut superstitiones tolli possit, quia tamen miraculum & maleficij solutio non est in potestate conjugum, maleficium autem alio maleficio vel superstitione tollere apud Christianos illicitum est, idèò nihilominus impotentia perpetua censetur. *c. ult. caus. 33. q. 1.*

7 *Queritur VI.* Quòd si post separationem ex causa impotentiae concessam & fortè jam ad illud matrimonium contractum, cesset impotentia, an primum matrimonium redintegrandum, & secundum separandum sit? *R.* Si impotentia sublata sit per miraculum vel artem magicam, aut aliam viam præternaturalem, valens primam separationem, & secundum matrimonium, quia impotentia ex se verè facit perpetua, ut habetur, *in d. c. ult.* Si verò impotentia cessaverit modo naturali, per usum secundi matrimonij, ita ut verisimiliter etiam in primo sublata fuisset, dummodo conjuges debitam diligentiam adhibuissent, invalida censetur prima separatio & secundum matrimonium, adeoque primum redintegrandum erit, *tex. & DD. in l. fraternitatis. de frig. & malef.* *Quæ*

Queritur VII. An si contrahentes jam ante matrimonium sciverint suam impotentiam nihilominus deinde possint separationem petere? Pro negativa adducitur *c. 4. eodem.* Ubi juxta summarium videtur decidi, quod scienter contrahentes cum impotentibus non separentur, sed ut ibidem ait Pontifex, *quas tanquam uxores habere non possint, habeant ut sorores*, proinde tales scienter contrahentes cum impedimento impotentiae videntur sibi invicem copulam remississe, & in effectu non tam ad matrimonium, quam perpetuam vitae societatem & alia obsequia domestica sese obligasse, sicut putant Innoc. & Panotm. *eodem c. 4.* Verum longè probabilius puto cum Henr. Zoefio *codex tit. u. §.* etiam scienter contrahentes cum impotentia posse ex postfacto ab invicem separari, quia certum est, tale matrimonium propter impossibilem mutuae corporum traditionis esse invalidum, ergo ex eo delponsati ad perpetuam cohabitationem non tenentur. Sed neque ex contractu societatis tenebuntur, tum propter incontinentiae periculum, tum quod societas etiam in perpetuum contracta dissolvi queat, si subnascentur rixae & dissensiones, vel alia justa causa suboriatur, *l. si convenerit. 4. ff. pro socio.*

Porro ad *c. 4. De fig. & maf.* Quoddam impotentes contra suam voluntatem & iuviti separari non debeant, attamen etiam hic aliqua limitatio est addenda, quod scilicet ista voluntaria cohabitatio non aliter permitenda

fit, quàm si nullum periculum timeatur, ne inter istos cohabitantes actus imperfecti & illiciti exerceantur, ac propterea ex constitutione Sixti V. *de eunuchorum matrim.* prohiberi debent, ne in eodem lecto impotentes condormiant.

Quæritur VIII. an impotentia, quæ supervenit post matrimonium ratum necdum tamen consummatum causet nullitatem matrimonij? Negativa sententia passim inter DD. recepta est, paucis dissentientibus apud Sanch. *lib. 7. disp. 102* Ratio esse potest, quod matrimonium ab initio rectè contractum non dissolvatur, licèt ex postfacto aliquod impedimentum incidat, sicut superius *q. 1.* diximus, sed tale matrimonium fuit ab initio rectè contractum, cum ex supposito tunc nullum adfuerit impedimentum, ergo &c. Et confirmatur *ex c. hi qui. caus. 32. q. 7.* Ubi generaliter deciditur, matrimonium propter supervenientem impotentiam non esse dissolvendum, † Textus, si aliqui videantur contrarij ut *in c. quod proposuisti. ead. q. 7. & c. ex litteris, de frig. & malef.* explicandi sunt de impotentia, cujus causa jam erat ante matrimonium. Duo tamen hic adnotanda sunt. 1. quòd cum matrimonium ratum ex dispensatione papali dissolvi possit, talis impotentia ei superveniens sit justa dispensationis causa 2. quòd in dubio, an impotentia præcesserit matrimonium, vel primum postea supervenerit, præsumendum sit præcessisse, sicut valdè probabiliter docet Panorm. *in c. fraternitatis eod. in 6.*

SECTIO XIII.

DE DISPENSATIONE SUPER IMPEDIMENTIS.

SUMMARI.

1. *Quid abrogatio, irritatio, declaratio, & dispensatio?*
2. *Earum differentie.*
3. *Qualiter & qualia impedimenta tolli possint?*
4. *Qua impedimenta non admittant dispensationem, & ibi quid de casu Erfurtiano.*
5. *Ad quotum gradum consanguinitas dirimat matrimonium?*
6. *Ad quotum affinitas?*
7. *Cur ius positivum ad plures gradus impedimentum consanguinitatis & affinitatis extenderit?*
8. *Decem cause, propter quas dispensatio conceditur*
9. *Quando dispensatio valeat impetrata per allegationem falsitatis aut suppressionem veritatis.*
10. *Exempla allegata falsitatis & suppressæ veritatis.*
11. *Quis præter S. Pontificem super impedimentis dispensare possit?*

PRænotandum est, obligationem legis alicujus cessare vel per *irrationem*, vel per *abrogationem*, vel *declarationem*, vel *dispensationem*, quæ omnia inter se differunt. Nam irritare dicitur lex, cujus obligatio statim ab initio non admit-

admittitur, v. g. si princeps nolit confirmare statuta civium. *Abrogare* legem, est cassare, postquam semel obligavit. *Declarare* est interpretari legem ex mente legislatoris de tali casu non loqui, aut in eo aliquam vim obligandi habere. *Dispensatio* est relaxatio legis, ob justam causam in particulari aliquo casu.

2 Unde differt *Dispensatio* primò ab *abrogatione* legis, quòd *abrogatio* tollat totam obligationem legis, in omnibus casibus, in quibus prius valebat, *dispensatio* autem tantum in particulari casu, & circa particulares personas. Item differt à *declaratione*, quòd *declaratio* supponat legem nunquam in tali casu obligasse, *dispensatio* verò supponat obligationem, & tamen ob justam causam hinc & nunc relaxet.

3 *Queritur* ergo I. an omnia impedimenta matrimonij possint tolli sive deinde per abrogationem sive per dispensationem. Ad hanc questionem præsciendum est, quædam impedimenta esse à jure naturæ & divino statuta, alia verò jure humano & Pontificio. In impedimentis jure humano introductis nemo dubitat dari posse dispensationem aut abrogationem, quia is, qui habet potestatem condendi legem, habet utique etiam potestatem abrogandi, & contrarium ponendi, cum lex totam suam auctoritatem ab ipso habeat, nec tamen propterea rectè inferitur, quòd lex abrogata fuerit irrationabiliter à Pontificibus lata, nam
 ✱. Non sequi hoc esse rationabile, ergo con-
 grarium

trarium est irrationabile, quia propter rationem circumstantiarum, loci & temporis, item propter imbecillitatem nostri intellectûs, qui non potest semper genuinam veritatem prospicere, datur medium inter rationabile & irrationabile, scilicet magis rationabile, optimus text. in c. *alma mater*, de *sentent. excomm. in 6.* ubi Pontifex inquit, *Alma mater ecclesia multa rationabiliter ordinat, qua tamen rationabilius reformat.* In impedimentiis jure naturali & divino introductis non desunt, qui doceant, posse summum Pontificem ex urgentissimâ aliquâ causâ & de plenitudine suæ potestatis dispensare, quos refert Sanch. *Lib. 8. disput. 6. n. 8.* quorum ratio dicitur à paritate, nimirum quod sicut recta Ecclesiæ gubernatio exigit, ut Episcopus aliquando in lege Pontificis ob necessitatem & difficultatem adeundi Pontificem dispensare possit, ita etiam exigit eadem Ecclesiæ gubernatio, ut Pontifex quandoque dispense in Lege Dei, qui adiri non potest. Contraria tamen sententia verior viderur & conformior usui Ecclesiæ recepta, quæ hactenus in nullo tali casu dispensavit. Nec valet adducta paritas quia Pontifex tanquam homo non potuit omnescasus prævidere, qui subinde indigeant dispensatione, quod de DEO qui perfectissimè omnia cognoscit, convenienter dici non potest, sicut notavit Barb. *Juris Eccles. univers. lib. 1. c. 2. n. 120.* & licet utilitas alicujus Regni procurari posset per dispensationem v. g. inter fratrem

etiam

trem & sororem, attamen indecentia naturalis in tali casu, & periculum, ne occasione talis dispensationis inter fratres & sorores frequens peccatum admitteretur, præponderat utilitati etiam alicujus regni, quod Deus, si velit & videat suas leges accuratè custodiri, benè potest aliter, quàm per tale scandalosum matrimonium conservare, ex quâ ratione scandali cum pluribus alijs citatis id etiam tenet Sanch. d. l. n. 10. quamvis de cætero putet summo Pontifici non esse semper denegandam potestatem dispensandi in jure divino, si modò detur causa, quæ vineat turpitudinem actus præcepto divino contrarij.

Quæritur II. quænam sint impedimenta jure naturali aut divino introducta, quæ obrogationem aut dispensationem non admittant?
R. Quamvis multa sint impedimenta dirimentia matrimonij, interim tamen aliqua tantum jure naturali aut divino, cætera jure humano dirimunt matrimonium.

I. Igitur *jure naturali* dirimitur matrimonium, si desit consensus, prout fit, si error in personâ interveniat, aut conditio apposita deficiat, si violentia & metus gravis ad extorquendum consensum adhibeatur, si ratio naturalis deficiat, ut in amentibus. 2. Si quis jam alio matrimonio ligatus sit, de fide Christianâ credimus, non posse contrahi matrimonium cum aliâ. Refertur quidem Erfurdi extare tale monumentum, ubi alicui binæ uxores simul

concessæ fuerunt, cum priorem, quam amissam credebat, contra spem reciperet, & secundam super inductam ob affectionem nollet dimittere. Verum si retentio secundæ non fuit de facto attentata, sed à Papa, ut dicitur, concessa, explicanda hæc res erit *juxt. c. 4. de sig. & malef.* ut secunda non potuerit retineri per modum uxoris, sed sororis. 3. Si nimis propinqua sit sanguinis conjunctio, &c.

Queritur III. usque ad quotum gradum consanguinitas jure naturali vel divino faciat irritum matrimonium? &c. Inter ascendentes & descendentes, item inter collaterales primi gradus scilicet fratrem & sororem jure naturæ prohiberi matrimonium excepto casu necessitatis, quo genus humanum aliter conservari non posset, licet factum est in exordio mundi, & post diluivium. De cætero autem extra istum casum necessitatis omnes gentes liberaliter educatæ à tali conjugio tanquam inhonesto vel turpi abhorrent, estque inter tales personas naturalis pudor ac reverentia, quam tolleret conjugium. In secundo verò gradu linea transversa, quamvis indegens sit matrimonium contrahere, non tamen tale matrimonium est irritum jure naturæ, ita enim Abraham duxit Saraim filiam fratris sui teste August. *In c. queritur. caus. 22. q. 3.* Et Nacor duxit Melcham patrem sui fratris filiam *Genes. 11*, unde in *c. gaudemus de divortis.* concedit Pontifex, ut pagani, qui in secundo vel tertio gradu contraxerunt

matrimonia, si ad fidem convertantur, possint in talibus matrimonijs persistere, quia tempore matrimonij contracti non erant ligati ecclesiasticis statutis, quasi diceret Pontifex, matrimonium in secundo gradu consanguinitatis contractum non tam jure naturæ quàm ecclesiasticâ constitutione irritum censi. Item in Trid. *Sess. 24. de reform. matr. c. 5.* dicitur, in secundo gradu cum magnis principibus, & ex publicâ causâ dispensari posse. Nec obest, quòd in veteri testamento *Levit. 18.* matrimonium etiam in secundo gradu veluti cum sorore patris fuerit prohibitum, nam illæ leges non erant omnes *morales*, sed quædam *judiciales* aut *ceremoniales* specialiter pro Judæis traditæ, quæ post adventum Christi expirarunt, *c. unico de Purific. post partum*, prout in Trid. *sess. 24. de Sacram. matrim. can. 3.* anathema dicitur, qui negat Ecclesiam in quibusdam gradibus prohibitis in *Levitico* dispensare posse.

6 *Queritur IV.* an etiam in affinitate quædam sit juris naturalis vel divini prohibitio? Satis conveniunt DD. quod in lineâ affinitis transversâ sive collaterali nullus gradus ne quidem primus sit jure naturali adeo prohibitus, ut eo jure irritum faciat matrimonium, ita enim Jacob Patriarcha duxit Liam, & postea sororem ejus Rachaelem *Genes. 29.* Imo *Deuter. 25.* universim præceptum fuit Israelitis, si fratrum unus sine liberis decederet, alter uxorem ejus acciperet, licet interim jure gentium & natura-

li indecens esse videatur, sine gravi causâ cum affinibus intra primum gradum contrahere propter reverentiam, quam aliquis debet fratri cum quo uxor ejus una caro reputatur, juxta illud *Levit. 18. Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis, quia turpitudine fratris tui est.*

Verum quid dicendum sit in linea recta affinitatis de matrimonio inter novercam & privignum, socerum & nurum &c. diversæ sunt DD. opiniones. Multi negant, multi affirmant, sicut tradit *Sanch. lib. 7. disp. 66. & Laym. de matrim. p. 4. c. 6. n. 5.* In praxi certum est, Ecclesiam non solere inter eos dispensare. Si autem casus contingeret, ut aliqui ad fidem converterentur, qui prius in infidelitate in linea recta affinitatis contraxissent, putarem summum Pontificem esse consulendum, cum aliàs tale matrimonium sine scandalo vix tolerari posset propter auctoritatem affirmantium, jure naturæ esse irritum, vel separari propter auctoritatem ipsorum negantium.

Quæritur V. Quare jus positivum Ecclesiasticum ultra prohibitionem juris naturalis ad huc alios gradus in consanguinitate & affinitate interdixerit? *R.* id factum esse ex quatuor causis. I. Propter reverentiam, quam ob communicationem sanguinis cognati sibi invicem debent. II. Ne, cum consanguinei & affines plerumque soleant simul esse sub prætextu conjugij frequens, peccatum admittatur. III. Ne naturalis amor ex consanguinitate aut

MAN. PAROCH. Cc affini.

XIII.
possint
tempore
Ecclesiasti.
matrimo.
is con-
Ecclesiasti-
n Trid.
secunda
publicâ
quod in
nium e-
e patris
erant o-
ut care-
quæ per
Pursific.
Sacram.
egat Ec-
bitis in
quædam
? Satis
s trans-
quidem
s, ut eo
nim Ja-
sororem
eter. 2.
fratrum
em ejus
nature
li 102

affinitate ortus, si addatur amor & licentia conjugali nimis faciat efficienem libidinem. Quarta denique causa est politica, ut amicitia vinculum non tantum inter consanguineos constet, sed per viam matrimonij etiam ad alios homines protendatur, & ita confederatio ac societas inter homines tanto melius conservetur.

Cur autem Ecclesie prohibitio præcisè quanto gradu concludatur, & non sit amplior vel restrictior, dicendum est, id propterea factum, quòd usque ad illum gradum plerumque inter homines duret consanguinitatis amicitia, ulterius autem deficiente sem sanguinis virtute raro alter alterum speciali amore tanquam consanguineum vel affinem prosequatur.

8 *Queritur VI.* Quamnam sint causæ, ex quibus concedi soleat dispensatio in gradibus à jure positivo prohibitis. Decem tales causas refert Barb. ad *Trid. sess. 24. de reform. matrim. c. 5.* & DD. ibidem cit.

I. Est paupertas supplicantis propter quam suo statui parem maritum habere non potest, quàm aliquem ex consanguineis, vel affinibus.

II. Est angustia locorum, si in vicinia (sicut plerumque in locis montanis fit) nullus sit paris conditionis, cum quo nuptiarum spes esse possit, & istæ duæ causæ humaniter sunt considerandæ, ut procedant, licet adsit aliquis, qui velit faminam ducere, sed ei ob ætatem aut mores valde contrarius.

III. Si per matrimonium graves inimicitie
int

inter consanguineos vel affines componi possent.

IV. Evitatio magni alicujus scandali vel delicti. V. Si locus ob milites vel piratas non sit securus, atque ad eum extranei accedere non soleant, quæ causa ad angustiam loci referri potest. VI. Conservatio famæ mulieris v. g. quia jam passim dicitur à consanguineo corrupta, & ideò nunquam vel difficilior nuptura est. VII. Quia fœmina 24. annum excedens hæcenus virum paris conditionis non invenit. VIII. Est conservatio divitiarum in familia. IX. Est excellentia meritum in Ecclesiâ. X. Proles vel copula habita cum consanguinea, & multò magis, si matrimonium jam defacto contractum sit. Sed circa hanc causam advertendum est, quòd debeat ab initio adfuisse ignorantia consanguinitatis, & in matrimonio debitæ solennitates fuisse adhibitæ, alias qui malâ fide, aut sub spe obtinendæ dispensationis peccavit, vel contraxit cum consanguinea, non obtinebit dispensationem juxta *Trid. d. c. 5.*

Quæritur VII. An valida sit dispensatio, si quis eam impetrarit allegando causam falsam, vel tacendo veritatem. Hæc quæstio potissimum dependet ex *tit. de rescriptis*, ubi de valore rescriptorum & gratiarum papalium ex instituto tractatur. Interim ad nostram rem breviter dicendum est, falsitatem expressam aut veritatem occultam aliquando esse causam finalem dispensationis, aliquando tantum impulsivam, causa

finalis tunc est, quando eâ non existente Papa non dispensasset, vel saltem non eo motivo, quo dispensavit, sed magis restrictè & clausulatè. Itaque si falsitas expressa, vel veritas occultata sit causa finalis dispensationis obtentæ, talis dispensatio nulla erit, nec impetrans tutâ conscientiam uti poterit, omnia enim rescripta habent hanc tacitam conditionem, si preces veritate nitantur. *c. 2. de rescriptis.* Secus autem est, si falsitas expressa vel veritas occultata fuerit tantum causa impulsiva, tunc enim nihilominus valebit dispensatio.

Dices, hoc ipsum esse planè incertum, quando nam Pontifex dispensaret, si falsitatem ac veritatem cognosceret. *ꝛ.* Ex stylo Curie Romanæ, vel quando de eo non constat, ex arbitrio prudentis viri desumendum esse, & hodie ferme omnes casus, qui contingere possunt circa impetrationem dispensationis, complexus est Sanch. *de matrim. toto lib. 8. præsertim disput. 21. & seqq.* Cujus sententiæ licet non sint infallibiles, nisi quatenus textu expresso nituntur, potest tamen vir prudens ex ejusdem rationibus & authoritatibus, quas allegat, suum judicium formare. † Ut autem ex innumeris tantum aliqua magis quotidiana referamus. I. Non erit valida dispensatio, si una tantum causa in rescripto allegata sit, & ea falsa fuerit, quia licet Pontifex possit sine causa dispensare, id tamen in dubio non præsumitur facere, nisi ex causa expressa. II. Si non exprimatur, quod copula in-

tervenerit scienter cum consanguinea maxime
 spe dispensationis impetrandæ. III. Si impedi-
 mentum exprimat sub dubio, quod erat cer-
 tum, v. g. si dicat, se dubitare, an votum casti-
 tatis emiserit, & tantum ad conscientie tran-
 quillitatem petere dispensationem, quia qui di-
 pensat in impedimento dubio, non statim di-
 pensat in impedimento certo, vel saltem non eo-
 dem modo, nam dubium votum castitatis per
 dispensationem tollitur absolute, certum autem
 regulariter tantum ad unum matrimonium, quo
 finito rursus obligat. IV. Si impedimentum af-
 finitatis ponatur pro consanguinitate, vel econ-
 tra, dispensatio enim est strictæ interpretationis,
 & non extenditur ultra expressa. V. Si quis di-
 cat, se in gradu remotiori v. g. in quarto, cum sit
 in tertio. Aliud autem est, si quis, cum sit in
 quarto, dicat se in tertio, quia tunc Pontifex di-
 pensando in tertio censetur etiam dispensasse in
 quarto.

De eo olim inter DD. fuit magna controver-
 sia, an in linea collateralis inæquali sit necesse
 non tantum gradum remotiorem, sed etiam
 proximum exprimere, v. g. dicendo, quod u-
 na persona sit stipiti in secundo, altera in tertio
 conjuncta, eò quod major videatur conjunctio
 si alteruter ex consanguineis ita propinquè ad
 stipitem accedat. Sed Pius V. anno 1566. in
 motu proprio, qui incipit: *Santissimus*, decidit,
 valere dispensationem absque dicta expressione
 gradus propinquioris, ita tamen ut ex postfacto

litteræ declaratoræ desuper impetrentur, in quibus Pontifex declaret, priorem dispensationem valere, eas autem declaratorias tantum ad tollendum scandalum requisitas non desiderari, si nullum ex tali dispensatione scandalum oriretur. ut quia res ad forum externum delata non est, & homines ignorant, an supplicantes omnia exprefferint, docet Sanch. *d. l. disp. 24. n. 31.*

¶ *Queritur* demum, an præter Pontificem in impedimentis nemo dispensare possit? *R.* Cum inferior in lege superioris nihil immutare possit, *Clement. Ne Romani. in principio. de electione.* idè regulariter & in ordine ad matrimonium contrahendum nec Episcopus nec etiam Legatus quivis Sedis Apostolicæ in impedimentis dirimentibus matrimonij dispensare potest, nisi speciale privilegium à summo Pontifice habeat. Dico autem regulariter & in ordine ad matrimonium contrahendum, nam communis & notabilis est exceptio, quòd Episcopus dispensare valeat istis concurrentibus. I. Quòd matrimonium jam publicè & præmissis denuntiationibus contractum sit. II. Quòd sit contractum bonâ fide, id est absque scientia impedimenti juxta *Trid. sess. 24. c. 5.* sufficit tamen si unus ex conjugibus in bona fide fuerit. III. Quod propter paupertatem & distantiam loci & incontinentiæ periculum difficilis ad summum Pontificem vel alium ex privilegio jus dispensandi habentem accessus detur. IV. Quòd impedimentum sit tale, in quo soleat concedi dispensatio, adeo-

que

que non in primo aut secundo gradu consanguinitatis. In affinitate autem ex copula illicita (puta si quis duxerit eam, cum cujus sorore vel consanguinea prius peccavit) ipse scio in primo & secundo gradu contracto jam matrimonio dispensationem ab Episcopo datam esse. V. Denique quod impedimentum sit occultum; dicitur autem occultum, etsi unus vel alter sciat, non tamen in loco divulgatum sit. Videatur Sanch. lib. 2. disp. 40. Hoc insuper adnotari potest, quod si dubitetur an sit impedimentum inter contrahentes, possit Episcopus declarare nullum esse impedimentum, aut etiam ad cautelam dispensare, sicut docet Garzias de beneficijs. p. 9. c. 2. n. 10. & Laym. in Theol. moral. de legibus. c. 22. n. 4.

§. VI.

DE SOLLENNITATE MATRIMONII.

SUMMARI A.

1. Duplex sollemnitas matrimonij.
2. Quotuplex sollemnitas extrinseca?
3. Poena Sacerdotis omittentis denuntiationes.
4. Quibus diebus possint fieri denuntiationes?
5. Quando omitti possint?
6. Cause, cur omitti possint?
7. De benedictione secundarum nuptiarum.
8. Poena Sacerdotis benedicentis secundas nuptias.
9. Intrinsicca sollemnitas matrimonij.
10. Tridentinum per sollemnitatem intrinsiccam invaluit matrimonija clandestina.

11. *Resolvitur hæreticorum argumentum pro matrimonio clandestino.*
 12. *Quis sit proprius parochus contrahentium?*
 13. *Quis Parochus vagorum?*
 14. *Parochus non ut minister, sed ut testis excellens assistit.*
 15. *An validè assistat alienus Parochus ex presumpta licentia, vel rati habitione.*
 16. *Parochus non debet facillè credere dicenti se habere licentiam.*
 17. *Insignis disputatio, an Parochus alienus validè adstiterit matrimonio ex presumpta licentia, qua revera quidem data est, assistenti tamen non innotuit.*
 18. *In matrimonio quales testes sufficiant.*
 19. *Necessitas vel ignorantia non excusat ab observatione formæ.*
 20. *Per plures conclusiones resolvitur questio de matrimonio contracto in loco, vel ab incolis non recepti Concilij.*
- 1 **N**E matrimonium esset clandestinum, Conc. Trid. duplicem ei solennitatem præscribit, unam *extrinsecam* & accidentalem, alteram *intrinsecam* & substantialem.
- 2 Solennitas *extrinseca* est, ut dispensati ante aeternalem contractum matrimonij à suo proprio Parocho tribus festivis diebus in Ecclesia publicè denuncientur, ut parochus mutuo desponsatorum consensu interrogato dicat, Ego vos conjungo in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, ut ante sacerdotalem benedictionem in templo

plo suscipendam conjuges in eadem domo non
 cohabitent. hæc, inquam, solennitas extrinseca
 & accidentalis est, ejusque omissio non irritat
 matrimonium, omitti tamen sine peccato & pæ-
 na arbitraria non potest, quia in præcepto est,
 timò parochum omittentem denuntiationes in- 3
 currere triennem suspensionem tradit Barb. *ad*
Trid. sess. 24. de reform. matr. c. 1. n. 31. per text.
in c. 3. §. sanè. de clandest. despons. Quod tamen
 ego non credo, nec textus hoc dicit, sed tantum
 loquitur de illo casu, ubi parochus patitur ali-
 quos in consanguinitate vel aliquo alio impedi-
 mento existentes contrahere. Et etiam isto ca-
 su non ipso jure suspensum parochum, sed pri-
 mum per sententiam Judicis Ecclesiastici suspen-
 dendum esse non obscure ex eod. text. colligitur,
 aliunde autem nota est regula, quòd nulla cen-
 sura sine text. expressio ipso jure infligatur, *arg.*
cap. 18. qui. 18. de sentent. excomm. in 6.

Caterum denuntiationes non ita præcisè in 4
 diebus festis fieri debere videntur, quin etiam
 alijs diebus, ubi v. g. propter litanias vel pro-
 cessionem magnus concursus est populi, fieri
 possint, sicut notavit Barb. *d. l. n. 23.* Si contra-
 hentes sint ex diversis parochiis, tunc in utrius-
 que parochia denuntiationes faciendæ erunt, at-
 que idem, si quidem jam tempore sponsalium
 sint ejusdem parochiæ, sed ante modicum tem-
 pus fuerint diversarum, nam etiam tunc in pa-
 rochia, ubi prius vel unus tantum, vel ambo
 habitaverunt, denuntiandi erunt, quia ibi me-

lior habetur personarum notitia, an aliquando impedimento affectæ sint,

Aliquando tamen denuntiationes vel profusus omitti possunt, vel una tantum pro tribus fieri, vel post contractum matrimonium differri, si rationabilis causa accelerandi matrimonij subsit, & licentia Ordinarij vel Vicarij accedat.

¶ Imò si necessitas valdè magna & urgens fuerit, & commodus accessus ad ipsummet Ordinarium haberi nequeat, etiam solus Parochus eam desponsatis gratiam facere poterit, ut vel unam tantum, vel post contractum matrimonium ante consummationem (quam interim prohibere poterit ac debet) denuntiationes faciat.

6 Plures autem sunt causæ ordinariæ dispensandi circa denuntiationes, ut si contrahentes sint in conditione, fortunis, vel ætate admodum inæquales, unde minus honorificè vel non sine irrisione aliorum denuntiarentur. Item si dum jam diu cohabitarint, & pro conjugibus habiti sint, si tempus quadragesimæ, vel repentinus discessus instet, & generaliter quoties notabilis utilitas contrahentium speretur, vel ex denuntiationibus demum aliquod notabile incommodum timeatur, *Barb. ubi supra. n. 62.* Illis tamen casibus, quibus remittuntur, vel differuntur denuntiationes ob causam accelerandi matrimonium, vel suspicionem, rationabilem, ne quidam se malitiosè opposituri sint, aut similem aliam considerationem, usus obtinuit, ut iuramentum à contrahentibus præstetur, quòd in

nullus

nullius præjudicium, & sine omni impedimento canonico contracturi sint. Solemnitas etiam *extrinseca* est, ne conjugati ante Sacerdotalem benedictionem in templo suscipiendam cohabitent, *Trid. sess. 24. de reform. matr. c. 1.*

Circa secundas nuptias autem advertendum est, quòd benedictiones nuptiales, quæ à Sacerdote post copulationem in Ecclesia Neconjugibus impenduntur, sint amittendæ in secundis nuptiis, nisi in primo conjugio neuter benedictionem accepisset, *c. 1. § 3. de secund. nuptiis.* ut enim major sit reverentia benedictionum, non solent ejusdem rei benedictiones solennes reperiri sæpius, quòd DD. etiam ad eum casum extendunt, quo unus tantum è conjugibus jam in priori matrimonio suscepisset benedictionem, puta si viduus ducat virginem, tum quòd *d. c. 3.* loquatur sub disjunctione, si vir vel mulier ad secundas nuptias transierit, tum quòd benedictio non possit impendi uni parti, quin etiam impendatur alteri, consuetudinem tamen locorum in hoc casu observandam monet Barb. *in cod. c. 3. n. 3.*

Pæna Sacerdotis benedicentis secundas nuptias traditur *in c. 1. de secund. nupt.* ut ab officio beneficiisque suspensus Romam mittatur pro absolutione, sed quia hæc pæna videtur nimis austerà, ideò imprimis sentiunt aliqui, quòd non incurratur ipso jure, sed per sententiam, & quòd missio Romam sit sublata per quandam extravagantem Joannis XXII. ut refert Barb. *in cod.*

e. i. n. 5. & 8. Imo valde probabile est, quod docet Sanch. d. l. 7. disput. 84. n. 30. panam esse arbitrariam, & illud c. 1. intelligi de presbytero benedicente secundas nuptias, quæ prioribus nondum dissolutis temerè contractæ sunt.

9 *Intrinsicæ & substantialis solennitas est, ut matrimonium non aliter valeat, quam si contrahatur coram parocho, vel alio de ipsius aut Ordinarij licentiâ, & duobus vel tribus testibus, Trid. Sess. 24. cap. 1.*

Matrimonia quidem *clandestina* semper prohibuit Ecclesia, ut apparet ex c. 1. & *passim caus. 30. q. 5.* non tamen invalidavit, usque dum Trid. hanc solennitatem præscripsit; est quidem difficilis tex. in d. c. 1. *caus. 30. q. 5.* ubi matrimonium sine solennitatibus ibidem præscriptis contractum dicitur non esse *legitimum*, & quamvis iste terminus possit explicari de matrimonio *non licito*, tamen mox in *vers. ita peracta.* additur, *aliter verò præsumpta conjugia adulteria potius & fornicationes iudicate &c.* consequenter etiam *invalida.* Sed cum ex aliis Canonibus appareat matrimonium olim solo consensu contrahi potuisse, existimo textum in d. c. 1. loqui *presumptivè*, quod scil. præsumatur contra matrimonium clandestinum, usque dum verum matrimonium probetur, idque arguunt verba finalia. d. c. 1. *nisi voluntas propria suffragaverit & vota succurrerint legitima.*

Hæc tamen solennitas non ad statuenda

spon.

sponsalia de futuro requiruntur, sed præcisè circa ipsum matrimonium, sponsalia autem de futuro adhuc hodie nullam aliam solennitatem præter mutuum consensum desponsandorum requirunt.

Sed, inquiunt, hæretici, Ecclesia non potuit facere ex Sacramento non Sacramentum, sed matrimonium clandestinum ante Conc. Trid. fuit Sacramentum, ergo &c. II Ecclesia non potuit facere ex Sacramento non Sacramentum, directè, hoc est mutando vel tollendo materiam & formam determinatam à Christo conceditur: indirectè mutando aliquid sub directione & determinatione Ecclesie relictum negatur. Ecce enim Christus Dominus instituit quidem contractum pro materia sacramenti matrimonij, sed non omnem & quemcunque, sed tantum contractum *validum*, quis verò dicendus sit contractus validus pro Sacramento matrimonij, ipse Christus Dominus non determinavit, sed sicut aliàs principes & legislatores seculares possunt leges contractibus præfigere, eosque certis casibus irritare, ut ex utroque Jure tam Canonico quàm Civili apertum est, ita pari modo summus Pontifex, qui contractum matrimonialem propter annexam rationem Sacramenti suæ jurisdictioni reservavit, potuit eidem certas leges statuere, & illis non observatis irritare, nihil autem propterea mutavit in ratione materię, quæ semper in contractu *valido* consistit, unde & contractus clandestini.

destinus olim fuit materia Sacramenti, non quatenus *clandestinus*, sed quatenus tunc temporis *validus*, in simili, sicut qui potest corumpere species panis & vini, potest indirectè irritare Sacramentum Eucharistiæ, ita etiam Ecclesia potest indirectè irritare Sacramentum matrimonij ex justis causis contractum annullando.

12 Quoniam verò superius dictum est, *intrinsecam & substantialem* solennitatem esse ex constitutione Trid. ut matrimonium contrahatur eoràm proprio parrocho, vel alio de ejus aut Ordinarij (quo nomine præter Episcopum etiam intelligitur Capitulum sede vacante, vicarius Episcopi generalis, Legatus de Latere in provincia sua Legationis, Abbas habens proprium territorium. *Barb ad d. c. i. Trid. n. 98.*) licentiâ sciendum est, *proprium* parochum esse, in cujus parochiâ vel ambo contrahentes vel unus tantum domicilium habitationis fixit, neque hîc verum domicilium requiritur, ut scilicet habitatio sit *perpetua*, sed *quasi domicilium* sufficit, si nimirum desponsati per majorem anni partem actu in parochiâ habitaverunt, vel animo habitandi advenerunt, licet ibidem sint non ut parochiani, & domum propriam habitantes, sed ut conductores & famuli, vel quovis alio modo.

13 Si omnino *vagi* sint contrahentes, qui nullibi constanter habitent, à quovis parrocho copulari poterunt, Ordinarij tamen licentiâ, &

examen accedere debet, quia tales homines nonnunquam plures uxores diversis in locis ducunt, adeoque juramentum etiam ab eis exigendum est, quod nullo impedimento canonico vel alio matrimonio jam prius ligati sint. *Trid. s. 24. de matr. c. 7.*

Præterea licet Parochus non requiratur tanquam minister Sacramenti, sed ipsi contrahentes cruseantur sibi ministrare Sacramentum matrimonij, ipse verò parochus personam excellentis alicujus testis exerceat, & proinde etiam invitus, prohibitus, vel excommunicatus, validè assistat, etiam extra parochiam suam, cum sit actus voluntariæ jurisdictionis. *L. 2. ff. de offic. procons.* requiritur tamen ut ita sit præsens, ut actum, qui agitur, percipere & intelligere possit.

Item ut alius, quàm proprius parochus, validè assistat, proprii parochi licentia accedere debet, & non sufficit ratihabitio sequens, quæ enim sunt de formâ actûs, non possunt per æquipollens impleri, *S. tutor autem. Inst. de auth. tut. Barb. d. 1. n. 108. & seq. Menoch. de arbit. casu. 453. n. 13.* nisi fuerit ratihabitio de præsentia præsumpta ex tolerantia parochi scientis & non contradicentis. *l. qui patitur. ff. mandati. Sanch. lib. 3. disp. 35. n. 10* & hæc sententia quòd non sufficiat licentia subsequens, ita patet inter DD. & in præxi recepta est, & per tam evitantur multæ malæ consequentiæ, quia plerumque, qui coram proprio parochi non

lunt contrahere, impedimentis quibusdam affecti sunt.

16 Est quoque advertendum Parocho alieno, ut non facile credat dicentibus se habere licentiam à proprio parochio, nisi ostendant aliqua saltem verisimilia indicia, aut essent persone nullatenus suspectæ & fide dignæ, licet enim in ijs, quæ præcisè ad forum animæ spectant, credatur dicenti se habere licentiam, ut v. g. alieno Sacerdoti confiteatur, secus tamen est in matrimonio, & alijs (v. g. absolutione à censuris *c. sicut. de sent. excom.*) quæ etiam ad rectam fori externi gubernationem pertinent, *Sanch. d. lib. 3. disp. 37. Barb. ad d. c. 1. Trid. f. 14. n. 119.*

17 Sed quid, si Parochus vel Ordinarius alteri Sacerdoti vel Parocho licentiam dederit ad assistendum, is verò ante acceptam notitiam huius licentiæ de facto adstiterit matrimonio, an ne valebit? Communissima DD. sententia distinguit, an data sit licentia ad instantiam alieni parochi, vel motu proprio; priori casu censent sufficere, quòd licentia fuerit data & insinuata nuncio pro ea missio, altero autem casu non habere effectum ante acceptam notitiam, idemque tametsi aliquis tertius (sine mandato tamen Parochi assistentis) licentiam impetrasset argumento eorum, quæ de Privilegijs tradi solent, quòd non prius habeant effectum quàm privilegiato innotuerint. ita *Sanch. d. lib. 3. disp. 36. Barb. d. l. n. 117. Hurtado de matrim. disp. 5. difficul.*

DE SOLENNITATE MATRIM. 417
difficult. 13. & alij plerique, ut vix sit reperire
dissentientem.

Verùm quia cardo & fundamentum (ut fa-
tentur CC. DD.) consistit in paritate ducta à
Privilegio, ideò res ista theoreticè examinata
non est tam certa, quin omisâ distinctione ge-
neraliter in hoc casu pro valore matrimonij
magna probabilitas adferri possit.

Etenim quòd privilegia habeant effectum
à tempore, quo data sunt, etiam ante acce-
ptam notitiam ab eod. Sanch. *d. l. sub n. 1.*
allegantur 12. magni nominis Doctores & præ-
ter rationes & argumenta ibi adducta, etiam
non parùm stringit, quòd in litteris *gratia*
(quibus accensentur Privilegia) non attenda-
tur tempus *presentatae*, sed tempus *datae*, ita ut
statim tunc, cum datae sunt, parti jus quæra-
tur, sicut cum communi docet Rebus. *in praxi*
benefic. in tit. differentia inter rescripta gratia &
justitia n. 5. c. cum te. De Rescript. c. si eo. 9.
Eod. in 6. Accedit, quòd in proposito casu ser-
ventur *finis & verba* Concilij Trid. *Finis* qui-
dem, quia matrimonium contrahitur publicè
coram Parocho & testibus, & excluditur pe-
riculum abnegandi illud: *Verba* autem, quia
data est *licentia* alieno Sacerdoti; utrum verò
hæc licentia debuerit ipsi prius innotuisse, hoc
in Concilio non est expressum, & quamvis
DD. id afferant, tamen fundamentum eorum
admodùm dubium & controversum est, Cum
igitur de jure veteri (de quo tale matrimo-
nium

MAN, PAROCH. De nium

nium indubiè valuerat) non censeatur plus correctum, quàm expressum, *L. precipimus. in fin. C. de appell.* & in dubio potius favendum matrimonio, *c. fin. de sent. & re jud.* cujus irritatio est odiosa, & plerumque scandalosa, ita ut vel ex unius Doctoris Classici singulari opinione sustinere possit. *Sanch. lib. 1. disp. 18. n. 7.* atque æquitas rigori Juris sit præferenda. *l. placuit. c. de judic.* planè opinor, probabilem esse hujus matrimonij valorem.

Videamus quid argumentis à *Sanch. d. disp. 36. n. 2.* adductis reponi possit. I. *in c. 1. de Concess. prob. in 6.* dicitur, privilegium prodesse a tempore scientiæ. R. in primis esse allegationem partis, deinde ibi non deciditur an non aliquando profit, à tempore quo datum est, sed alia quæstio movetur, an nimirum si agatur in privilegio de jure tertij, requiratur ut privilegium illi tertio innotuerit? & ideò pars dixit, sufficere quòd innotuerit privilegiato. II. in beneficio absenti collato non acquiritur jus ante acceptationem. *c. si tibi absenti. de prob. in 6.* Consularis dignitas acquiritur literis præstitis, id est, præsentatis, *l. fin. junct. gl. C. de Consul. servo absenti non queritur libertas data ante certiorationem ejus. L. qui absenti. ff. de acquir. poss.* Donatio non confert jus donatorio ante acceptationem *l. absenti. ff. de donat.* Legitimatio liberorum per rescriptum Principis desiderat eorum ratihabitationem. *Aulb. quib. mod. natur. §. illud tamen. Col. 7. R. ex his omni-*

omnibus non rectè necessariò inferri ad privilegia & multò minus ad licentiam datam alieno Parocho, quia in illis proptereà requiritur alterius partis acceptatio, quòd trahant secum aliquam ejus reciprocam obligationem, ita beneficiatus tenetur ad onera beneficij, & subjectionem Episcopi: Consul ad onera consularia: servus manumissus ad Jus Patronatus & operas libertorum. Donatarius ad antidota & evitandam ingratitude, *juxt. l. fin. C. de revoc. don. liberi legitimi*, ad jus Patriæ potestatis. In privilegijs autem, præsertim verò dispensationibus gratuitis vel licentia ad assistendum matrimonio (quam assistentiam parochus alienus per se paratus est facere) nulla talis reciproca obligatio est. Cæterùm *ex d. c. sibi absenti*. non leve argumentum pro contrario desumi potest, hoc ipso, quòd ante notitiam quærat beneficium saltem jus ad rem, ita ut Episcopus illud beneficium sine consensu ejus alteri nequeat conferre. Deinde in allegatis locis non deciditur, an secuta rati habitatione non quærat beneficium vel alijs jus in re à die primæ collationis, sicut in legatis, quæ etiam requirunt acceptationem & tamen cedunt à die mortis. Valorem autem matrimonij etiam quandoque posse esse in suspenso jam superius *dict. de Cond. appof.* notavimus.

3. Parochus non potest exercere jurisdictionem, quam ignorat se habere. R. cùm Parochus in matrimonio potius testis, quàm

judex aut minister sit, ideò assistentiam matrimonialem non esse propriè exercitium jurisdictionis, aliàs Parochus invitus vel excommunicatus validè non assisteret, quod tamen docet Sanch. *lib. 3. disp. 39. & eod. lib. 3. disp. 21. n. 4.* & hoc ipsum est in quæstione, an actus, qui ab alterius licentia dependet, non possit exerceri ex rationabili illius licentiæ præsumptione, præsertim quando jam actu data est, licèt adhuc incognita, demùm etiam illa opinio Sanch. *d. disp. 36. n. 7. & 8.* qua in casu, quo per nuncium licentia petita est, requirit, ut saltem data licentia ipsi nuncio innotuerit juxta ea, quæ præmisit *lib. 1. disp. 6 n. 20. & disp. 7. n. 35.* non est extra controversiam, quia multi & graves DD. apud eundem Sanch. CC. contrà sentiunt quibus etiam potest addi Laym. *lib. 1. tract. 4. c. 23 sub n. 10.* ubi docet, ex petita & rationabiliter præsumpta dispensatione (si actu data sit, quamvis necdum cognita) validè contrahi posse. Nam ex mente omnium DD. concessio quæcunque valet, quando concurret consensus utriusque, sed quando unus petit, & alter dat, concurret consensus dantis & accipientis, sicut in stipulatione per interrogationem unius, & responsionem alterius statim nascitur obligatio, nec requiritur, ut interrogans responsionem denuò acceptet. & in *clm. 1. de procurat.* procurator constituitur, si unus per litteras rogaverit, & rogatus litteras sine protestatione retinuerit.

Tefta

Testes porrò, qui ad contractum matrimonij 18
 præsentes esse debent, non requiruntur omni
 exceptione majores, sed ne matrimonia fre-
 quenti periculo nullitatis exponantur (sicut te-
 stamenta in quibus tam exacti testes deside-
 rantur) quoscunque testes rationis compotes,
 & intelligentes rem, de qua agitur, etiam do-
 mesticos, infames, faminas, consanguineos,
 &c. sufficere tradit Barb. *d. l. n. 121.*

Nulla tamen necessitas vel ignorantia excu- 19
 sat ab observatione legis, quæ formam actui
 præscribit, quatenus eâ formâ non servatâ a-
 ctus valere possit. Quare licet ante repenti-
 num discessum contracturus Parochum vel te-
 stes habere non posset, vel homo rudis invin-
 cibiliter ignoraret requiri, nihilominus sine eo-
 rum præsentia invalidè contraheret. *Text. in*
Trid. s. 24. de Reform. matrim. cap. 2. in princ.
Sanch. d. lib. 3. disp. 17.

Postremò breviter inquirendum, quid cen- 20
 sendum de matrimonio contracto in loco, ubi
 Concilium Trid. in puncto reformationis Ma-
 trimonij receptum non est? R. & dico 1. si
 matrimonium contrahatur ab incolis talis loci,
 illud haud dubiè validum erit secundùm anti-
 quos Canones ex quibus ad substantiam matri-
 monij solummodò mutuus consensus & absen-
 tia impedimenti dirimentis requirebatur, ubi
 enim lex nova promulgata vel recepta non est
 non obligat, *c. in istis. vers. leges dist. 4. Navar.*

in man. c. 27. n. 41. Chok. de Jurisd. ord. in exemp. p. 1. q. 50. n. 8.

Dico 2. Si quidam ex loco recepti Concilij excurrat ad locum non recepti Concilij & ibi contrahat cum incola illius loci, pariter valebit matrimonium, cum enim contractus matrimonij sit individuus, regulatur secundum locum uniuscujuslibet ex contrahentibus. Sicut superius dictum est, proprium Parochum sponsi esse etiam proprium sponsæ, si ex diversis parochijs sint desponsati.

Dico 3. Si utraque pars emigraverit ad locum non recepti Concilij *sine fraude* & ex causa transferendo *verum* vel *quasi* domicilium aut etiam per modum transitus, valebit matrimonium juxta morem illius loci contractum. Tum quod contractus reguletur secundum leges loci ubi celebratur. *l. si fundus. ff. de evict. Gail. lib. 2. Obs. 123.* tum quod peregrini ex probabiliori non obligentur legibus domesticis. Non obstat, quod Trid. *inhabilitaverit personas* ad contrahendum sine præscripta solennitate, inhabilitatio autem personæ comitetur ipsam personam sicut umbra corpus. Nam hoc procedit, quando persona est in individuo per sententiam judicis inhabilitata, secus si inhabilitatio sit generalis ex lege, tunc enim habet legis naturam, ut non obliget, ubi non est recepta, *arg. c. 2. de constit in 6. Sanch. de matrim. l. 3. disp. 18. Pont. de matrim. l. 5. c. 9. n. 2. Barb. de Offic. Episc. p. 2. alleg. 32. n. 153. Et alij ibid.*
 magno numero cc,
 Dico

Dico 4. Si excursus ad locum non recepti Concilij fiat hac sola intentione contrahendi sine proprio Parocho, adeoque *in fraudem legis*, dubitant DD. an valeat matrimonium. Nam transiens ad talem locum & ibidem contrahens secundum leges illius, videtur uti jure suo, adeoque nemini fraudem aut injuriam facere. *l. nullus videtur. ff. de R. I. L. 3. §. 2. ff. de lib. hom. exhib.* Intentio quoque mala, quamvis aliquando actum faciat *illicitum*, non tamen statim *invalidum*, ut si quis Parochum corrumpat, ut se sine denuntiationibus in fraudem prioris sponsæ copulet: Si filiusfam. aut Clericus bona inter vivos alienent, eo quòd de his testari nequeant, &c.

Nihilominus à Sac. Cong. Card. decisum & ab Urbano VIII. confirmatum esse, quòd matrimonium ita contractum invalidum sit, refert Lugo *in Resp. mor. dub. 36. Barb. de Par. c. 21. n. 26. Bossius de contract. matr. c. 1. §. 29.* & pro hac decisione facit, quòd fraus & dolus non debeant patrocinari. *c. sedes de rescript. l. 1. de aqua pluvia. quòd contra legem facere & in fraudem legis æquiparentur. l. contra legem. cum L. seq. ff. de ll. L. ex facto 43. §. fin. de Vulg. subst. L. 3. §. is autem. ff. ad S. C. Maced. c. pen. de R. I. in 6. ita in l. hoc modo. 64. de Condit. & demonstrat. notanter constitutum est, ut si per fraudem præjudicetur Legi Reip. utili, ipso jure rescindi, quod fraudandæ legis gratiâ factum est. Quis verò non videat, Consilium Trid.*

cum tanta præstantissimorum virorum delib-
ratione conclusum, esse legem Reipub. utilif-
simam, & si id defraudari permittatur januam,
aperiri raptibus & clandestinis desponsationi-
bus cum ingenti nonnunquam præjudicio pa-
rentum, & priorum sponsalium aliorumque
interesse habentium. Quare ad rationes con-
trarias responderi potest, negando, quòd jure
suo utatur, qui legem defraudare cogitat. De-
inde quòd mala intentio non irritet actum, si
nihil mutet in substantialibus à lege requisitis.

Dico 5. Hæretici si permixti cum Catholi-
cis apud quos Concilium receptum est, vivunt
& in minori numero sint, tenentur statuto Con-
cilij. *arg. l. quod major. ff. ad municip. declaratio*
Card. apud Cyp. lib. 4. De sponsal. 16. Bossius de
Contr. matrim. c. 1. §. 24. n. 65. Et §. 28. sunt
enim hæretici per Baptismum intra januam Ec-
clesiæ recepti, & ejus subditi effecti, subditi
autem quamvis rebellis utique ad leges sui Su-
perioris tenentur. Inde etiam fit, quòd Ecclesia
magis hæreticos ad fidem compellat. *tot. tit. X.*
de Hæret. quàm Judæos & Gentiles, qui non
sunt propriè ejus subditi, dicente Apostolo:
quid mihi de ijs, qui foris sunt, judicare.

Dico 6. Principes & Domini sæculares pos-
sunt punire adjuvandi juris Ecclesiastici causæ
tales excurrentes, vel alia illicita matrimonia
contrahentes, *Sanct. lib. 3. disp. 47. n. 13.* lau-
dabile est enim Principi Ecclesiam ejusque sta-
tuta defendere. *arg. c. excommunicamus. §. mo-*

neantur.

neantur. de Heret. c. decernimus. de sent. excomm. in 6 clem. un. de jurejur. Extrav. unam sanctam. de Major. & obed. inter com.

Dico 7. Qui vice versa ex loco non recepti Concilij, veniunt ad locum, in quo receptum est, tenentur secundum formam Concilij contrahere. Quidquid enim sit, an & quando peregrinus teneatur ad leges loci, per quem transit, (quod de legibus juris communis probabilius affirmatur cum Nav. *in man. c. 25. num. 120*, Laym. *de LL. c. 12. n. 3.*) recepta est doctrina, quod circa solennitatem contractuum teneatur. *Sanch. d. disp. 18. n. 26.*

§. VII.

De Dissolutione & Sepatatione
Matrimonij.

SUMMARIA.

1. *Matrimonium aliud proprie tale, aliud improprie seu attentatum.*
2. *Magis interdum congruum est, impedimentum quovis modo tollere, quam conjuges invitos ab invicem separare.*
3. *Qualiter matrimonium nullum ex defectu consensu in alterutro reconvalidari possit?*
4. *Qualiter matrimonium cessante impedimento dirimente occulto reconvalidari debeat.*
5. *An ad reconvalidationem matrimonij debeant etiam repeti solennitates?*
6. *An Parochus vel confessorius teneatur monere habentes impedimentum, si id ignorent.*

Dd 5

7. *Matri-*

7. *Matrimonium dupliciter dissolvi potest, vel quò ad vinculum, vel ad thorum.*
8. *Matrimonium ratum duobus tantum casibus: Consummatum verò nunquam, exceptà morte, quò ad vinculum dissolvi potest. (um,*
9. *Occurritur objectioni hereticorum contendenti- saltem ob adulterium matrimonium consummatum etiam quò ad vinculum solubile esse,*
10. *Matrimonium consummatum 6, de causis quò ad thorum dissolvi potest.*
11. *Ex solo adulterio matrimonium consummatum quò ad thorum in perpetuum dissolvitur.*
12. *An sicut maritus uxorem, ita uxor maritum propter adulterium dimittere possit.*
13. *An etiam oscula, vel amplexus uxoris aut suspicio tantum adulterij divortium causare possint.*
14. *Quales probationes requirantur, ut iudex divortij sententiam ex causa adulterij proferre valeat?*
15. *Ob paritatem delicti denegatur divortium, etiamsi pars innocens primum post latam sententiam adulterium committat.*
16. *Maritus uxori etiam indirectè tantum dans causam adulterij, divortium petere non potest.*
17. *Bona fides, uti & violenta oppressio, vel etiam metus cadens in constantem mulierem excusat à divortio.*
18. *Tollitur divortium ex condonatione injuriæ, & quando hæc condonatio fieri possit?*

19. Si conjux innocens nocenti injuriam condonet, tenetur nocens acceptare, & ad cohabitationem.
20. Cur heresis sit causa divortij? (nem redire.)
21. An conjux catholicus teneatur recipere hæreticum post latam sententiam revertentem?
22. Merito etiam ob periculum peccati divortium fieri debet.
23. Demùm ex severitia conjugis rectè dissolutio matrimonij petitur.

Matrimonium aliquando dissolvitur, quia invalidè contractum cum impedimento dirimente, quod quidem, non est propriè matrimonium, sed matrimonium *attentatum*: aliquando verò validè ab initio contractum ex causa superveniente.

De Separatione Matrimonij ob Nullitatem.

Matrimonium nulliter contractum propriè quidem & de jure matrimonium dici non potest; dicitur tamen matrimonium impropriè seu de facto attentatum. Porro matrimonium tale attentatum ob quodcunque impedimentum non aliter separandum est, quàm accedente auctoritate Judicis Ecclesiastici. Est autem hic advertendum, quòd non semper in vitis conjugibus matrimonium separandum sit, dummodò impedimentum vel causa nullitatis per dispensationem aut alium modum tolli possit. Imò si vir tantùm fuerit in mala fide, & fœminam ignaram impedimenti deceperit, videtur planè ex naturali æquitate ad tollendum

dum impedimentum & dispensationem impetrandam cogi posse.

2 *Quæritur autem primò.* An si nullitatis causa sit occulta, & uni tantùm parti cognita, aliquando convalidari possit matrimonium absque eo, ut alteri parti ignorantibus id significetur, posset enim nonnunquam ex notificatione impedimenti oriri dissensio, perplexitas, infamia aut aliud scandalum.

3 Responsio affirmativa communiter est recepta. Quò ad modum autem convalidandi distinguendum est, an matrimonium sit nullum ex defectu consensûs in alterutro, vel an ob aliud impedimentum dirimens occultum. Priori casu convalescet matrimonium, si ille, qui fictè tantùm consensit: neque enim ad matrimonium necessarius est consensus viri & fœminæ formaliter simultaneus, sed sufficit, quòd is, qui priori tempore consensit, in sua voluntate perduret, usque dum etiam pars altera consentiat, aliàs matrimonium per procuratorem contrahi non posset, cùm principalis, qui procuratorem mittit, longo tempore priùs consentiat, quàm altera persona, ad quam procuratur mittitur. Volunt tamen Doctores, ut iste novus consensus non sit merè internus, sed per signum aliquod externum, veluti per verba, quæ conjugalem affectum indicent, aut per copulam exprimantur, quia ad essentiam sacramenti requiritur signum visibile. Licet verò in tali casu jam prius adfuerit signum sci-

licet

licet contractus extrinsecus matrimonij, & tantum defuerit consensus; reputatur tamen hoc signum insufficientis, quia tunc temporis, quando positum erat, fuit solummodo putativum & falsum.

Altero casu, si occultum impedimentum cessarit, v. g. in affinitate occulta dispensatio clam obtenta sit, uxor legitima, de qua nihil sciebatur, mortua &c. requiritur quidem novus utriusque consensus, quia prior propter tale impedimentum erat invalidus: interim tamen non est necesse, ut uxor v. g. ignara nullitatis prius de ea certioretur, & ita novus ipsius consensus petatur, sed satis erit, si dissimulata nullitate interrogationi de presenti factæ consentiat, ut si maritus dicat, *si non esses mea uxor velles fieri? & de facto vis esse mea uxor &c.* quae de re videatur Sanchez. de matrimonio l. 2. d. 36.

Quæritur II. An ad reconvalidationem matrimonij debeant reiterari solemnitates Conc. Trid. ut scilicet denuò interveniat Parochus cum testibus? R. esse distinguendum, an impedimentum ita occultum sit, ut probari nequeat? vel utrum juridicè saltem per duos testes probari possit? priori casu sufficiet, quòd solemnitates ab initio adhibitæ sint, quia earum effectus etiam impòsterum censetur durare, hoc ipso, quòd matrimonium tali casu negari facillè non possit, cum constet de contractu publico & non constet de impedimento. At in posteriori casu propterea solemnitates reiterandæ sunt,

mpe.
cau-
, ali-
abf-
etur,
e im-
amia
t re-
landi
t nul-
el an
tum.
ille,
m ad
iri &
fficit,
a vo-
altera
cura-
s, qui
con-
procu-
es, ut
as, sed
e ver-
ut per
m sa-
Licet
m sci-
licet

dæ sunt, quia sine his subesset periculum, ne quandoque matrimonium negaretur, si nullitas in primo contractu propter impedimentum probari possit, & consensus novus ex defectu solemnitatum esset omninò occultus. Verùm ne passim divulgetur, quòd duo conjugati impedimento canonico laborent, notabilis est cautela, ut Parochus vel confessarius petens licentiam à Parocho in præsentia duorum testium, qui possunt esse de consanguineis aut alijs bonis amicis, pates coram se privatim conjugat.

6 *Quæritur III.* An si confessarius vel alius quisunque ex privata scientia advertat, conjugatos habere ignorantiam impedimenti, teneatur eis impedimentum & nullitatem matrimonij indicare?

Resp. non teneri, imò plerumque non esse consultum admonere conjuges in bona fide existentes, si tamen ista concurrant. 1. ut impedimentum sit occultum, & non sit scandalum apud alios homines. 2. ut ignorantia non sit mortaliter culpabilis, sicut ordinariè ignorantia juris excusat homines plebeos, fœminas, milites & alios similes *L. cum de indebito. §. 1. ff. de probationibus.* & ignorantia facti excusat omnes. 3. ut pœnitens nullum omninò dubium habeat de valore matrimonij, quia confessarius vel alius vir doctus interrogatus de valore matrimonij tenetur veritatem dicere, ne causam erroris præbeat. 4. ut prudenter teneatur,

meatur, ne ex admonitione timeantur dissensiones, infamiae, periculum incontinentiae, & alia scandala vel gravia incommoda. Ratio autem, cur istis concurrentibus rectè omittitur admonitio, ista est, quia nemo obligatur ad actum inutilem & proximo nocivum; esset verò talis admonitio inutilis & nociva, tum propter incommoda subsequenda, tum quòd conjuges priùs in bona fide existentes, per usum matrimonij putativi non peccarint, jam autem post indicationem impedimenti periculo peccandi exponantur, ergò &c. Idque confirmatur ex *c. quia circa, de consanguinitate & affinitate. & c. si quis autem, de penit. dist. 7.* non obstat difficilis textus in *c. 3. extra. de regulis juris*, ubi dicitur: quòd utilius scandalum nasci permittatur, quàm veritas relinquatur. Nam explicari potest de tali veritate, quæ sine peccato taceri non potest, & ad quam manifestanda aliquis tenetur; ut si partes sint in mala fide, vel dubio aut culpabili ignorantia. Item Concionator aut Professor Publicus tenetur veritatem dicere, licèt fructus alicujus privati non speretur, sed potius scandalum, quia talis doctrina ordinatur ad bonum publicum, ideò ob privatum alicujus malum non est intermit-tenda. Pluribus examinat hanc quæstionem Sanch. *d. l. disput. 38.*

De Separatione matrimonij validè contracti.

7 **M**atrimonium validè contractum aliquando separatur vel quò ad *vinculum*, ita ut prorsus cesset esse matrimonium; vel tantùm quo ad *thorum* & *mutuam cohabitationem*, manente vinculo conjugii.

8 Quò ad vinculum matrimonium ratum duobus casibus dissolvitur, scilicet per ingressum in religionem, & dispensationem S. Pontificis; quia matrimonium ratum, cùm tantùm significet conjunctionem Christi cum anima fidei (quæ & magis intendi, & per peccatum tolli potest) non est indissolubile. At verò matrimonium consummatum, cùm significet indissolubilem conjunctionem Christi cum unica sponsa Ecclesia, nullo casu, exceptâ morte naturali, quo ad vinculum dissolvi potest; ita enim illam legem Hebræorum *Deut. 24. c. ex* qua licebat dare libellum repudij uxoribus, aperte & iteratò sustulit Christus *Matth. c. 5. & c. 19.* his verbis: *Moyse ad duritiem cordis vestri (intellige, ex dispensatione Dei) permisit vobis dimittere uxores vestras, ab initio autem non fuit sic. Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem & aliam duxerit, mæchatur.*

Sed Hæretici suo more semper proni ad carnis libertatem (quam prohibet Apostolus *ad Galat. 6. ad Rom. 8. c.*) † & Evangelij jugum
excu-

excipiendum, ergò, inquit, saltem ob fornicationem uxoris solvetur matrimonium consummatum, eaque dimissâ licebit aliam ducere. hunc errorem, quem plerique hæretici nostri temporis amplectuntur, anathemate damnavit Con. Tridentinum *sess. 24. de Sacramento Matrimonij. Can. 7.* & pluribus demonstrat Bellarm. *lib. 1. de matrim. c. 15. & seqq.* etenim textus allegatus in hunc modum interpretandus est, ut illa exceptio de fornicatione uxoris referatur tantùm ad verba *precedentia*, ut scilicet non liceat dimittere uxorem *exceptâ causâ fornicationis*: non autem ad verba *subsequentia*, quasi insuper ob causam fornicationis aliam ducere liceat, sicut cum S. Thoma *in 4. p. dist. 35. q. unica* communiter Scholastici explicant. Doctrinam autem hæreticorum ineptam esse, I. probatur ex interprete Christi Paulo Apostolo, qui *1. ad Corinth. 7.* inquit: *is, autem, qui matrimonio juncti sum, precipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere, quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* ubi in prioribus verbis: *precipio, à viro non discedere*, loquitur Apostolus de discessu injusto, in posterioribus autem de discessu justo, scilicet ob causam fornicationis, quem discessum Christus dicto loco permisit: aliàs si etiam in posterioribus locutus fuisset Apostolus de discessu injusto, non potuisset dare optionem uxori, an vellet innupta manere, aut viro reconciliari, sed simpliciter debuisset jubere, ut ad virum reverteretur, deinde

MAN. PAROCK.

Et

pro-

probatur ratione, quia si propter adulterium dissolveretur conjugium, aperiretur janua infinitis repudijs, & conjunx volens esse liber tantum adulterium committeret, & ita ex suo delicto commodum reportaret, atque ad alias nuptias pro libitu transire valeret. Verum matrimonium *consummatum*, licet quoad vinculum dissolvi nequeat, quoad thorum tamen & mutuam cohabitationem 6. de causis dissolvitur. I. Propter adulterium. II. Propter hæresin. III. Propter incitationem ad peccatum. IV. Propter sævitiam. V. Propter ingressum in Religionem mutuo consensu factum. Et VI. Propter morbum contagiosum.

Instant autem hoc loco iterum hæretici dicentes, si juxta nostram explicationem is fuit sensus Christi, ut non liceat dimittere uxorem, exceptâ causâ fornicationis, quomodo ergo hic ultra fornicationem plures separationis cause conceduntur? † R. Nostram explicationem ulterius declarandam esse in hunc modum, ut ex solo adulterio liceat dimittere uxorem in perpetuum, & etiam nolentem ac invitam: aliæ verò causæ hîc enumeratæ ex sua natura non sint perpetuæ, vel certè non sint contra voluntatem alterius partis, sicut ingressus in Religionem mutuo consensu factus. Unde cessante hæresis periculo peccati, sævitia & morbo contagioso cohabitatio separata rursus restaurari debet, non autem cessante adulterio, quia fides conjugalis semel violata semper manet violata, & san-

si Apo

si Apostolus 1. ad Corinth. 7. potuit concedere temporalem separationem conjugum ex consensu causâ orationis; potuerunt utique etiam Pontifices ex alijs justis causis, scilicet propter periculum corporis vel animæ talem separationem indulgere: etenim Pontifices tanquam Christi in terris Vicarij Apostolicâ authoritate perfruntur, iisque non minùs quàm Apostolis jus divinum interpretari ac declarare convenit.

De Separatione propter Adulterium.

Quaritur 1. Utrum non tantùm maritus uxorem, sed etiam vice versâ uxor maritum propter adulterium dimittere possit? Affirmativa sententia communis & vera est. Ratio enim hujus divortij consistit in violatione fidei conjugalis, quæ haud dubiè non tantùm per adulterium uxoris sed etiam mariti contingit, cum conjuges non debeant ad imparia judicari. *e. gaudemus. de divortijs. c. ultimo. causa 32. q. 5. c. placuit. eadem causa. n. 7.*

Non obstat, quòd Christus Dominus *Matth. 5. & 19.* tantùm de dimissione uxoris meminert, quia intelligitur locutus fuisse de eo, quod frequentius accidit, prout etiam in *dicto cap. ult.* ait Innocentius, quòd viri frequentius soleant mulieres de adulterio accusare, quàm e contra mulieres viros suos. Item dici potest, quòd ibi Christus tantùm de dimissione uxoris à Judæis interrogatus fiterit, & ideò juxta interrogatâ responderit.

13 *Quæritur II.* An etiam propter oscula, vel amplexus uxoris aut suspensionem tantum adulterij possit cohabitatio dissolvi? Pro affirmativa facere videtur *lex consensu. 8. §. 3. de repudijs*, ubi iusta divortij causa esse dicitur, si mulier invito marito aliena convivia appetat, aut extradomum pernoctet. Item textus *in lib. 1. feudorum tit. 5.* ubi statuitur, quod vasallus feudum perdere debeat, non tantum, si cum uxore Domini adulterium commiserit, sed etiam, si committere attentaverit, vel cum eâ turpiter luserit. Negativa tamen sententia verior est; quidquid enim leges civiles statuerint & permiserint, ut ex alijs etiâ pluribus causis, quàm ex solo adulterio matrimonium quoad ipsum vinculum nullo libello repudij dissolvi posset, prout constat ex toto tit. ff. *de Cod. de divortijs & de repudijs*. Iste tamen leges invalidæ reputantur, quia causa matrimonij secundum Canones & Evangelium tractanda est, ubi matrimonium consummatum quoad vinculum nunquam, quoad cohabitationem solum propter adulterium in perpetuum separari conceditur, ut superius diximus. Deinde si ab adulterio ad oscula &c. argumentari vellemus, esset argumentum à *majori ad minus*, quod utique in pœnalibus & odiosis extra casus in jure expressos locum non habet, cum in pœnalibus ex receptâ doctrinâ ne quidem à simili argumentum procedat. Unde etiam allegata constitutio feudalis ad causam matrimonialem tanquam multò graviolem & majoris præjudi-

adulterij trahenda non est. Hoc tamen rectè admittitur, quod nomine adulterij veniant etiam reliqui concubitus contra naturam, secundùm ea, quæ prolixè tradit Sanchez *de matrim. lib. 10. disp. 4.*

Queritur III. Qualiter constare debeat de adulterio, & quales probationes requirantur, ut Judex divortij sententiam proferre valeat? R. Cùm delicta carnis sint difficilis probationis, non requiri testes de visu ipsius peccati deponentes, sed sufficere conjecturas & præsumptiones violentas, ex quibus si non *physica*, saltem *moralis* certitudo inducatur, ut scilicet quilibet prudenter credere possit, adulterium commissum esse. quales autem sint tales præsumptiones violentæ, traditur per textum & Doctores *in c. litteris. de præsumpt.* & multis explicat Farinacius *in praxi criminali, de delictis carnis.* & Sanch. *dict. lib. 10. disput. 12.* desumuntur verò ex circumstantia loci temporis & personarum, veluti si uxor aliàs malè diffamata aut suspecta, sola cum solo, tempore & loco ad peccandum apto deprehendatur. oscula etiam & tactus, quamvis ex se non constituent causam divortij, ut dictum, concurrentibus tamen alijs circumstantijs valdè aggravant præsumptionem adulterij.

Est verò advertendum, quòd tales conjecturæ, ex quibus peccatum præsumitur, plenè probandæ sint per testes aut confessionem propriam uxoris. proin non sufficiet, si e. g. solus maritus dicat: se actus suspectos uxoris vidisse, quia

in causa propria nemo testis idoneus reputatur, ex qua nimirum aliquod commodum sperat, sicut hic, ubi propter adulterium uxoris maritus non tantum à jugo matrimonij liberatur, sed in super uxoris dotem lucratur.

15 *Queritur IV.* An sint aliqui casus, in quibus propter adulterium non conceditur divortium? *R.* Varios casus enumerari, qui facilioris memoriæ causâ ad 3. capita reduci possunt. *Primum* est: paritas vel causa delicti in altero conjugé. *Secundum*: excusatio delicti à culpa. *Tertium* conciliatio seu condonatio injuriæ.

Ex primo capite denegatur divortium primò, si uterque conjunx commiserit adulterium, quia paria delicta mutuâ compensatione tolluntur. *c. ult. de adulterijs. & c. 3. de divortijs.* idque probabilius extendunt Doctores. ut si e. g. maritus etiam post latam divortij sententiam adulterium commiserit, adhuc ad recipiendam uxorem dimissam cogi possit, sicut enim uxor ex primo adulterio amisit jus quæsitum per contractum matrimonij, ita & multò magis maritus per subsequens adulterium amittet jus quæsitum per sententiam: est enim jus ex matrimonio quæsitum multò fortius, quàm quæsitum ex sententia judicis, & cohabitatio matrimonialis favorabilior quàm separatio. *Navarrus ubi de divortijs, consilio I.*

16 II Maritus divortium petere non potest, si uxori causam adulterij dederit, ipsam prosequendo vel non prohibendo cum potuisset, aut

denegando debitum conjugale, *c. si tu abstines.*
causa. 37. n. 2.

Sed quid si uxor ob nimiam mariti sævitiam fugerit ex domo, & extra eam adulterium commiserit? non excusari uxorem à divortio, docet Sanch. *dicto l. 10. disp. 5. n. 10.* contra quosdam alios gravissimos Doctores, eò quod talis sævitia non sit directa adulterij causa. *Argument. c. significasti, de divortijs.*

Nihilominus si mulier necessitate compulsæ fugerit ad talem locum ubi fuit periculo incontinentiæ exposita, non video, quomodo tale adulterium marito imputari non possit, qui inhumaniter tractando conjugem, ei in effectus cohabitationem denegavit, & à loco periculoso revocare debuisset. *Ad dictum c. significasti* responderi potest, quod ibi mulier sine necessitate fuerit in loco periculoso: vel quod intelligatur, quando vir non tenebatur reddere debitum propter adulterium præcedens, sicut ex casu illius Capituli intelligitur. Interim licet hoc casu denegetur divortium, aliâ ramen pænâ adulterium uxoris rectè punietur.

Ex secundo Capite cessat divortium II. Si conjunx probabiliter credens, alterum conjugem decessisse, vel matrimonium ex falsis probationibus consanguinitatis vel alterius impedimenti separatum sit, alteri nubat, nisi tamen jam certiorata de vita prioris conjugis aut valore prioris matrimonij, persistit in secundo conjugio debitum reddens ac petens: tunc enim jam

verè rea adulterij censetur, ut rectè docet Hostiensis in *summa tit. de divortijs. n. 8.*

II. Si uxor per violentiam oppressa sit cui resistere non potuit, imò non improbabiler tenet Sylv. *verbo adulterium. n. 10.* quod nò tantùm violenta oppressio, sed etiam alius justus metus cadens in constantem mulierem excuset à divortio: licèt enim metus non solet in foro interno excusare à transgressione legis divinæ, præceptivæ, & ita à peccato, excusat tamen quò ad pœnas legales & ab injuria marito illata, *arg. L. vim passa. & L. si uxor. §. si quis. ff. ad Legem Juliam. de adulterijs.*

III. Si quis uxorem accesserit, simulans se esse maritum, cui uxor bona fide nihil mali cogitans credidit. *c. in lectum. causa 34. q. 2.* nam sicut hoc casu bona fides tollit culpam adulterij, ita etiam pœnam divortij, ad probandam autem hanc conjugis bonam fidem sufficere ejus juramentum, habito respectu ad ejus honestatem & alias probabiles conjecturas, tradit Hostiensis *dicto n. 8. casu. 3.*

18 *Ex tertio Capite tollitur divortium I. Si conjunx innocens expressis verbis injuriam & adulterium alteri condonaverit, cum quilibet possit juri suo renunciare. L. penult. Cod. de pactis.*

II. Censetur tacita condonatio, si innocens conficius adulterij cum altera parte nocentis sponte matrimonio usus sit petendo aut reddendo debitum. Notanter autem dico, debere id factum fuisse *scienter & sponte*: unde et

sola adulterij suspitione sine apertis indicijs per
 usum matrimonij sibi non præjudicat innocens.
 Item si lite pendente super adulterio Judex ju-
 beat uxorem reddere debitum marito accusato,
 ne pendente lite commodo possessionis prive-
 tur, *juxta c. 2. lite pendente nil innovetur.* vel si
 maritus gravi metu uxorem ad usum matrimo-
 nij cogat, nullum inde exurget divortio præ-
 judicium.

III. Censetur facta reconciliatio & condo-
 natio injuriæ, si innocens scienter & sponte
 nulla neecessitate etiam honestatis compulsus,
 familiarem se exhibeat conjugi adulteranti cum
 eo ludendo; ridendo, comedendo, & multò ma-
 gis amplexus & oscula dando: nam per tales
 actus aboleri injuriam, docent Glossa & Docto-
 res communiter in §. finali *insti. de injurijs.* vi-
 deatur Sanchez *dicto lib. 10. disp. 14.*

Quæritur V. An si conjunx innocens velit
 ultrò reconciliari nocenti, teneatur nocens ac-
 ceptare & ad cohabitationem redire? Ratio du-
 bitandi est, quòd innocens dimittendo adulte-
 rum dimiserit jus suum, quod in ipsum habuit:
 remittentibus autem jura sua non sit dandus re-
 gressus. *L. quaritur. 14. §. si venditor. ff. de edili-
 tio edicto.* Affirmativa tamen sententia verior est,
 quia divortium ex causa adulterij solùm in gra-
 tiam innocentis concessum est, ergò non debet
 in ejus odium & incommodum retorqueri. *Idem
 quod ob gratiam. de regulis juris in 6. & sententia*

non debet prodesse reo; contra quem lata est
L. evidenter, 16. ff. de exceptione rei iudicatae.

Ad rationem dubitandi *R.* Quòd per actio-
 nem & sententiam divortij innocens non remit-
 tat suum jus, sed potius adulter jure suo, quod
 prius in innocentem ex matrimonio habuit a
 volente conjuge innocente privetur. Unde ul-
 terius inferitur, quòd adulter non possit ad Re-
 ligionem transire invito conjuge innocente, nisi
 is monitus adulterum resipiscentem & pœni-
 tentem nolit recipere. per textum & interpre-
 tes *in c. gaudemus. de conversione conjugatorum.*

De Separatione Matrimonij propter hæ-
 resin, periculum peccati, sævitiam &
 morbum.

20 *H*æresim esse causam divortii, inter omnes
 convenit, in ratione autem assignanda di-
 screpant. Quidam putant, hoc proterea statu-
 tum, quòd hæresis sit spirituale adulterium. In
 qua sententia videtur fuisse Aug. *in c. idololatria,*
causa 28. q. 1. Alij existimant, hæresin esse con-
 tra bonum prolis, eò quòd proles in vero Dei
 cultu non educetur. Alij ob periculum animæ
 id factum asserunt, ne hæreticus Catholicum
 pervertat. Alij demùm in pœnam hæresis ab
 Ecclesia statutum sentiunt; quæ omnes rationes
 satis congruè & probabiliter assignari possunt.

Cæterùm hanc separationem propter hære-
 sim, si fiat ante Judicis sententiam, qua con-
 jugem hæreticum declaret, non esse perpetuam,
 sed

sed eò usque durare, donec hæreticus ad Fidem
 revertatur, omnes etiam facillè admittunt. *Jux-*
ta c. 6. de divortijs. † Verùm non levis est con- 21
 troversia, an si hæreticus post sententiam latam
 revertatur, recipiendus sit ab altera parte ca-
 tholica! Negativam probabiliorem credit San-
 chez *lib. 10. disp. 15. n. 19.* propter textum *in*
dicto c. 6. de divortijs. Qui satis apertè pro hac
 sententia loquitur, & confirmatur ex *c. ult. de*
hæreticis in 6. Ubi in pœnam hæresis omnes, qui
 aliqua obligatione hæretico adstricti fuerunt,
 absolvuntur. Hanc sententiam quamvis ipse
 putem, de rigore juris valde probabilem, at-
 tamen de æquitate illam censeo præferendam,
 quæ distinguit: An conjunx catholicus velit ad
 religionem transire, aut in sæculo remanere,
 ut priori casu ex speciali privilegio Religionis
 non teneatur recipere conjugem ab hæresi re-
 reversum, sicut decisum est in *c. ult. de conver-*
sione conjugatorum. Posteriori autem casu re-
 cipere omnino teneatur, tum quòd causa per-
 petui divortij solum adulterium carnale à Chri-
 sto assignatum sit. Tum quòd separatio ma-
 trimonij propter periculum incontinentiæ &
 alia scandala ac damna non sit facillè conceden-
 da, præsertim, si uterque in sæculo vivere velit.
 Tum denique, quod id satis colligatur ex *c.*
quanto. in fine. de divortijs. Ad contraria *Be.*
 & imprimis ad *c. ult. de hæreticis in 6.* quòd id
 tanquã pœnale non sit extendendum ad obliga-
 tionem matrimonialem, quæ est ex jure divino.
 2. quod

2. quod *c. 6. de divortijs* sit explicandum juxta dictum *c. ult. de conversione conjug.* atque hanc sententiam communem & probabilem agnoscit ipse Sanchez dicto loco n. 18. Barbosa in dicto *c. 6. n. 5.*

22. *Ob periculum peccati* meritò etiam separatur matrimonium: Si enim hoc licet propter morbum contagiosum, scilicet lepram, aut similem, & ita ob periculum corporis, multò magis ob periculum animæ. Censetur autem tale periculum, si E, g. maritus velit uxorem prostituere, & lenocinium exercere, si homines impudicos in domum introducat, si ex usura & furtis velit uxorem alere, si ad patranda vel tegenda homicidia adhibere, &c. Propter alia autem delicta conjugis, quæ in periculum animæ vel corporis alterius conjugis non redundant, divortium minimè concedi notant Doctores cõmuniter per textum in *c. 2. de divortijs.*

23. *Ex sævitia seu crudelitate* conjugis ideò rectè petitur divortium, quia nimis durum esset, obligationem matrimonij ad magnum corporis periculum extendere. Nec verisimile quòd contrahentes cum tanto suo damno se ad cohabitationem obligare voluerit. Porrò quanta sævitia conjugis esse debeat, ut alteri divertere liceat, Doctores non usque adeò conveniunt: Sunt enim, qui putent, tantum ob vitæ periculum divortium concedi, cum Barbosa *ad Rubric. ff. soluto matrimonio parte 2. n. 31.* verum cõmunius receptum, etiam ob atrociam verbera

non

non tantum actu illata, sed & quæ inferenda probabiliter timentur rectè posse separationem indulgeri, quia ratio superius allata non hic locum habet. & facit *lex consensu. Cod. de repudijs.* hoc tamen intelligi non debet de levibus verberibus (habet enim maritus ex rationabili causa potestatem moderatè & leviter, non verò nimis excessivè castigandi uxorem, sicut docet Abbas *in c. quemadmodum. de iurejurando.* & Sylvester *verbo. uxor. n. 3.*) neque de verberibus jam præteritis, quæ forsan ex aliquo extraordinario calore illata sunt, si impostero non sit magnum periculum ea amplius inferendi. Cæterum cum in casu sævitæ plerumque periculum in mora esse soleat, non vitio vertitur conjugii, si propria autoritate à sæviente recedat, nec restituitur, nisi à sæviente idonea cautio de non offendendo præstetur. Hæc cautio, quæ generaliter exigitur, quoties probabile periculum offensionis imminet, præstanda est regulariter per pignora aut fidejussores, ut mulier in eventum læsionis habeat, unde satisfactionem etiam pecuniariam propter injuriam exigere possit, quia *in c. litteras. de restit. spoliat.* requiritur sufficiens cautio, qualis est illa, quæ fit per pignora aut fidejussores. *L. si mandato. §. 9. §. ult. ff. mandati.* quòd si conjux sævians ob inopiam pignora aut fidejussores habere nequeat, ejus juramentum pro cautione acceptabitur. *anth. generaliter. Cod. de Episcopis & clericis.* Si verò sævitia conjugis cum tanto furore intemetur, ut alteri non possit sufficienter cau-

cau-

cautum esse, aut fortassis maritus parùm sit Religiosus, qui iuramentum non multum timeat, cohabitatio uxori injungi non debet. *dicto c. litteras. in fine.* Demum hoc divortium, sicut alia, excepto eo, quod fit ob adulterium, temporale est, usque dum scilicet conjunx mitescat, & ad sanio rem mentem redeat. unde in praxi usitatum est, ut iudex Ecclesiasticus non proferat absolutam divortij sententiam, sed tantùm ad duos vel tres annos concedat tolerantiam, ut vocant, ut tantisper probetur resipiscencia sœvienti.

De ingressu in Religionem videantur text. & Interpp. ad tit. de Convers. conjug. & quæ tradidi, de Privil. Monast. Privil. 33.

- 24 *Morbis contagiosus scil. lepra, morbus gallicus &c. ex magis communi DD. sententia etiam est causa separationis quoad cohabitationem, si iudicio Medicorum probabile corporis periculum alteri conjugi imminet, quia naturalis æquitas distat ne matrimonii obligatio eo usque extendatur contra verisimilem intentionem contrahentium. videtur quidem adversari difficilis text. in c. 2. de conjug. lepros. ubi Pontif. Si virum, inquit, sive uxorem leprosum fieri contigerit, & infirmus à sano carnale debitum exigat, generali præcepto Apostoli, quod exigitur, est servandum, cuius præcepti nulla in hoc casu exceptio invenitur. Verùm ut interpretatione legum & Canonum æquitas rigori præferatur. L. placuit. C. de Judic. potest hic textus intelligi, cum Barb.*

in d. cap. 2. quando iudicio Medicorum non est valdè notabile periculum, sicut ordinariè in fæmina admittente virum morbosum contingere aiunt, vel de casu, quo morbus ante matrimonium non fuit ignoratus, & proinde eo non obstante conjuges se ad cohabitationem obligasse censeari possunt, nam leprosis non est interdictum matrimonium contrahere; & licet nemo sit dominus membrorum suorum, *L. liber homo. ff. ad Leg. Aquil.* ideòque ad actualem membri amissionem se nequeat obligare, ad periculum tamen corporale se obligare quandoque non est prohibitum, ut in militibus, nautis, aliisque similibus quotidianum est.

§. VIII.

De iudicio causarum matrimonialium.

SUMMARI A.

1. *Omnes cause matrimoniales coram solo Iudice Ecclesiastico tractari debent.*
2. *Cause matrimoniales de iure tantum ad Episcopos, eorūque Vicarios pertinent.*
3. *Coniunx propria auctoritate compartem dimittens, tenetur iterum recipere, non obstante quocunque impedimento.*
4. *An post receptionem, non obstante impedimento, licitus sit conjugij usus.*
5. *Non tantum conjuges, sed quicunque notitiam impedimenti habentes matrimonium accessare possunt.*

6. Conjugibus impedimentum ultrò consentientibus, non statim credi debet.
7. Ad matrimonium contractum dissolvendum requiruntur plena probationes.
8. Consanguinei circa impedimentum consanguinitatis pro testibus accipiendi sunt.
9. In dubio pro favore matrimonij judicari debet.
10. Causa matrimoniales brevissima tractari debent.
11. Sententia lata in causa matrimoniali non transit in rem judicatam.
12. Accusatio matrimonij etiam post lapsum longissimi temporis institui potest.
13. Quando agitur de impedimento canonico, nunquam transactio locum habere potest.

Contingit non rarò, ut desponsatis vel conjugatis aliquod impedimentum canonicum objiciatur, arque contra eos ad impediendum matrimonium contrahendum, vel contractum dissolvendum agatur. Ideò in hoc tractemus, quid iudicibus in tali processu observandum sit.

Igitur sciendum primò, omnes causas matrimoniales pertinere ad iudicium Ecclesiasticum, quam propositionem si quis contumaciter negaverit, anathemate damnatur à Concilio Tridentino sess. 24. de Sacramento matrimonij can. 12. unde Iudices sæculares se immiscere non possunt, quia cùm matrimonium sit Sacramentum, causa illius censetur esse spiritualis, quam non convenit à sæcularibus iudicibus tractari. s. decernimus. de iudicys. Imò te
mei

metfi causa principalis sit sæcularis, & quæstio tantum incidat de valore matrimonij (e. g. si agatur de hæreditate, & filius, qui hæreditatem præterdit, negetur esse legitimus & natus ex valido matrimonio) adhuc judices sæculares in causa principali supersedere, & illam quæstionem de valore matrimonij ad Judicem Ecclesiasticum decidendam remittere debent, licet aliàs causa connexa dividenda non sit. *L. nulli. Cod. de judicijs.* excipitur tamen, si sit spiritualis, quæ à judice sæculari nequit cognosci. *c. tuam. de ordine cognitionum. c. lator. Et c. causam. qui filij sint legitimi. Minsing. centur. I. obser. 100.* qui ita in Camera Imperiali practitari afferit, nisi quæstio de matrimonio esset *meri facti & non juris.* e. g. si diceretur filius merè ex concubinato genitus, & negaretur inter parentes ejus aliquando matrimonium fuisse contractum; tunc enim de isto facto, an matrimonium contractum sit, abstrahendo à valore ejus, etiam Judex sæcularis rectè cognosceret.

Sciendum II. Causas matrimoniales non ad quosvis Judices Ecclesiasticos, sed tantum ad Episcopos, eorumque Vicarios pertinere. Unde Decani & Archidiaconi hanc cognitionem causarum matrimonialium sibi de jure vindicare non possunt. *Trid. sess. 24. de reform. c. 20.* in amplis tamen diæcesibus, sicut in hac Salisburgensi, solent Episcopi Archidiaconis causas matrimoniales in certo aliquo districtu e-

MAN. PAROCH.

Ff

REGI-

mergentes judicandas committere, & sibi tantum appellationem reservare, ne partes cum magnis sumptibus & temporis dispendio cogantur semper Episcopale Consistorium adire. Abbates quoque nonnulli exempti, qui totum territorium, & in eo jurisdictionem quasi Episcopalem habent, quamvis ipsi de cætero Episcopi non sint, etiam de causis matrimonialibus cognoscere possunt: Nam ad decisionem istarum causarum non requiritur ordo Episcopalis, sed jurisdictio.

- 3 *Sciendum est III.* Neminem posse propria authoritate conjugem ob quodcunque impedimentum sine sententia Judicis dimittere, licet fortassis notoria consanguinitas inter ipsos conjugatos post contractum matrimonium appareret. Imò si defacto e. g. maritus dimisset uxorem, ad recipiendam eam & cogendus & insuper penam arbitrariam mulctandus esset.
- 4 *e. 3. §. 4. de divortijs* † Utrum autem post talem receptionem licitus sit usus matrimonij. *Vid. sup. Sect. 9. n. 6.*

- 5 *Sciendum IV.* Quòd non tantum ipsi conjuges, vel illi, quorum interest, possint matrimonium accusare, & impedimentum Judici notificare, sed si fama spargatur, quosdam conjugatos aliquo impedimento canonico laborare, Judex de veritate ex officio inquirere debeat: imò quilibet de populo, cui impedimentum notum est, id Judici proponere, & matrimonium accusare permittatur, ne aliqui
sub

sub specie conjugij impunè adulteria vel incestus committant, dummodò non sit præsumptio, quòd ex odio aut malitia, vel ad extorquendam pecuniam accusator alienum matrimonium turbare velit. *c. 5. Qui matrimonium accusare possunt &c.*

Oritur autem præsumptio contra accusatorem, si eo tempore, quo denuntiationes ante matrimonium in Ecclesia factæ sint, ipse in loco præsens fuerit, nec contradixerit, & primùm post matrimonium contractum accusationem instituat. Quare non erit facilè audiendus, nisi juramentum præstiterit, quòd primùm ex postfacto in veram notitiam impedimenti devenit, & nullà malitià ad acufandum moveatur. *c. ult. ubi Panor. n. 9. x. Qui matrimonium accusare possunt. &c.*

Sciendum V. Quamvis aliàs propria confessio dicatur optima probatio: si tamen conjugati ultrò faterentur impedimentum, e. g. consanguinitatis, impotentiae, criminis, non propterea matrimonium statim separandum foret, nisi ex alijs conjecturis de veritate appareret, ne conjuges cohabitationis pertæsi colludere & impedimentum fingere possint, *c. super eo. 5. De eo, qui cognovit.* Si verò conjuges non petant separationem, sed tantùm dispensationem, & ulterius cohabitare velint, creditur simplici eorum assertioni, quia hic nulla causa est, cur de falsitate suspecti sint: nam

Ff 2 confess-

III.
libitan
es cum
adio co
madire.
i totum
ali Epi
pro lipi
noniali
isionem
Episco

propria
e impe
ttere, li
er ipsos
ium ap
dimissil
ogendus
us esset
st talem
ij. Vid.

psi con
matr
Judici
uosdam
onico la
nquire
impedi
ere, &
e aliqui
sub

confessio non est in eorum favorem, sed potius gravamen impetrandæ dispensationis.

7 *Sciendum VI.* Causam matrimonialem reputari in jure causam arduam & magni præjudicij, adeoque in ea non sufficere qualescunque probationes, sed requiri plenas & integras. Verum hoc intelligendum est, si de matrimonio jam contracto dissolvendo agatur. Sin autem agatur de impediendo matrimonio, quod necdum contractum est, tunc etiam semiplenæ probationes admittuntur, ut dictum unius testis, fama communis, vel alia indicia & conjecturæ, *c. 2. de consanguinitate & affinitate.* Ratio est, quia ex tali imperfecta probatione res fit saltem dubia & periculosa: in dubio autem & periculo tutior via est tenenda, & expedit ab initio impedire matrimonium, quam cum periculo peccati admittere, ut fortassis ex postfacto cum scandalo dissolvi debeat.

8 *Sciendum VII.* Licet regulariter consanguineus pro consanguineo non sit testis idoneus, si tamen agatur circa matrimonium de impedimento consanguinitatis, potius consanguinei quam extranei pro testibus admittendi sunt, eò quod censeantur, optimam habere luz genealogiæ notitiam, & non facile in castas nuptias in sua familia toleraturi sint. *c. 3. qui matrimonium accusare &c. c. super. de testibus.*

Sciendum VIII. Si aliqui testes aliquid contra matrimonium deponant, vel res ipsa in puncto juris controversa sit, tunc potius pro
matri.

matrimonio, quàm contrà pronuntiandum esse. *arg. c. finalis. de sententia & re judicata.*

Sciendum IX. Causas matrimoniales tractandas esse *summariter*, & quantum fieri potest, brevissimè, ut longiores dilationes & frustratoriae exceptiones ex officio Judicis ampuentur, ne litigantes ob longiorem moram periculo incontinentiae exponantur. *Clement. 2. de judicijs. & Clement. sepè. de verborum signif.*

Sciendum X. Quòd sententia lata in causa matrimoniali non transeat in rem judicatam, etiam si ab ea appellatum non fuerit, propterea si quodocunque novae probationes impediementi emerferint, nova accusatio institui poterit, vel è contra si matrimonium ex falsis probationibus separatum fuerit, & ex postfacto de veritate constet, rursus redintegrari debebit. *c. lator. & ibi glossa de sententia & re judicata.*

Sciendum XI. Quamvis aliae actiones regulariter extinguantur lapsu 30. vel 40. annorum. *L. sicut. & L. omnes. C. de prescriptione 30. annorum.* Accusationem tamen matrimonij post lapsum tanti temporis institui posse: neque enim matrimonium ab initio invalidum tractu temporis convalescit, aut impedimentum tollitur. Hoc tamen concedendum videtur, quòd post mortem conjugum 30. vel etiam 20. annis elapsis non possit disputari de valore matrimonij præteriti, e. g. ut filius vel nepos à successione hæreditaria excludatur; quia cum tali casu jam cessaverit peccatum conjugum, non

apparet ratio, cur dispositio juris civilis, quæ post tantum tempus omnem actionem tollit, locum non habeat. Facit etiam textus *in lege que elat. ubi Bartholus & Doctores. C. ad legem Corneliam, de falsis.*

- 13 *Sciendum ultimo, in alijs quidem causis dubijs consulendum esse partibus, ut transactione vel amicabili compositione liti finem imponant. At verò in matrimonio, quando agitur super impedimento canonico, non esse permissam transactionem, neque juramentum voluntarium, vel compromissum aut alia similia, quæ speciem transactionis continent. c. ult. de transactionibus. Quia super illis tantum admittitur transactio, quæ sunt in potestate partium litigantium. Non est autem in earum potestate cum impedimento canonico in matrimonio permanere, vel sine impedimento à matrimonio discedere, ergò. Super expensis autem in lite factis, item si contra filium agatur, de valore matrimonij parentum jam defunctorum, in ordine ad successionem hæreditariam, transactionem procedere, nemo facile dubitavit. Alia ad processum judicalem in causa matrimonij pertinentia ex lib. 2. Decret. desumenda sunt.*

*Casus matrimonialis perplexus
& difficilis.*

DUm hoc Manuale Parochorum componere, proponitur mihi casus admodum rarus & intri-

intricatus, qui quidem longis abhinc annis, nimirum circa tempus Concilij Constantiensis & Basileensis contigit, potest tamen ejus decisio etiam nostris temporibus inservire, & cum præ cæteris involvat illam practicam quæstionem, *an & qualiter usus matrimonij invalidè contracti sit licitus, quando impedimentum est planè occultum, & uni tantùm parti cognitum*, nolui omittere, quincoronidis loco hic adstruerem.

Rem gestam oculatus, & in facto proprio testis omni exceptione major describit Joannes Nyder Ord. Præd. Theologus & Professor suo tempore præstantissimus *in fornicatorio lib. 3. c. 3.* placuit ejus verba formalia ponere, quia in plerisque verbis & circumstantijs vis aliqua & consideratio est. Sequuntur verba formalia: *Me predicante, in Diœcesi Basileensi consilij gratiâ ad me venit scemina secundum seculum non infimi status. Cùmque fletu tanto inundaret, ut Magdalenam alteram credidisses, nisi quòd ad pedes peccatoris non procidit, & ego quid haberet tristitia ab ea quærerem, tandem subjunxit. Pater ego Peccatrix parata pœnitere omnibus modis mihi possibilibus, & satisfacere, quatuor viros habui, & quem nunc habeo non est meus, cum his omnibus per verba de presenti contraxi, & ex his viventes tres hodie supersunt. Quibus auditis satis obstupui, sciens quòd talibus perplexitatibus summam oportet dare operam, si enodare quis quepiam velit. Unde investigata diligenter causa, quam prius nesciveram, didici quòd de omnibus viventi-*

bus difficultas aderat, nam de mortuo, si quod fuit
 ligamentum, illud cum vita termino solutum erat.
 Primum enim virum ex viventibus percepi antea
 cum quadam contraxisse, licet clandestinè, & ita in
 foro conscientie ab eodem liberam esse. Cum secun-
 do clandestinè etiam contraxerat, & consumma-
 tum fuit matrimonium carnali opere, sed ipsa hoc
 perjurio negante coram iudice Ecclesiastico, divor-
 tiata est ab ipso viro secundo. Cum tertio verò post-
 modum contraxit in facie Ecclesie, cum quo iam
 domicilium habuit, & natos quosdam. Et quid
 inter hos duos consulerem, ut animam adultera salva
 fieret, anxius valde fui. Erant enim ambo viri ani-
 mosi ad arma nutriti, rebus ditati, amicis vallati,
 ad incontinentiam prout, & iuxta communem exi-
 stimationem in conscientis valde lati. Unde vidi
 quod quamvis iure fori fœmina uxor esset tertij,
 non tamen iure poli, sed tantum secundi, à quo per-
 jurio mediante ipsa divortata extitit. Et quoadcu-
 que iuberem, videlicet, manere cum tertio, vel re-
 dire ad secundum, aut ab utroque se secernere, in
 foribus semper aderat ex una parte aut verisimile ho-
 micidium, aut fœminæ adulterium, aut alterius
 mortalis criminis periculum. Nam si iubere volui
 reditum ad secundum, sequebantur hæc inconve-
 nientia verisimiliter, videlicet, primò quòd zelus
 pius motus tertius secundum viâ facti invaderet, &
 occideret. Secundò quòd fœmina cum secundo ma-
 nere nequiret, quia divortij celebratio obstaculo facta
 in iudicio Ecclesie, quamobrem omni iure humano
 eam tertius à secundo obtinere poterat, immo excom-
 munita.

municare. Tertio vita femina sic fuisset in peri-
 culo utrinque, dum ille tanquam perjuram, vel iste
 velut adulteram trucidare valeret. Sileo de nota
 infamia super facto juramento, quod perjurum esse
 nemo nisi ipsa, & fortassis secundus sciebat, quod
 propter contractum clandestinum probare contra
 eam non potuit, nec femina crederetur verbis si sese
 in hoc infamaret. Si denique ex aduerso feminam
 sinebam manere cum tertio, sequebantur mala ani-
 me in ipsa deteriora, quia quotiens a viro tertio co-
 gnoscatur, totiens adulterium commisit, non suo
 marito in hoc obediendo, quamquam ipse hoc exi-
 gere possit, quem perjurum putata uxoris latebat,
 non autem ipsa vice reciproca, quae impedimentum
 non ignorabat. Et si suadere volebam, ut cum ter-
 tio velut soror ejus casta maneret, hoc quidem ipsa
 paratissimo subisset animo, sed ipse velut incontinens
 jure exigendi debitum nullatenus carere voluisset,
 prout ex multis conjecturis videre poteram. Porro
 si mediam viam femina consulere volui, videlicet,
 recessum ab utroque, tam habitatione, quam thoro,
 pericula multa intuebar obviare, quia si posita esset
 in monasterio, tunc nullae prudentes eam ad profes-
 sionem recipere debebant viro vivente invito, nec
 ipsa periculo fraudulentiae se exponere debuit. Si
 vero extra monasterium latentiam ei consulere vo-
 lui, quod plus mihi placere coepit, ut animam saltem
 salvare posset, terrebat me quod pulchra facie, &
 sexu fragilis vix tuta castitate maneret, vel quod
 tertius zelotypia motus fugientem letaliter invade-
 ret. Nescit enim iste feminineus sexus fuga se, sicut

masculinus, celare, vel tueri. Quid igitur asserti-
 ve consulerem ad presens non habui, nisi quod pe-
 nitenti respondi eam consolando, ut Deum sine in-
 termissione pro sua liberatione invocaret, eleemosy-
 nas pauperibus (quia lucrosa valde fuit) pro se, &
 pro tertio viro erogaret, & quid sibi consulerem de-
 liberatior factus, & similiter alij prudentes viri, pa-
 rato animo omnino susciperet. Ad qua verba con-
 solata aliquantisper abcessit. Interea libros consu-
 lvi, quibus me iuvare non potui. Redij ad femi-
 nam, & ultimum modum fuga supratactura ipsi
 suasti. Ad quem cum se prepararet, de quo tamen
 mihi periculum non modicum corporis, & sibi ma-
 ius, & forte alijs imminere poterat, affuit divina
 gratia qua quaestioni difficillime solutionem dedi fa-
 cillimam. Sibi enim incidit, ut quotiescunque vir
 tertius debitum exigeret, ipsa se per huiusmodi obe-
 dientiam lethalem infirmitatem contrahere fingeret,
 & ne id mendacium esset, ad animae infirmitatem
 hoc mente tenus apud se retorqueret, ex qua infir-
 mitate anima, scilicet per mortale crimen, certum
 est secundum nostram fidem quemque necdum ani-
 ma, sed etiam corporis perpetuam mortem subire.
 Ita fecit ut cogitavit, & divina arridente gratia,
 vir prius incontinens feminae compati coepit, quam
 in alijs veracem saepe esse didicerat, & usque modo
 jam annis plurimis eam tantummodo ut sororem ha-
 bet intactam, nec de adulterio viri quicquam aliun-
 de male audivi.

Sane hunc casum maximis difficultatibus intricatum esse nemo non videt.

*Assimilemque jugi Ioris, qua Gordius olim
Nexuit, atque Jovis Phrygijs suspendit ad aras.*

Ut autem doctrina aliqua Canonica exinde capiatur, resolvam breviter in aliquot quaestiuunculas.

I. Quo Jure polygamia prohibita, & an aliquo modo possit licere?

II. Matrimonium clandestinum quando fuerit validum, & quando, ac quare invalidatum?

III. An post Concilium Trid. ex matrimonio clandestino nascatur naturalis & conscientiae obligatio?

IV. Utrum sententia Judicis in causa matrimoniali transeat in rem judicatam?

V. Si quis probare nequeat, aut manifestare sine gravi damno vel periculo nullitatem matrimonij non audeat, si tamen certus, an liceat exigere vel reddere debitum conjugale saltem ad evitandum damnum vitae, vel famæ (quæ vitæ comparatur *arg. l. justa. ff. de manum. vind.*) vel aliud scandalum aut periculum?

VI. Quæ sit cautela ad evitandum usum matrimonij cognito impedimento.

VII. An medium, quod ista fœmina apprehendit, fuerit justum & licitum?

VIII. An liberi ex ultimo matrimonio invalido nati fuerint legitimi?

Ad

Ad I. Quæst.

Quo Jure polygamia prohibita, & an aliquo modo possit licere?

Sume responſionem ex hoc Libello p. 3. Scap. 5. §. 5. Sect. 9. pag. 367. & pag. 399. An verò Deus possit dispensare, ut una uxor pluribus viris matrimonio jungatur? negat Bellarm. lib. 1. de matrim. c. 11. Afferit Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 80 n. 15. Si propè sacrilegium est, Summi Principis potestatem in dubium vocare, L. 3. C. de crim. sacril. quomodo præsumat scintilla infirmissimi intellectus humani abyssum æternæ Sapientiæ intra certos limites coarctare? qua fronte dicat creatura Omnipotentissimo Creatori, figmentum fictori virtutis & potestatis infinitæ, non potes amplius?

Ad II. Quæst.

Matrimonium clandestinum quando & quare invalidatum?

Respondetur, ante Concilium Trid. sessione 24. quæ fuit habita sub Pio IV. Pontif. die XI. Novemb. Anno M. D. LXIII. ad substantiam Matrimonij solum consensum mutuum de præſenti abique alia solemnitate suffecisse, ut ex c. is qui fidem. De sponsal. c. 1. & De Claud. desp. & pluribus alijs locis satis apparet. Sed quia experientia docuit, ut ex præſenti casu abundè patet, plurimas polygamias fuisse

fuisse commissas & matrimonia clandestina contra Jus fasque abnegata, ideò per Concilium Trid. d. S. 24. de reform. matr. c. 1. optimè constitutum est, ut nullum valeret matrimonium, cui proprius Parochus & 2. vel 3. testes non interessent. Dices, quomodo matrimonia clandestina ante Concilium Trident. valida fuisse pronunciantur, cum tamen repugnet expressus text. in c. 1. 30. q. 5. ubi pridem Evaristus Papa statuisse legitur in hæc verba: *Aliter legitimum non sit conjugium, nisi ab his, qui super feminam dominationem habere videntur, & à quibus custoditur, uxor petatur, & à parentibus & propinquioribus sponsetur, & suotempore sacerdotaliter benedicatur &c. Aliter verò præsumpta non conjugia, sed adulteria, vel contubernia, vel supra, aut fornicationes esse non dubitate, nisi voluntas propria suffragaverit, & vota succurrerint legitima.* Fateor, difficilis hic textus est, nec benè subsistere videtur communis interpretatio, quòd non legitimum, idem sit quòd illicitum, proinde matrimonium clandestinum ex hoc textu sit quidem illicitum, sed non invalidum, idque colligatur ex verbis finalibus, nisi voluntas propria suffragaverit &c. quomodo enim validum matrimonium est potius adulterium, fornicatio &c. quàm legitimum conjugium? Deinde per ipsa verba finalia non parùm intricatur textus, nam vel adest consensus mutuus, vel non? si adest, tunc etiam sine enumeratis solennitatibus matrimonium erit legitimum: si abest, erit nullum,

nullum, non ex defectu *solemnitatum*, sed *consensus*. R. posse sustineri communem interpretationem declarando textum in hunc sensum, ut illa verba: *Aliiter verò presumpta non conjugia, sed adulteria vel contubernia &c. esse non dubitate.* non tam contineant *decisionem* invaliditatis matrimonij, quàm vehementem *presumptionem juris* contra talia matrimonia. Hæc tamen *presumptio* non est *juris & de jure* sed *juris tantum*, cum admittat probationem in contrarium *c. 1. & 2. De Claud. desp.* & licet Pontifex dicat: *non dubitate*, attamen ista verba rectè etiam de gravi *presumptione juris* accipiuntur; quamdiu enim stat *presumptio juris*, non est *dubitandum*, usque dum contrarium probetur, veluti *non dubitatur*, decimas ad Parochum spectare, diæcesanum esse de jurisdictione Ordinarij, quamdiu contrarium non ostenditur. Præterea eum Pontifex *d. l.* matrimonia clandestina etiam *contubernia* vocet, forsan poterit adjungi alia explicatio desumpta ex *c. is qui. & c. Christiano. d. 34.* ubi Christiano loco uxoris *concubina* permittitur, ad quem textum ibidem subnotatur, quòd *concubina* etiam olim dicebatur uxorducta quidem *validè*, sed *illicite & clandestinè*.

In casu igitur nostro, qui contigit circa Annum Domini 1430. ideòque longè ante Concil. Trid. indubitatè tenendum est, matrimonium clandestinum, quod mulier cum illo viro, à quo ob perjurium suum libera pronun-

ciata

ciata est, contraxit, tunc temporis valuisse, & fuisse verum matrimonium.

Ad III. Quæst.

An post Trid. ex Matrimonio clandestino saltem in conscientia nascatur obligatio?

Resp. cum Concilium Trid. contrahentes sine parcho & testibus *ad sic contrahendum omnino in habiles reddat, & hujusmodi contractus irritos & nullos esse decernat, per hanc inhabilitatem & irrotationem censetur ita efficaciter resistere contractui, ut omnem ejus & civilem & naturalem obligationem tollat per ea, quæ superius hæc eadem p. 5. c. 1. pag. 254. dicta sunt. minimè etiam fuisset obtentus finis Concilij, nimirum evitatio periculorum ex matrimonijs clandestinis oriendorum, si obligatio, vel valor talium matrimoniorum in conscientia foro relicta fuisset.*

Utrum autem matrimonium clandestinum hodie saltem valeat in vim sponsalium *de futuro*, ut contrahens ab initio clandestinè, postea publicas solennitates adhibere teneatur? videantur plurimi DD. in utramque partem relati à Barb. *in collect. ad d. c. 1. Trid. S. 24. n. 130. & diximus aliquid in p. 3. c. 5. §. 2. n. 10. si femina, quæ alias juris ignorantia facilius excusatur, L. cum de indebito. ff. de probat. per contractum clandestinum decepta & deflorata vel aliàs jam propè extra spem alterius conjugij ob clandestinum hoc matrimonium & cohabitationem*

tionem posita fuisset, affirmativa sententia magis æquitati consentanea foret. *arg c. 1. de adult. & stup. & per ea quæ dicta sunt d. c. 5. §. 1. sect. 2. n. 13.*

Ad IV. Quæst.

An sententia in Causa matrimoniali transeat in rem judicatam?

NON transire, etiam in hoc libello p. 3. c. 5. §. 7. n. 11. pag. 453. dictum est, cum enim transitus sententiæ in *rem judicatam* fundetur potissimum in tacito consensu, & approbatione ejus, qui contra sententiam potuisset appellare, & non appellavit, ideò propriè tantum obtinet, quando agitur circa res matrimonij nostri, quas pro nostro arbitrio possumus alienare, aut vindicare, actionem pro iis competentem remittere &c. non verò in alijs rebus, quæ in nostra dispositione non sunt, ut matrimonium, ob impedimentum dirimens invalidum, reddere validum, aut viceversa matrimonium rescindere. Licet ergò secundus maritus in proposito casu, à quo mulier mediante perjurio divortata est, minimè appellarit, non tamè exinde mulier liberationem consecuta est.

Ad V. Quæst.

An cognita nullitate matrimonij non manifestabili, licitum sit exigere vel reddere debitum?

QUO ad petitionem seu exactionem delicti difficultas non est, utique enim ex matrimonio

monio nullo nullum jus petendi est, & activè accedere ad personam, quæ conjunx non est, haud dubiè contra sextum Decalogi præceptum est, aliàsque leges divinas, quæ omnem immunditiam, & carnalem commixtionem præter matrimonialem damnant. 1. ad Cor. 6. ad Gal. 5.

Ardua autem quæstio est, an saltem ad vitanda magna damna & pericula liceat reddere debitum? Pro negativa est textus valde clarus in c. litteras. de rest. spoliat, & in c. inquisitioni. 44. De sent. excom. ubi S. Pontifex rescribit, quòd mulier conscia nullitatis & impedimenti matrimonij ne quidem ad præceptum judicis sub censuris emanatum possit absque peccato mortali reddere debitum. Tales enim censuræ non stringunt animam & conscientiam fœminæ, quia sunt latæ ex falsa præsumptione, (quæ locum non habet in conscientia, juxta dicta superius p. 5. c. 1. n. 8.) cum Judex fori externi, qui de occultis non judicat, præsumpserit fœminam frivole allegare impedimentum, cujus nullam probationem adferre potest. Ratio autem principalis est, quod concessâ in similibus circumstantijs debiti redditione, sequeretur, fornicationem, aut adulterium, quæ sunt intrinsecè mala, ad vitandum vitæ aut famæ periculum licere, cum tamen propter nullum metum liceat peccatum mortale admittere. c. sacris. de his quæ vi metusve &c. Et hanc sententiam cum Sanch. lib. 2. de Matrim. disp. 39.

MAN. PAROCH.

G g

n. 54

n. 5. Guttier. de Matrim. c. 49. n. 1. Barb. in d. c. inquisitioni. n. 3. Gobat. in Alphab. Matr. p. 2. n. 637. docent plerique Theologiae & Canonum Interpretes, esto, quævis scandala & damna ex denegatione debiti sequantur, ut dicit Barb. d. n. 3.

Verum teste Gobat. d. l. multi graves viri olim pronuntiarunt à culpa immunem, qui reddidit debitum ob metum mortis, alij, si ob mandatum Magistratus Ecclesiastici ignorantis illud impedimentum, tunc enim Judicem Ecclesiasticum dispensare ex commissa sibi potestate, si sit juris Ecclesiastici, in specie autem pro hac sententia affirmativa citatur à Sanch. d. l. n. 2. Magister 4. d. 38. in fine. Hugo de S. victore de Sacram p. 11. c. 6. & alii. Rationes quoque sunt 1. quòd justè potest alter petere, hoc possum imò aliquando teneor reddere, (licet justitia petitionis sit tantùm putativa ex errore & persuasione hominum causata, ut in exemplis seqq) sed conjunx alter in bona fide existens justè potest petere, ut omnes fatentur, ergò & c. 2. Ex multorum sententia judex potest occidere reum & ipse pati mortem, qui publicè habetur pro nocente, licet Judex privatim sciat ejus innocentiam, Covar. res. lib. 1. c. 1. n. 4. cùm tamen occidere innocentem intrinsecè malum sit. 3. Similiter quamvis dare SS. Eucharistiam indigno sacrilegium sit, potest tamen Parochus, si privatim solùm sciat indignum, unde à fortiori, sed Parochus habet jus dandi SS. Eucharistiam ini-

què

quæ petenti ad conservandam famam ejus, cur non etiam mulier ad conservandam vitam & famam propriam potest dare debitum marito non iniquè petenti? 4. Ratio prioris sententiæ videtur nisi falso supposito, quod *reddere debet* quæ sit in figura Matrimonij publica opinione validi ac ei qui *justè petit*, sit formale adulterium, fornicatio aut peccatum, tunc enim dici non potest, mulierem reddendo cooperari peccato, quando *petendo* peccatum non committitur. 5. Confessarius qui novit aliquos habere impedimentum dirimens, quod ipsi invincibiliter ignorant, non tantum non tenetur eos impedimenti admonere, si exinde sequeretur scandalum vel perplexitas, sed insuper si alteruter ex putativis conjugibus ex alia causa reat *reddere debitum*, potest & debet positive imperare, ut debitum reddatur, sicut docet Sanch. *d. l. 2. disp. 38. n. 8.* si ergo licet in uno casu sciemer permittere, imo & imperare copulam inter non legitimos conjuges, quare non in altero. Potest enim etiam Conjux conscia nullitatis matrimonij in bonâ fide esse in ordine ad reddendum debitum, credens ex rationibus & autoritatibus hætenus adductis id sibi licere, præsertim concurrentibus gravissimis periculis, ni id fiat. 6. In sententia contraria sequuntur gravia pericula & damna corporis & animæ, offensiones, iræ, homicidia, scandala, infamiæ, perplexitates, desperationes, incontinentiæ (supponuntur enim tales circumstan-

tia concurrere) in ista autem nihil: & quamvis omnia illa essent parvipendenda, si offensâ Dei esset manifesta, aliud tamen videtur, si sit dubia, & incerta. Et si ex duobus malis minus eligi potest, cur non præ malo certo malum incertum? 7. Contra textus allegatos opponi potest alius in *c. pastoralis. §. quia verò. de offic. deleg.* Ubi Ordinarius jubetur sententiam delegati Papalis executioni mandare, licet sciat esse injustam. Deinde textus cc. loquuntur de illo Casu, quando impedimentum fuit deductum ad iudicem fori externi, & mulier non timuit propalare, habuitque non tantum scientiam impedimenti, sed etiam conscientiam de non reddendo debito: neque præter excommunicationem alterius magni damni ibidem mentio fit. Nos verò supponimus, mulierem sine gravi periculo (ut in casu enarrato) impedimentum dicere, vel debitum negare non posse. Decisio autem S. Pontif. in uno casu tollit quidem in eo omnem probabilitatem contrarij, sed non in diverso.

Quid igitur dicendum? Sanè nisi tam gravi censurâ hanc posteriorem sententiam perstringeret Sanch *d. disp. 39. n. 5.* ut asserat esse *falsissimam, & in fide periculosam* (quod an verum sit, aliorum iudicio relinquo) vix non eam saltem probabilem adstruerem. Verùm ne traducar, velle patrocinari sententiæ, quæ pro periculosa in fide à quibusdam habetur, nolo pro hic & nunc à priori dilcedere. Respon-

sponſiones ad argumenta poſterioris ſententiæ
 ad 3. priora videantur apud Sanch. *d. diſp.* 39.
n. 12 Ad reliqua reſponderi poteſt, ſufficere,
 quòd habeatur decifio S. Pontificis *in c. litteras.*
Et c. inquisitioni. reddere debitum cum ſcien-
 tia impedimenti eſſe peccatum mortale, quale
 peccatum ob nullum metum committere per-
 mittitur. *d. c. ſacris De his quæ vi Et c.* contra
 quam decifionem argumentari non licet, *c. in*
iſtis diſt. 4 c. ego ſolis, diſt. 9. Ad *c. paſtoralis.* §.
quia verò de offic. deleg. quidquid alij exinde pro-
 bare velint, tam in criminalibus quàm civili-
 bus cauſis licere Judici condemnare reum con-
 tra propriam ſuam ſcientiam, ego tamen potius
 ijs accedo, qui exiſtimant, id præſertim in cau-
 ſis criminalibus minimè licere, ſed referendam
 eſſe cauſam ad ſuperiorem, coram quo Judex
 teſtimonium ſuæ ſcientiæ deponat, *arg. c. dile-*
cto de teſtibus. ſive deinde ſuperior credat, ſive
 non, iudex inferior erit excuſatus: quòd ſi eſſet
 præſentis inſtituti, poſſem pluribus rationibus
 propugnare, ideòque putò textum *in d. §. quia*
verò. locum habere duntaxat in ſententia *ini-*
qua, quæ tranſivit in rem iudicatam, & cujus
 iniquitas extacita approbatione (de qua etiam
 paulo ante in q. 4. dictum) purgata eſt, ſecùs
 verò in cauſa criminali, matrimoniali, vel ipſo
 jure nulla, quæ in rem iudicatam non tranſit.

Cæterùm quid cenſendum, ſi non habeatur
 vera impedimenti ſcientia, ſed tantum creduli-
 tas vel dubium, ſuperius *in d. p. 3. c. 5.*

traditum est, & declaratur. *in d. c. inquisitioni. de sent. excom. & apud Sanch. d. l. 2. disp. 41.*

Ad VI. Quæst.

Quæ sint media ad evitandam redditionem debiti?

Varia enumerat Sanch. *d. disp. 39. à n. 13.*
 1. Fugere in locum, ubi scandalum cesserit.
 2. Matrimonio nondum consummato ingredi Religionem. 3. Petere divortium ex causa sævitæ vel adulterij, si hæc causæ subsint. 4. Cohabitare sicut frater & soror. *jux. c. Laudabilem. de frigid. & malefic.* subjungit tamen, hoc medio moraliter nunquam uti licere propter periculum incontinentiæ. 5. Si impedimentum sit juris Ecclesiastici tantum, ut clam impetretur dispensatio, quam etiam Episcopus concedere potest, ut probat. *in disp. 40. eod. lib. 2.*

Quid autem dixisset vir doctissimus in proposita facti specie, ubi juxta recensitas circumstantias nullum ex his medijs profuisset? Non fuga, quia corpori & animæ periculosa; non Religio, quia matrimonium cum altero vero marito erat consummatum, & cum tertio communiter habebatur pro legitimè consummato. Non divortium, quia causa non fuit. Non cohabitatio, quâ propter periculum incontinentiæ uti non licet. Non denique dispensatio, quia impedimentum *ligaminis* est indispensabile, ut suo loco dictum.

Ad VII

Ad VII. Quæst.

An medium quod fœmina apprehendit in nostro casu fuerit iustum & licitum.

MAllem sane aliorum desuper iudicium au-
dire, quàm meum tenue in re difficili &
perplexa edicere, & vix firmiter aliquid nunc
crei statui potest, quia difficultas *in factò* est,
iuxta circumstantias loci, temporis & persona-
rum, quæ modo præter narrationem supra po-
sitam incognitæ sunt.

Considero quidem, sicut ob damnum fa-
mæ, & multo magis vitæ, potest restitutio rei
ad alium spectantis differri, *Lazm. in Theol. mor.*
lib. 3. tr. 2. c. 12. ita etiam restitutio corporis ex
matrimonio alteri debiti. Prout id in specie &
ad nostrum propositum, quando prius cum una
clandestinè, & postea cum alia publicè con-
tractum est, asserit Sylv. *verbo debitum conjugale*
in fine. Item quòd *restrictiones mentales* ex iusta
causa à mendacio excusentur. *Nav. in c. huma-*
na aures. 22. q. 5. Sanch. l. 3. Mor. c. 6. Zoes. ad
iii. Decret. de iureiur. n. 85. & denique quòd
mulier pijs operibus addicta, atque consilio
Joan. Nyder à doctrina & pietate commenda-
tissimi & celeberrimi usa non facilè debeat præ-
sumi in errorem inducta.

Interim tamen cum fœmina iuxta descriptio-
nem Joan. Nyderi fuerit elegantis formæ, pro-
na ad complexus virorum, quod toties iteratæ
nuptiæ indicant, & ex parte altera viri super-

stites moribus militares, de incontinentia suspecti, conscientiae latae &c. Planè hoc medium in se spectatum (abstrahendo à speciali dictamine Spiritus Sancti, quod Legi non subjacet) ab initio quidem in defectu alterius mediij tolerari, vix autem in plures annos praticari potuisset, juxta doctrinam Sanch. *d. disp. 39. n. 16.* quis enim non videat, omnes tres personas, scilicet mulierem, maritum verum, & putativum fuisse incontinentiae periculo affectu & effectu perpetrandae expositas? Maritum *verum* jure suo sine sua culpa privatum, & insuper potuisse instigante diabolo facile cum alia illegitimum matrimonium attentare? Maritum *putativum* impeditum legitimas nuptias contrahere?

Sed quod remedium? Jam præmonui, hanc *facti* potius, quàm *Juris* quaestionem esse. Prima *juris* ratio postulavit, mulierem separari à viro *putativo*, & restitui *vero*; vel si hic ob causam adulterij nollet recipere, saltem à *putativo* marito manere separatam, ne in adulterio, aut periculo ejus, perseveret. Quomodo autem hoc executioni mandari potuit, absque eo quòd mulier proclamaretur, & graviter puniretur tanquam adultera, polygama & perjura?

Putàsssem maritum *putativum*, datâ bonâ opportunitate per Confessarium vel alios viros idoneos fuisse de nullitate matrimonij certiorandum, & disponendum (qui utique jam sine ullo matrimonii constitutus facile consensisset) ut

pate-

pateretur negotium ad Consistorium Ecclesiasticum tanquam casum occultum deferri, à quo potuisset pronunciarì divortii sententia: *ex causa impedimenti occulti sibi cogniti, & coram se legitime probati*, & mulieri ob præcedens perjurium aliqua etiam occulta pœnitentia dictari, sicut apud nos sæpè deferuntur casus occulti matrimoniales ad Consistorium, qui ulterius non pro- palantur. quemadmodum enim SS. Canones, non tantum ad forum *externum*, sed principa- liter ad *internum* ordinantur. *c. novit. de iudic. c. ut animarum. de Constit. in 6.* ita etiam Iudex Ec- clesiasticus, in quantum fieri potest, *fori interni* considerationem habere debet.

Dices, quomodo potuisset mulier probare impedimentum *ligaminis*, cum ipsi tanquam perjuræ, & propriam turpitudinem alleganti non fuisset habenda fides, *Arg. c. sicut nobis. 9. x. de testibus?* & in ordine ad separationem matri- monij jam contracti plena probatio requiratur? *¶.* Mihi videri, sufficientem esse potuisse probationem ex his concurrentibus. I. Ex de- positione veri mariti, jam prius habita. II. Ex depositione nova ipsius fœminæ. III. Ex de- positione Confessarij cum licentia revelandi si- gilli sibi à pœnitente facta. IV. Ex circum- stantijs & dispositione fœminæ, lacrymantis, pœnitentis, fugam periculosam meditantis, à conjugii usu cum maximo incommodo absti- nentis &c. Quod autem ex vehementibus præ- sumptionibus (præsertim in causis non capita- libus

libus & ubi non agitur de ablatione vitæ aut membri) sumi possit plena probatio, & exemplo Salomonis 3. *Reg. cap. 3.* aliquando definitiva sententia ferri, notatur communiter per text. & *DD. in c. adferte. de presumpt.* Circa text, quidem in *d. c. sicut nobis.* insignis est disputatio, cui depositioni credendum sit, si testis juratus postea dicat, se perjurium commississe? Probabilius est, judicem id ex circumstantiis & præsumptionibus concurrentibus arbitrari debere. *Fachin. lib. 9. controu. cap. 74. Rota apud Farin. in decis. crim. & testium. decis. 119. & 163.*

Obtentâ hâc divortii sententiâ fuisset jam diphonendus verus maritus, (cui jam antea erat cognitum mulieris delictum) ut simulato quasi novo affectu & dissimulato priori clandestino contractu eam publicè in suam uxorem reciperet. quòd si nolisset, mulier debuisset in Monasterio, vel alio loco sibi non periculoso degerè. An autem mulier adultera ante latam divortij sententiam invito marito possit ad professionem recipi? videatur Sanch. *de matrim. lib. 10. disp. 10. n. 7.* quod communiter apud eum negatur, quia innocens non tenetur invitus dimittere nocentem, & si semel dimiserit, potest de novo recipere.

Si casus de præsentis foret, & circumstantiæ loci, temporis, & personarum cognitæ, forsitan melius consilium incidere, interim hoc discursus gratiâ libuit inferere.

Ad VIII. & ult. Quæst.

*An separato Matrimonio putativo Filij
inde nati sint legitimi?*

EX supposita narratione, quòd matrimo-
nium publicè in facie Ecclesiæ præmissis
denuntiationib⁹, & sine contradictione contra-
ctum, & unus saltem ex conjugibus in bona fi-
de fuerit, proles legitimè nata censebitur. text.
planè ad propositum, *in c. extenore pen. Quis filii
sint legitimi c. 2. eod. tit. c. 3. §. si quis vero. de
clande, sin. despons. Hen. Zoef. ad dict. tit.*

Quis filii sint legitimi.

n. 7.

PARS